

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

ΔΟΥΚΑ ΕΛΕΝΗ
ΧΟΥΧΛΙΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΔΕΔΟΤΣΗ ΣΟΦΙΑ

Πάτρα, Νοέμβριος 2011

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
Σ.Ε.ΥΠ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ :

**Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ**

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

**ΔΟΥΚΑ ΕΛΕΝΗ
ΧΟΥΧΛΙΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ**

**ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΛΕΔΩΤΣΗ ΣΟΦΙΑ**

Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

Πάτρα, Νοέμβριος 2011

Η διπλωματική εργασία των Δούκα Ελένη και Χούγλια Βασιλική εγκρίνεται :

Υπογραφές

1. Δεδότση Σοφία, Καθηγήτρια (επιβλέπουσα καθηγήτρια)

Μέλη εξεταστικής επιτροπής :

2. Παπαδοπούλου Χρυσούλα
3. Παρασκευοπούλου- Κόλλια Ευφ.- Αλκ

Ευχαριστίες

Η πραγματοποίηση της συγκεκριμένης εργασίας δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την καθηγήτρια Σοφία Δεδότση. Οι παρεμβάσεις της υπήρξαν πολύ ουσιαστικές και χρήσιμες στην πορεία της συγγραφής της εργασίας. Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους φίλους για την υποστήριξη και τη βοήθειά τους όλο αυτό το διάστημα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες	iv
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	viii
ABSTRACT	x
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	xii
Α ΜΕΡΟΣ.....	14
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ	14
1.1 ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ	14
1.2 ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	19
1.3 Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ	20
1.4 ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	23
Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	23
2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	23
2.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ	29
2.3 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ	31
2.4 Η ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	34
2.5 ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΤΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	44
ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	44
3.1 ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ	44
3.2 ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ	46
3.3 Η ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	48
3.4 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	50
3.4.1 Θεωρητικές προσεγγίσεις στην Κοινωνική Πολιτική.....	51
3.5 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ – ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ.....	54
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο.....	61
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	61
4.1 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ.....	61
4.2. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ	64
4.3. ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	70
4.4. Η ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	72
4.5 Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ....	74
4.6 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ &ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	77
ΎΒ ΜΕΡΟΣ	82
ΕΡΕΥΝΑ.....	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	82
5.1 ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	82
5.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	83
5.3 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ	83
5.4 ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ	84
5.5 ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	84
5.6 ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	85
5.7 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	85
5.8 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ.....	85
5.9 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο.....	87
ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο.....	88
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο.....	102
ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	102
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	106
Victoroff D.(1988). Βασικά θέματα της κοινωνιολογίας και κοινωνιολογικό λεξικό. Καστανιώτης, Αθήνα.	110
Perlman R. (1975). <i>Consumers and Social Services</i> . Wiley	112
Titmuss R. M. (1974). <i>Social Policy: An Introduction</i> . Routledge.....	113
Marx, K. (1857). Grundrisse.....	113
International Federation of Social Workers http://www.ifsw.org/p38002163.html . Ανάκτηση στις 15.03.2011.....	114
Rossiter, A.,(2001). «Innocence Lost and Suspicion Found: Do we Educate for or	

Against Social Work?», Critical Social Work, vol.2(1), Πρόσβαση: www.uwindsor.ca/units/socialwork/critical.nsf/ , (13/11/2008).....	115
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	116

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία μελετά τη θέση του κοινωνικού λειτουργού στο φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού, τόσο βιβλιογραφικά αλλά και με διεξαγωγή έρευνας η οποία έχει σκοπό να διερευνήσει τη δράση της κοινωνικής εργασίας σε δομές που στοχεύουν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και αν τελικά επιτυγχάνεται, μέσω αυτής της δράσης, το κύριο αίτημα της κοινωνικής εργασίας που είναι η κοινωνική αλλαγή και η κοινωνική δικαιοσύνη.

Ξεκινώντας από το πρώτο κεφάλαιο με την ανάλυση των θεωρητικών ρευμάτων που επηρέασαν την επιστήμη στο πέρασμα των χρόνων, θελήσαμε να παρουσιάσουμε την ιδιομορφία της. Η επιστήμη είναι ένας κλάδος μελέτης που κάθε φορά κάτω από ένα διαφορετικό φιλοσοφικό πρίσμα γεννά διαφορετικές κοινωνικές τοποθετήσεις. Γεγονός που φυσικά επηρεάζει την ποιότητα των αποτελεσμάτων της κοινωνικής έρευνας αλλά και την ποιότητα της επιστημονικής γνώσης. Η χρήση της επιστημονικής γνώσης αξιοποιείται από θεσμικούς φορείς για τις αιτίες που γενούν τα κοινωνικά προβλήματα. Οι θεσμοί παράγουν έναν ιδεολογικό λόγο για να προσαρμόσουν τις πρακτικές τους και να δημιουργήσουν σχέσεις εξάρτησης και ιεραρχίας.

Ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο, στο οποίο μας οδήγησε η σκέψη πως η κοινωνική εργασία μιας και εντάσσεται στο πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών έχει επηρεαστεί και η ίδια από διάφορα θεωρητικά ρεύματα που επηρέασαν τη θεωρητική της εκπαίδευση αλλά και τον τρόπο άσκησής της. Όσον αφορά το θεωρητικό της υπόβαθρο, πραγματεύεται κοινωνιολογικούς όρους (κοινωνική αλλαγή, κοινωνική δικαιοσύνη, κοινωνικό αποκλεισμό κ.ά) τους οποίους καλείται να υπερασπιστεί έμπρακτα μέσω των φορέων του κοινωνικού κράτους. Οι αξίες και οι αρχές της κοινωνικής εργασίας βρίσκονται σε αντίθεση με τους κρατικούς μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου που εντείνουν τις κοινωνικές ανισότητες.

Η σύνδεση του τρίτου κεφαλαίου ακολουθεί με αναλύσεις για τα κοινωνικά προβλήματα και πως αυτά κατασκευάζονται λόγω άνισης κοινωνικής μεταχείρισης. Τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών θεωρητικά προστατεύονται από τον σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής που υλοποιείται μέσω φορέων κοινωνικής ασφάλειας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα, την δημιουργία κοινωνικής πρόνοιας και κοινωνικών υπηρεσιών. Όλος ο κρατικός μηχανισμός θεωρητικά υφίσταται και δρα για την κοινωνική ευημερία η οποία τελικά δεν ευδοκμεί μιας και ο κοινωνικός αποκλεισμός συνεχίζεται, εντείνεται και αναπαράγεται μέσω μιας

επιδοματικής πολιτικής στα “εδάφη” του κράτους δικαίου.

Ο προβληματισμός μας σχετικά με το αν ο κρατικός μηχανισμός είναι τελικά ευπαθής και απαθής στα κατασκευασμένα κοινωνικά προβλήματα όπως αυτό του κοινωνικού αποκλεισμού οδηγεί στη δημιουργία του τέταρτου κεφαλαίου. Αναλύσεις θεωριών, όπως αυτές των κοινωνικών κινημάτων, της κριτικής και της ριζοσπαστικής θεωρίας, υποστηρίζουν πως η κοινωνική αλλαγή δεν μπορεί να επέλθει μέσω της κρατικής κοινωνικής πολιτικής, μα μέσω μιας κινηματικής αντίστασης συμμετοχικής από όλο τον πληθυσμό. Όργανο εφαρμογής της κοινωνικής πολιτικής εμφανίζεται και η κοινωνική εργασία, ο ρόλος της οποίας στο φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού δεν υποστηρίζεται μόνο γραφειοκρατικά αλλά και ψυχοκοινωνικά απέναντι στις ευπαθείς, όπως καλούνται, κοινωνικές ομάδες.

Η έρευνα που πραγματοποιήσαμε αφορά τη δραστηριοποίηση θεσμοποιημένων δομών που η άσκηση της κοινωνικής εργασίας λειτουργεί για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, και το κατά πόσο επιτυγχάνεται η αντιμετώπιση του φαινομένου. Ποιός είναι ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας ως φορέας κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής αλλαγής;

Η έρευνα λοιπόν, επιβεβαιώνει ότι ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας δεν είναι διεκδικητικός όσον αφορά την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη. Παραμένει επικεντρωμένος στην εξατομικευμένη ψυχοκοινωνική υποστήριξη, ξεχνώντας την πολιτική φύση του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού και την ανάγκη που αναδύεται για κινητοποιημένες δράσεις που θα στοχεύουν στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η κοινωνική εργασία θα πρέπει να συνδέσει τη δράση της με την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και όχι με την αναπαραγωγή του, γι' αυτό χρειάζεται να υπερασπίζεται την κοινωνική αλλαγή και να αντιστέκεται σε επιβεβλημένους κοινωνικούς συμβιβασμούς .

ABSTRACT

This thesis studies the position of social worker in the phenomenon of social exclusion, not only bibliographically but also with the conduct of research. The main aim is to investigate the practice of social work in organizations that target at the limitation of social exclusion and if the main aspects of social work which are social change and social justice are finally achieved.

Beginning from the first chapter with the analysis of theoretical concepts that influenced the science through the years, we wanted to present the peculiarity of science; the branch of study that under a different philosophical prism each time generates different social theoretical positions, a fact that influences the quality of results of social research of course and the quality of scientific knowledge. The scientific knowledge is used by communities to explain the existence of social problems.

The second chapter follows, to which we were led by the thought that social work education and practice have been also influenced from various theoretical trends since it is included within the subject area of social sciences. In regards to social work's theoretical background, it deals with sociological terms (social change, social justice, social exclusion etc) for which social work is supposed to fight via the organizations of the social state. The values and the foundations of social work are considered to be against to the government's policies of social control that intensify the social inequalities.

The third chapter follows with the analysis of the social problems and their construction because of unequal social treatment. The citizens' rights theoretically are socially protected from the planning of social policy that is applied via the institutions of social safety, with characteristic example, the creation of social providence and social services. The whole state mechanism theoretically exists and acts for the social prosperity which does not flourish since social exclusion is continued, intensified and repeated via the benefits policy in the "territories of" state of rights.

Our reflection with regards to whether the state mechanism is finally frail and apathetic in the structured social problems like social exclusion leads to the creation of fourth chapter. Analysis of theories, such as those of social movements, the critical and the radical theory, supports that social change cannot befall via the government's social policy, but via a kinematic resistance participative from the whole population. Another social policy's implementing operator is

considered to be social work, the role of which in the phenomenon of social exclusion is not only supported bureaucratically but also psychosocially towards the vulnerable, as are they called, social teams.

The research that we undertook is about the activation of institutionalized structures where social work is practiced and aims at the limitation of social exclusion, and their evaluation if and how the confrontation of the phenomenon is achieved. What is the role of social work then in social protection and social change?

The research, confirms that the role of social work is not assertive in relation to the social change and social justice and remains focused in the individualised psychosocial support, forgetting the political nature of the profession of social worker and the emerging need for movement action that will aim in confrontation of social exclusion. Social work should link its practice with the deconstruction of social exclusion and not with its reproduction, therefore it needs defend social change and resist in imposed social compromises.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία αποτελεί την αποκρυστάλλωση των προσωπικών μας προβληματισμών κατά τη διάρκεια της φοίτησης μας στο τμήμα κοινωνικής εργασίας με βάση την θεωρητική μας εκπαίδευση. Στο διάστημα αυτών των τεσσάρων ετών διδαχθήκαμε διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις σε σχέση με την μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς, μοντέλα παρέμβασης, τεχνικές και αξίες του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού, χωρίς όμως να εμβαθύνουμε, μέσα σε ποιο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο ασκείται το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας. Θεωρώντας τον κοινωνικό αποκλεισμό ως τη μη υλοποίηση των κοινωνικών δικαιωμάτων διαλέξαμε ως τίτλο της εργασίας τη θέση του/της κοινωνικού λειτουργού στο φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού, θέλοντας να μελετήσουμε τη φύση και θέση του επαγγέλματος του / της κοινωνικού λειτουργού απέναντι στο φαινόμενο αυτό. Το ερώτημα που προέκυψε ήταν αν το επάγγελμα έχει πολιτική φύση, και αν λειτουργεί ως πολιτικό όργανο του κράτους. Πού οδηγεί αυτή η πολιτική διάσταση; Στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού δημιουργούνται πυρήνες αντίστασης στην κατασκευασμένη κοινωνική αδικία, ή υποστηρίζεται επαγγελματικά η αναπαραγωγή αυτής;

Από την δική μας μελέτη θεωρούμε πως υπάρχει διαχρονικός «κυβερνητισμός» του επαγγέλματος και η αποστασιοποίησή του από τις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες πυροδότησε την αμφισβήτηση. Η αμφισβήτηση είναι στοιχείο που ενοποιεί κινήματα, είναι κινητήρια δύναμη, και μαζί με το αίτημα της αλλαγής συνιστούν την έννοια της πολιτικής αμφισβήτησης. Πολιτική υπό ευρεία έννοια είναι κάθε πράξη, κάθε απόφαση, κάθε ενέργεια, κάθε ιδέα, που διαμορφώνει τη στάση ή την αντίσταση διά του λόγου. Τα κινήματα έχουν το χαρακτηριστικό να είναι αυτόνομα, και να ενδιαφέρονται για συλλογικές κοινωνικές διεκδικήσεις και για κινήσεις αλληλεγγύης. Πιστεύοντας πως η κοινωνική εργασία θα ήταν ωφέλιμο να είναι ένα κίνημα δράσης και αμφισβήτησης αναλύσαμε όρους και ορισμούς που πραγματεύεται, επιχειρώντας μια ανάλυση του θεωρητικού της περιεχομένου και το βαθμό εφαρμογής του.

Ξεκινώντας από το πρώτο κεφάλαιο με την ανάλυση της φιλοσοφίας της επιστήμης και τα θεωρητικά ρεύματα που την επηρέασαν στο πέρασμα των χρόνων, θελήσαμε να παρουσιάσουμε την ιδιομορφία της επιστήμης. Ένας κλάδος μελέτης που κάθε φορά κάτω από ένα διαφορετικό φιλοσοφικό πρίσμα γεννά διαφορετικές κοινωνικές τοποθετήσεις. Γεγονός που φυσικά επηρεάζει την ποιότητα των αποτελεσμάτων της κοινωνικής έρευνας αλλά και την

ποιότητα της επιστημονικής γνώσης. Ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο, στο οποίο μας οδήγησε η σκέψη πως η κοινωνική εργασία μιας και εντάσσεται στα πλαίσια των κοινωνικών επιστημών έχει επηρεαστεί και η ίδια από διάφορα θεωρητικά ρεύματα που επηρέασαν τη θεωρητική της εκπαίδευση αλλά και τον τρόπο άσκησής της. Όσον αφορά το θεωρητικό της υπόβαθρο, πραγματεύεται κοινωνιολογικούς όρους (κοινωνική αλλαγή, κοινωνική δικαιοσύνη, κοινωνικά προβλήματα κ.ά) τους οποίους καλείται να υπερασπιστεί έμπρακτα μέσω των φορέων του κοινωνικού κράτους.

Η σύνδεση του τρίτου κεφαλαίου ακλουθεί με αναλύσεις σχετικά με τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών τα οποία θεωρητικά προστατεύονται από τον σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής που υλοποιείται μέσω φορέων κοινωνικής ασφάλειας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής, την δημιουργία κοινωνικής πρόνοιας και των κοινωνικών υπηρεσιών. Όλος ο κρατικός μηχανισμός θεωρητικά υφίσταται και δρα για την κοινωνική ευημερία η οποία τελικά δεν ευδοκίμει μιας και ο κοινωνικός αποκλεισμός συνεχίζεται, εντείνεται και αναπαράγεται μέσω μιας επιδοματικής πολιτικής στα “εδάφη” του κράτους δικαίου. Όργανο των κοινωνικών υπηρεσιών και λειτουργός αυτής της κοινωνικής πολιτικής εμφανίζεται και ο κοινωνικός λειτουργός, ο ρόλος του οποίου δεν υποστηρίζεται μόνο γραφειοκρατικά αλλά και ψυχοκοινωνικά απέναντι στις ευπαθείς, όπως καλούνται, κοινωνικές ομάδες. Ο προβληματισμός μας σχετικά με το αν ο κρατικός μηχανισμός είναι τελικά ευπαθής και απαθής στα κατασκευασμένα κοινωνικά προβλήματα οδηγεί στη δημιουργία του τέταρτου κεφαλαίου. Αναλύσεις θεωριών, όπως αυτές της κριτικής, ριζοσπαστικής, της κοινωνικής χειραφέτησης, κ.ά., μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως η κοινωνική αλλαγή δεν μπορεί να επέλθει μέσω της κρατικής κοινωνικής πολιτικής, μα μέσω μιας κινηματικής αντίστασης συμμετοχικής από όλο τον πληθυσμό.

Η έρευνα που θελήσαμε να πραγματοποιήσουμε στο πλαίσιο αυτής της τοποθέτησης, είναι το αν οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε δομές που στοχεύουν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού καταφέρνουν να υπερασπίσουν τις αξίες και αρχές του ορισμού της κοινωνικής εργασίας και να επιφέρουν την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη. Αν η ιδεολογική διάσταση της κοινωνικής εργασίας μπορεί να γίνει αίτιο και κίνητρο πολιτικής και κοινωνικής δράσης, ή αν λειτουργεί ως μηχανισμός που εξυπηρετεί τους σκοπούς του εκάστοτε πολιτικού και οικονομικού κατεστημένου, συντηρώντας τον κοινωνικό έλεγχο χωρίς να οδηγείται σε συλλογικούς κοινωνικούς αγώνες για την υπεράσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών της κοινωνίας και την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Α ΜΕΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

1.1 ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τα παρακάτω φιλοσοφικά ρεύματα, που αναπτύχθηκαν από τον 19ο αιώνα έως σήμερα, αναπτύσσουν αντιλήψεις για την γνώση και την επιστήμη και την εφαρμογή της στην κοινωνία, το καθένα φυσικά κάτω από διαφορετικό πρίσμα.

Στόχος μας δεν είναι η εκτενής αναφορά των θεωριών αυτών αλλά μια σύντομη περιγραφή των σημαντικότερων θεωριών που επηρέασαν τις κοινωνικές επιστήμες και παράλληλα την κοινωνική εργασία.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΙΔΕΑΛΙΣΜΟ

Ιδεαλισμός είναι κάθε θεώρηση που πιστεύει ότι η πραγματικότητα διέπεται από δομή και αρθρώνεται γύρω από έννοιες και ιδέες. Όπως επισημαίνει και ο Χέγκελ “ Κάθε φιλοσοφία είναι ουσιαδώς ιδεαλισμός τον έχει ως αρχή της” (Παπαιωάννου, 1992).

Σύμφωνα με την Ξανθοπούλου (2006), ως ιδεαλισμός αναφέρεται, α) η έννοια που μ' αυτή δηλώνεται στη μεταφυσική, η άρνηση της ανεξάρτητης από το πνεύμα ύπαρξης του εξωτερικού κόσμου. Είναι η διδασκαλία κατά την οποία η πραγματικότητα συνίσταται από υπερβατικές ιδέες, β) η οντολογική προτεραιότητα της συνείδησης του νου, έναντι του Είναι το σύνολο δηλαδή, των υλικών πραγμάτων και σχέσεων. Με αυτήν την έννοια αντιδιαστέλλεται προς τον υλισμό, και με τον υποκειμενικό ιδεαλισμό προς τον ρεαλισμό.

Ο γερμανικός ιδεαλισμός δημιουργήθηκε μέσα από την κριτική φιλοσοφία του Κάντ σχετικά με τον υποκειμενικό ιδεαλισμό (Φίχτε – Μπέρκλεν) και τον αντικειμενικό ιδεαλισμό (Χέγκελ – Πλάτωνας). Ο Καντ έχει προτείνει τον όρο υπερβατολογικός ιδεαλισμός για τη δική του ιδιότυπη σύνθεση ρεαλισμού και ιδεαλισμού. Ο υπερβατολογικός του ιδεαλισμός έχει ερμηνευτεί και ως άρνηση της νομιμότητας της παραδοσιακής θεώρησης του κόσμου, ως ενός συνόλου πραγμάτων

καθ'εαυτό.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΛΙΣΜΟ

Η θέση σύμφωνα με την οποία ο υλικός κόσμος είναι η μοναδική πραγματικότητα στην οποία ανάγονται όλα τα άλλα (γνώση, ιδεολογία, συνείδηση), είναι αντίθετη έννοια ως προς τον ιδεαλισμό.

Ο υλισμός είναι ένα από τα δύο κύρια ρεύματα της φιλοσοφικής σκέψης, το οποίο όπως αναφέρει ο Victoroff (1988), υποστηρίζει πως το κύριο συστατικό του σύμπαντος είναι η ύλη, και πως όλα τα φαινόμενα που παρατηρούνται μπορούν να εξηγηθούν ως υλικές αλληλεπιδράσεις. Ο ιστορικός υλισμός είναι η υλιστική αντίληψη της ιστορίας. Προέκταση των αρχών του διαλεκτικού υλισμού (η ύλη εξελίσσεται συνεχώς, σε μορφές που είναι ανεξάρτητες των προηγούμενων) στη μελέτη της κοινωνικής ζωής και εφαρμογή αυτών των αρχών στα κοινωνικά φαινόμενα. Έτσι, σε αντίθεση με την ιδεαλιστική προσέγγιση της ιστορίας, ο ιστορικός υλισμός υποστηρίζει ότι η ιστορία του ανθρώπινου πνεύματος καθορίζεται από τη μεταβολή της οικονομικής κατάστασης ενός λαού ή μιας εποχής. Συνεπώς, προκύπτει ότι η μελέτη της εξέλιξης της κοινωνίας πρέπει να ξεκινά από τους τρόπους και τις σχέσεις παραγωγής και όχι από τους θεσμούς και τις «ιδέες» (Βιρβιδάκης, 2007).

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΘΕΤΙΚΙΣΜΟ

Ως γνωσιολογικός όρος ο θετικισμός δέχεται ότι η πραγματική γνώση παρέχεται μόνο από τις επιστήμες και ιδιαίτερα τις φυσικές. Είναι η τάση να περιοριστεί η φιλοσοφία στην πραγματική εμπειρία , στα θετικά δεδομένα και να απομακρυνθεί από έννοιες και προβλήματα για τις αρχές όλων των πραγμάτων (Ξανθοπούλου 2006).

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟ (ΡΑΣΙΟΝΑΛΙΣΜΟΣ)

Γνωσιολογική θεωρία σύμφωνα με την οποία διαθέτουμε a priori γνώση του κόσμου. Η πραγματική γνώση του κόσμου μας παρέχεται από τον νου κι όχι από τις αισθήσεις. Ο κριτικός ορθολογισμός επιχείρησε να δώσει απάντηση σε αυτή τη θεωρία της επιστήμης (εμπειρισμό), που βάζει στο κέντρο των ερευνητικών του ενδιαφερόντων το πρόβλημα της επιστημονικής προόδου και τις

ικανότητες της γνώσης (Popper ,Kuhn, Lakatos, Feyerabend). Επιχειρείται δηλαδή σύμφωνα με τον Καύκιο (2009), μια δυναμική προσέγγιση της επιστήμης, “δε συναντάται μια στατική συλλογή αληθειών, ταξινόμησης και συστηματοποίησής τους αλλά αφήνεται περιθώριο για αυθόρμητους σχεδιασμούς θεωριών και τον όσο πιο δυνατό αυστηρό κριτικό τους έλεγχο”.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΕΜΠΕΙΡΙΣΜΟ

Η γνωσιολογική θεωρία σύμφωνα με την οποία δεν υπάρχει ουσιώδης γνώση του κόσμου. Όλη μας η γνώση για την πραγματικότητα προέρχεται από την εμπειρία και μέσω των αισθήσεων. Σαν φιλοσοφική θέση αντιτίθεται στον ορθολογισμό.

Η θεωρία της επιστήμης που ασπάζεται ο λογικός εμπειρισμός, συνεπάγεται μια σωρευτική εικόνα της επιστήμης. Δηλαδή υποστηρίζει ότι τα νέα εμπειρικά στοιχεία και οι νέες θεωρίες χτίζονται επάνω στη προϋπάρχουσα σίγουρη γνώση. “Κάθε νέα θεωρία αποτελεί ένα παραπέρα βήμα που είναι συνέπεια του προηγούμενου. Όμως με αυτό τον τρόπο γίνεται προβληματική η έννοια της εξέλιξης της επιστήμης και της γένεσης νέων ιδεών ενώ στο τέλος δίνεται μια στατική ανιστορική άποψη για την επιστήμη” (Παπαδημητρίου, 1988:71).

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΜΑΡΞΙΣΜΟ

Μαρξισμός ονομάζεται το ενιαίο σύστημα των φιλοσοφικών, οικονομικών και κοινωνικών ιδεών που θεμελιώνεται στα έργα του Μαρξ και Ένγκελς . Η πολιτική θεωρία και πρακτική που απορρέει από τα έργα αυτά στηρίζει μία σοσιαλιστική αντίληψη για την κοινωνία.

Ο μαρξισμός προτείνει μια άλλη αντίληψη για την επιστήμη, μιλάει μάλιστα για «επιστημονική κοσμοθεωρία». Η επιστήμη θεωρείται ως μια παραγωγική δύναμη της κοινωνίας, αφού αποτελεί τη θεωρητική δραστηριότητα των ανθρώπων μιας ορισμένης κοινωνίας και επιτρέπει τη κατανόηση, ερμηνεία, διεύθυνση των κοινωνικών διαδικασιών και τη κυριαρχία απάνω στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι. Η επιστήμη ως συστηματικά δομημένη γνώση αποτελεί δύναμη κοινωνική, θεμέλιο και παράγοντα βασικό για τη κοινωνική δράση.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΣΤΡΟΥΚΤΟΥΡΑΛΙΣΜΟ

Ο όρος δομισμός (ή στρουκτουραλισμός) στη γλωσσολογία καταγράφει την αναγνώριση ότι η γλώσσα είναι ένα σύστημα στοιχείων και όχι μια απλή παράθεση στοιχείων, συγκροτείται δηλαδή, από μονάδες σε διάφορα επίπεδα, οι οποίες βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους (Καπόπουλος, 1995). Αυτό το ρεύμα σκέψης ξεκίνησε από τις εργασίες του Φερντινάν ντε Σοσύρ το 1910, με την αναγνώριση του συστηματικού χαρακτήρα της γλώσσας, με την αντίληψη της γλώσσας ως ενός οργανωμένου συνόλου σχέσεων, όπου κάθε στοιχείο ορίζεται από τις διαφορές και τις αντιθέσεις τις οποίες αναπτύσσει με άλλα στοιχεία. Η έννοια αυτή είναι ταυτόσημη με την έννοια της δομής, που διατρέχει όλη τη νεότερη γλωσσολογία και αποτέλεσε πυρήνα ενός ολόκληρου φιλοσοφικού και επιστημονικού ρεύματος του 20ού αιώνα, του "δομισμού" ή "στρουκτουραλισμού", που έδινε έμφαση στη δομική ανάλυση και στη μελέτη των συστηματικών σχέσεων μεταξύ των γλωσσικών στοιχείων.

Με τον Λέβι – Στρως το 1959 δημιουργείται η δομική ανθρωπολογία, ένα μοντέλο για την ανάλυση όλων των δομών, για την προσέγγιση ποικίλων μορφών οργάνωσης και την κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων. Το μοντέλο αυτό αναλύει την κοινωνική πραγματικότητα και τις κοινωνικές σχέσεις μέσα από τις έννοιες της δομής και της λειτουργίας, οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους επιτελώντας μια λειτουργία που συντελεί στην ισορροπία και στη διατήρηση ολόκληρου του συστήματος - κοινωνία (Καπόπουλος , 1995).

Ο κοινωνικός στρουκτουραλισμός παρουσιάζει τον άνθρωπο ως προϊόν δομών και όχι ως μέτρο όλων των πραγμάτων, εξετάζει την δομική ανάλυση της κοινωνίας και τις συστηματικές σχέσεις του ανθρώπου μ' αυτήν (Ξανθοπούλου 2006).

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Το παράδειγμα του σχετικισμού

Η αναλυτική φιλοσοφία είναι φιλοσοφικό ρεύμα που αναπτύσσεται στις αρχές του 20ου αιώνα . Οι αναλυτικοί φιλόσοφοι δίνουν έμφαση στην ανάλυση των νοημάτων και στη χρήση της λογικής και επιμένουν στην αυστηρότητα των επιχειρημάτων. Η αναλυτική φιλοσοφία δεν προβάλλει συγκεκριμένες φιλοσοφικές θέσεις αλλά διατηρεί μεθοδολογικές και επιστημονικές αρχές που έχουν ως βασικό στόχο τη διαφύλαξη της δυνατότητας κριτικού

ορθολογικού ελέγχου του φιλοσοφείν.

Σχετικισμός είναι η φιλοσοφική θεωρία σύμφωνα με την οποία η αλήθεια, το νόημα των εννοιών και οι λέξεις και οι αξίες είναι σχετικές προς ένα άτομο, μια κοινωνία, έναν πολιτισμό ή μια ιστορική περίοδο. Πιο συγκεκριμένα ο Feyerabend (1975) κρίνοντας τον ορθολογισμό αναλύει και υπερασπίζεται το σχετικισμό. Ο σχετικισμός κατά τον Feyerabend αποτελείται από γνώμες, έννοιες, θεωρίες οι οποίες δεν μπορούν να κατανοηθούν ανεξάρτητα από τη παράδοση στα πλαίσια της οποίας αποκτούν νόημα. Δεν ισχυρίζεται ότι όλες οι παραδόσεις έχουν ίση αξία, ή ότι είναι εξίσου αληθινές, ή ότι είναι αυθαίρετες. Σίγουρα όμως οι παραδόσεις σε μια ελεύθερη κοινωνία έχουν ίσα δικαιώματα. “Αναφερόμενοι στην «αντικειμενικότητα», στα όρια μιας παράδοσης, είναι αφέλεια να θεωρείται η ορθότητα ενός συμπεράσματος ως κάτι «αντικειμενικό» στο οποίο ο ίδιος ο συμμετέχων στην παράδοση δεν συνεισφέρει τίποτα. Η επονομαζόμενη «αντικειμενικότητα» είναι αποτέλεσμα μιας γνωσιολογικής μωπίας, δεν είναι «φιλοσοφικό επίτευγμα»” (Feyerabend, 1975:93).

Η πρόταση του Feyerabend (1975), είναι μια ανοιχτή και σχετικιστική συνεννόηση των παραδόσεων αντί για τη παρούσα κατάσταση, όπου υπάρχει μια βασική παράδοση και πολλές άλλες περιφερειακές παραδόσεις, για τις οποίες μπορεί κανείς να γράφει ή να μιλά όχι όμως να τις ζει.

Ένας από τους μεγάλους επιστημολόγους του 20ου αιώνα ο Popper (1972), συνέβαλλε ουσιαστικά στην αλλαγή του τρόπου με τον οποίο η σύγχρονη επιστημονική κοινότητα αντιλαμβάνεται την εγκυρότητα της επιστημονικής γνώσης. Σύμφωνα με τον Popper μια άποψη δεν μπορεί ποτέ να επιβεβαιωθεί με απόλυτη βεβαιότητα διότι όσο και αν υποστηρίζεται από τα ερευνητικά δεδομένα μπορεί να παραμένει εσφαλμένη. Υπάρχουν πάντα κάποια περιθώρια λάθους. Κάποια δεδομένα που θα προκύψουν στο μέλλον μέσα από την παρατήρηση ή το πείραμα μπορεί να την διαψεύσουν. Σύμφωνα με τον Popper οι θεωρίες δεν μπορούν ποτέ να ξεπεράσουν το επίπεδο της εικασίας και της πίστης. Μια θεωρία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί επιστημονική επειδή επιβεβαιώνεται από τα εμπειρικά δεδομένα της έρευνας, αλλά επειδή ο τρόπος με τον οποίο είναι διατυπωμένη επιτρέπει τη δυνατότητα της διάψευσής της μέσα από εμπειρική έρευνα. «Επιστημονικά έγκυρη είναι η διαψεύσιμη θεωρία η οποία δεν έχει ακόμη διαψευσθεί από τα αντικειμενικά δεδομένα και αντέχει στις δοκιμασίες διάψευσης ή επαλήθευσής της» (Popper, 1972: 49).

1.2 ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Οι Κοινωνικές Επιστήμες, και η κοινωνιολογία γενικότερα, είναι κατά ένα μεγάλο μέρος προϊόν του 19ου αιώνα. Ο Mill (1848) και ο Marx (1857) έθεσαν το στόχο ανάπτυξης μιας επιστημονικής θεωρίας της κοινωνίας και των κοινωνικών προβλημάτων. Οι στόχοι γι' αυτή τη μελέτη, ήταν η μελέτη των κοινωνικών φαινομένων, η εξήγηση των κοινωνικών εκβάσεων και των νόμων, που θα επέτρεπαν τις αποτελεσματικότερες κοινωνικές παρεμβάσεις (πολιτικές μεταρρυθμίσεις, κοινωνικές επαναστάσεις). Αυτοί οι σκοποί είχαν επιστημονική αξία για την μελέτη του κοινωνικού κόσμου (Γέμτος, 1995: 27).

Οι Κοινωνικές Επιστήμες καλύπτουν σήμερα μια ευρεία έκταση, ο ερευνητικός στόχος τους μπορεί να είναι περιγραφικός, και να καλύπτει περιγραφικά συμπεράσματα κατόπιν ποσοτικών ερευνών (τη συχνότητα εμφάνισης ενός γνωρίσματος μέσα σε μια ομάδα, π.χ. ποσοστά αυτοκτονίας), αποκαλύπτοντας έτσι κοινωνικές συμπεριφορές και κοινωνικές συνέπειες.

Η περιγραφική έρευνα μπορεί έτσι μερικές φορές να αποκαλύψει από τη συμπεριφορά ή τις κοινωνικές συνέπειες τις αιτιώδεις σχέσεις των κοινωνικών φαινομένων. Η κοινωνιολογία περιλαμβάνει την ανακάλυψη της κοινωνικής αιτιολογίας και των μηχανισμών. Και σύμφωνα με τον Little (2010, :294), οι κοινωνικές θεωρίες είναι υποθέσεις για τους κοινωνικούς αιτιώδεις μηχανισμούς, και παρέχουν μια βάση για την εξήγηση των κοινωνικών φαινομένων. Οι κοινωνικές επιστήμες στην προσπάθεια ανάλυσης του κοινωνικού μηχανισμού, θα εξηγήσουν τα εμπειρικά συμπεράσματα, και θα οδηγηθούν στη διατύπωση θεωριών που μπορούν να παρέχουν μια βάση για καλύτερη κατανόηση των αιτιών.

Η συνεισφορά της φιλοσοφίας στις Κοινωνικές Επιστήμες είναι η μελέτη της ποιότητας της γνώσης που προσφέρουν οι κοινωνικές επιστήμες. Η φιλοσοφία είναι ένα σύνολο αναστοχασμών που έχουν ως πεδίο μελέτης την κοινωνία και τα κοινωνικά προβλήματα. Ένα σύνολο ερωτήσεων σχετικά με τα κοινωνικά πρότυπα, τις κοινωνικές αιτιολογίες, τις προτεινόμενες εξηγήσεις που θίγονται μέσα από κοινωνικές θεωρίες, και πως αυτές εξετάζονται εμπειρικά. Η φιλοσοφία των Κοινωνικών Επιστημών, σύμφωνα με τον Allhoff (2010), αναθεωρεί και αναλύει την έρευνα με τη συζήτηση και τη σκέψη σχετικά με τις μεθόδους, τις υποθέσεις, και τις έννοιες. Με αυτήν την ανάλυση βελτιώνονται οι έρευνες και οι θεωρίες των κοινωνιολόγων, γιατί οι φιλοσοφικές ιδέες για τη φύση της γνώσης και του φυσικού κόσμου, αναπτύσσουν και

διαφωτίζουν τις κοινωνικές θεωρίες και πρακτικές.

Η σημασία της φιλοσοφίας των Κοινωνικών Επιστημών προέρχεται κατ' αρχάς, από την επείγουσα ανάγκη κατανόησης των προκλήσεων που τίθενται από την ανεπαρκώς κατανοητή κοινωνική κατάσταση που μας περιβάλλει στην κοινωνία του 21ου αιώνα, και δεύτερον, η θέση της τρέχουσας γνώσης και εξήγησης των Κοινωνικών Επιστημών. Όπως διατυπώνει και ο Little (2010, :295) “Χρειαζόμαστε την καλύτερη δυνατή έρευνα. Χρειαζόμαστε μια στηριγμένη κατανόηση για τα κοινωνικά, πολιτικά, και συμπεριφοριστικά φαινόμενα που αποτελούν τον σύγχρονο κοινωνικό κόσμο”

1.3 Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Το ζήτημα της επιστήμης δεν είναι μονοσήμαντο αλλά πολύπλοκο και αντιφατικό. Αφορά τη γνώση και την σχέση των ανθρώπινων κοινωνιών με τους εκάστοτε θεσμούς -φορείς της που την εφαρμόζουν. Είναι, λοιπόν ένα πολιτικό ζήτημα. Σύμφωνα με τον Μπούκτσιν (1989), η νεώτερη εποχή εδραιώνεται πάνω στις ιδέες της συνεχούς προόδου, η οποία ταυτίζεται με την τεχνολογική ανάπτυξη, και του ορθολογικού ελέγχου-κυριαρχίας πάνω στη φύση και την ανθρώπινη κοινωνία. Η επιστήμη δεν θα μπορούσε παρά να είναι ανάλογη: μαθηματικοποίηση -ποσοτικοποίηση του κόσμου με στόχο την ορθολογική του κυριαρχία. Στη σύγχρονη κοινωνία η επιστήμη πέρα από ισχυρό κοινωνικό θεσμό έχει και κυρίαρχη νομιμοποιητική σημασία. Σήμερα η επιστήμη αναδεικνύει την εξουσία των «ειδικών». Αυτός ο ρόλος της επιστήμης μεταφράζεται με την διανοητική συνεργασία των επιστημόνων στην εξαγωγή μιας ιδεολογίας κυριαρχίας (Γράβαρης, 1993).

Η επιστήμη δεν είναι ουδέτερη. Οι προτεραιότητες και οι δομές της επιστημονικής εργασίας απορρέουν από την υπάρχουσα κοινωνική τάξη και την ισχυροποιούν. Οι μηχανισμοί που της εξασφαλίζουν αυτό το ρόλο είναι πολλοί. Ο Λεβύ-Λεμπλόν (1970), αναφέρεται στον ιδεολογικό ρόλο της επιστήμης λέγοντας πως πρώτα η θρησκεία, έπειτα η κλασική «ανθρωπιστική παιδεία» και σήμερα η επιστήμη, υποβαστάζει και δομεί κάθε μέρα και περισσότερο, τις ιδεολογικές μορφές που επιβάλλει η κυρίαρχη κοινωνική τάξη. Η επιστήμη χρησιμεύει ακόμα για να δικαιολογήσει κάθε μηχανισμό της κοινωνικής ιεραρχίας, προσφέροντάς του «αντικειμενικά» κριτήρια. Η ιεραρχία αυτή παριστάνει πως δεν αντανάκλα πια σήμερα τη διαίρεση της κοινωνίας σε τάξεις παρά μόνο τις ικανότητες και τις αρμοδιότητες των ατόμων. Οι διαφορετικές φιλοσοφικές θέσεις που

αφορούν την κοινωνική οργάνωση, τις σχέσεις του υποκειμένου με την κοινωνία, τη δυνατότητα απόκτησης γνώσεων για την κοινωνική πραγματικότητα και το ρόλο των κοινωνικών επιστημών στην παραγωγή της γνώσης είναι θέσεις που υπονοούνται στην εφαρμογή διαφορετικών μεθόδων και τεχνικών. Ο Little (1991) υποστηρίζει ότι τα ερευνητικά εργαλεία δεν είναι ανεξάρτητα από την θεωρία, στηρίζονται σε αντιλήψεις για την συγκρότηση της κοινωνικής πραγματικότητας και τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να προσεγγίζεται.

1.4 ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δύο είναι οι κύριες πηγές γνώσεων της κοινωνικής εργασίας, α) οι γνώσεις που έχει αντλήσει και αξιοποιήσει από τα πεδία των κοινωνικών επιστημών και των επιστημών του ανθρώπου και β) τα συμπεράσματα και τα αποτελέσματα της κοινωνικής έρευνας που η ίδια διενεργεί και των διεργασιών που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο των εφαρμογών της στους ποικίλους τομείς άσκησης της.

Η κοινωνική εργασία ανήκει στις κοινωνικές επιστήμες. Πρόκειται για μια κατ'έξοχήν εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη με παγκόσμια ακτινοβολία και εφαρμογή. Η κοινωνική εργασία από την αυγή της συγκρότησής της σε επιστημονικό κλάδο μελετά και διαχειρίζεται τις ανθρώπινες υποθέσεις βασισμένη σε ένα ευρύτατο γνωστικό πεδίο, το οποίο και η ίδια ανατροφοδοτεί και εμπλουτίζει. Το θεωρητικό της υπόβαθρο βρίσκεται στις επιστήμες του ανθρώπου, στη φιλοσοφία, την ιατρική, την ψυχολογία, την κοινωνιολογία, την κοινωνική ανθρωπολογία, την κοινωνική πολιτική, το δίκαιο και την οικονομία.

Η κοινωνική εργασία είναι μια ανθρωποκεντρική επιστήμη καθώς επιδιώκει την εύρυθμη λειτουργία του ατόμου των ομάδων και του κοινωνικού συνόλου. Η κοινωνική εργασία είναι μια επιστήμη δράσης και παρέμβασης. Επιδιώκει να αντιμετωπίσει το άτομο με τον πιο πρόσφορο και αποδοτικό τρόπο στο πρόβλημά του.

Με δεδομένο την ενασχόλησή της, η κοινωνική εργασία έχει αναπτύξει μεθόδους οι οποίες υποδεικνύουν συγκεκριμένους συστηματικούς τρόπους σκέψης και ανάληψης δραστηριοτήτων και έχει τυποποιήσει ορισμένες τεχνικές αξιολόγησης και αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων.

Σύμφωνα με τη Δημοπούλου- Λαγωνίκα (2006), η κοινωνική εργασία μέσα από πολύχρονες αλληλεπιδράσεις με τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες και σε σχέση με την εξελισσόμενη μεθοδολογία της, παρουσιάζει ένα συνεκτικό σώμα θεωρίας και πρακτικών εφαρμογών που απαρτίζουν την σημερινή της ταυτότητα

ως εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη. Η εξέλιξή της έχει διαμορφωθεί από την μία, με την επίδραση των ψυχαναλυτικών, ψυχοδυναμικών και κοινωνιολογικών επιστημών και από την άλλη με την εσωτερική εξέλιξη της μεθοδολογίας του ιδίου του επαγγέλματος σε σχέση με τις εμπειρίες από τις πρακτικές εφαρμογές και την έρευνα. Η κοινωνική έρευνα που διενεργείται στο πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας είναι εφαρμοσμένη και αφορά όλα τα στάδια κατανόησης και επίλυσης των κοινωνικών προβλημάτων, καθώς και τις ιδιαιτερότητες και τα αποτελέσματα της πρακτικής της. Σύμφωνα με την Καλλινικάκη (1998), τα πορίσματα της κοινωνικής έρευνας αξιοποιούνται άμεσα στην πράξη της κοινωνικής εργασίας και στην εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής. Αν ο ρόλος της κοινωνικής έρευνας είναι η ανακάλυψη γενικών κανόνων και όχι η διερεύνηση των μεταβλητών που γεννούν τα κοινωνικά προβλήματα, ποια ακριβώς είναι η θέση της κοινωνικής εργασίας απέναντι στα αποτελέσματα της έρευνας τα οποία και αξιοποιεί; Η κοινωνική εργασία οφείλει να έχει μια κριτική στάση απέναντι στην επιστημονική γνώση και των πρακτικών που την συνοδεύουν.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στον ορισμό της κοινωνικής εργασίας και στα στάδια εξέλιξής του. Θα εξετάσουμε το θεωρητικό, και εφαρμοσμένο πεδίο του ορισμού που είναι πλαισιωμένο από αξίες και αρχές, που δρουν με στόχο την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη ενάντια στην άνιση μεταχείριση και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η φιλοσοφία ως ένας αναστοχασμός στο επιστημονικό πεδίο (επιστημολογία) στην παραγωγή, την ποιότητα και την εφαρμογή της επιστημονικής γνώσης αναπτύσσει μια κριτική σκέψη γύρω από την πολιτική φύση και χρήση της επιστήμης. Τα φιλοσοφικά ρεύματα που επηρέασαν την επιστημονική γνώση (ιδεαλισμός, εμπειρισμός, υλισμός, θετικισμός, κ.α.) επηρέασαν με τη σειρά τους και τις κοινωνικές επιστήμες, στα πλαίσια των οποίων εντάσσεται και η κοινωνική εργασία. Κάθε φιλοσοφικό ρεύμα φέρει μια ιδεολογική μορφή, ένα όραμα αλλαγής που χρησιμοποιείται κάθε φορά για διαφορετικούς σκοπούς ανάλογα με το κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό πρίσμα που υιοθετεί. Παρατηρείται έτσι, μια διαφορετική στάση- τοποθέτηση σε μορφές κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης. Θεωρώντας την πολιτική ένα σύνολο ιδεών που εμπεριέχουν θεωρία και εφαρμογή, που κατά την άποψη της σπουδαστικής ομάδας αυτό μεταφράζεται ως ιδεολογία, κρίνεται σκόπιμη η αναζήτηση της πολιτικής φύσης της κοινωνικής εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η εμφάνιση της κοινωνικής εργασίας στη χώρα μας συμπίπτει χρονικά με τις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον εμφύλιο που ακολούθησε.

Η πρώτη περίοδος άσκησης της κοινωνικής εργασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα ήταν ταυτισμένη με την άσκηση της φιλανθρωπίας. Σταδιακά όμως, η κοινωνική εργασία από φιλανθρωπική ενασχόληση έγινε αυτοτελής εφαρμοσμένη επιστήμη. Η πορεία της εξέλιξής της ήταν σχετική με την πορεία της ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στο οποίο και συνέβαλε σημαντικά.

Στην Ελλάδα η εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας ως επιστημονικής μεθόδου και εφαρμογής της κοινωνικής πρόνοιας άρχισε το 1950.

Η Καλλινικάκη (1998), αναφέρει πως η διαμόρφωσή της σε αυτόνομο επιστημονικό κλάδο επηρεάστηκε από οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες και ιστορικές συγκυρίες, από τα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ρεύματα της κοινωνίας και των εκάστοτε φορέων της κοινωνικής πολιτικής.

Η κοινωνική εργασία είναι μια ανταπόκριση στα κοινωνικά φαινόμενα και στις ανάγκες. Βρίσκεται σε συνεχή ροή και είναι αλληλοτροφοδοτούμενη από τις νέες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές διαστάσεις της κοινωνίας όπου ασκείται. Με αυτή την οπτική θα γίνει μια διαχρονική καταγραφή των κυριότερων σταδίων της που σηματοδοτούν το περιεχόμενό της, σύμφωνα με χρονικές περιόδους που αντιστοιχούν με τα στάδια του κρατικού παρεμβατισμού. Σύμφωνα με τον Ιατρίδη (1990) τα στάδια αυτά είναι:

Α. Το φιλανθρωπικό και το μεταφιλανθρωπικό στάδιο, όταν η κοινωνική εργασία χαρακτηριζόταν κυρίως από φιλανθρωπικά κίνητρα και αναδυόταν ως επάγγελμα (1900 έως τη δεκαετία του 20΄ περίπου). Στο μεταφιλανθρωπικό στάδιο και στην αρχή της διαμόρφωσης του επαγγέλματος από το 1900 και μετά εμφανίζονται οι πρώτοι ορισμοί της κοινωνικής εργασίας, οι οποίοι αυτή τη περίοδο ταυτίζονται με την κοινωνική εργασία με άτομα. Σε αυτό το στάδιο η

διατύπωση ορισμών για την κοινωνική εργασία είναι ανύπαρκτη.

B. Το στάδιο της ανάπτυξης των ψυχοκοινωνικών λειτουργιών κατά το οποίο διαμορφώνεται σταδιακά η μεθοδολογία της (1920 έως 1960 περίπου). Στο στάδιο αυτό, ο ρόλος του κράτους ήταν μεσολαβητικός, το επάγγελμα διαμορφώνεται σταδιακά. Εγκαταλείπεται η θεώρηση της κοινωνικής εργασίας που στηρίζεται στο ταλέντο του κοινωνικού λειτουργού και αντικαθίσταται με τη διεργασία και ιδίως με τη μέθοδο ως κύριο χαρακτηριστικό της. Έμφαση δίνεται στην ατομική αλλαγή, στην επιβοήθηση, στη βελτίωση και τη διατήρηση της κοινωνικής λειτουργικότητας των ατόμων και των ομάδων μέσα στο ισχύον κοινωνικό σύστημα. Διαμορφώνεται η μεθοδολογία του επαγγέλματος και διατυπώνονται οι τρεις βασικές του μέθοδοι – η κοινωνική εργασία με άτομα (Κ.Ε.Α.), η κοινωνική εργασία με ομάδες (Κ.Ε.Ο.) και η κοινωνική εργασία με κοινότητα (Κ.Ε.Κ.).

Αυτή την περίοδο το επάγγελμα έχει πλέον καθιερωθεί και η μεθοδολογία του έχει καταγραφεί σύμφωνα με τις παραδοσιακές πλέον σήμερα, τρεις μεθόδους του. Από την δεκαετία του '40 μέχρι το 1960 περίπου, αναπτύσσεται η θεωρητική βάση όχι μόνο για την κοινωνική εργασία με άτομα, αλλά και για την κοινωνική εργασία με ομάδες και με κοινότητες. Σύμφωνα με τον Jonson (1998), οι δύο τελευταίες μέθοδοι βασίστηκαν κυρίως σε κοινωνιολογικές θεωρίες. Διατυπώθηκαν οι δομές, οι σκοποί και οι διεργασίες των ομάδων, ενώ ψυχοκοινωνικές έννοιες χρησιμοποιήθηκαν για την κατανόηση της συμπεριφοράς και της αλληλεπίδρασης των ατόμων στις ομάδες. Σύμφωνα με τον Wilson (1976), τα ίδια χαρακτηριστικά διατρέχουν την περίοδο εκείνη και με τη μέθοδο της κοινωνικής εργασίας με την κοινότητα, η οποία χαρακτηριζόταν από αποδοχή και συμμόρφωση με το ισχύον κοινωνικοπολιτικό σύστημα.

Αναφέρονται παρακάτω τρεις ορισμοί της κοινωνικής εργασίας κατά μέθοδο, στους οποίους είναι εμφανής η κατεύθυνση που δίνεται αυτή τη περίοδο στην ανάπτυξη ψυχοκοινωνικών λειτουργιών.

- **«Η κοινωνική εργασία με άτομα** είναι μια διεργασία που χρησιμοποιείται από ορισμένες οργανώσεις πρόνοιας για να βοηθήσει τα άτομα να αντιμετωπίσουν πιο αποτελεσματικά τα προβλήματά τους σε σχέση με την κοινωνική τους λειτουργικότητα» (Perlman, 1957: 20).

- **Η κοινωνική εργασία με ομάδες** σύμφωνα με το μοντέλο επανόρθωσης των Grace και Coyle (1948) και των Wilson και Ryland (1949) « στοχεύει στη χρησιμοποίηση της ομάδας ως μέσου για την επιβοήθηση των ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα στους κοινωνικούς τους ρόλους» (Payne, 2000 :132).

- Η **κοινωνική εργασία με την κοινότητα** αποσκοπεί στην επαύξηση της ικανότητας της κοινότητας ως συνόλου για την επίλυση των προβλημάτων της και την επίτευξη ορισμένων στόχων» (Επιτροπή Κοινοτικής Οργάνωσης της Εθνικής Ένωσης Κοινωνικών Λειτουργών των Η.Π.Α. –Committee on Community Organization National Association of Social Workers, 1962).

Γ. Το στάδιο της **επέμβασης για κοινωνική αλλαγή** κατά το οποίο η κοινωνική εργασία στοχεύει στην παρέμβαση για αλλαγή στο επίπεδο του ατόμου ή στη μικροκλίμακα και στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον ή στη μακροκλίμακα (1960 έως και 1980 περίπου). Κατά το στάδιο αυτό, η κοινωνική εργασία στοχεύει συγχρόνως σε αλλαγές στο μικροατομικό και μακροκοινωνικό επίπεδο. Αυτή τη περίοδο το επάγγελμα ταυτίζεται ιδεολογικά με τις διεργασίες της αναπτυξιακής κοινωνικής πρόνοιας (Kulkarni, 1974; Kendal, 1978; Ιατρίδης, 1981). Είναι η εποχή που η κοινωνική πρόνοια θεωρείται ένας βασικός, ολοκληρωμένος θεσμός της κοινωνίας που παρέχει τόσο καθολικές όσο και επιλεγμένες υπηρεσίες, όχι εμπορευματοποιημένες, με βάση την αρχή της ανάγκης. Το πρόταγμα του κράτους πρόνοιας εκείνη την εποχή είναι η ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση, η πρόσβαση στην ιατρική φροντίδα και η ισότητα μεταχείρισης στην αντιμετώπιση κάθε αντιξοότητας της ζωής (Καλούτση, 1978: 82,83). Η μεθοδολογία της κοινωνικής εργασίας εκείνης της εποχής είναι πολυδιάστατη, πλούσια σε περιεχόμενο, δημιουργική και αναθεωρητική.

Ο σχεδιασμός κοινωνικής πολιτικής που αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνίες, οι κοινότητες, οι κοινωνικοί θεσμοί και οι οργανώσεις λύνουν διάφορα προβλήματα, έχει άμεση σχέση με την αναπτυξιακή κοινωνική εργασία. Η δράση τους έγκειται στη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων, στο σχεδιασμό δράσης, στην εφαρμογή της παρέμβασης και στην αξιολόγησή της.

Παράλληλα, την ίδια περίπου εποχή, διαμορφώνεται η μεθοδολογία και το πεδίο δράσης της κλινικής ή μικροκοινωνικής εργασίας που αναφέρεται σε παρεμβάσεις σε άτομα, σε οικογένειες και σε μικρές ομάδες. Αντικαθίσταται από την κλινική κοινωνική εργασία αλλά και από ποικιλία μοντέλων εφαρμογής που σχετίζονται με κλινικές παρεμβάσεις. Ανανεώνεται το ενδιαφέρον για εργασία με οικογένειες στο πλαίσιο αντιμετώπισης της οικογένειας ως δυναμικού πλέγματος ρόλων και αλληλεπιδράσεων των μελών της. Η κοινωνική εργασία με μικρές ομάδες ενσωματώνεται στην κλινική κοινωνική εργασία και κατευθύνεται σε σκοπούς θεραπευτικούς.

Όπως όμως έχει αναφερθεί, οι θεωρητικές τάσεις της κοινωνικής εργασίας είναι πολυποικίλες, ακόμη και αντιφατικές ορισμένες φορές. Συνακόλουθα των σημαντικών αυτών αλλαγών στη

μεθοδολογία και στην άσκηση του επαγγέλματος, από τη δεκαετία του '70 περίπου, υπήρξε και η τάση για ενοποίηση των τριών μεθόδων της κοινωνικής εργασίας σε μια μέθοδο, τη γενική- ολιστική- διαμεθοδική.

Η επίδραση προέρχεται και από τη συστημική θεωρία στη κοινωνική εργασία η οποία όχι μόνο διαμόρφωσε την αντίληψη της ενοποιημένης θεώρησης της κοινωνικής εργασίας, αλλά επηρέασε αποφασιστικά και τα περισσότερα μεθοδολογικά μοντέλα παρέμβασης. Στο πλαίσιο αυτό της ενιαίας, ολιστικής προσέγγισης της κοινωνικής εργασίας πολλές παραδοσιακές έννοιες της αναθεωρούνται και επαναπροσδιορίζονται.

Στο στάδιο αυτό ο ορισμός της κοινωνικής εργασίας επηρεάστηκε από τη συστημική και κλινική θεωρία. Χαρακτηριστικός είναι ο ορισμός του Goldstein (1974:58) «η κοινωνική εργασία είναι μια μορφή κοινωνικής παρέμβασης που ενδυναμώνει τη λειτουργικότητα σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Σκοπός της κοινωνικής εργασίας και αντικείμενό της είναι η διαχείριση της κοινωνικής μάθησης σε σχέση με την αλληλεπίδραση του ατόμου με το κοινωνικό περιβάλλον».

Δ. Το στάδιο της σχετικής αποσύνδεσης του επαγγέλματος από τον κοινωνικό και πολιτικό χώρο.

Σύμφωνα με τον Jonson (1998), κατά το στάδιο μορφοποίησης του επαγγέλματος (1980 έως 1990 περίπου), το οποίο συμπίπτει με την κρίση του κράτους πρόνοιας και την εμφάνιση του νεοφιλελευθερισμού στο δυτικό κόσμο, η κοινωνική εργασία ως επάγγελμα φαίνεται να αποπολιτικοποιείται. Συνεχίζει όμως τη μεθοδολογική της πορεία ως αποτέλεσμα των εξελίξεων των προηγούμενων δεκαετιών. Την περίοδο εκείνη τα κοινωνικά προβλήματα άρχισαν να γίνονται όλο και πιο σοβαρά και πολύπλοκα. Αναπτύσσονται νέα προγράμματα και δεξιότητες για την προσέγγιση της όξυνσης των κοινωνικών προβλημάτων. Στον τομέα παροχής υπηρεσιών, αυτή την εποχή του νεοφιλελευθερισμού παρουσιάζεται η τάση για ιδιωτικοποίηση ορισμένων υπηρεσιών, οι οποίες σε συνεργασία με ομάδες αυτοβοήθειας λειτουργούν συμπληρωματικά με τα κρατικά προγράμματα.

Στο στάδιο αυτό σύμφωνα με την Καλούτση (1991), η κοινωνική εργασία ως εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη στοχεύει στην εύρυθμη κοινωνική λειτουργία των ατόμων, ομάδων και κοινωνικού συνόλου. Στόχος της κοινωνικής εργασίας είναι η αντιμετώπιση σύγχρονων κοινωνικών καταστάσεων με την αμοιβαία προσαρμογή ατόμου- κοινωνικού περιβάλλοντος.

Ε. Το μεταμοντέρνο στάδιο κατά την σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης, (τέλη του 20ού αρχές του 21^{ου} αιώνα), συμπίπτει

με την αυξανόμενη κρίση του κράτους πρόνοιας, την κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και των σοσιαλιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης, την ανάδειξη της νέας δεξιάς, την οικονομική και κοινωνική παγκοσμιοποίηση.

Από τη δεκαετία του 1990 μέχρι και σήμερα έμφαση δίνεται στην ενδυνάμωση των ατόμων- συστημάτων σύμφωνα με το οικολογικό- συστημικό αλλά και το γενικό – ολιστικό – διαμεθοδικό μοντέλο.

Συγχρόνως συνεχίζεται από την προηγούμενη δεκαετία η επίδραση της φεμινιστικής προσέγγισης, σύμφωνα με την οποία τα προσωπικά προβλήματα είναι αποτέλεσμα πολιτικής αδικίας. Η παρέμβαση σε ευρύτερα κοινωνικοπολιτικά συστήματα καθώς και η ανακατανομή της ισχύος, θεωρείται απαραίτητη. Με ιδεολογικό υπόβαθρο, οι πρακτικές εναντίωσης στην καταπίεση και στις διακρίσεις περιλαμβάνουν αρχές που αναφέρονται στη συνειδητοποίηση της πολιτικής αδικίας.

Σήμερα ο πιο πρόσφατος ορισμός του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας επικυρώθηκε το 2004, στο Διεθνές Συνέδριο Σχολών Κοινωνικής Εργασίας και είναι ο ακόλουθος:

«Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας προωθεί την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις ανθρώπινες σχέσεις και την ενδυνάμωση (empowerment) και απελευθέρωση (liberation) των ανθρώπων ώστε να ενισχύσουν την ευημερία τους. Χρησιμοποιώντας θεωρίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών συστημάτων, η κοινωνική εργασία παρεμβαίνει στα σημεία στα οποία οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι θεμελιώδεις στην κοινωνική εργασία» (IASSW & IFSW, 2004). Να αναφερθεί σ'αυτό το σημείο, ότι ο ορισμός αυτός θα επανεξεταστεί και πιθανόν να τροποποιηθεί στο επόμενο Διεθνές Συνέδριο Σχολών Κοινωνικής Εργασίας.

Ο πιο πρόσφατος ορισμός στάθηκε σαν αφορμή να μας κάνει να σκεφτούμε και να προβληματιστούμε για το κατά πόσο η κοινωνική εργασία προάγει την κοινωνική αλλαγή και αγωνίζεται για κοινωνική δικαιοσύνη. Η κοινωνική εργασία δουλεύει κυρίως για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, με τμήματα του πληθυσμού που είναι εκτεθειμένα περισσότερο από άλλα στην κοινωνική αδικία. Αυξάνεται λοιπόν η σημασία αυτής της αρχής και ειδικά στις μέρες μας που όλο και περισσότεροι άνθρωποι υφίστανται την καταπάτηση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων. Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από ραγδαίες αλλαγές σε κάθε έκφανση του κοινωνικού γίνεσθαι. Οι συνεχείς πόλεμοι και οι συρράξεις, η εξέλιξη της τεχνολογίας και η πληθυσμιακή έκρηξη δημιουργούν μια συνεχώς τροποποιούμενη

κοινωνική πραγματικότητα στον πλανήτη. Στο τόσο ραγδαία μεταβαλλόμενο κοινωνικό περιβάλλον, για να διατηρήσει την κοινωνική του χρησιμότητα το επάγγελμα πρέπει να τροποποιείται συνεχώς, να βελτιώνει την μεθοδολογία του, να αναπτύσσει ρόλους κατάλληλους για τις νέες κάθε φορά συνθήκες.

Οι κοινωνικοοικονομικές αλλαγές και οι πολιτικές εξελίξεις έχουν δημιουργήσει πολλά είδη κοινωνικών προβλημάτων τα οποία καλούνται να διαχειριστούν οι κοινωνικοί λειτουργοί. Η ανάγκη λοιπόν για ενδυνάμωση των ανθρώπων που υποφέρουν είναι μεγαλύτερη τώρα παρά από κάθε άλλη φορά. Έτσι, σύμφωνα με τον Thompson (2000), η κοινωνική εργασία θα πρέπει να συνδέει τα προσωπικά προβλήματα των ανθρώπων με τα ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα στα οποία εντάσσονται και να κατανοούν τις πολιτικές δυνάμεις που τα προκαλούν, βοηθώντας τους να μη θεωρούν πάντα υπαίτιους τους εαυτούς τους. Η πρακτική της κοινωνικής εργασίας εστιάζει στην ύπαρξη εμποδίων, ανισοτήτων και αδικιών που υφίστανται στην κοινωνία. Τόσο τα ανθρώπινα δικαιώματα, όσο και η κοινωνική δικαιοσύνη αποτελούν τη βάση και το εφελτήριο δράσης της κοινωνικής εργασίας (Καρπέτης, 2010). Το επάγγελμα θα πρέπει, πάντα σε αλληλεγγύη με τους μη προνομιούχους, να αγωνίζεται για τη μείωση της φτώχειας και την ενίσχυση των ευάλωτων και καταπιεσμένων, με στόχο την κοινωνική ενσωμάτωσή τους.

Με αυτή την έννοια, η κοινωνική εργασία είναι παράγοντας που επιφέρει την αλλαγή στην κοινωνία και τη ζωή των ατόμων, των οικογενειών και των κοινοτήτων με τις οποίες εργάζεται. Κλείνοντας θα πρέπει να τονίσουμε ότι, ο ολιστικός χαρακτήρας τη δράσης της κοινωνικής εργασίας έχει παγκόσμιο χαρακτήρα, οι προτεραιότητες της πρακτικής της ποικίλουν ανάλογα με τη χώρα και το χρόνο εφαρμογής τους, καθόσον σχετίζονται με τις εκάστοτε πολιτισμικές, ιστορικές και κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες.

Η Παγκόσμια Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργών (IFSW) αποφάσισε πως το επάγγελμα οφείλει μέσα στα επόμενα χρόνια και εν μέσω οξείας οικονομικής κρίσης

1. Να διεκδικήσει την προτεραιότητα της «πολιτικής δράσης» και να αναπτύξει μια συλλογική φωνή για την κοινωνική ανάπτυξη, τους επαγγελματίες και ακαδημαϊκούς κοινωνικής εργασίας.

2. Να ξεκινήσει μια συλλογική διαδικασία για την συγκρότηση κοινής παγκόσμιας ατζέντας ικανή να ενώσει όσους εμπλέκονται στην κοινωνική εργασία και την κοινωνική ανάπτυξη.

3. Να οργανωθεί στρατηγικά γύρω από μηχανισμούς που στοχεύουν στην υλοποίηση κοινών δράσεων και την ανάπτυξη ευέλικτων εφαρμογών για την παρακολούθηση των προσπαθειών μας (<http://www.ifsw.org/p38002163.html> 15.03.2011).

Με αυτό τον τρόπο μπαίνει στο προσκήνιο της κοινωνικής εργασίας διεθνώς η προσπάθεια ριζοσπαστικοποίησης του επαγγέλματος και ανάπτυξης πολιτικής και συλλογικής δράσης απέναντι στα διογκωμένα αδιέξοδα του συστήματος. Κάτι τέτοιο απαιτεί υπεράσπιση των κοινωνικών κεκτημένων και επαναπροσδιορισμό των εννοιών της κοινωνικής αλλαγής και κοινωνικής δικαιοσύνης.

2.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Με τον όρο «κοινωνική αλλαγή» εννοούμε ότι σταδιακά συντελούνται πολύ μαζικές και μεγάλης σημασίας μεταβολές στον πολιτισμό, στην κοινωνική δομή και την κοινωνική συμπεριφορά. Όμως, ακόμη και αν η κοινωνία μεταβάλλεται, κάποια από τα προηγούμενα χαρακτηριστικά της δε μεταβάλλονται –ή τουλάχιστον δεν αλλάζουν ριζικά. Ορισμένοι τονίζουν τη διαφορά μεταξύ των όρων «κοινωνική μεταβολή» και «κοινωνική αλλαγή», καθώς ο πρώτος αναφέρεται στην αυτόματη και σταδιακή αλλαγή ενώ ο δεύτερος στη συνειδητά επιδιωκόμενη μεταβολή (Τσαούσης,1984). Από νωρίς η κοινωνιολογία καταπιάστηκε με το ζήτημα της αλλαγής. Αυτή η ενασχόληση ήταν πολύ έντονη κατά το 19ο και τον 20ό αιώνα αφενός οι ρυθμοί της αλλαγής ήταν πολύ έντονοι, επιφέροντας ριζικά αποτελέσματα στην κοινωνική δομή (λόγω εκβιομηχάνισης), αφετέρου επειδή διαπιστώθηκε ότι υπήρχε ιδιαίτερα σημαντικό χάσμα ανάμεσα στις «ανεπτυγμένες» δυτικές χώρες και στις «καθυστερημένες χώρες», ιδίως του λεγόμενου «Τρίτου Κόσμου» (Τάτσης,2004).

Όπως μας αναφέρει ο Τσακίρης (2007), οι κοινωνιολογικές θεωρίες, ειδικά αυτές που αναπτύχθηκαν κατά το 19ο αιώνα, μπορούν να διαιρεθούν σε θεωρίες της «κοινωνικής εξέλιξης» και σε θεωρίες της «επανάστασης». Οι πρώτες διατυπώθηκαν κυρίως από τους Κοντ, Σπένσερ και Ντυρκέμ. Κεντρική τους ιδέα ήταν ότι οι κοινωνίες εξελίσσονται από απλές αγροτικές επαρχιακές (simple, agrarian, rural) σε σύνθετες, βιομηχανικές/αστικές, ή από «στρατιωτικές» σε «βιομηχανικές».

Οι θεωρίες του λειτουργισμού στο θέμα της κοινωνικής αλλαγής έχουν παρόμοια θέση, η αλλαγή αφορά στην προσαρμογή ενός συστήματος στο περιβάλλον του μέσα από τη διαδικασία της πνευματικής διαφοροποίησης και της αύξησης της δομικής συνθετότητας.

Οι θεωρίες της επαναστατικής κοινωνικής αλλαγής, κυρίως οι προερχόμενες από τη σκέψη του Μαρξ, έδωσαν έμφαση στις ταξικές συγκρούσεις, στους πολιτικούς αγώνες και στον ιμπεριαλισμό, θεωρώντας ότι είναι οι βασικοί μηχανισμοί που συνέβαλαν στην πραγματικά συγκλονιστική μεταβολή των κοινωνικών ορμών.

Σύμφωνα με τον Kroehler (2007), οι θεωρίες της κοινωνικής αλλαγής μπορούν να καταταχθούν σε διάφορες κατηγορίες με διαφορετικά κριτήρια:

- α.) Ανάλογα με το επίπεδο ανάλυσης (μικρο- και μακρο-επίπεδα).
- β.) Ανάλογα με την προέλευση των παραγόντων που συμβάλλουν στην κοινωνική αλλαγή (από το εξωτερικό ή από το εσωτερικό της κοινωνίας, του θεσμού ή της κοινωνικής ομάδας).
- γ.) Ανάλογα με την αιτία που προκαλεί την κοινωνική αλλαγή (δημογραφική πίεση, ταξική σύγκρουση, αλλαγές στον τρόπο παραγωγής, ανάπτυξη νέων συστημάτων πεποιθήσεων).
- δ.) Ανάλογα με το φορέα της αλλαγής (καινοτομικές ελίτ διανοουμένων, κοινωνικώς αποκλίνοντες, εργατική τάξη).
- ε.) Ανάλογα με το χαρακτήρα της αλλαγής (βαθμιαία διάχυση νέων αξιών και θεσμών, ριζική ρήξη ενός κοινωνικού συστήματος).

Από νωρίς η κοινωνική εργασία καταπιάστηκε με το ζήτημα της κοινωνικής αλλαγής. Η κοινωνική εργασία ως επάγγελμα το οποίο προσπαθεί να πραγματώσει μια κοινωνία ευημερίας για τους ανθρώπους, προσπαθεί μέσα από σχεδιασμένες ενέργειες να προκαλέσει την επιθυμητή κοινωνική αλλαγή. Ως μέτοχοι της κοινωνικής αλλαγής λοιπόν, οι κοινωνικοί λειτουργοί οφείλουν να προσπαθούν να ερμηνεύουν τις όποιες κοινωνικές αλλαγές συμβαίνουν με ή χωρίς την συμμετοχή τους ή την παρέμβασή τους, έτσι ώστε να μπορούν να τοποθετούνται τόσο ιδεολογικά, όσο και στην πράξη απέναντι σε αυτές τις αλλαγές. Θα πρέπει να μπορούν να ελέγχουν την ωφελιμότητα της όποιας αλλαγής αλλά και να προκαλούν τις συνθήκες εκείνες που θα φέρουν την αλλαγή σε όφελος της κοινωνικής ευημερίας.

Καταλήγοντας, πολλοί είναι αυτοί που χρεώνουν στην κοινωνική εργασία ηθικά και κοινωνικά έναν αντιφατικό ρόλο. Από την μια η κοινωνική εργασία «κατασκευάστηκε» ως επιστήμη για να προάγει την κοινωνική αλλαγή σε όφελος της κοινωνικά ισότιμης συμβίωσης των ατόμων μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας. Αποδεχόμενη αυτόν τον κοινωνικό της ρόλο ενσωμάτωσε την αρχή

της κοινωνικής αλλαγής μαζί με ένα σύνολο αξιών και αρχών στον δεοντολογικό της κώδικα. Από την άλλη η πράξη της κοινωνικής εργασίας φαίνεται να συνυπογράφει και να συντηρεί πολιτικές, συμμετέχοντας σε οργανωμένα από το κράτος προγράμματα, που εκ του αποτελέσματος βλέπουμε ότι δεν επιφέρουν την επιθυμητή κοινωνική αλλαγή ή πολλές φορές καταστέλλουν τις δυνάμεις εκείνες που θα μπορούσαν να την φέρουν. Η κοινωνική εργασία πρέπει να προσπαθήσει λοιπόν να γίνει πράγματι φορέας κοινωνικής αλλαγής και αυτό θα γίνει μόνο όταν οι κοινωνικοί λειτουργοί αποκτήσουν (ταξική) συνείδηση του κοινωνικού τους ρόλου και παράλληλα όταν τους απασχολούν ερωτήματα σχετικά με το πώς θα πετύχουν καλύτερα τις επιθυμητές αλλαγές.

Σύμφωνα με τον Payne (2000), οι ιθύνοντες στις κοινωνικές υπηρεσίες που χρηματοδοτούν και εγκρίνουν τη δράση της κοινωνικής εργασίας επιθυμούν κυρίως ένα καλύτερο συνταίριασμα ανάμεσα στην κοινωνία και τα άτομα· δεν επιδιώκουν κοινωνικές αλλαγές. Με αυτή την στάση παραγκωνίζουν την έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης, μια έννοια εξίσου σημαντική στο κοινωνικό πεδίο δράσης της κοινωνικής εργασίας.

2.3 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Σύμφωνα με τον Δημητράκο (2003), ο οικονομολόγος Hayek (1899-1991) και ο Rawls (1921-2002) υιοθέτησαν δύο διαφορετικές απόψεις για την ιδέα της κοινωνικής δικαιοσύνης. Για τον πρώτο η έννοια είναι ανυπόστατη. Ο δεύτερος την υιοθετεί, μέσα όμως σε ένα συγκεκριμένο θεωρητικό πλαίσιο και σε συνδυασμό με την αρχή της ελευθερίας. Τις περισσότερες φορές η έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης χρησιμοποιείται ως ηχηρότερο συνώνυμο της ισότητας ή ωσάν να αναφερόταν ο όρος «κοινωνική» σε κάποιο ιδιαίτερο «είδος» δικαιοσύνης.

Και οι δύο χρήσεις της έννοιας προκαλούν πλάνη. Η δικαιοσύνη ξεκινάει από τη βασική αρχή της ισότητας, η οποία όμως αφορά την εφαρμογή κανόνων στις ανθρώπινες δραστηριότητες, όχι τα αποτελέσματα αυτών των δραστηριοτήτων. Από την άλλη μεριά, όταν μιλάμε για δικαιοσύνη με επιθετικό προσδιορισμό, εννοούμε κάτι άλλο από την καθεαυτό δικαιοσύνη. Αναφερόμαστε συνήθως σε μια κατάσταση ή ένα γεγονός που επιβεβαιώνει την παρουσία της δικαιοσύνης στα ανθρώπινα πράγματα σύμφωνα με ένα κοινό αλλά ασαφές αίσθημα δικαίου που έχουμε. Όσον αφορά την έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης, ο Δημητράκος (2003), αναφέρει ότι το νόημά της σχετίζεται περισσότερο με κάποια ιδέα κοινωνικής

αρμονίας ή μιας κοινωνίας στην οποία εξασφαλίζονται όροι αμοιβαιότητας και ισότητας.

Δικαιοσύνη είναι η «τήρηση των αρχών του δικαίου» σε ατομικά ή κοινωνικά πλαίσια. Κοινωνική Δικαιοσύνη είναι ένα επιτακτικό και καθολικό αίτημα των ανθρώπων ενάντια στην κοινωνική αδικία. Ένα αίτημα που απαιτεί την κατάργηση προνομίων, την απονομή και προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, ώστε όλοι οι πολίτες μιας κοινωνίας να απολαμβάνουν κοινωνική ισότητα, ελευθερία, ισονομία, αξιοκρατία, ισοπολιτεία και αδελφοσύνη (Διαμαντόπουλος, 2002: 268,269).

Σύμφωνα με τον Λιανό (2000), ο όρος «κοινωνική δικαιοσύνη» αναφέρεται στους κανόνες οι οποίοι προσδιορίζουν τη διανομή των ωφελειών και των βαρών μεταξύ των μελών μιας οργανωμένης κοινωνίας. Το είδος της κοινωνικής δικαιοσύνης που επικρατεί σε μια συγκεκριμένη κοινωνία μπορεί να γίνει αντιληπτό αν εξετάσουμε τους θεσμούς πάνω στους οποίους είναι οργανωμένη. Το ακριβές όμως περιεχόμενο της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι αντικείμενο σοβαρών διαφωνιών στις συζητήσεις και αναλύσεις των φιλοσόφων, των επιστημόνων, των πολιτικών και γενικά όλων εκείνων που ενδιαφέρονται για τα κοινωνικά προβλήματα. Σε όλες όμως τις απόψεις που έχουν διατυπωθεί υπάρχει ένα κοινό στοιχείο, το στοιχείο της ισότητας ως προς κάποιο κριτήριο. Ορισμένοι υποστηρίζουν την ισότητα των εισοδημάτων, άλλοι την ισότητα των ευκαιριών, άλλοι την ισότητα των λειτουργικών ικανοτήτων των ανθρώπων, άλλοι την ισότητα μόνο των πολιτικών δικαιωμάτων κτλ.

Σύμφωνα με τον Μπόμπιο (1998), κάθε θεωρία της κοινωνικής δικαιοσύνης κρίνεται από τα κριτήρια στα οποία προσφεύγει, προκειμένου να κατανείμει τα υλικά και άυλα αγαθά μιας κοινωνίας. Στη γενικότητά της, η αρχή "στον καθένα ότι του αναλογεί", μην υποδηλώνοντας κάποιο ειδικότερο κριτήριο, όπως εκείνο της αξίας ή της ανάγκης, παραμένει κενή περιεχομένου. Όπως αναφέρει ο Στεργίου (2006), η ικανοποίηση των αναγκών του ατόμου δεν συνιστά τον κυρίαρχο τρόπο κατανομής αγαθών και υπηρεσιών. Στις κοινωνίες μας, το κράτος επεμβαίνει απλώς διορθωτικά στη διανομή εισοδημάτων που γίνεται μέσω της αγοράς. Επειδή ούτε η αγορά ούτε το κράτος λαμβάνουν υπόψη τους τις ανθρώπινες ανάγκες κι αγνοούν την ύπαρξη ενός αξιοπρεπούς επιπέδου ζωής, καθίσταται απαραίτητη η κοινωνική δικαιοσύνη.

Η κοινωνική εργασία είναι ένα πρακτικό επάγγελμα που στοχεύει στη βοήθεια των ανθρώπων να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους και μαζί με τον δίκαιο διαμοιρασμό των πόρων να οδηγηθούν σε μια υγιή και παραγωγική ζωή. Η πρακτικότητα αυτή του επαγγέλματος βρίσκεται κάτω από ένα ισχυρό σύστημα αξιών που

μπορεί να συνοψιστεί σε δύο λέξεις :την κοινωνική δικαιοσύνη. Η κοινωνική δικαιοσύνη είναι απαραίτητη για τον ομαλό βίο οποιασδήποτε κοινωνίας. Εάν λοιπόν, μία χώρα αγωνίζεται για επιβίωση, τότε δεν υφίσταται κοινωνική δικαιοσύνη με αποτέλεσμα και αρκετές άλλες αξίες να καταρρέουν. Επιπρόσθετα προάγεται ο ατομικισμός και παραμερίζεται η κοινωνική αλληλεγγύη. Οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν την υποχρέωση να καταπολεμούν τις κοινωνικές συνθήκες οι οποίες οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό, στο στιγματισμό ή την υποδούλωση των ατόμων και να εργάζονται για μια "εμπεριέχουσα" κοινωνία.

Σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, καλούμαστε να επαναπροσδιορίσουμε τη στάση μας απέναντι σε θέσεις όπως τα δικαιώματα των μεταναστών και τις κοινωνικές ανισότητες. Σύμφωνα με την Τσαούση (2006) οι κοινωνιολόγοι συμφωνούν ότι η κοινωνική ανισότητα είναι κοινωνικά δομημένη. Αυτό σημαίνει ότι: (α) η ανισότητα είναι θεσμοποιημένη (ότι δηλαδή υπάρχει ένα σύστημα ανισότητας), (β) ότι η ανισότητα εμφανίζεται με συγκεκριμένες, επαναλαμβανόμενες και σχετικά σταθερές μορφές και (γ) ότι η ανισότητα “μεταφέρεται” από τη μια γενιά στην άλλη.

Σύμφωνα με τον Payne (2000), η ανισότητα δεν πηγάζει, αλλά είναι ένα αναπόσπαστο στοιχείο των καπιταλιστικών κοινωνιών. Προσφέρουν κίνητρα για ανταγωνισμό και για συσσώρευση πλούτου, που είναι ο μόνος τρόπος για να αποκτήσεις τον έλεγχο της ζωής σου σε μια τέτοια κοινωνία. Οι ανισότητες εκφράζονται μέσω μιας κοινωνικής τάξης πραγμάτων, όπου οι διαφορές στην κοινωνική τάξη, το φύλο, τη φυλή ή την γεωγραφική περιοχή, επιτρέπουν στα άτομα που διαθέτουν οικονομική και κοινωνική ισχύ να ορίζουν ως έγκυρη τη μια πλευρά των κοινωνικών αυτών χαρακτηριστικών και να καταπιέζουν αυτούς που δεν κατέχουν αυτό το χαρακτηριστικό. Η καταπίεση ασκείται μέσω του αποκλεισμού ορισμένων ομάδων από ευκαιρίες, από τη συμμετοχή και από μια καλή ποιότητα ζωής. Αυτή η κατάσταση διαιωνίζεται καθώς παρέχει στα άτομα κίνητρα για την απόκτηση ισχύος.

Τα προβλήματα που καλείται να διαχειριστεί σήμερα ο κοινωνικός λειτουργός έχουν να κάνουν με την καταπίεση και την κοινωνική αδικία. Απορρέουν από τις κοινωνικές ανισότητες που έχουν να κάνουν με την οικονομική κατάσταση, την «εθνικότητα», τις πολιτικές πεποιθήσεις ή την κοινωνική τάξη. Ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να αναγνωρίζει τη διαφορετικότητα και να σέβεται την εθνική και πολιτισμική διαφορετικότητα των κοινωνιών στις οποίες εργάζεται. Είναι πολύ σημαντικό λοιπόν να εναντιώνεται στην στερεοτυπική ιεράρχηση του διαφορετικού, στοχεύοντας στην πρόσβαση όλων σε ίσες ευκαιρίες.

Η κοινωνική εργασία έχει ευθύνη να καταπολεμά τις κοινωνικές διακρίσεις οι οποίες σχετίζονται με τη σωματική επάρκεια, την υγεία, τις πολιτισμικές καταβολές, το φύλο, την έγγαμη σχέση, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση, τις πολιτικές απόψεις, τα φυλετικά ή τα σωματικά χαρακτηριστικά, το σεξουαλικό προσανατολισμό ή τα θρησκευτικά πιστεύω.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να αγωνίζεται για την καταπολέμηση των άδικων πολιτικών και πρακτικών οι οποίες είναι καταπιεστικές, άδικες ή επιζήμιες για τους ανθρώπους. Ακόμα, η κοινωνική εργασία πρέπει να εκτιμήσει την ανθρώπινη διαφορετικότητα και να κατανοήσει πώς οι κοινωνικές ταυτότητες και ανισότητες επηρεάζουν την πρόσβαση στους πόρους (κοινωνικός αποκλεισμός). Είναι αναγκαίο λοιπόν, η κοινωνική εργασία να ενημερώνεται για την ισχύουσα κάθε φορά νομοθεσία, ώστε να δρα υπέρ των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων. Θα πρέπει να αντιτάσσεται στις διακρίσεις και να μάχεται για τις συλλογικές αξίες, και ως μέλος της κοινωνίας ατομικά, και επαγγελματικά εφαρμόζοντας τον δεοντολογικό κώδικα.

2.4 Η ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η κοινωνική εργασία αποσκοπεί στην κάλυψη των ανθρωπίνων αναγκών και στην αντιμετώπιση των δυσκολιών που προκύπτουν κυρίως από προσωπικές - κοινωνικές σχέσεις και από τις ελλείψεις ή τα μειονεκτήματα των κοινωνικών συστημάτων. Ο Κώδικας Δεοντολογίας καθορίζει τις σχέσεις του κοινωνικού λειτουργού με το επάγγελμα, με τον εξυπηρετούμενο και με τους εργοδοτικούς οργανισμούς.

Η γνώση της δεοντολογίας θεωρείται θεμελιώδες κομμάτι της επαγγελματικής πρακτικής της κοινωνικής εργασίας, και η ικανότητα και η δέσμευση να δρα με δεοντολογικό τρόπο, είναι ένα απαραίτητο μέρος της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών σ' αυτούς που χρησιμοποιούν τις κοινωνικές υπηρεσίες. Ο σκοπός της εργασίας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Κοινωνικών Λειτουργών (IFSW) και της Διεθνούς Ένωσης Σχολών Κοινωνικής Εργασίας (IASSW) στην δεοντολογία είναι να προάγει την δημόσια συζήτηση και τον στοχασμό σε θέματα δεοντολογίας στα μέλη των οργανώσεων. Επίσης ανάμεσα σε αυτούς που παρέχουν κοινωνική εργασία στα κράτη μέλη όπως επίσης στις σχολές κοινωνικής εργασίας και τους φοιτητές της.

Με το να παραμένουμε στο επίπεδο της διακήρυξης των γενικών αρχών η από κοινού από την IFSW και την IASSW διακήρυξη, στοχεύει στην ενθάρρυνση των κοινωνικών λειτουργών ανά τον κόσμο ώστε να στοχαστούν στις προκλήσεις και τα

διλήμματα που αντιμετωπίζουν και να είναι ενημερωμένοι σε επίπεδο δεοντολογίας για τις αποφάσεις που παίρνουν για το πώς να ενεργήσουν σε κάθε ιδιαίτερη περίπτωση.

Μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στη λήψη αποφάσεων είναι α) το γεγονός πως η δράση των κοινωνικών λειτουργών είναι συχνά στο μέσο αντικρουόμενων συμφερόντων, β) το γεγονός πως οι κοινωνικοί λειτουργοί δρουν ταυτόχρονα ως αυτοί που βοηθούν και αυτοί που ελέγχουν, γ) οι συγκρούσεις ανάμεσα στο καθήκον των κοινωνικών λειτουργών να προστατεύσουν τα συμφέροντα των ανθρώπων με τους οποίους δουλεύουν και των κοινωνικών απαιτήσεων. Σημαντικό ρόλο στην παραπάνω διεργασία παίζουν οι συλλογικές αξίες (κοινωνική δικαιοσύνη κ.ά.) και οι αρχές, που είναι συστατικά του κώδικα δεοντολογίας.

Αρχές

Η Κοινωνική Εργασία βασίζεται στο σεβασμό της έμφυτης αξίας και αξιοπρέπειας όλων των ανθρώπων και στα δικαιώματα που είναι επακόλουθα αυτού. Οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να υπερασπίζονται την φυσική, ψυχολογική, συναισθηματική και πνευματική ακεραιότητα και ευεξία κάθε ατόμου. Αυτό σημαίνει:

1. Να σέβονται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης (αυτό-προσδιορισμού): Οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να σέβονται και να προωθούν το δικαίωμα των ανθρώπων να κάνουν τις δικές τους επιλογές και να παίρνουν τις δικές τους αποφάσεις.

2. Να προωθούν το δικαίωμα της συμμετοχής: Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί θα πρέπει να προωθούν την συμμετοχή των ανθρώπων που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες με τρόπους που τους καθιστά ικανούς να είναι ενδυναμωμένοι ώστε να συμμετέχουν σε όλες τις πλευρές των αποφάσεων και των ενεργειών που επηρεάζουν την ζωή τους.

3. Να φέρονται σε κάθε άτομο ως μία ολότητα: Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί θα πρέπει να ασχολούνται με την ολότητα του προσώπου, της οικογένειας, της κοινότητας, του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος και θα πρέπει να επιδιώκουν την αναγνώριση όλων των πλευρών της ζωής ενός ατόμου.

4 . Να αναγνωρίζουν (προσδιορίζουν) και να αναπτύσσουν τις δυνάμεις: Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί θα πρέπει να εστιάζουν στις δυνάμεις όλων των ατόμων, ομάδων και κοινοτήτων και κατά αυτό τον τρόπο να προωθούν την ενδυνάμωσή τους (Διεθνής Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργών και της Διεθνούς Ένωσης Σχολών Κοινωνικής Εργασίας, 2004).

Κοινωνική Δικαιοσύνη

Η κοινωνική εργασία έχει την ευθύνη να προωθεί την

κοινωνική δικαιοσύνη, σε σχέση με την κοινωνία γενικότερα και σε σχέση με τους ανθρώπους με τους οποίους δουλεύουν. Αυτό σημαίνει:

1) Να αντιπαλεύει την αρνητική διάκριση σε σχέση με: την ικανότητα, την ηλικία, την κουλτούρα, το γένος ή φύλο, την οικογενειακή κατάσταση, την κοινωνικό-οικονομική κατάσταση, τις πολιτικές απόψεις, τα φυλετικά ή άλλα φυσικά χαρακτηριστικά, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, ή τα πνευματικά πιστεύω.

2) Να αναγνωρίζει την διαφορετικότητα δείχνοντας σεβασμό στην πολυπολιτισμικότητα των κοινωνιών στις οποίες δρα λαμβάνοντας υπ' όψιν τους τις ατομικές, οικογενειακές, ομαδικές και κοινοτικές διαφορές.

3) Να διανέμει τις πηγές ισότιμα (δίκαια), διασφαλίζοντας (εξασφαλίζοντας) πως οι κοινωνικές πηγές διανέμονται δίκαια και σύμφωνα με τις ανάγκες των ατόμων.

4) Να προκαλεί (αντιπαλεύει) τις άδικες πολιτικές και πρακτικές: Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί έχουν καθήκον να επιστούν την προσοχή των εργοδοτών τους, σε αυτούς που δημιουργούν πολιτικές, στους πολιτικούς και στο γενικό κοινό, όπου οι πηγές ή η διανομή των πηγών είναι ανεπαρκείς, οι πολιτικές και οι πρακτικές είναι καταπιεστικές, άδικες ή επιβλαβείς.

5) Να δουλεύουν με αλληλεγγύη: Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί έχουν την υποχρέωση να προκαλούν (αντιπαλεύουν) τις κοινωνικές καταστάσεις που συμβάλλουν (συντελούν) στον κοινωνικό αποκλεισμό, στιγματισμό ή υποδούλωση και να δουλεύουν με στόχο μια κοινωνία που να τους εντάσσει όλους (Διεθνής Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργών και της Διεθνούς Ένωσης Σχολών Κοινωνικής Εργασίας, 2004).

Ο κοινωνικός λειτουργός, στα πλαίσια του Ελληνικού κώδικα δεοντολογίας του επαγγέλματος, οφείλει να τηρεί τις αξίες, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, να αναπτύσσει και να βελτιώνει τις γνώσεις και την μεθοδολογία του επαγγέλματος. Ο/Η κοινωνικός/ή λειτουργός πρέπει να φροντίζει για την συνεχή επαγγελματική του εκπαίδευση και επιμόρφωση ώστε να προσαρμόζεται σε νέες μεθόδους, σύμφωνα με τις νέες ανάγκες και τα προβλήματα που συνεχώς διαφοροποιούνται. Πρέπει να φροντίζει ώστε να υπάρχει ενημέρωση, για το έργο του και τις υπηρεσίες που παρέχονται, να συμβάλλει στην εδραίωση και αύξηση της αναγνώρισης και εμπιστοσύνης της δημόσιας γνώμης προς το επάγγελμα. Ακόμη, σύμφωνα με την γνώση και πείρα του, πρέπει να εντοπίζει τις κοινωνικές ανάγκες και την προέλευσή τους και να ερμηνεύει την φύση των προβλημάτων, είτε αυτά είναι ατομικά, ομαδικά, είτε βρίσκονται σε επίπεδο κοινότητας.

Όσον αφορά τον εξυπηρετούμενο, ο κοινωνικός λειτουργός

οφείλει να αναγνωρίζει και να σέβεται τους στόχους, τις ευθύνες και την ατομικότητα των εξυπηρετούμενων, ενθαρρύνοντάς τους στην πραγματοποίηση των σκοπών τους και στην προσπάθεια να χρησιμοποιήσουν στο έπακρον τις δυνατότητές τους χωρίς να επιδιώκει το προσωπικό του συμφέρον σε βάρος συμφερόντων του εξυπηρετούμενου. Η σχέση με τον εξυπηρετούμενο πρέπει να στηρίζεται σε αμοιβαία εμπιστοσύνη. Η εχεμύθεια αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εργασίας του κοινωνικού λειτουργού.

Ένας επαγγελματίας πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένος γύρω από τα προγράμματα, τις αρχές και τις κατευθύνσεις του εργοδοτικού οργανισμού αποφεύγοντας την προσφορά υπηρεσιών του σε οργανισμούς που οι σκοποί και οι τρόποι εργασίας δεν εγγυώνται την εφαρμογή της φιλοσοφίας και των αρχών της κοινωνικής εργασίας (Καλούτση, 1981).

Παρατηρείται σε αυτό το σημείο πως ο Ελληνικός δεοντολογικός κώδικας συμφωνεί και συνδέεται σε πολλά σημεία με τον δεοντολογικό κώδικα της IFSW, αλλά ο κώδικας της Διεθνούς Ομοσπονδίας αναδεικνύει περισσότερο το στοιχείο της κοινωνικής δράσης που οφείλει να έχει η κοινωνική εργασία για την υπεράσπιση της κοινωνικής αλλαγής και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η μεταφορά του δεοντολογικού κώδικα στην πράξη δεν είναι ιδιαίτερα επιτεύξιμη μιας και οι κοινωνικές ανισότητες συνεχίζουν να αναπαράγονται μέσω του αναδιανεμητικού μοντέλου που στηρίζει ο κρατικός μηχανισμός και της επιδοματικής πολιτικής. Ο δεοντολογικός κώδικας βρίσκεται στο θεωρητικό πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας. Η εφαρμογή του μπορεί να επηρεαστεί από την μη τήρηση των αρχών είτε από τη πλευρά του επαγγέλματος είτε από υποκινούμενες πολιτικές πρακτικές. Πέρα από το δεοντολογικό κώδικα υπάρχουν διάφορα θεωρητικά ρεύματα που αναλόγως την ιδεολογία που φέρουν, επηρεάζουν την άσκηση της κοινωνικής εργασίας. Στο παρακάτω κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η αλληλεπιδραστική σχέση μεταξύ θεωρητικού περιεχομένου και μεθοδολογίας της κοινωνικής εργασίας.

2.5 ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΤΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κοινωνική εργασία καθώς δρα και αναπτύσσεται μέσα σε συγκεκριμένα πολιτιστικά περιβάλλοντα και κάτω από συγκεκριμένες οικονομικό-πολιτικές συνθήκες, αναπτύσσει συγκεκριμένη αντίληψη για τον κόσμο. Στην προσπάθειά της να ερμηνεύσει και να

ανακαλύψει τα αίτια της κοινωνικής και ατομικής παθολογίας διαμορφώνει την ιδεολογία της, βάση της οποίας καθορίζει και συστηματοποιεί την δράση της. Παράλληλα, η διαμορφούμενη κάθε φορά ιδεολογία της, διαχέεται και αντικατοπτρίζεται μέσα από αυτό που ονομάζουμε «θεωρίες» τις κοινωνικής εργασίας. Άρα η έννοια της «θεωρίας» της κοινωνικής εργασίας συμπεριλαμβάνει στην ουσία την ιδεολογική της βάση. Σ' αυτήν στηρίζονται οι γνώσεις και τα επιχειρήματά της σε ότι αφορά την αντίληψη για τον κόσμο, τα αίτια των κοινωνικών και ατομικών προβλημάτων, καθώς και οι συστηματοποιημένες μέθοδοι αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων.

Παρακάτω θα γίνει μία συνοπτική αναφορά σε ορισμένα συστήματα ταξινόμησης αυτών των θεωριών και των μοντέλων γιατί είναι πολύ σημαντική η κατανόηση των παραμέτρων που επηρέασαν και διαμόρφωσαν το θεωρητικό και μεθοδολογικό περιεχόμενο της κοινωνικής εργασίας.

Η ταξινόμηση του David Howe

Ο Howe (1992) δημιούργησε μια ταξινόμηση των θεωριών της κοινωνικής εργασίας βασιζόμενος στην κοινωνιολογική θεώρηση των Burrell και Morgan (1979). Ο Howe προτείνει την παρακάτω προσαρμογή εννοιών και όρων -μαζί με τις μετατροπές του Payne (2000) -στις θεωρίες της κοινωνικής εργασίας.

	Κοινωνιολογική ή θεώρηση των Burrell και Morgan (1979).	Θεωρίες κοινωνικής εργασίας σύμφωνα με τον David Howe (1992).	Θεωρίες κοινωνικής εργασίας σύμφωνα με τον Malcolm Payne (2000).
A.	Λειτουργικές	«διακανονιστές»	Παραδοσιακή κοινωνική εργασία
B.	Ερμηνευτικές	«αναζητητές νοήματος»	Προσέγγιση αλληλεπίδρασης
Γ	Ριζοσπαστικές - ανθρωπιστικές	«υποκινητές συνείδησης»	Ριζοσπαστική κοινωνική εργασία
Δ.	Ριζοσπαστικές -δομιστικές	«επαναστάτες»	Μαρξιστική κοινωνική εργασία

A. Σύμφωνα με τον (Howe, 1992: 57) «Οι διακανονιστές που εμπίπτουν στις **λειτουργικές θεωρίες** ενδιαφέρονται για την διατήρηση της τάξης, της ομαλότητας και της ευρυθμίας στις ανθρώπινες καταστάσεις. Με αυτό το σκεπτικό μια αντικοινωνική συμπεριφορά θεωρείται παθολογική και επομένως πρέπει να θεραπευτεί για να διατηρηθεί η ισορροπία του κοινωνικού συστήματος». Σε αυτή την ομαδοποίηση ανήκουν το ψυχοδυναμικό/ψυχοκοινωνικό μοντέλο, το μοντέλο παρέμβασης σε καταστάσεις κρίσης, το επικεντρωμένο σε στόχους μοντέλο, τα συστημικά μοντέλα, το γενικό-ολιστικό-διαμεθοδικό μοντέλο καθώς και οι συμπεριφοριστικές θεωρίες. (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2006).

B. «Οι αναζητητές νοήματος που εμπίπτουν στις **ερμηνευτικές θεωρίες** επιδιώκουν να κατανοήσουν την κοινωνική πραγματικότητα υποκειμενικά. Η έμφαση στην υποκειμενική εμπειρία των ανθρώπων, αποδυναμώνει το ενδιαφέρον για τα ευρύτερα δομικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας. Αυτό το μοντέλο, όπως και το προηγούμενο, υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές καταστάσεις διέπονται από σταθερότητα και τάξη» (Howe, 1992: 59). Οι αντιπροσωπευτικές προσεγγίσεις που εμπίπτουν σε αυτή την ομαδοποίηση είναι η προσωποκεντρική θεωρία του Rogers (1951), η συναλλακτική θεωρία και η θεωρία των κοινωνικών κατασκευών.

Γ. «Οι υποκινητές συνείδησης που εμπίπτουν στις **ριζοσπαστικές –ανθρωπιστικές θεωρίες** επιδιώκουν να κατανοήσουν την κοινωνική πραγματικότητα υποκειμενικά, ασκώντας παράλληλα ριζοσπαστική κριτική στην κοινωνία. Έτσι πολλά από τα προβλήματα που βιώνουν οι άνθρωποι μπορούν να γίνουν κατανοητά σε σχέση με τα αποπροσωποποιητικά χαρακτηριστικά της καπιταλιστικής κοινωνίας» (Howe, 1992: 61).

Σύμφωνα με την Λαγωνίκα (2006), οι υποστηρικτές αυτής της άποψης, είναι ιδεολογικά ταυτισμένοι με τον μαρξισμό. Υποστηρίζουν ότι το καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής κεφαλαίου ευθύνεται για την αποξένωση του ανθρώπου από την εργασία του και από τις συλλογικές διεργασίες εν γένει. Οι ριζοσπαστικές – ανθρωπιστικές θεωρίες υποστηρίζουν ότι η ψυχιατρική, η ψυχολογία, η κοινωνική εργασία στην παραδοσιακή τους μορφή, αποτελούν μέρος του συστήματος για έλεγχο του ατόμου. Σε αυτή την ομαδοποίηση αναφέρονται ενδεικτικά η ριζοσπαστική κοινωνική εργασία και η φεμινιστική κοινωνική εργασία.

Δ. «Οι επαναστάτες που εμπίπτουν στις **ριζοσπαστικές δομιστικές θεωρίες** αντιλαμβάνονται τον φυσικό κόσμο ως πραγματικό, ενώ η κοινωνική κατάσταση θεωρείται καθορισμένη ιδιαίτερα από τα οικονομικά συμφέροντα» (Howe, 1992:63). Σύμφωνα με την Δημοπούλου –Λαγωνίκα (2006), οι ριζοσπάστες

δομιστές ή επαναστάτες κοινωνικοί λειτουργοί κατά τον Howe, βλέπουν την κοινωνία ως ένα μεταβαλλόμενο μόρφωμα, όχι με συνεργατική προσπάθεια αλλά με συγκρούσεις ενδιαφερόντων, ισχύος και πόρων. Ο μαρξιστής κοινωνικός λειτουργός αντιμετωπίζει τα προσωπικά προβλήματα ως πολιτικά θέματα. Επομένως δεν επιδιώκει να αλλάξει το άτομο για να προσαρμοστεί στο σύστημα, αλλά να αλλάξει το σύστημα για να καλύψει τις ανάγκες του ατόμου.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθεί και άλλη μία κατηγοριοποίηση, πιο πρόσφατη, για να δούμε τις αλλαγές που υφίστανται ορισμένες θεωρίες με την πάροδο του χρόνου και την διαχρονικότητα κάποιων άλλων.

Η ταξινόμηση του Malcolm Payne

Ο Payne (2000) υποστηρίζει ότι υπάρχουν τρεις απόψεις που διέπουν τις θεωρίες της κοινωνικής εργασίας.

α. Οι ανακλαστικές –θεραπευτικές απόψεις: Σύμφωνα με τον Payne (2000), η κοινωνική εργασία επιδιώκει τη μεγαλύτερη δυνατή ευημερία για άτομα ομάδες και κοινότητες στην κοινωνία, προωθώντας και διευκολύνοντας την ανάπτυξη και την αυτοεκπλήρωση. Σύμφωνα με τη Δημοπούλου –Λαγωνίκα (2006), ένα από τα μοντέλα παρέμβασης που χρησιμοποιούνται με αυτή την οπτική είναι το ψυχοδυναμικό/ ψυχοκοινωνικό, το συμπεριφοριστικό μοντέλο. Το ψυχοδυναμικό/ψυχοκοινωνικό μοντέλο είναι το πρώτο ολοκληρωμένο μοντέλο που εφαρμόστηκε στην κοινωνική εργασία με άτομα. Βασίζεται στην ψυχαναλυτική θεωρία του Freud (1856-1939) σύμφωνα με την οποία η συμπεριφορά πηγάζει από λειτουργίες και διεργασίες που συμβαίνουν στον ψυχικό κόσμο των ανθρώπων. Σύμφωνα με τον Payne (2000 :177) «το ψυχοδυναμικό μοντέλο, επικεντρώνεται στα εσωτερικά συναισθήματα για τον εξωτερικό κόσμο, στο άτομο και την οικογένεια αποδίδοντας έτσι περισσότερη σημασία στους ψυχολογικούς και συναισθηματικούς παράγοντες από ότι στους κοινωνικούς».

Οι συμπεριφοριστικές και οι γνωστικές προσεγγίσεις είναι θεραπευτικές διαδικασίες που επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην αλλαγή των συμπεριφορών, των σκέψεων και των συναισθημάτων του ατόμου (Payne,1997).

Συμπερασματικά, η γνωστική και συμπεριφορική προσέγγιση, όπως και το ψυχοδυναμικό μοντέλο, επικεντρώνεται στο άτομο και όχι στο κοινωνικό περιβάλλον, ενώ παράλληλα προωθεί την κυρίαρχη κουλτούρα δείχνοντας περιορισμένο ενδιαφέρον για την κοινωνική αλλαγή.

β. Οι ατομικιστικές –μεταρρυθμιστικές απόψεις: «Η κοινωνική εργασία είναι μέρος των υπηρεσιών πρόνοιας που παρέχονται στα άτομα στις διάφορες κοινωνίες. Ικανοποιεί τις ανάγκες των ατόμων και βελτιώνει τις υπηρεσίες –των οποίων είναι μέρος – προκειμένου η κοινωνική εργασία και οι υπηρεσίες να λειτουργούν αποτελεσματικά» (Payne, 2000:180). Οι θεωρίες που χρησιμοποιούνται με αυτή την οπτική σύμφωνα με τον Payne (2000), είναι της επικεντρωμένης σε στόχους κοινωνικής εργασίας και των συστημάτων.

Η επικεντρωμένη σε στόχους κοινωνική εργασία προήλθε από την κοινωνική εργασία με άτομα κατά το ψυχοδυναμικό μοντέλο. Η μέθοδος αυτή εστιάζεται σε καθορισμένες κατηγορίες προβλημάτων και ενδιαφέρεται για την επίδοση των ατόμων κατά την εκτέλεση πρακτικών στόχων με σκοπό την επίλυση των συγκεκριμένων προβλημάτων.

Και τα δύο αυτά μοντέλα έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική εργασία και ο λόγος είναι το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν οι βασικές έννοιες της «κρίσης» και του «στόχου» και από την πρακτική τους ικανότητα. Παρ' όλα αυτά, κανένα από τα δύο εν λόγω μοντέλα δεν επικεντρώνεται στη κοινωνική αλλαγή. Αυτό τα καθιστά ενδιαφέροντα για τις δημόσιες υπηρεσίες και τους υποστηρικτές ατομικιστικών- μεταρρυθμιστικών αντιλήψεων της κοινωνικής εργασίας, σε αντίθεση με εκείνους που υποστηρίζουν την ανοιχτή πολιτική κριτική των ριζοσπαστικών θεωριών (Payne, 2000).

Η θεωρία των συστημάτων είναι μια βιολογική θεωρία η οποία υποστηρίζει ότι όλοι οι οργανισμοί είναι συστήματα τα οποία απαρτίζονται από υποσυστήματα που με τη σειρά τους αποτελούν μέρος των υπερσυστημάτων. Σύμφωνα με τον Payne (1997), η εφαρμογή της θεωρίας αυτής αφορά κυρίως κοινωνικά συστήματα, όπως ομάδες, οικογένειες και κοινότητες και ασχολείται με το σύνολο και όχι με επιμέρους πλευρές της ανθρώπινης ή της κοινωνικής συμπεριφοράς.

Η θεωρία των συστημάτων ήταν μια από τις διαφορετικές τάσεις που αναπτύχθηκαν ως έκφραση της δυσαρέσκειας προς την ψυχοδυναμική θεωρία.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η συστημική θεωρία συνιστά ένα πολύ διαφορετικό τύπο θεωρίας από την παραδοσιακή πρακτική της κοινωνικής εργασίας, η οποία τονίζει την εξατομίκευση και τους ψυχολογικούς παράγοντες, ενώ είναι από τις λίγες θεωρίες της κοινωνικής εργασίας που βασίζεται στην κοινωνιολογία. Η θεωρία των συστημάτων αν και δίνει έμφαση στην αλλαγή του περιβάλλοντος και στις αλληλεπιδράσεις των ατόμων, υποβαθμίζει τη δυνατότητα ριζοσπαστικής κοινωνικής αλλαγής.

γ. **Οι σοσιαλιστικές –κολεκτιβιστικές απόψεις:** Κατά την άποψη του Payne (2000), η κοινωνική εργασία επιδιώκει τη συνεργασία και την αμοιβαία υποστήριξη στην κοινωνία προκειμένου οι πιο καταπιεσμένοι και αδικημένοι να αποκτήσουν δύναμη ελέγχου στη ζωή τους. Τα μοντέλα παρέμβασης που χρησιμοποιούνται με αυτή την οπτική είναι η ριζοσπαστική πρακτική, η πρακτική ενάντια στις διακρίσεις και την καταπίεση και η πρακτική της ενδυνάμωσης και της συνηγορίας.

Όσον αφορά αυτές τις θεωρητικές προσεγγίσεις, αυτό που συμβαίνει είναι ότι η κάθε μία από αυτές ασκεί κριτική στις άλλες, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να δανειστεί στοιχεία από κάποια άλλη και να τα ενσωματώσει στη δικιά της. Αυτό οφείλεται στην πολυπλοκότητα της ζωής, και στο ότι δεν θα πρέπει να προσδίδονται στις θεωρίες μονόπλευρες αντιλήψεις. Οι διαφορετικές προσεγγίσεις του θεωρητικού περιεχομένου, δημιουργούν διαφορετικά μοντέλα παρέμβασης και δράσης.

Οι ριζοσπαστικές απόψεις για την κοινωνική εργασία άσκησαν σημαντική επιρροή τη δεκαετία του 1970. Οι απόψεις αυτές προέρχονται από τη μαρξιστική φιλοσοφία και ενσαρκώνονται σε μια σειρά πολιτικών κινημάτων από το 19ο αιώνα μέχρι σήμερα και αρκετές φορές έγιναν στόχος έντονης κριτικής στο χώρο της κοινωνικής εργασίας (Payne, 1997).

Η ριζοσπαστική προσέγγιση επηρέασε τη κοινωνική εργασία γιατί άσκησε κριτική στη «παραδοσιακή» (ψυχοδυναμική) κοινωνική εργασία που βασίζεται σε ψυχολογικές ερμηνείες των κοινωνικών προβλημάτων.

Σύμφωνα με τη ριζοσπαστική σκέψη το επίκεντρο της αλλαγής είναι η κοινωνική δράση με σκοπό την ανατροπή της κοινωνικής αδικίας. Συμπερασματικά, το πλεονέκτημα της ριζοσπαστικής προσέγγισης είναι το γεγονός ότι προβάλλει ιδιαίτερα τη σημασία της δύναμης, της ιδεολογικής κυριαρχίας της κοινωνικής τάξης.

Οι θεωρίες της εναντίωσης στις διακρίσεις και την καταπίεση άσκησαν σημαντική επιρροή στην κοινωνική εργασία τις δεκαετίες του 1980 και του 1990. Αυτό οφείλεται σε πρακτικούς αλλά και σε θεωρητικούς παράγοντες που έχουν να κάνουν από την μία, με τις κοινωνικές συγκρούσεις, λόγω της αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και με τις ανησυχίες για συγκεκριμένες ομάδες που πλήττονται από την ανισότητα και την αδικία.

Οι διακρίσεις σύμφωνα με τον Payne (2000) , προέρχονται από το γεγονός ότι οι ισχυρές κοινωνικές ομάδες τις συντηρούν στην κοινωνία για να διατηρήσουν την ισχύ τους. Αυτό το πετυχαίνουν μέσα από τον κοινωνικό έλεγχο των απόψεων για τη φύση της

κοινωνίας δημιουργώντας μια κυρίαρχη και συμβατική ιδεολογία.

Συμπερασματικά, οι θεωρίες της εναντίωσης έχουν ως επίκεντρο τη γενική κοινωνική αλλαγή, παραγνωρίζοντας τις υπαγορεύσεις και μια βάση γνώσεων για την ατομική πρακτική.

Οι προσεγγίσεις της ενδυνάμωσης και της συνηγορίας στην ολοκληρωμένη τους μορφή είναι προϊόντα των δεκαετιών του 1980 και του 1990. Στόχος της ενδυνάμωσης είναι να βοηθήσει τους ανθρώπους να αναπτύξουν τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων και δράσης για τη ζωή τους, ενώ στόχος της συνηγορίας είναι η εκπροσώπηση των συμφερόντων από ισχυρά άτομα και κοινωνικές δομές (Payne, 2000).

Οι παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις μαζί με τα μοντέλα παρέμβασης απαρτίζουν το θεωρητικό πλαίσιο και τους σκοπούς της κοινωνικής εργασίας. Στο σημείο αυτό συμπεραίνεται πως είτε πρόκειται για ατομικές είτε για συλλογικές αξίες τις οποίες οφείλει να υπερασπίζεται η κοινωνική εργασία- ανεξαρτήτως μοντέλου παρέμβασης- κοινός στόχος είναι η κοινωνική αλλαγή με σκοπό την εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθεί η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού ως κύριου εκπροσώπου των κοινωνικών προβλημάτων.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας με βάση τον ορισμό της έχει σαν πρόταγμα τις έννοιες της κοινωνικής αλλαγής και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Στοχεύει στην πολιτική και κοινωνική ισότητα που πραγματώνεται μέσω της κοινωνικής αλληλεγγύης και της ισοσυμμετοχής σε συλλογικές δράσεις. Η αξιοποίηση της εμπειρίας και των ερευνητικών αποτελεσμάτων οδηγούν σε μοντέλα παρέμβασης ατομικού ή συλλογικού επιπέδου.

Οι αξίες και οι αρχές που πλαισιώνουν την δεοντολογία του επαγγέλματος αλληλεπιδρούν με τα μοντέλα παρέμβασης και με τις θεωρητικές προσεγγίσεις. Η φιλοσοφία αυτών των θεωριών επηρεάζει τον σχεδιασμό αντιμετώπισης των κοινωνικών φαινομένων αλλά και το είδος της δράσης που επιλέγεται για την επίτευξη της κοινωνικής χειραφέτησης και ευημερίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

3.1 ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Κοινωνικά προβλήματα υπήρχαν σε κάθε εποχή. Η επιστημονική (κοινωνιολογική κυρίως) μελέτη των κοινωνικών προβλημάτων, ωστόσο, ξεκίνησε από τις αρχές του εικοστού αιώνα. Η βιομηχανική επανάσταση, με τις ραγδαίες και δραστικές αλλαγές που επέφερε στη κοινωνική δομή και στη ζωή των ανθρώπων, δημιούργησε πολλές ανεπιθύμητες κοινωνικές καταστάσεις και παροδικά ή μόνιμα κοινωνικά προβλήματα.

Ο Σταθόπουλος (2005) αναφέρει τον ακόλουθο ορισμό για τα κοινωνικά προβλήματα :

«Μια ορισμένη κατάσταση που εκλαμβάνεται και πιστεύεται από ένα σημαντικό αριθμό ατόμων σαν αιτία κοινωνικών δεινών και ανωμαλίες. Τα μόνιμα κοινωνικά προβλήματα στις περισσότερες δυτικές κοινωνίες είναι η νεανική εγκληματικότητα, το έγκλημα γενικά, ο αλκοολισμός η αυτοκτονία, το διαζύγιο, οι ενδοομαδικές προκαταλήψεις και διακρίσεις, η ανεπάρκεια στέγης κ.α.» (Πάτσης,2004:69).

Σύμφωνα με την Στασινοπούλου (2006), ο ορισμός του κοινωνικού προβλήματος και ο χαρακτηρισμός ορισμένων καταστάσεων ως κοινωνικά προβλήματα δεν εξαρτώνται απλά από την ύπαρξη ορισμένων δυσάρεστων συμβάντων αλλά υπάρχουν κάποια συστατικά στοιχεία: Πρώτον ένα κοινωνικό πρόβλημα δεν είναι ατομική υπόθεση, αλλά αφορά το κοινωνικό σύνολο και πρέπει να υπάρχει σε δημόσιο επίπεδο. Δεύτερο, πρέπει και οι ίδιοι οι άνθρωποι να αντιλαμβάνονται ότι κάποιες καταστάσεις συνιστούν πρόβλημα, και να το αξιολογούν ως τέτοιο. Τρίτο, κάθε πρόβλημα παραπέμπει στην αναζήτηση λύσεων. Οι προτεινόμενες λοιπόν λύσεις συνιστούν μέρος της αναγνώρισης μιας αρνητικής κατάστασης ως πρόβλημα.

Η ίδια συγγραφέας συνεχίζει λέγοντας ότι η κοινωνική πολιτική, ιδίως μέσα από τον τρόπο που λειτουργούν οι κοινωνικές υπηρεσίες εντείνει και αναπαράγει κοινωνικά προβλήματα, ή προσπαθώντας να λύσει κάποια από αυτά, συμβάλλει στην δημιουργία νέων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επισημάνει αυτή την τάση σε σχέση με την καταπολέμηση διαφόρων μορφών

κοινωνικού αποκλεισμού. Ο αποκλεισμός σύμφωνα με τον Mazel (1996), προσδιορίζεται ως αποκλεισμός από την ανάπτυξη όπως και από τις οικονομικές και κοινωνικές ανταλλαγές που παραπέμπει στη διχοτόμηση της κοινωνίας σε εκείνους που είναι εντός και σε εκείνους που είναι εκτός. Σήμερα γίνεται ευρέως αποδεκτό ότι η έμφαση σε μία επιδοματική πολιτική ως μέσο προστασίας του κοινωνικού αποκλεισμού, συμβάλλει στην περιθωριοποίηση των ατόμων και εντείνει τον στιγματισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό τους. Γι' αυτό προτείνονται «ενεργητικά» μέτρα που βοηθούν την ένταξή τους στην αγορά εργασίας και στο κοινωνικό γίγνεσθαι (Στασινοπούλου, 2006).

Μία άλλη ενδιαφέρουσα άποψη είναι αυτή της «κοινωνικής κατασκευής» των προβλημάτων και της μετατροπής των ανθρώπων από ενεργά υποκείμενα σε παθητικά αντικείμενα. Η ίδια η κοινωνία, δημιουργεί τις συνθήκες εξάρτησης και αποκλεισμού και μετά καλείται η κοινωνική πολιτική να αναπτύξει μέτρα διαχείρισής τους, χωρίς να στοχεύει στην ουσιαστική αλλαγή αυτών των συνθηκών.

Εκείνο που πρέπει να κατανοήσουμε είναι ότι ο χαρακτηρισμός καταστάσεων ως κοινωνικών προβλημάτων, δεν γίνεται αόριστα, αλλά σε σχέση με υπαρκτούς ανθρώπους, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Ο στιγματισμός πολλών ομάδων είναι ένα επακόλουθο της διαδικασίας προσδιορισμού των κοινωνικών προβλημάτων, μέρος της οποίας αποτελεί και ο λόγος που χρησιμοποιούμε. Ο Foucault επισημαίνει την δύναμη που έχει ο λόγος ως άσκηση εξουσίας, στο να χαρακτηρίζει και να κατασκευάζει τελικά κοινωνικές καταστάσεις αποκλεισμού ολόκληρων πληθυσμιακών ομάδων (Watson 2000). Ένα άμεσο παράδειγμα είναι η αντιμετώπιση των οικονομικών μεταναστών οι οποίοι βιώνουν έντονα τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Η κοινωνική πολιτική λοιπόν, πρέπει να στοχεύει στην κατανόηση της δημιουργίας των κοινωνικών προβλημάτων και στην ανάπτυξη στρατηγικών ουσιαστικής αντιμετώπισής τους, υιοθετώντας θετικά μέτρα, προώθηση της κοινωνικής συμμετοχής και έναν λόγο που δεν στιγματίζει.

Η κοινωνική εργασία ως φορέας άσκησης κοινωνικής πολιτικής πρέπει να μελετά τα κοινωνικά προβλήματα να παρεμβαίνει στην αντιμετώπισή τους και να προάγει τη συνεργασία.

Παράλληλα, βλέπουμε στις μέρες μας ότι τα κοινωνικά προβλήματα –όπως οι περικοπές των κοινωνικών παροχών, η ανεργία και η φτώχεια, η μετανάστευση και τα αδιέξοδα των αντιμεταναστευτικών πολιτικών, ο ρατσισμός, ο κοινωνικός αποκλεισμός κ.ο.κ -αντί να λυθούν, περιπλέκονται και γίνονται οξύτερα.

Πρέπει να κατανοηθεί από την κοινωνική εργασία η προέλευση των κοινωνικών προβλημάτων -χωρίς να τα ανάγει στο άτομο- και με συλλογική δράση να πάει κόντρα στην καταπιεστική κοινωνική τάξη του καπιταλισμού.

Η σπουδαστική ομάδα Υποστηρίζει τη θεωρία πως η αιτιολογία των κοινωνικών προβλημάτων δεν προέρχεται από την ατομική ευθύνη αλλά βρίσκεται και διαχρονικά τροφοδοτείται από τον κοινωνικό σχηματισμό, γι' αυτό θελήσαμε να εξετάσουμε ποια είναι η στάση του κοινωνικού κράτους δικαίου και η ερμηνεία του για τον κοινωνικό αποκλεισμό.

3.2 ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Η κοινωνία ορίζεται ως μία σταθερή για ένα δεδομένο χρονικό διάστημα ανθρώπινη ομάδα. Σε αντίθεση με τους οπαδούς της ερμηνείας της ως ολότητας, ως ενός ενιαίου και αδιάσπαστου κοινωνικού συστήματος, θα πρέπει να επιλέγεται η πολυπαραγοντική ερμηνεία της, όχι ως ολότητας, αλλά ως ενότητας πολλών διαφορετικών κόσμων υπό τη μορφή δικτύου. Έτσι, η κοινωνία σύμφωνα με τον Mann (1986), μπορεί καλύτερα να οριστεί ως ένα δίκτυο κοινωνικής αλληλεπίδρασης, στα όρια του οποίου υπάρχει μια αλληλεπίδραση ανάμεσα σε αυτό και το περιβάλλον του. Αποτελεί ένα δίκτυο κοινωνικών δικτύων, το οποίο αρθρώνεται σε ένα εσωτερικώς διαρθρωμένο σύστημα. Αυτό το δίκτυο θέτει στην πολιτεία (σύστημα) την υποχρέωση να παρεμβαίνει μέσω επανορθωτικών μηχανισμών για να προασπίζει τα κοινωνικά δικαιώματα.

Το άρθρο 25 του Ελληνικού Συντάγματος αναφέρει ότι «τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτος δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του κράτους». Με αυτό τον τρόπο κατοχυρώνεται η αρχή του κοινωνικού κράτους, η οποία ιστορικοπολιτικά συνδέεται με τη αναδιάρθρωση της σχέσης κράτους και κοινωνίας και τη μετάβαση από το φιλελεύθερο κράτος δικαίου στο σύγχρονο παρεμβατικό κοινωνικό κράτος (Κοντιάδης, 1997).

Η αναγνώριση της αρχής του κοινωνικού κράτους λοιπόν, ως θεμελιώδους συνταγματικής αρχής δεν θα ήταν ορθό να θεωρείται αυτονόητη. Σύμφωνα με τον Τσάτσο (1970), η κατοχύρωση της συνυφαίνεται με την οικοδόμηση του κράτους πρόνοιας στην Ηπειρωτική Ευρώπη. Έτσι το κράτος επεκτείνει το πεδίο παρέμβασης στον οικονομικό και κοινωνικό χώρο και ενισχύει την κανονιστική κατοχύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Επρόκειτο άρα για

ρυθμιστική αρχή, την οποία το κράτος όφειλε να τηρεί κατά την άσκηση των εξουσιών του. Δεν επρόκειτο, αντίθετα, ούτε για μια περιγραφική απόδοση της κοινωνικοπολιτικής παραμέτρου του κράτους ούτε φυσικά για εξαγγελία ενός δίκαιου κράτους, υποχρεωμένου σε προαγωγή κοινωνικής δικαιοσύνης. Κατά την αντίληψη του Τσάτσου (1970: 138), «η νομική και πολιτική αξία της αρχής προκύπτει όχι από τα «δίκαια» κοινωνικά περιεχόμενα που αυτή καλλιεργεί, αλλά από την καθολικότητα της λειτουργίας υπέρ των ελευθεριών των πολιτών».

Σύμφωνα με τον Κασιμάτη (1996), η αντίληψη που είναι διαδεδομένη για το κοινωνικό κράτος, είναι ότι η αρχή του κοινωνικού κράτους έχει ως αποκλειστικό αντικείμενο τις κρατικές παρεμβάσεις, που αποσκοπούν στην αναδιανομή του κοινωνικού προϊόντος και την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων μέσω παροχών σε είδος, σε χρήμα ή σε υπηρεσίες.

Ο όρος «κοινωνικό κράτος» πηγάζει από τα κοινωνικά προβλήματα που προκαλεί η ανεξέλεγκτη λειτουργία της ιδιωτικής οικονομίας και των οποίων η αντιμετώπιση επιβάλλει την κρατική παρέμβαση (Κοντιάδης, 1997). Η εμφάνιση του κοινωνικού κράτους οδηγεί στην ανάπτυξη πρακτικών δράσεων του κοινωνικού κράτους που συχνά τείνουν να συγκρουστούν με τις εγγυήσεις του κράτους δικαίου.

Το περιεχόμενο του κράτους δικαίου υπόκειται στην ιστορική εξέλιξη που χαρακτηρίζει τη σχέση κοινωνίας και δικαίου. Το κοινωνικό κράτος συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό και την ιστορική επιβίωση του κράτους δικαίου. Με λίγα λόγια το μέλλον του κράτους δικαίου και εκείνο του κοινωνικού κράτους είναι αλληλένδετα, ανεξάρτητα από τις θεσμικές και νοηματικές αντιφάσεις που υποβόσκουν μεταξύ τους (Φεραγιόλι, 1985). Το φιλελεύθερο κράτος μετασχηματίζεται σε κοινωνικό κράτος δικαίου και αυτή η μετάβαση σημαίνει ότι στους σκοπούς του κράτους, εκτός από τον «σκοπό του δικαίου» επιπροστίθεται και ο «σκοπός της ευημερίας» (Κοντιάδης, 1997:85).

Η γνώμη μας σχετικά με την συμβολή του κράτους στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού είναι πως είναι αναπαραγωγική. Αν η κοινωνική ευημερία και η κοινωνική δικαιοσύνη συνδέονται με την ανάπτυξη και την υπεράσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών του κοινωνικού κράτους, τότε για ποιο λόγο οι κοινωνικές ανισότητες εντείνονται αντί να μειώνονται, και τα ανθρώπινα δικαιώματα καταπατούνται αντί να αναδεικνύονται; Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην ιδιότητα του πολίτη και στα χαρακτηριστικά του.

3.3 Η ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Η ιδιότητα του πολίτη σύμφωνα με τον Walzer (1995), είναι κεντρικό χαρακτηριστικό της απόφασης των ανθρώπων να συνυπάρξουν σε οργανωμένες κοινωνίες και κεντρικό συστατικό της διαμόρφωσης της πολιτικής τους κουλτούρας. Καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο εντάσσεται το υποκείμενο μέσα στο σύνολο όχι μόνο τυπικά – όπως ορίζεται από τις εκάστοτε εξουσίες – αλλά και ουσιαστικά, εφόσον δεχτούμε ότι το κοινωνικό υποκείμενο είναι δρών, άρα διαμορφώνει σε ένα βαθμό και το ίδιο την πολιτική του πραγματικότητα. Ο Bottomore (1995) αναφέρει, ότι η έννοια της ιδιότητας του πολίτη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη και εξαρτάται άμεσα από την εξέλιξη των συστατικών της στοιχείων, που είναι τα δικαιώματα (ατομικά, κοινωνικά, πολιτικά). Και ο λόγος που μέσα στους αιώνες η συζήτηση και η πάλη περί δικαιωμάτων είναι ατέρμονη, είναι γιατί υπάρχει άνιση κατανομή τους. Ο Robson (1976), υποστηρίζει πως η ταξική κατανομή των εισοδημάτων και του πλούτου, οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, ο χαρακτήρας και ο σκοπός των κοινωνικών υπηρεσιών, η ποιότητα του περιβάλλοντος, η υποδομή για τον ελεύθερο χρόνο, η υγεία, η κατοικία, όλα αυτά, διαφορετικές και αλληλοσυνδεδεμένες πλευρές του βιοτικού επιπέδου, αποτελούν ταυτόχρονα βασικό πεδίο των κοινωνικών δικαιωμάτων και κατά συνέπεια της ανάπτυξης της ιδιότητας του πολίτη.

Οι κοινωνικές ανισότητες όμως αυξάνονται αντί να μειωθούν, ενώ οι φτωχοί γίνονται πια και υπεύθυνοι για τη φτώχεια τους. Σύμφωνα με τον Lister (1990) , η φτώχεια συνεπάγεται όχι μόνο περιορισμό των κοινωνικών αλλά και των ατομικών δικαιωμάτων, αφού αντικειμενικά περιορίζεται η δυνατότητα των φτωχών πολιτών να τα ασκούν. Με τη σειρά τους συμπαρασύρονται τα πολιτικά δικαιώματα και με την απώλειά τους οι μη “ προνομιούχοι” περιθωριοποιούνται και πολιτικά.

Σε αντίθεση με τα ατομικά, τα κοινωνικά δικαιώματα αναγνωρίζονται αποκλειστικά στο άτομο-πολίτη και όχι σε κάθε άτομο που διαμένει στο συγκεκριμένο κράτος. Τα κοινωνικά δικαιώματα έχουν ως αντικείμενο την υποχρέωση του κράτους να προβαίνει σε συγκεκριμένες θετικές ενέργειες, παροχές ή υπηρεσίες, οι οποίες είναι απαραίτητες, ώστε οι πολίτες να κατέχουν τα ατομικά δικαιώματα δηλαδή την ελευθερία, την ισότητα, το σεβασμό και την προστασία της ανθρώπινης αξίας, όχι μόνο θεωρητικά αλλά και ουσιαστικά, δηλαδή να τα ασκούν (Βάγια 1994· Κοντιάδης 1997).

Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, τα κοινωνικά δικαιώματα - το δικαίωμα στην εργασία, στην κοινωνική ασφάλιση, στην υγεία,

στην κοινωνική πρόνοια, στην εκπαίδευση- περιορίζονται αποκλειστικά στους πολίτες. Φορείς, δηλαδή των κοινωνικών δικαιωμάτων δεν είναι οι αλλοδαποί αλλά μόνο οι πολίτες, στο μέτρο που η χορήγηση κοινωνικών παροχών από το κράτος προϋποθέτει αφενός την ύπαρξη του στενού δεσμού της ιθαγένειας αφετέρου τη φορολογική υποχρέωση των δικαιούχων.

Οι αξίες που υπηρετούν τα κοινωνικά δικαιώματα είναι αυτές της ζωής, της ίσης κοινωνικής αξιοπρέπειας και της αλληλεγγύης. Η αναγνώριση των κοινωνικών δικαιωμάτων συνεπάγεται την δημιουργία εκ μέρους του κράτους μιας διοίκησης ικανής να παρέχει υπηρεσίες στους πολίτες και να ανταποκρίνεται στα κοινωνικά αιτήματά τους και κυρίως στο βασικό αίτημά τους για προστασία της ζωής και της εργασίας τους.

Σύμφωνα με τον Μάνεση (1989), σκοπός των κοινωνικών δικαιωμάτων είναι η προστασία του «κοινωνικού ανθρώπου». Η κατοχύρωσή τους αφορά όχι τον άνθρωπο ως αφηρημένο «άτομο» ή «πολίτη», αλλά τον συγκεκριμένο άνθρωπο, όπως υπάρχει και δρα στην κοινωνική πραγματικότητα, με τις ανάγκες του και με τα συμφέροντά του. Η βασική ιδέα που υπάρχει πίσω από τα κοινωνικά δικαιώματα είναι η διασφάλιση των στοιχειωδών αναγκών του ανθρώπου που σχετίζονται με την επιβίωσή του και την αξιοπρεπή διαβίωσή του μέσα στην κοινωνία. Σύμφωνα με τον Μανιτάκη (1981), αν θεωρήσουμε τα κοινωνικά δικαιώματα ως δικαιώματα του μέλους του κοινωνικού συνόλου, τότε θα πρέπει να δεχτούμε ότι, όπου στις κοινωνικές διατάξεις του Συντάγματος αναφέρεται ο πολίτης, εννοείται όχι ο «Έλληνας πολίτης», δηλαδή όποιος έχει την ελληνική υπηκοότητα ή ιθαγένεια, αλλά ο «κοινωνικός πολίτης», δηλαδή το μέλος του κοινωνικού συνόλου.

Στο συμπέρασμα αυτό οδηγεί η ερμηνεία των κοινωνικών δικαιωμάτων υπό το φως της αρχής του κοινωνικού κράτους δικαίου, που επίσης κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 του Ελληνικού Συντάγματος. Από την αρχή αυτή, και ειδικότερα από τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης και της κοινωνικής συμμετοχής τις οποίες εμπεριέχει, μπορούμε να συνάγουμε ένα ερμηνευτικό επιχείρημα υπέρ της αναγνώρισης των κοινωνικών δικαιωμάτων για όλους τους κοινωνικούς πολίτες, με κριτήριο τη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή και όχι την υπηκοότητά τους. Τα κοινωνικά δικαιώματα οριοθετούν ως ένα βαθμό μια ιδανική μορφή της ιδιότητας του πολίτη, η οποία υποκαθιστά μια κοινωνία βασισμένη στον ανταγωνισμό των τάξεων και της ανισότητας, σε μια κοινωνία υπέρ της αρχής της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η ανάπτυξη των κοινωνικών δικαιωμάτων και η άσκηση της κοινωνικής πολιτικής

εξαρτάται από μια κατάσταση ισορροπίας μεταξύ πολιτικών, και κοινωνικών δικαιωμάτων και μεταξύ των κυρίαρχων οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών συμπεριφορών.

Η φύση και η εφαρμογή δικαιωμάτων αναπτύσσεται μέσω της ιδιότητας του πολίτη. Ο σχεδιασμός διαφύλαξης των κοινωνικών δικαιωμάτων, όπου η μη τήρησή τους οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό, βρίσκεται στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής. Αυτό το πεδίο θα εξεταστεί στο επόμενο κεφάλαιο.

3.4 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η διατύπωση ενός ορισμού της κοινωνικής πολιτικής και η θεωρητική της θεμελίωση είναι ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει πολλούς σύγχρονους διανοητές. Η οριοθέτηση της έννοιας δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Η κοινωνική πολιτική ως όρος είναι αρκετά αμφιλεγόμενος καθώς παραπέμπει σε δύο διαφορετικά αντικείμενα. Από τη μια, έχουμε τον όρο πολιτική και από την άλλη έχουμε τον όρο κοινωνικό, δύο έννοιες που ξεχωριστά δεν αντιπροσωπεύουν το ίδιο αντικείμενο.

Σύμφωνα με τον Βουτυρά (1980), την επιστήμη της κοινωνικής πολιτικής θα μπορούσαμε να την ορίσουμε ως την επιστήμη που αναζητεί και υλοποιεί τα μέτρα, τα οποία θα συντελέσουν στην απάμβλυνση των κοινωνικών αντιθέσεων και στην άρση της κοινωνικής αποστέρησης για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης.

Η κοινωνική πολιτική έχει διεπιστημονικό χαρακτήρα. Συνθέτει ένα μίγμα θεωριών από άλλα συγγενικά γνωστικά πεδία. Αντλεί την θεωρητική και μεθοδολογική γνώση κατά κύριο λόγο από τις κοινωνικές επιστήμες, την κοινωνιολογία, την κοινωνική ανθρωπολογία, τη νομική, τις οικονομικές, πολιτικές και διοικητικές επιστήμες (Στασινοπούλου, 2006).

Ενδεικτικά, οι στενότεροι δεσμοί με την κοινωνιολογία συνεισφέρουν ιδιαίτερα στην κατανόηση των συνεχώς μεταβαλλόμενων αναγκών, ενώ η γνώση της οικονομικής ή της πολιτικής επιστήμης συμβάλει στη σύνδεση της θεωρίας με την οικονομική και πολιτική πραγματικότητα (Βενιέρης-Παπαθεοδώρου, 2003).

Όπως αναφέρουν οι ίδιοι συγγραφείς, ο τρόπος σύλληψης και ερμηνείας του διεπιστημονικού πεδίου της κοινωνικής πολιτικής προσεγγίζεται υπό το πρίσμα τριών κυρίως διαστάσεων. Αυτό συμβαίνει μέσα από την ενασχόληση με συγκεκριμένες κοινωνικές δραστηριότητες και υπηρεσίες, μέσα από τη μελέτη των κοινωνικών αναγκών, και μέσα από την διερεύνηση των παραμέτρων που

προάγουν την κοινωνική ευημερία και την κοινωνική συμμετοχή, όπως η κατοχύρωση των δικαιωμάτων.

Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα δεν υπήρξε ποτέ ένα ενιαίο και συγκροτημένο σύστημα «με συγκεκριμένους στρατηγικούς στόχους, κριτήρια λειτουργίας, προϋποθέσεις δράσεων και εσωτερική συνοχή» (Ρομπόλης –Χλέτσος, 1995:16· Κοντιάδης, 1997: 434).

Πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα η κοινωνική πολιτική δεν συνεισέφερε ουσιωδώς στην κοινωνική ανάπτυξη. Πτυχές όπως η άμβλυνση των ανισοτήτων, η προαγωγή καθολικών αξιών – κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη, η ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών –κοινωνικά δικαιώματα και ατομικές υποχρεώσεις· και η ανάδειξη αποτελεσματικού συστήματος κοινωνικής προστασίας, παρέμειναν στη σκιά πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών υστερήσεων (Βενιέρης, 2003).

Σύμφωνα με τον Γράβαρη (1993), η θεωρία της κοινωνικής πολιτικής είναι όμοια με τον εντοπισμό και τη μελέτη συγκεκριμένων και αναγνωρίσιμων κοινωνικών προβλημάτων, με τα οποία έρχονται αντιμέτωπες οι σύγχρονες κοινωνίες, είτε κατά την παροχή των βασικών «κοινωνικών αγαθών», όπως για παράδειγμα η εκπαίδευση, η υγεία, η στέγαση, και η ασφάλιση, είτε κατά την αποφυγή «κοινωνικών κινδύνων» όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Παρακάτω θα αναφερθούν οι σημαντικότερες θεωρητικές προσεγγίσεις που επηρέασαν την κοινωνική πολιτική.

3.4.1 Θεωρητικές προσεγγίσεις στην Κοινωνική Πολιτική

Έχει ήδη αναφερθεί ότι η κοινωνική πολιτική έχει αποτελέσει πεδίο πολλών θεωρητικών και ιδεολογικών αντιπαραθέσεων. Συνεπώς αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις πάνω σε σημαντικά θέματα κυρίως στο εύρος και τις μεθόδους παρέμβασης ενός κράτους πρόνοιας, την σχέση του με την κοινωνία και τους θεσμούς, αλλά και την δυνατότητα επίτευξης της ευημερίας μέσω της κρατικής παρέμβασης.

Η σοσιαλδημοκρατία, ο νεοφιλελευθερισμός και ο μαρξισμός διαμορφώνουν το κυρίως σώμα θεωρητικής και ιδεολογικής πρόσληψης της κοινωνικής πολιτικής. Η φεμινιστική σκέψη και τα κοινωνικά κινήματα τοποθετούνται κριτικά απέναντι σε ιδεολογικές ορθοδοξίες και καθιερωμένες πρακτικές, προωθούν καινοτομίες σε επίπεδο εφαρμογής και ανοίγουν νέους θεωρητικούς ορίζοντες (Στασινοπούλου, 2006).

Η Νεοφιλελεύθερη προσέγγιση

Οι θεωρητικοί που προέρχονται από τον φιλελεύθερο χώρο με τις ιδέες που διατύπωσαν αποτέλεσαν τους βασικούς πολέμιους του κράτους πρόνοιας. Η συμμετοχή του κράτους στους τομείς του δημόσιου βίου όπως είναι η υγεία, η οικονομία και η κοινωνική πολιτική είναι περιορισμένη. Το κράτος πρόνοιας είναι ένας γραφειοκρατικός μηχανισμός επιβολής ελέγχου, ο οποίος δημιουργεί παθητικά άτομα, εξαρτημένα από τις υπηρεσίες που παρέχει, αποθαρρύνοντάς τους να επιδιώξουν την ένταξη τους στην αγορά εργασίας (Στασινοπούλου, 2006).

Η νεοφιλελεύθερη προσέγγιση δίνει έμφαση στην ατομική πρωτοβουλία στα πλαίσια της λειτουργίας της αγοράς, στην εθελοντική προσφορά και στην οικογένεια, τη συνοχή της οποία απειλούν οι πολιτικές του κράτους πρόνοιας.

Η Σοσιαλδημοκρατική προσέγγιση

Για τους σοσιαλδημοκράτες το κράτος έχει την ευθύνη για την εξασφάλιση της ευημερίας για όλους τους πολίτες. Η προώθηση αναδιανεμητικών μέτρων και η σύσταση κοινωνικών υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών των αδύνατων κοινωνικών στρωμάτων, είναι εφικτή και προτιμητέα (Στασινοπούλου, 2006).

Οι νεότεροι υποστηρικτές των σοσιαλδημοκρατικών προτύπων, όπως ο Titmuss, ο Pinker και ο Mishra, επισημαίνουν την ύπαρξη άλλων μορφών και θεσμών παροχής πρόνοιας: στον ιδιωτικό-κερδοσκοπικό και μη – τομέα, στη δράση της εκκλησίας και του συνεταιριστικού κινήματος ή στα πλαίσια της τοπικής κοινότητας. Το κέντρο βάρους μετατοπίζεται πάλι προς την καλλιέργεια της αλληλεγγύης και της επαναφοράς της ιδέας μιας «καλής κοινωνίας» (όπως την οραματιζόταν ο Titmuss (1984), μιας κοινωνίας της φροντίδας ως θεμέλιο της κοινωνικής πολιτικής).

Η Μαρξιστική προσέγγιση

Η θεωρητική προσφορά μαρξιστών όπως ο Althusser, ο Gramsci και ο Πουλαντζάς αναδεικνύουν τον αντιφατικό χαρακτήρα του κράτους πρόνοιας. Η μαρξιστική προσέγγιση λοιπόν, θεωρεί ότι κύριος στόχος του κράτους πρόνοιας είναι η διατήρηση του καπιταλιστικού συστήματος και η αναπαραγωγή των κυρίαρχων αστικών σχέσεων. Ρυθμίζει την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης και συμβάλει στην άμβλυνση των αντιθέσεων που προκαλεί η ταξική ανισότητα και στην αντιμετώπιση των καταστρεπτικών συνεπειών της

συμπεριφοράς του κεφαλαίου.

Για τους μαρξιστές ο μόνος τρόπος για να επιτευχθεί η ευημερία των πολιτών είναι η ανατροπή των δεδομένων σχέσεων παραγωγής και η μετάβαση σε μια σοσιαλιστική κοινωνία. Η ανισότητα η οποία εδραιώνεται στο κεφάλαιο είναι συνυφασμένη με το κοινωνικό αυτό σύστημα (Στασινοπούλου, 2006).

Τέλος, η κοινωνική πολιτική δεν πρέπει να είναι μόνο κρατική προσφορά και επιβολή κοινωνικού ελέγχου, αλλά συλλογική πράξη αντίστασης και ελευθερίας.

Προσεγγίσεις από τα κοινωνικά κινήματα

Η έκπτωση βασικών λειτουργιών του πολιτικού συστήματος και η αδυναμία υπεράσπισης κοινωνικών δικαιωμάτων, αποτέλεσαν τη βάση για νέες αναζητήσεις και διεκδικήσεις των πολιτών. Μετά την δεκαετία του '60 τα κοινωνικά κινήματα αρθρώνουν έναν διαφορετικό λόγο, ασκώντας κριτική στο κυρίαρχο μοντέλο κοινωνικής πολιτικής.

Το φεμινιστικό κίνημα επισημαίνει την διερεύνηση του ρόλου του κράτους πρόνοιας στην αναπαραγωγή και ενίσχυση των ανισοτήτων κατά φύλο.

Το εργατικό κίνημα εγείρει σοβαρά ερωτήματα για την ταξική φύση του κράτους, αλλά και για τους τρόπους με τους οποίους υποσκάπτονται οι νίκες της εργατικής τάξης .

Το οικολογικό κίνημα αναζητά το οικολογικό πρόσωπο της κοινωνικής πολιτικής.

Το αντιρατσιστικό κίνημα διεκδικεί την διεύρυνση των δικαιωμάτων σε όλους όσους ζουν και εργάζονται σε μία χώρα, όχι μόνο τους πολίτες της.

Σημαντικό ρόλο στην αλλαγή οπτικής παίζουν επίσης τα νέα κοινωνικά κινήματα της κοινωνικής πολιτικής, ιδιαίτερα εκείνα που αφορούν τους κατεξοχήν χρήστες των κοινωνικών υπηρεσιών, όπως το κίνημα της αναπηρίας, το κίνημα για την ψυχιατρική μεταρρύθμιση, των αστέγων κ.α. Χωρίς να αρνούνται την σημασία των δομών, αναδεικνύουν την σημασία των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας και της κατανομής της δύναμης στην κοινωνία. Σύμφωνα με την Thompson (2002) τα κοινωνικά κινήματα αποτελούν πλέον μέρος της πολιτικής σκηνής και μπορεί να έχουν μια σειρά από σημαντικές επιτυχίες στα επόμενα χρόνια σε σχέση με ειδικούς στόχους και με την επιδίωξη της κοινωνικής δικαιοσύνης γενικότερα.

Οι προσεγγίσεις κοινωνικής πολιτικής αποτελούν το θεωρητικό πλαίσιο για την υλοποίηση προνοιακής θεσμοθέτησης. Στο επόμενο κεφάλαιο αναλύεται η προσπάθεια του κράτους να εφαρμόσει

μηχανισμούς κοινωνικής ασφάλειας στον κοινωνικό ιστό. Στην παρούσα εργασία θα αναλυθεί κυρίως το παράδειγμα του κράτους πρόνοιας.

3.5 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ – ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Η κοινωνική ασφάλεια είναι το κυρίαρχο ζητούμενο για τα περισσότερα συστήματα της κοινωνικής πολιτικής. Τα συστήματα κοινωνικής προστασίας αποσκοπούν στην επίτευξη του στόχου της κοινωνικής ασφάλειας, δηλαδή, στην προστασία του πληθυσμού από καταστάσεις που επιφέρουν απώλεια ή μείωση των πηγών. Επίσης, στην επανορθωτική προστασία της υγείας, στην εξασφάλιση απασχόλησης, στην διατήρηση της ικανότητας για εργασία, στην εγγύηση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης, και στη διασφάλιση της δυνατότητας κάθε ατόμου να συμμετέχει ενεργά στην οικονομική και κοινωνική ζωή (Κοντιάδης, 2008).

Σύμφωνα με τον Αμίτση (2001), για την υλοποίηση του δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλεια καθιερώνονται τρεις μηχανισμοί: α) η κοινωνική ασφάλιση που προωθείται μέσω των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, β) η κοινωνική πρόνοια που προσανατολίζεται στην προστασία των ατόμων και προωθείται μέσω των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας, γ) η υγεία που προωθείται μέσω των συστημάτων υγείας.

Πιο συγκεκριμένα, η κοινωνική ασφάλιση καλύπτει το σύνολο των μέτρων που αφορούν τη χορήγηση οικονομικών πόρων (ασφαλιστικές παροχές) από ειδικούς φορείς (ασφαλιστικοί οργανισμοί) σε πρόσωπα που υπάγονται σε αυτούς (ασφαλισμένοι), τα οποία αντιμετωπίζουν τυποποιημένους κινδύνους μείωσης εισοδημάτων ή αύξησης των δαπανών τους (ασφαλιστικοί κίνδυνοι) και έχουν συμπληρώσει προκαθορισμένες χρονικές και οικονομικές προϋποθέσεις (χρόνος ασφάλισης, ασφαλιστικές εισφορές).

Στη συνέχεια, το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας απευθύνεται σε άτομα που αδυνατούν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας. Αντιστοιχεί στο σύνολο των μέτρων που ρυθμίζουν την χορήγηση εισοδηματικών παροχών σε είδος και κοινωνικών υπηρεσιών μέσω ειδικών φορέων σε άτομα που αδυνατούν να καλύψουν την κατάσταση ανάγκης που βιώνουν με τα δικά τους μέσα. Η ιδιότητα του πολίτη κατά τον Andersen (2005), αποτελεί τη νομιμοποιητική βάση της παροχής και του δικαιώματος της πρόνοιας, παραπέμπει συνεπώς και στην καθολικότητα του δικαιώματος το οποίο πρέπει να χρηματοδοτηθεί οικονομικά από το κοινωνικό κράτος.

«Η προστασία της υγείας τέλος, καλύπτει το σύνολο των μέτρων που αφορούν τη χορήγηση παροχών σε είδος και υγειονομικών υπηρεσιών από εξειδικευμένους φορείς, με σκοπό τη διατήρηση και την προαγωγή της υγείας του πληθυσμού» (Κοντιάδης, 2008:56).

Οι τρεις παραπάνω μηχανισμοί είναι μέρη του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας και ως εκ τούτου λειτουργούν συμπληρωματικά για την επίτευξη του ευρύτερου στόχου που δεν είναι άλλος από την κοινωνική προστασία των πολιτών, από κάθε είδους αποκλεισμό.

Από την μαρξιστική σκοπιά κύριος στόχος του κράτους πρόνοιας είναι η διατήρηση του καπιταλιστικού συστήματος και η αναπαραγωγή των κυρίαρχων αστικών σχέσεων. Σύμφωνα με τον Marx το κράτος πρόνοιας ρυθμίζει την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης βιολογικά, ενώ ιδεολογικά συμβάλλει στην άμβλυση των αντιθέσεων που προκαλεί η ταξική ανισότητα. Μια ανισότητα την οποία αναπαράγει μέσω της κοινωνικής πολιτικής και του κοινωνικού ελέγχου. Βασίζεται στην αντίληψη ότι το κράτος στον καπιταλισμό δεν είναι άμεσο όργανο καταπίεσης στα χέρια της κοινωνικής τάξης. Το κράτος πρόνοιας θεσπίζοντας μέτρα υπέρ των εργαζομένων, των ατόμων και των ομάδων που βρίσκονται σε μη προνομιακή θέση, αποτελεί την πιο έκδηλη έκφραση του ρόλου ως ουδέτερου διαιτητή αλλά και έντονων αντιφάσεων. Γιατί ακριβώς η έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης, αποτελεί σημαντικό ιδεολογικό θεμέλιο, προϋποθέτει άριστη μεταχείριση υπέρ αυτών που το έχουν ανάγκη.

Η Στασινοπούλου (2006) αναφέρει πως ο μηχανισμός που μας δείχνει το πώς το κράτος παρεμβαίνει στην κάλυψη των αναγκών, είναι η γραφειοκρατική οργάνωση του συστήματος, ο ανταγωνισμός του κεφαλαίου και οι ταξικές και άλλες διακρίσεις.

Σύμφωνα με τον Παπαθεοδώρου (2003), τα χαρακτηριστικά του ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας αντανακλούν την ιδιότυπη πορεία οικοδόμησης του κοινωνικού κράτους στην Ελλάδα, όπως αυτή διαμορφώθηκε σε σχέση με την ιστορική συγκυρία. Ο Σακελλαρόπουλος (2003), αναφέρει πως το κοινωνικό κράτος στην Ελλάδα οικοδομήθηκε χωρίς συντονισμό και προέκυψε ως αποτέλεσμα συνεχών συμβιβασμών με ομάδες πίεσης ή περιστασιακής αντιμετώπισης κρίσεων. Αποτέλεσμα αυτού, το σημερινό κοινωνικό κράτος να μην αποτελεί ένα συνεκτικό σύνολο κοινωνικών πολιτικών, αλλά να απαρτίζεται από αποσπασματικές ρυθμίσεις που δεν αφορούν στο σύνολο του πληθυσμού καθώς οι κοινωνικές ανισότητες εξακολουθούν να είναι έντονες.

Σύμφωνα με την Πετράκη (1998), οι κοινωνικές ανισότητες είναι αποτέλεσμα δομικών διαδικασιών που συντελούνται εντός του

κοινωνικού συνόλου. Αποτελούν περιγραφική απόληξη μιας συνθέτης κοινωνικής διαδικασίας, στενά συνδεδεμένης με την δομή της κοινωνικής, οργάνωσης, της οικονομικής διάρθρωσης, του πολιτικού της οικοδομήματος, της ταξικής της οργάνωσης. Σύμφωνα με την ίδια, οι κοινωνικές ανισότητες οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό, μια έννοια, η οποία αδυνατεί να ορίσει, να αναλύσει και να ερμηνεύσει τα σημερινά κοινωνικά προβλήματα. Τα κοινωνικά προβλήματα ορίζονται ως προβλήματα συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων και δεν γίνεται καμία αναφορά στις κοινωνικές συνθήκες που παράγουν αυτά τα προβλήματα. Μέσα από αυτή την εννοιολόγηση του όρου του κοινωνικού αποκλεισμού ενοχοποιούνται με έμμεσο τρόπο αυτές οι κοινωνικές ομάδες για τα ειδικά χαρακτηριστικά τους.

Η χρήση του όρου « Κοινωνική Πρόνοια» χρησιμοποιείται άλλοτε για να δηλώσει την διευρυμένη κοινωνική λειτουργία του κράτους και άλλοτε για να περιγράψει τα προγράμματα κοινωνικής περίθαλψης και προστασίας. Η κοινωνική πρόνοια θεωρείται ένας από του βασικούς θεσμούς της σύγχρονης κοινωνίας που καλύπτει τις ανάγκες του συνόλου του πληθυσμού, χωρίς να παραβλέπει ότι υπάρχουν μερικές ευπαθείς ομάδες που χρειάζονται μεγαλύτερη βοήθεια για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. Η δεύτερη χρήση του όρου υποδηλώνει τη θέση ότι η κοινωνική πρόνοια πρέπει να περιορίζεται μόνο σε εκείνους οι οποίοι αδυνατούν να καλύψουν οι ίδιοι τις ανάγκες τους.

Επομένως με τον όρο κοινωνική πρόνοια εννοούμε όλες εκείνες τις δραστηριότητες οι οποίες στοχεύουν στην παροχή υλικής βοήθειας και ψυχοκοινωνικής συμπαράστασης από το κράτος ή άλλους φορείς, σχεδόν αποκλειστικά σε ευπαθείς ομάδες και άτομα τα οποία δεν είναι σε θέση από μόνα τους να ανταποκριθούν στην κάλυψη βασικών τους αναγκών.

Στην Ελλάδα, η προνοιακή πολιτική αναπτύχθηκε κύρια (αν όχι αποκλειστικά) ως συνέπεια εθνικών περιπετειών και καταστροφών, εξυπηρετώντας πολλές φορές περισσότερο εθνικές παρά κοινωνικές στοχοθεσίες. Οι σημαντικές εξελίξεις των τριών πρώτων δεκαετιών του εικοστού αιώνα με επίκεντρο τη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος «ανάγκασαν» την Ελλάδα να σχεδιάζει και να υλοποιήσει προγράμματα προνοιακής πολιτικής (υγειονομική περίθαλψη, στεγαστική αποκατάσταση, διανομή γαιών, εύρεση απασχόλησης).

Παρακάτω θα γίνει μία σύντομη αναδρομή και συνοπτική περιγραφή της προνοιακής δραστηριότητας της Ελλάδας. Για αναλυτικούς κυρίως λόγους η εκτεταμένη χρονικά αυτή εποχή χωρίζεται σε δύο περιόδους: α) από τη Μικρασιατική καταστροφή μέχρι την κατάρρευση της δικτατορίας και β) από την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας μέχρι σήμερα.

A. Περίοδος (1922-1973)

Η παρουσία του προσφυγικού ζητήματος έκανε επιτακτική την παρέμβαση του κράτους στο τομέα της κοινωνικής πρόνοιας αλλά οι συνθήκες πολέμου δεν επέτρεψαν τον ορθολογικό τρόπο κατανομής των διατιθέμενων πόρων, την ιεράρχηση των κοινωνικών προβλημάτων και, το σπουδαιότερο, τη συστηματική διάρθρωση ενός δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών. Στον τομέα της παιδικής προστασίας, συνεχίζεται η ιδρυματική περίθαλψη στα ορφανοτροφεία. Με την δημιουργία κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων, λόγω της προσφυγικής εισροής, επιχειρείται η πρώτη οργανωμένη ανάπτυξη του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος και ιδρύεται με το νόμο 6298/ 1934 το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), με βάση το γερμανικό πρότυπο, με σκοπό την κάλυψη των μέχρι τότε ανασφάλιστων (Προβόπουλος, 2007).

Το 1941 με τον εμφύλιο πόλεμο δημιουργήθηκαν τεράστια κοινωνικά προβλήματα. Το Υπουργείο Πρόνοιας δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις μαζικές αυτές ανάγκες. Το σχέδιο ανασυγκρότησης της χώρας εκπονήθηκε από τον Ο.Η.Ε και χρηματοδοτήθηκε κυρίως από το σχέδιο Marshal της Αμερικανικής κυβέρνησης με το ποσό των 2 δισεκατομμυρίων δολαρίων από το 1948- 1952.

Εκτός όμως από τα προγράμματα του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, με τη λήξη του πολέμου ιδρύθηκαν πολλά ιδρύματα ανοιχτής και κλειστής περίθαλψης και άλλες προνοιακές υπηρεσίες, όπως ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας (Ε.Ο.Π). Ο οργανισμός αυτός ιδρύθηκε το 1947 αλλά το 1955 μετονομάστηκε σε Βασιλική Πρόνοια, επειδή στην ίδρυση και λειτουργία του είχε πρωτοστατήσει η τότε βασίλισσα Φρειδερίκη. Αργότερα μετονομάστηκε σε Εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας (Φ.Ε.Κ. 125/2.6.1970) και λειτούργησε μέχρι το 1998. Μερικές βασικές δραστηριότητες του οργανισμού αυτού ήταν οι παιδουπόλεις, τα κοινοτικά σπίτια παιδιού και το πρόγραμμα οικοτεχνίας.

Το σχέδιο για το «παιδοφύλαγμα» εφαρμόστηκε με χρηματοδότηση του εράνου «Πρόνοια Βορείων Επαρχιών της Ελλάδος». Ωστόσο, εξετάζοντας αναδρομικά την υπόθεση, κύριος σκοπός της κυβέρνησης ήταν να σταματήσει ο ανεφοδιασμός των ανταρτών, καθώς θα είχαν ενταχθεί από μικρή ηλικία στον αντίπαλο "ιδεολογικό" στρατό. Γινόταν εσκεμμένη παραπληροφόρηση των παιδιών με σκοπό την εκπαίδευση και ανατροφή με αντιλήψεις υπέρ του καθεστώτος (Σύλλογος Πολιτικών Εξόριστων Γυναικών, 2006).

Συνοψίζοντας παρατηρούμε ότι στο πρώτο στάδιο διεύρυνσης της κοινωνικής λειτουργίας του κράτους, διαμορφώνεται σταδιακά η θεσμική και ιδεολογική βάση για τη δημιουργία του μεταπολεμικού κράτους πρόνοιας. Από τα πρώτα στάδια ανάπτυξης φαίνεται καθαρά

ο αντιφατικός χαρακτήρας του κράτους πρόνοιας ως δημοκρατικής κατάκτησης αλλά και ως μηχανισμού κοινωνικού ελέγχου στα πλαίσια της ταξικής κοινωνίας.

Β. Περίοδος (1974- σήμερα)

Παρά την αύξηση των προνοιακών προγραμμάτων του Υπουργείου από το 1974 και την προσπάθεια εδραίωσης Κράτους Πρόνοιας στην Ελλάδα την δεκαετία του 1980 είναι ενδιαφέρον ότι υπάρχει μια σημαντική μείωση των υπηρετούντων στο Υπουργείο και τις αποκεντρωμένες υπηρεσίες κοινωνικών λειτουργιών.

Οι διεθνείς οργανώσεις σταδιακά μειώνουν τις δραστηριότητές τους στις αρχές της δεκαετίας του 1970, αφού η Ελλάδα έχει πλέον υψηλό κατά κεφαλή εισόδημα σε σχέση με τις χώρες του Τρίτου Κόσμου και θεωρείται βιομηχανικά και οικονομικά αναπτυσσόμενη χώρα.

Η κατάλυση της δημοκρατίας κατά την περίοδο της επτάχρονης δικτατορίας είχε αρνητικές συνέπειες για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας. Στη διάρκεια της δικτατορίας δεν ελήφθησαν νέα προνοιακά μέτρα ούτε έγινε μεταρρύθμιση του χαώδους ασφαλιστικού συστήματος της χώρας, παρά το γεγονός ότι είχε αναγνωριστεί από τότε η ανάγκη ριζικής αναδιοργάνωσής του.

Με την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας το 1974 ξεκινάει μια νέα περίοδος, ομαλοποίηση της πολιτικής ζωής, εκσυγχρονισμού των βασικών θεσμών και ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Κατά την άποψη της σπουδαστικής ομάδας, η ιδεολογική επίθεση στο κράτος πρόνοιας εστιάζεται στο γεγονός ότι οι συνεχείς κοινωνικές παροχές δημιουργούν μια νοοτροπία εξάρτησης του ατόμου, δεν βοηθούν στην κινητοποίηση του πληθυσμού για αυτενέργεια και οικονομική αυτάρκεια. Το κράτος πρόνοιας χρησιμοποιήθηκε από την άρχουσα τάξη ως μέσο κοινωνικού ελέγχου, ενώ απέτυχε να επιλύσει βασικά ζητήματα όπως την ανακατανομή του εισοδήματος, την ανισότητα και τη μείωση της φτώχειας.

Τα παραπάνω οδήγησαν αναπόφευκτα σε κρίση του μοντέλου του κράτους πρόνοιας, η οποία κορυφώθηκε στη δεκαετία του 1970 και συνεχίστηκε και στη δεκαετία του 80'. Η περικοπή των δημόσιων δαπανών, η δραστική μείωση των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας, η αύξηση της ανεργίας είναι μερικά από τα αποτελέσματα αυτού του αιτήματος της κυριαρχίας.

Σήμερα, η διάβρωση του κράτους πρόνοιας, διατηρεί τη δεξαμενή της ανεργίας συνεχώς γεμάτη, ως βασικό όπλο του κεφαλαίου απέναντι στην εργασία. Οδηγεί μεγάλα πληθυσμιακά κομμάτια στο πεδίο του κοινωνικού αποκλεισμού. Οξύνει τις κοινωνικές ανισότητες με την εφαρμογή σκληρών προγραμμάτων

λιτότητας, δικαιολογώντας τα ως αναγκαία για την οικονομική ανάπτυξη. Παράλληλα εντείνει των ανταγωνισμό ανάμεσα στα εκμεταλλευόμενα κοινωνικά κομμάτια, σπάζοντας δεσμούς αλληλεγγύης και αποτρέποντας κινήσεις συλλογικής διεκδίκησης. Το κράτος συνεχίζει την παρέμβαση του με τον σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής που οδηγεί στη θέσπιση προνοιακών δομών που έχουν ως κύριο σκοπό την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού .

Τα τελευταία δυο χρόνια η λεγόμενη «οικονομική κρίση» έχει επηρεάσει έντονα την Ελλάδα με πολλές συνέπιες τόσο στο οικονομικό όσο και στο κοινωνικοπολιτικό σύστημα. Η κρίση αυτή είναι αποτέλεσμα συγκεκριμένων πολιτικών που έχουν εφαρμοσθεί σε βάθος χρόνου. Η έκθεση του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας τονίζει ότι ζούμε την κρίση του μοντέλου κοινωνικής πολιτικής που κυριάρχησε από τα τέλη της δεκαετίας του 80 - ένα μοντέλο που στηρίχθηκε στο τρίπτυχο «απελευθέρωση των αγορών, ιδιωτικοποίηση, μακροοικονομική σταθερότητα» και συνοδεύτηκε από την άνιση διανομή των εισοδημάτων. Η κρίση φαίνεται να αγγίζει πρώτα και κύρια τον τομέα της πρόνοιας. Τα μέτρα που λαμβάνονται για να αποφευχθεί η κρίση είναι ενάντια στα συμφέροντα των πολιτών καθώς αυξάνουν την ύφεση, τη φτώχεια, την ανεργία και διαλύουν το κοινωνικό κράτος (παιδεία, υγεία, ασφάλιση, πρόνοια). Η κρατική πολιτική για να αντιμετωπίσει τις κοινωνικές αντιστάσεις έχει αυξήσει την κρατική καταστολή, την ποινικοποίηση των κοινωνικών αγώνων και την στοχοποίηση των κινημάτων κοινωνικής αντίστασης. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη λοιπόν για ενίσχυση του κοινωνικού κράτους στηριζόμενο στην κοινωνική δικαιοσύνη, που θα αποβλέπει στην εξάλειψη αυτού του σύνθετου και ιδιόμορφου φαινομένου που ονομάζεται κοινωνικός αποκλεισμός.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα γίνει εκτενής ανάλυση στο ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού, από την σκοπιά θεωρητικών ριζοσπαστικών προσεγγίσεων που χρησιμοποιεί η κοινωνική εργασία.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Το κοινωνικό πρόβλημα είναι ένα κοινωνικό προϊόν που δεν αφορά μεμονωμένα άτομα. Η ύπαρξη του οφείλεται στην καπιταλιστική δομή του συστήματος και στην άνιση μεταχείριση. Το κοινωνικό κράτος παρεμβαίνει με πρόφαση την εξασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων του πολίτη, μα στην ουσία την συγκεκριμενοποιεί στα όρια της ιθαγένειας και την κατακερματίζει. Παράλληλα, παρεμβαίνει με τη σύσταση κοινωνικής πολιτικής που

σκοπό έχει το σχεδιασμό μηχανισμών κοινωνικής προστασίας, όπως η πρόνοια, η οποία τείνει να επιδοτεί τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Η νεοφιλελεύθερη προσέγγιση της κοινωνικής πολιτικής δίνει έμφαση στην ατομική πρωτοβουλία. Η σοσιαλδημοκρατική σε μία θεσμοποιημένη μορφή πρόνοιας που ελπίζει να επαναφέρει την ιδέα της καλής κοινωνίας, εθελουφλώντας στις κοινωνικές ανισότητες. Η μαρξιστική προσέγγιση και αυτή των κοινωνικών κινήματων υποστηρίζει πως η κοινωνική ευημερία θα πραγματοποιηθεί μέσα από συλλογικές- διεκδικητικές δράσεις.

Από την ιστορική εξέλιξη της λειτουργίας του κράτους πρόνοιας παρατηρείται ο αντιφατικός χαρακτήρας του. Από τη μια μεριά λειτουργεί ως προστάτης των κοινωνικών δικαιωμάτων, κι απ' την άλλη ως θεσμοποιημένος φορέας κοινωνικού ελέγχου. Παρατηρείται περιορισμένη πρόσβαση στα δημόσια κοινωνικά αγαθά με αποτέλεσμα να διογκώνεται το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού από την στέρηση των ευκαιριών, των δυνατοτήτων και των δικαιωμάτων συμμετοχής στις κοινωνικές λειτουργίες διαδικασίες και εξελίξεις. Υπάρχει ένας προβληματισμός λοιπόν, για το κατά πόσο ο σχεδιασμός της κοινωνικής πολιτικής μέσω των φορέων κοινωνικής φροντίδας, προωθεί την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη με σκοπό την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

4.1 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Από τη μεταπολεμική περίοδο μέχρι και τη δεκαετία του 1970 οι κοινωνικές συζητήσεις στις Ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, περιστρέφονται γύρω από το θέμα των κοινωνικών ανισοτήτων. Με την άνοδο της ανεργίας, και της φτώχειας η συζήτηση μετατοπίστηκε στον κοινωνικό αποκλεισμό, όρος που χρησιμοποιείται ευρύτατα πλέον και από την κοινωνική επιστήμη, για να προσδιοριστεί το σημερινό κοινωνικό πρόβλημα. Η εξέλιξη αυτή υποκρύπτει διαφορετικούς τρόπους πρόσληψης και αναπαράστασης της κοινωνίας.

Το ζήτημα του αποκλεισμού αποτελεί ένα δυσεπίλυτο θέμα των κοινωνικών επιστημών, σε ότι αφορά την πρόσληψή του (Καυταντζόγλου, 2006). Σύμφωνα με τον Λύτρα (2004), η προέλευσή του είναι προφανώς πολιτική αλλά κάτι τέτοιο δεν είναι καινοφανές. Οι έννοιες της κοινωνικής πολιτικής, του κράτους πρόνοιας και ευημερίας είναι δημιουργήματα της πολιτικής ανάλυσης και στρατηγικής. Η νοητική κατασκευή του κοινωνικού αποκλεισμού και, επομένως, οι πολιτικές που παράγονται για την καταπολέμησή του δεν θα πρέπει να θεωρούνται επιστημονικά ουδέτερες. Η κατασκευή, λοιπόν, του αποκλεισμού και των αποκλεισμένων οφείλεται στους πολιτικούς και στους τεχνοκράτες υπεύθυνους για την κοινωνική πρόνοια.

Η προβληματική του κοινωνικού αποκλεισμού αναπαριστά την κοινωνία ως οριζόντια διάταξη κατηγοριών προβλημάτων και αντίστοιχων ομάδων (κοινωνικά ευπαθείς) που συνιστούν ένα κερματισμένο κοινωνικό ιστό του οποίου οι προβληματικές δεν συναρθρώνονται. Ενώ ο ίδιος ο ορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού αφορά μια περιπτωσιολογία ομάδων των οποίων η σχέση με τη συνολική κοινωνική δομή μένει απροσδιόριστη και αναζητήσιμη. Η μετατόπιση στην περιπτωσιολογία ομάδων σηματοδοτεί την εγκατάλειψη μιας ταξικής ανάλυσης του κοινωνικού προβλήματος, στο κρίσιμο τομέα της κοινωνικής πολιτικής, δηλαδή της ανάλυσης πάνω στην οποία βασίσθηκαν σε ένα βαθμό τα κράτη πρόνοιας των δυτικών κοινωνιών.

Σύμφωνα με την Κασιμάτη (1998) η σύγχρονη θεώρηση του

κοινωνικού αποκλεισμού υπερβαίνει τα όρια της συζήτησης για τις εισοδηματικές ανισότητες. Ο αποκλεισμός προσδιορίζεται πλέον ως συσσώρευση ποικίλων μορφών περιθωριοποίησης. Είναι μια έννοια δυναμική που δεν αναφέρεται μόνο στην οικονομική σφαίρα αλλά και σε μια σειρά από χαρακτηριστικά που καθιστούν δυσχερή την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων στην κοινωνική, οικονομική, και πολιτική ζωή μιας κοινωνίας.

Οι ομάδες που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό (φτωχοί, άνεργοι, ηλικιωμένοι, αποκλεισμένοι από την μόρφωση, μετανάστες, τοξικοεξαρτημένοι, άστεγοι, αποφυλακισμένοι, άτομα με ειδικές ανάγκες κ.τ.λ) φέρουν το στίγμα της κοινωνικής προκατάληψης και παράλληλα προσπερνιούνται τα κοινωνικά τους δικαιώματα.

Στις επιστημολογικές αναλύσεις που προσεγγίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό σε σχέση με τα κοινωνικά δικαιώματα, σημαντική είναι η συμβολή του Room. Ο Room (1991), προσδιορίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό με βάση τα κοινωνικά δικαιώματα και διακρίνει τον κοινωνικό αποκλεισμό από την έννοια της μειονεξίας. Σύμφωνα με τον Room η λέξη αποκλεισμός υπονοεί την ύπαρξη περιορισμών στην πρόσβαση σε κοινωνικά δικαιώματα είτε γίνονται ηθελημένα οι περιορισμοί είτε όχι. Η μη υλοποίηση των κοινωνικών δικαιωμάτων μπορεί να οφείλεται στο ότι ο πολίτης δεν μπορεί να τα υλοποιήσει ή στο ότι επιλέγει συνειδητά να μην τα υλοποιήσει. Όταν όμως η αδυναμία υλοποίησης είναι αποτέλεσμα προηγούμενων αποκλεισμών, όπως π.χ. από την παιδεία, πρέπει να θεωρούνται περιπτώσεις αποκλεισμού; Η εμφάνιση του φαινομένου δεν προξενείτε μόνο από την έλλειψη πόρων αλλά και από την ανεπάρκεια ή από το μη ικανοποιητικό επίπεδο κοινωνικής και πολιτικής “φιλοσοφίας” της τοπικής κοινωνίας (Room 1991).

Παρόμοια θέση για τον κοινωνικό αποκλεισμό έχουν οι Walker and Walker (1997), οι οποίοι διακρίνουν την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού από την έννοια της φτώχειας. Η φτώχεια προσδιορίζεται ως έλλειψη υλικών πόρων και ειδικότερα του εισοδήματος, ενώ ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει πιο περιεκτική μορφή, η οποία αναφέρεται σε μια δυναμική διαδικασία περιθωριοποίησης, μερικώς ή ολικώς από κάθε κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό σύστημα, το οποίο καθορίζει την κοινωνική ενσωμάτωση του ατόμου στην κοινωνία. Ο κοινωνικός αποκλεισμός γίνεται κατανοητός ως άρνηση ή μη πραγμάτωση των πολιτικών, αστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων της ιδιότητας του πολίτη.

Η Κογκίδου (1998), προσδιορίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό αναφορικά με την απορρόφηση των κοινωνικών και δημόσιων αγαθών, η οποία σχετίζεται με τα κοινωνικά δικαιώματα εν γένει. Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι η παρεμπόδιση απορρόφησης αγαθών

που προσφέρονται σε σημαντικούς τομείς της ανθρώπινης ύπαρξης. Πρόκειται για αγαθά που είναι ταυτόχρονα δημόσια και κοινωνικά. Δημόσια χαρακτηρίζονται τα αγαθά στα οποία θεωρητικά έχουν πρόσβαση όλοι οι άνθρωποι και κοινωνικά εκείνα τα οποία χρηματοδοτούνται και παρέχονται από την οργανωμένη κοινωνία.

Σύμφωνα με τον Castel (1995:108), «η καρδιά της προβληματικής του αποκλεισμού δεν βρίσκεται εκεί που συναντάμε τους αποκλεισμένους. Ο λόγος περί κοινωνικού αποκλεισμού συνδέεται με το φαινόμενο της «απορρύθμισης» της αγοράς εργασίας». Η κρίση στη μισθωτή εργασία οδηγεί στη διαβάθμιση ζωνών κοινωνικής ευπάθειας (Καυταντζόγλου, 2007).

Η Silver (1995), υποστηρίζει ότι αυτό που χαρακτηρίζει όλους τους αποκλεισμένους, είναι ένα είδος αποστέρησης από τον κοινωνικό ιστό, το οποίο ονομάζει αποσύνδεση. Η αποσύνδεση αυτή είναι το αποτέλεσμα της σύζευξης ενός οικονομικού και ενός κοινωνικού άξονα. Όταν αυτοί οι δύο άξονες διασταυρώνονται, καθορίζουν μια ζώνη ενσωμάτωσης του ατόμου στο κοινωνικό σύνολο. Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού σύμφωνα με την Silver μπορεί να χρησιμοποιηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να συσκοτίζονται τα κοινωνικά προβλήματα. Η προβληματική του κοινωνικού αποκλεισμού μπορεί να χρησιμοποιηθεί ώστε να κατακερματίσει τα κοινωνικά προβλήματα καθιστώντας τα πολιτικά ακίνδυνα. Τα κοινωνικά προβλήματα μετατρέπονται σε προβλήματα συγκεκριμένων ομάδων με αποτέλεσμα την υπονόμηση των καθολικών κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η Τσιγγάνου (2002), υποστηρίζει ότι ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός κάτω από αυστηρά προσδιοριζόμενες προϋποθέσεις μπορεί να αποτελέσει αναλυτική έννοια μιας διευρυμένης κατανόησης των σύγχρονων κοινωνικών φαινομένων, κυρίως προς την κατεύθυνση της κοινωνικής αποστέρησης. Ο όρος κοινωνική αποστέρηση προσλαμβάνεται ως υλική αποστέρηση (αδυναμία πρόσβασης στην απόλαυση βασικών αγαθών και υπηρεσιών), που συνοδεύεται και από την αδυναμία άσκησης θεμελιωδών ανθρωπίνων και κοινωνικών δικαιωμάτων. Επίσης, προσλαμβάνεται ως “κοινωνικό μειονέκτημα” ατόμων και ομάδων που αδυνατούν ή δυσκολεύονται να “ενταχθούν” κοινωνικά.

Κατά την άποψη της σπουδαστικής ομάδας, ο κοινωνικός αποκλεισμός αφορά την ανισότητα σε όλες της τις διαστάσεις: οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές. Σήμερα διατυπώνεται η ανάγκη υπέρβασης αυτής της παραδοσιακής σύνδεσης της ιδιότητας του πολίτη με τα δικαιώματα, προχωρώντας από την έννοια των κοινωνικών δικαιωμάτων ως συστατικό της ιδιότητας του πολίτη, στην έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως συστατικό της

ιδιότητας του ανθρώπου ως όντος.

Συμπερασματικά, είτε εάν ο κοινωνικός αποκλεισμός οφείλεται στην μη πραγμάτωση των κοινωνικών δικαιωμάτων, ή στην παρεμπόδιση απορρόφησης κοινωνικών αγαθών, ή στην απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, ή στην αποσύνδεση από τον κοινωνικό ιστό, καταλήγει να είναι αποτέλεσμα δομικών διαδικασιών που συντελούνται εντός του κοινωνικού συνόλου. Είναι αποτέλεσμα μιας σύνθετης κοινωνικής διαδικασίας στενά συνδεδεμένης με την δομή της κοινωνικής οργάνωσης, της οικονομικής διάρθρωσης, του πολιτικού οικοδομήματος, και της ταξικής οργάνωσης. Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια έννοια που αδυνατεί να ορίσει τα κοινωνικά προβλήματα. Σήμερα έχουν αναπτυχθεί προσεγγίσεις αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού, οι οποίες επικεντρώνονται στην ανάπτυξη δράσεων που στοχεύουν στην άρση της άνισης προνοιακής πολιτικής. Το θεωρητικό τους περιεχόμενο θεμελιώνεται σε συλλογικές αξίες, και κοινός στόχος αυτών είναι η κοινωνική χειραφέτηση. Προσεγγίσεις όπως η κριτική και η ριζοσπαστική, αναφέρονται σε κάθε συστηματική σκέψη που στοχεύει στην κριτική των πολιτικών πρακτικών. Εκφράζουν απελευθερωτικά προτάγματα και συνδυάζουν την περιγραφή και εξήγηση της κοινωνικής πραγματικότητας. Αναδεικνύονται ως ένα θεωρητικό πλαίσιο που επιτρέπει το σχηματισμό κοινωνικών κινημάτων, με στόχο την αλλαγή των κοινωνικοπολιτικών δομών μέσω της αγωνιστικής δράσης τους. Αλλά και ως ένα πλαίσιο που επιτρέπει στην κοινωνική εργασία να επαναπροσδιορίσει τον κοινωνικό της ρόλο, τις πολιτικές πρακτικές που εξυπηρετεί, την ιδεολογική της διάσταση, τη στάση της στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στη σημασία της ιδεολογίας που φέρει η κοινωνική εργασία, και στη σημαντικότητα πολιτικοποιημένης δράσης που οφείλει να αναπτύσσει, ώστε να αναπλάσσεται στον κρατικό παρεμβατισμό που ενισχύει τις κοινωνικές ανισότητες.

4.2. Η ΠΟΛΙΤΙΚΉ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ

Η ιδεολογία εμπεριέχει μια επιθυμία, η εκπλήρωση της οποίας υποθέτει την αλλαγή μιας κατάστασης, βελτίωση ή αποκατάστασή της. Η ιδεολογία ενέχει το στοιχείο του οράματος και χρησιμοποιείται σε αναφορά προς ένα σύνολο συγγενικών ιδεών και στάσεων που χαρακτηρίζουν μια ομάδα ή μια κοινότητα. Ο Heberle (1951), την

αποκαλεί συστατική ιδέα για την εννοιολογική συγκρότηση του κοινωνικού κινήματος, αφού σχηματίζει τη βάση της αλληλεγγύης και ορίζει το κίνημα με τους όρους των στόχων του. Κάθε μέλος μιας συλλογικότητας που δρα για την αλλαγή μιας κατάστασης δεν μπορεί παρά να φαντάζεται μια άλλη, για την πραγματοποίηση της οποίας δρα αγωνιστικά. Η πάλη ενός συλλογικού μορφώματος, που συγκροτείται γύρω από ένα κοινωνικό αγαθό, που η ομάδα έχει συμφέρον να αποκτήσει και να κατοχυρώσει, οφείλει αν απειλείται να το υπερασπιστεί, κι αυτό παραπέμπει στην ιδέα της σύγκρουσης. Η πάλη – σύγκρουση είναι εκείνο το χαρακτηριστικό που διαμορφώνει τον τύπο της συλλογικής δράσης. Η αμφισβήτηση μαζί με το αίτημα της αλλαγής αποτελούν τον άξονα των προσανατολισμών για την προσέγγιση του φαινομένου Αμφισβήτησης -Αρχής (εξουσίας)-, που θεωρείται η μήτρα της πολιτικής. Γύρω από το στοιχείο της αλλαγής, το κύριο κριτήριο ενός κοινωνικού κινήματος είναι να επιφέρει αλλαγές στον κοινωνικό σχηματισμό, ή στους θεσμούς της ιδιοκτησίας, ή των ταξικών σχέσεων.

Ανάλογη θα πρέπει είναι και η συνειδητοποίηση της ανάγκης αλλαγής του συστήματος από τη μεριά της κοινωνικής εργασίας με βάση τον εννοιολογικό ορισμό της. Μέσα από την ιδεολογία η κοινωνική εργασία θέτει, εξηγεί και δικαιολογεί τους στόχους και την πορεία της δράσης της.

Σύμφωνα με τον Ansart (1977), η ιδεολογία δεν είναι μια απλή αντανάκλαση των κοινωνικών σχέσεων, είναι ένας ιδιαίτερος τομέας της συλλογικής ζωής. Η πολιτική ιδεολογία αποτελεί το συμβολικό χώρο των πολιτικών και κοινωνικών συγκρούσεων.

Όλα τα επαγγέλματα εκτός από τις γνώσεις και τις δεξιότητες που διαθέτουν στηρίζονται και σε κάποιο σύστημα αξιών και αρχών που κατευθύνει τη δραστηριότητα των επαγγελματιών. Στα επαγγέλματα που έχουν ως σημείο αναφοράς τον άνθρωπο, τις κοινωνικές ανάγκες, τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα, το σύστημα αξιών κατέχει πολυσήμαντη θέση. Σύμφωνα με την Λαγωνίκα (2006), το σύστημα αξιών του κοινωνικού λειτουργού αντανακλά αυτές τις αξίες που επικρατούν στην κοινωνία που δραστηριοποιείται, και ταυτόχρονα συμβάλει στη διαμόρφωση των αξιών που υιοθετεί η κοινωνία. Υπάρχουν όμως παράγοντες έξω από το επάγγελμα που επηρεάζουν τις κοινωνικές παρεμβάσεις, όπως για παράδειγμα οι οικονομικοί πόροι που διατίθενται, αλλά και η πολιτική βούληση αυτών που έχουν την εξουσία και την διακυβέρνηση της. Οι επιλογές που καλείται να διαχειριστεί η κοινωνική εργασία αφορούν την δράση του επαγγέλματος. Παρεμβαίνοντας στο είδος και στον τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών οργανισμών, που αποτελούν το πλέγμα των κοινωνικών υπηρεσιών, θα ήταν δόκιμο να επιλέγει τις

κοινωνικές αξίες να οριοθετήσουν τη δράση της.

Όσον αφορά την δράση της σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό, ο Adams (2002), αναφέρει πως η ταυτότητα της κοινωνικής εργασίας είναι αμφιλεγόμενη. Ιστορικά προσπαθεί να βοηθήσει τους ανθρώπους να προσαρμοστούν στην κοινωνία, ακόμα και όταν αυτή χαρακτηρίζεται από στοιχεία που δομούν την άνιση διανομή της κοινωνικής και οικονομικής δύναμης, αλλά τελικά η κοινωνία είναι αυτή που οδηγεί τα άτομα στην κοινωνική αποστέρηση.

Η πρόληψη και καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί βασικό άξονα παρέμβασης της κοινωνικής εργασίας, που αποσκοπεί στην ένταξη, στην αγορά εργασίας, των πληθυσμιακών ομάδων, που απειλούνται από αυτόν.

Βέβαια, οι πολιτικές καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και τα προγράμματα επανένταξης που ασπάζεται η κοινωνική εργασία, επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην αντιμετώπιση των συμπτωμάτων του αποκλεισμού και δεν παρεμβαίνουν στους μηχανισμούς που τον προκαλούν.

Σύγχρονες τάσεις στην κοινωνική εργασία και κυρίως η κριτική κοινωνική εργασία, αλλά και το πιο παραδοσιακό ριζοσπαστικό της μοντέλο, αναγνωρίζοντας την επέλαση της νεοφιλελεύθερης πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο, προσπαθούν να επανατοποθετήσουν την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη στο επίκεντρο των σκοπών της κοινωνικής εργασίας. Ωστόσο η κοινωνική εργασία δείχνει να είναι ιστορικά προσκολλημένη στους «ψυχοθεραπευτικούς» της στόχους, αγνοώντας στην πράξη τις καταπιεστικές κοινωνικές και πολιτικές δομές που ορίζουν την ζωή των ανθρώπων. Η τάση αυτή, σύμφωνα με την Rossiter (2001) αναπαράγεται και από την κυριαρχία των ατομικιστικών (individualistic) αξιών στην ευρύτερη κοινωνία, γεγονός που δυσκολεύει τους κοινωνικούς λειτουργούς να περάσουν στην βαθύτερη κατανόηση και προαγωγή των συλλογικών (collective) αξιών.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και η Rossiter (2001):

*«Συνειδητοποίησα πόσο εξαντλημένη νιώθω από την ζωή μου
σαν
επαγγελματία «βοηθός», τοποθετημένη σε αυτήν την θέση από
ένα
κράτος που οργανώνει τα προβλήματα των ανθρώπων σαν
ατομικές
παθολογίες και που τα διαχειρίζονται επαγγελματίες που είναι
εκπαιδευμένοι να αγνοούν την ευθύνη του κράτους»
(Rossiter, 2001:2)*

Ανάλογες είναι και οι διαπιστώσεις του Jouhy (1980), ο οποίος βλέπει την κοινωνική εργασία σαν ένα είδος νοσοκόμου που καλείται να δράσει όταν έχει ήδη κάπου ξεσπάσει φωτιά ή υπάρχουν τραυματίες. Ο συγγραφέας θεωρεί βασικό ρόλο της κοινωνικής εργασίας την ενεργοποίηση των ενδιαφερόμενων (κοινωνικών λειτουργών και κοινωνικών ομάδων), για την επίτευξη θεσμικών αλλαγών που συμβάλουν στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Παράλληλα ο Khella (1982), σε μια ανάλυση της θεωρίας και της πράξης της Κοινωνικής Εργασίας, συμπεραίνει μεταξύ άλλων ότι η κοινωνική εργασία θεραπεύει τα συμπτώματα, για να αποσιωπήσει τα αίτια της κοινωνικής αθλιότητας που πηγάζουν από τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Στις μέρες μας υπάρχει ένα συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για την δεοντολογία και αυτό γιατί οι αξίες μπορούν να σκιαγραφήσουν και να δώσουν συγκεκριμένο νόημα και περιεχόμενο, σε επαγγελματικούς στόχους, όπως είναι η άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, μέσω της κοινωνικής αλλαγής και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η γνώμη του O'Sullivan (2006) για την δεοντολογία στην κοινωνική εργασία, είναι πως η κοινωνική εργασία μέσα απ' τις αξίες μπορεί να ταυτιστεί με μια πιο ξεκάθαρη επαγγελματική ταυτότητα. Μπορεί να αξιολογεί την πρακτική της βάσει των νομικών δεσμεύσεων του επαγγέλματος και όχι των κριτηρίων που θέτει η οργάνωση ή το κοινωνικοπολιτικό status quo.

Ο σύγχρονος κώδικας δεοντολογίας ορίζει την κοινωνική εργασία σαν ένα επάγγελμα το οποίο όχι μόνο βοηθά τα άτομα να καλύψουν τις ψυχοκοινωνικές τους ανάγκες, αλλά αναπτύσσει δράσεις με σκοπό την κοινωνική αλλαγή. Αυτό σημαίνει σύμφωνα με τον Seedhouse (2005), ότι η πρακτική της κοινωνικής εργασίας στον κοινωνικό αποκλεισμό θα πρέπει να αποσκοπεί στην πραγμάτωση των κοινωνικών δικαιωμάτων και στην αλλαγή κοινωνικών δομών που ενισχύουν την αποσύνδεση από τον κοινωνικό ιστό. Τέτοιες αλλαγές μπορεί να έχουν να κάνουν με την αλλαγή των κοινωνικών αξιών, της πολιτικής, των κοινωνικών σχέσεων, της εξουσίας κ.ο.κ.. Αλλαγές που δεν υπονομεύουν την επιστημονικότητα της κοινωνικής εργασίας, αφού η αξιολόγηση της δράσης της μπορεί να γίνει μέσω της αξιολόγησης του κατά πόσο το επάγγελμα προάγει ή όχι τις κοινωνικές αξίες. Ο Adams (2002) υποστηρίζει πως η κοινωνική εργασία είναι ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα επαγγέλματα καθώς αποκτά επιστημονική και επαγγελματική υπόσταση λειτουργώντας μόνο ως μηχανισμός του κράτους πρόνοιας και υπηρετώντας πολιτικές ακόμα και όταν αυτές υποθάλλουν την κοινωνική αδικία και

ανισότητα. Η έννοια της αξιακής ανάλυσης, όπως διαπιστώνει και ο Clark, (2000), είναι συνδεδεμένη με την έννοια και την ικανότητα της πολιτικής ανάλυσης και δράσης.

Η άποψη της σπουδαστικής ομάδας για το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού, είναι πως η γέννηση, η συντήρηση και η επέκταση του, δομείται μέσα στη κοινωνία. Το αίτημα της αλλαγής αυτού του κοινωνικού προϊόντος μπορεί να επιτευχθεί με την πολιτική αμφισβήτηση που ισοδυναμεί με την κριτική σκέψη. Η τελευταία ισοδυναμεί με την έννοια του πολιτικού θεωρητικά και πρακτικά.

Η κοινωνική εργασία δεν εφαρμόζεται στα πλαίσια μιας υγιούς κοινωνίας, αλλά μιας ατομοκεντρικής κοινωνίας. Υποστηρίζεται ότι οι ατομικιστικές αξίες με την έμφαση που δίνουν στην διαφοροποίηση υποθάλλουν τον ανταγωνισμό σε βάρος της συνεργασίας και της αλληλεξάρτησης σαν κοινωνική αξία. Ο ατομοκεντρικός χαρακτήρας της κοινωνικής εργασίας διαμορφώνει τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού ως απλού διανεμητή της κρατικής κοινωνικής προστασίας, χειριστή τεχνικών κοινωνικής πειθάρχησης, και ελεγκτή διατήρησης του κοινωνικού ελέγχου. Με αυτόν τον τρόπο η κοινωνική εργασία προστατεύει ένα σύστημα που έχει νομιμοποιήσει την κοινωνική αδικία. Εξυπηρετεί το αποκλεισμένο άτομο σε μια επιδοματική πολιτική ελεημοσύνης και να επωφεληθεί παροχών κοινωνικής προστασίας ανεξάρτητα από την ποιότητα ή την επάρκεια αυτών των παροχών σε σχέση με τις ανάγκες του. Συγκεκριμένα, οι Meagher & Parton (2004), υποστηρίζουν ότι η επαγγελματική πρακτική που βασίζεται στην αξία της φροντίδας, όταν είναι αποκομμένη από την πολιτική και κριτική θεωρία υποθάλλει τον πατερναλισμό, τον ατομικισμό και αγνοεί το κοινωνικό ενδιαφέρον για ισότητα και δικαιοσύνη.

Η Banks (1995), υποστηρίζει σχετικά ότι οι νόμοι μπορούν να περιγράψουν το τι μπορούν να κάνουν οι κοινωνικοί λειτουργοί αλλά είναι ανεπαρκείς στο να ορίσουν το τι οφείλουν να κάνουν. Διλήμματα της κοινωνικής εργασίας προκύπτουν όταν η κοινωνική πολιτική και οι κανόνες των κοινωνικών δομών υπονομεύουν και δεν προστατεύουν την ευημερία και τα δικαιώματα των ανθρώπων. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όπως αναφέρει η Γιάννου (2010), η επαγγελματική αυτονομία παίρνει μια εντελώς διαφορετική διάσταση και νοείται ως αξία που προάγει την κοινωνική δικαιοσύνη αντί να την παραβιάζει. Η συντήρηση άδικων κοινωνικών δομών ενδυναμώθηκε και από το γεγονός ότι ιστορικά η κοινωνική εργασία παρέμεινε «απολίτικη» μέσω της πολιτικής ουδετερότητας της. Αγνοώντας τη σημασία των συλλογικών αξιών η κοινωνική εργασία με άτομα οδηγείται σε μια πρακτική που θεωρεί τόσο τους ίδιους

τους επαγγελματίες, όσο και τα άτομα αδύναμους να επιφέρουν οποιαδήποτε αλλαγή στις κοινωνικοπολιτικές δομές. Ο Payne (2002), αναφέρει πως η πολιτική δράση παρέμεινε η «παραμελημένη» πλευρά της δράσης της κοινωνικής εργασίας που κατά τα άλλα ορίζεται σε σχέση με τον σκοπό της κοινωνικής αλλαγής.

Οι συλλογικές αξίες όπως αυτή της αλληλεξάρτησης, της αλληλοβοήθειας, της συλλογικότητας, της ισότητας, της κοινωνικής αλληλεγγύης, της κοινωνικής δικαιοσύνης, έχουν κοινό στόχο την κοινωνική χειραφέτηση. Σύμφωνα με τον O'Neill (2005), η χειραφέτηση σημαίνει την απελευθέρωση των ανθρώπων από κάθε μορφή εξουσίας και δύναμης που δρα καταπιεστικά στη ζωή τους. Η θεωρία της χειραφέτησης θα πρέπει να νοηθεί ως μια μορφή αντι-ηγεμονική. Μπορεί να βασίζεται σε τοπικό ή παγκόσμιο δίκτυο δεσμών και συμμαχιών μεταξύ των κοινωνικών ομάδων και να αγωνίζεται για την αντίσταση του κοινωνικού αποκλεισμού, της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης που προκαλούνται από την νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση. Οι εν λόγω αγώνες έχουν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη εναλλακτικών λύσεων για την πρακτική του αποκλεισμού και τη μονολιθική λογική του παγκόσμιου καπιταλισμού. Δηλαδή, τους χώρους της ισότιμης συμμετοχής, τη μη-καπιταλιστική παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, τη δημιουργία χειραφέτησης της γνώσης, τις πολιτιστικές ανταλλαγές, τις νέες τοπικές και διεθνείς κινήσεις αλληλεγγύης. Η κοινωνική χειραφέτηση οδηγεί τους ανθρώπους να αναγνωρίσουν τις μορφές και τις πηγές της καταπίεσής τους αλλά και την δύναμη που οι ίδιοι έχουν έτσι ώστε να απελευθερωθούν. Σε αυτή τη βάση τα άτομα μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και την πολιτική διάσταση της προσωπικής τους ζωής. Η διαμόρφωση συλλογικής δράσης με σκοπό την άμβλυνση του κοινωνικού αποκλεισμού στην κοινωνική εργασία εντοπίζεται στη ριζοσπαστική και κριτική θεωρία, παράλληλα όμως απαντάται και στη δράση των κοινωνικών κινημάτων. Σύμφωνα με αυτές τις προσεγγίσεις, λόγω συγκεκριμένων κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών δομών που αναπαράγουν την ανισότητα και την καταπίεση, επιβάλλονται σχέσεις εξουσίας προς τις κοινωνικές ομάδες.

Οι ομάδες λοιπόν που δρουν υπέρ των συλλογικών αξιών, συγκροτούνται γύρω από ένα συλλογικό συμφέρον, καλούνται να το αποκτήσουν και να το κατοχυρώσουν, και αν δεν το έχουν ή απειλείται, να το υπερασπιστούν και να το προάγουν. Και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται δράση συγκρουσιακού χαρακτήρα. Η πολιτική ιδεολογία αποτελεί το χώρο των πολιτικών και κοινωνικών συγκρούσεων. Παρακάτω θα εξετάσουμε ορισμένα παραδείγματα εφαρμογής συλλογικών δράσεων των οποίων οι διεκδικήσεις

προωθούν μια συμμετοχική πολιτική δράση για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.

4.3. ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Τα κοινωνικά κινήματα ως δίκτυο συλλογικής εξουσίας των «από κάτω» είναι το μέσο για την κοινωνική απελευθέρωση. Αν η αποδόμηση της εξουσίας επιτυγχάνεται με την όλο και αυξανόμενη πολιτική συμμετοχή των ανθρώπων, τότε μόνο θα υπάρξει μια πολιτική κινητικότητα που θα οδηγήσει στην αυτοθέσμιση. Μ' αυτόν τον τρόπο τα κοινωνικά κινήματα ανάγονται σε αυτοσκοπό για όποιον θέλει να αλλάξει την κοινωνία. Σύμφωνα με τον Καλογεράτο (2001), τα κινήματα για να πετύχουν τη ρήξη της εξουσίας, πρέπει να φέρνουν συνεχώς στο προσκήνιο και να κάνουν, έστω αρχικά, σε μικρο – κοινωνικό επίπεδο πράξη τις δικές τους αξίες και αρχές.

Τα κοινωνικά κινήματα ως φορείς κοινωνικής μεταβολής εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους για την υπονόμηση συλλογικών αξιών. Η κοινωνική μεταβολή δεν έχει την μορφή μιας θεσμοποιημένης μεταβολής αλλά μιας επαναστατικής μεταβολής. Η συλλογική συμπεριφορά επιχειρεί να επαναπροσδιορίσει την κοινωνική δράση.

Η μελέτη των κοινωνικών κινήματων ως μορφών πολιτικής κινητοποίησης είναι διακριτή από τα πολιτικά κόμματα ή τις συνδικαλιστικές οργανώσεις. Πέρα από τα πολιτικά κόμματα, τα συνδικάτα και τις ομάδες συμφερόντων, στην πολιτική σκηνή, εμφανίζονται νέες μορφές οργάνωσης της πολιτικής και κοινωνικής συμμετοχής, οι οποίες δεν αντιστοιχούν στη μορφή-κόμμα. Η εμφάνιση συλλογικών ομαδώσεων είναι ενδεικτική μιας διαδικασίας κοινωνικής αλλαγής. Σύμφωνα με τον Καραποστόλη (1984) η πάλη – σύγκρουση, είναι εκείνο το χαρακτηριστικό που διαμορφώνει έναν ιδιαίτερο τύπο συλλογικής δράσης, αλλά παραμελείται ή τυχαίνει ειδικής μεταχείρισης από την δομολειτουργική κοινωνιολογία. Ο δομολειτουργισμός δίνει την εντύπωση πως επιχειρεί μια σύνθεση ανάμεσα στο σύστημα με τους λειτουργικούς του μηχανισμούς και τη δράση. Ουσιαστικά όμως η δράση, είναι ένας λειτουργικός μηχανισμός που συμβάλλει στη διατήρηση του συστήματος, είναι δράση διευθυνόμενη από το σύστημα.

Στη συγκρουσιακή σχολή που κινείται ανάμεσα στις επιδράσεις του Μαρξ και του Βέμπερ η σύγκρουση θεωρείται στοιχείο ενύπαρκτο της ουσίας του κοινωνικού κινήματος. Υποδηλώνει την

ομάδα που βρίσκεται σε ρήξη με τον υπάρχον κοινωνικό σχηματισμό στον οποίο ανήκει. Ο Heberle (1951), αναφέρει πως ο τρόπος επίτευξης της σύγκρουσης είναι η αγωνιστική δράση των ομάδων πίεσης με σκοπό την επίτευξη των συλλογικών στόχων. Η πάλη για την αλλαγή υπονοεί τον αγώνα για την ανατροπή των δομών του κοινωνικού σχηματισμού και της κλίμακας των αξιών του.

Γύρω από το στοιχείο της αλλαγής ως όρου, το κύριο κριτήριο ενός κοινωνικού κινήματος είναι να επιφέρει αλλαγές στον κοινωνικό σχηματισμό, ανάλογα κάθε φορά με την συνειδητοποίηση της ανάγκης αλλαγής του συστήματος από τα μέλη της ομάδας πίεσης. Ωστόσο ο Habermas (1988), εντοπίζει τέσσερα κριτήρια που διακρίνουν τα κοινωνικά κινήματα, το κριτήριο της άμυνας και της αντίστασης, της χειραφέτησης, της διεκδίκησης και της διαμαρτυρίας. Έτσι στα κινήματα διαμαρτυρίας και κοινωνικής κριτικής εντάσσει όσα εκφράζουν μια πολιτική που στρέφεται σε ζητήματα ποιότητας ζωής, ισότητας, συμμετοχής και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Από τα τέλη της δεκαετίας του '70, τα κοινωνικά κινήματα γνώρισαν ιδιαίτερη άνθηση. Οι αντιθέσεις που παρήγαγε ο ψυχρός πόλεμος και η απόδειξη πως τα κοινωνικά προβλήματα είναι δομικά προβλήματα του καπιταλισμού, θεμελίωσαν την άποψη, ότι η ενεργός συμμετοχή των πολιτών αποτελεί την μόνη διέξοδο κοινωνικής μεταβολής. Η μεγάλη στροφή των κινημάτων ήρθε όταν στόχευσαν στο χώρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι φυλετικές διακρίσεις, η άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ομάδων του πληθυσμού, το περιβαλλοντικό κίνημα, το κίνημα ενάντια στη φτώχεια και την καταπίεση, το αντιψυχιατρικό κίνημα, οι οπαδοί του διαχωρισμού των ορφανοτροφείων σε μικρές ομάδες αλληλοβοήθειας, από αυτούς που προωθούν την απο-ιδρυματοποίηση των ασύλων, τα κινήματα που έχουν προτείνει μια διαφορετική αντιμετώπιση του προβλήματος της εγκληματικότητας, που είναι ασυμβίβαστη με την ύπαρξη των δομών της φυλακής, είναι μερικά από αυτά. Ο Γουόρντ (2003), προσπαθεί να δείξει ότι ένας αυξανόμενος αριθμός πολιτών, όχι αναγκαστικά πολιτικοποιημένων και έχοντας συχνά πλήρη άγνοια των ελευθεριακών ιδεών, οργανώνεται εφαρμόζοντας εναλλακτικές μεθόδους (και συχνά, στην πραγματικότητα, αναρχικές) στην επίλυση των προβλημάτων που ταλαιπωρούν τα πιο αδύναμα τμήματα της κοινωνίας. Όπως αναφέρει ο ίδιος συγγραφέας, ο πολλαπλασιασμός των οργανώσεων αλληλοβοήθειας μεταξύ των ανέργων, των ασθενών, των αποκλεισμένων αποτελεί τον πιο αποτελεσματικό μοχλό για το μετασχηματισμό του κράτους πρόνοιας σε μια κοινωνία αλληλοβοήθειας, για τη δημιουργία μιας κοινοτικής αρωγής σε μια υπεύθυνη κοινότητα.

Σε όσους ασκούν κριτική στην ελευθεριακή εναλλακτική λύση,

ο Γουόρντ (2003), αντιτείνει ότι από τη στιγμή που υπάρχει μια κοινή ανάγκη, τα άτομα είναι σε θέση, με τον αυτοσχεδιασμό, με την εμπειρία τους, ακόμα και με τα λάθη τους, να δημιουργήσουν τις συνθήκες για τη συστηματική ικανοποίησή της. Η τάξη που εξασφαλίζεται με αυτόν τον τρόπο είναι πολύ πιο ανθεκτική και λειτουργική από κάθε άλλη που επιβάλλεται από μια εξωτερική εξουσία. Η αληθινή αρμονία, πράγματι, δημιουργείται από την πολυπλοκότητα και όχι από την αδιαφοροποίητη ενότητα.

Η άποψη της σπουδαστικής ομάδας για τα κοινωνικά κινήματα των τελευταίων χρόνων είναι πως έπαιξαν σημαντικό ρόλο μέσω της διαμαρτυρίας και της δράσης τους. Κινήθηκαν απαιτώντας την αποδυνάμωση των μεγάλων κρατικών δομών, που δεν έχουν ανταποκριθεί με ικανοποιητικό τρόπο στην ανάγκη αρωγής των ανθρώπων. Η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκει υποστηρικτές και ριζοσπαστικής κατεύθυνσης, για την οποία θα μιλήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο της εργασίας μας.

4.4. Η ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Σύμφωνα με τον Payne (2000), ριζοσπαστικό μπορεί να σημαίνει οτιδήποτε αφορά σημαντικές αλλαγές, αλλά συνήθως συσχετίζεται με ριζοσπαστικές πολιτικές απόψεις από την μαρξιστική πολιτική φιλοσοφία και κοινωνιολογία. Οι απόψεις αυτές ενσαρκώνονται σε μια σειρά πολιτικών κινήματων από τον 19ο αιώνα έως σήμερα. Οι Mullaly & Keating (1991), προτείνουν τρεις θέσεις της ριζοσπαστικής σκέψης που αντιστοιχούν σε τρεις θέσεις της σοσιαλιστικής ανάλυσης. Σοσιαλδημοκρατία, επαναστατικός και εξελικτικός μαρξισμός. Οι ριζοσπάστες βλέπουν την κοινωνία ως ένα μεταβαλλόμενο μόρφωμα όχι με συνεργατική προσπάθεια αλλά με συγκρούσεις ενδιαφερόντων ισχύος και πόρων. Τα κοινωνικά προβλήματα αναλύονται με βάση τον κοινωνικό σχηματισμό και όχι τα ατομικά χαρακτηριστικά. Οι κοινωνικές ομάδες που πλήττονται από την άνιση μεταχείριση προέρχονται κυρίως από την εργατική τάξη. Η ριζοσπαστική θεωρία προτείνει ως λύση ανατροπής την γενική κοινωνική αλλαγή, μέσω της κοινωνικής και πολιτικής δράσης.

Σύμφωνα με τον Rojek (1986), η θέση – στάση της κοινωνικής εργασίας σε σχέση με τον κοινωνικό σχηματισμό και την αλλαγή του είναι:

- α) Η σταδιακή θέση: η κοινωνική εργασία θεωρείται ως

καταλύτης για την κοινωνική αλλαγή. Οι κοινωνικοί λειτουργοί θέλουν να αξιοποιήσουν την αντίσταση στον καπιταλισμό και να μετατρέψουν την κοινωνία σε μια πιο σοσιαλδημοκρατική κοινωνία, (Bailey & Brake, 1975, Galper, 1975, Ginsberg, 1979)

β) Η αναπαραγωγική θέση: η κοινωνική εργασία θεωρείται ως απαραίτητο εργαλείο της καπιταλιστικής κοινωνικής τάξης. Η λειτουργία της είναι να παράγει και να διατηρεί την καπιταλιστική κρατική μηχανή και να εξασφαλίζει την εξάρτηση της εργατικής τάξης (Althusser, 1971· Πουλαντζάς, 1975· Muller & Neususs, 1978).

γ) Η αντιφατική θέση: η κοινωνική εργασία μπορεί να υπονομεύσει τον καπιταλισμό και την ταξική κοινωνία. Ενώ λειτουργεί ως όργανο του ταξικού κοινωνικού ελέγχου, μπορεί να δημιουργήσει ταυτόχρονα τις προϋποθέσεις για την ανατροπή των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων (Phillipson, 1979· Bolger, 1981).

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί η ριζοσπαστική πρακτική στην κοινωνική εργασία είναι η δημιουργία κοινωνικών συμμαχιών και η συμμετοχή στα κοινωνικά κινήματα. Ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας σ' αυτή τη μορφή κινητοποίησης είναι υποστηρικτικός, αλληλέγγυος και συγκρουσιακός με σκοπό την επίτευξη των συλλογικών συμφερόντων. Ως ένα χαρακτηριστικό και πιο πρόσφατο παράδειγμα υιοθέτησης ριζοσπαστικής πρακτικής αναφέρουμε το «Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργών» που συγκροτήθηκε από κοινωνικούς λειτουργούς, ακαδημαϊκούς, φοιτητές και «εξυπηρετούμενους» κοινωνικών υπηρεσιών στην Ελλάδα. Παραθέτουμε μια παράγραφο από το κείμενο που έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα τους (<http://socialworkaction.wordpress.com/>, 15/7/2011. Βλ. παράρτημα).

Έπειτα από μια σειρά συναντήσεων αποφασίσαμε τη συγκρότηση ενός δικτύου που θα φέρνει κοντά -και χωρίς ιεραρχίες- επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, ακαδημαϊκούς, φοιτητές και «εξυπηρετούμενους». Η συνάντηση αυτή έχει ως ελάχιστη συμφωνία τα παρακάτω:

- *-Υπεράσπιση του καθολικού και δημόσιου χαρακτήρα κράτους πρόνοιας, όπου οι εξυπηρετούμενοι δε θα χρειάζεται να συντρίβονται στα πλαίσια ενός απάνθρωπου συστήματος και οι επαγγελματίες υγείας και πρόνοιας δε θα ζουν σε συνθήκες μόνιμης ανασφάλειας.*

- *-Άνευ όρων υπεράσπιση της κοινωνικής δικαιοσύνης και των δικαιωμάτων των “εξυπηρετούμενων” και των επαγγελματιών.*

- *-Απόρριψη όλων των διακρίσεων/ προκαταλήψεων, τόσο προσωπικών όσο και θεσμικών.*

- *-Ανάπτυξης κριτικών και ριζοσπαστικών μοντέλων*

κοινωνικής εργασίας.

- -Συντονισμός κριτικής θεωρίας και πράξης στην κοινωνική εργασία.
- -Δημιουργία κοινωνικών συμμαχιών και συμμετοχή στα κοινωνικά κινήματα.
- -Απόρριψη της μικρό-συντεχνιακής λογικής και των ανταγωνισμών.
- -Κοινωνική αλλαγή προς ένα σύστημα κοινωνικά δίκαιο».

Η γνώμη της σπουδαστικής ομάδας είναι σύμφωνη με δράσεις κινήματων που αγωνίζονται σε συλλογικό επίπεδο με αντιεραρχικά χαρακτηριστικά και υπερασπίζονται τις αξίες της κοινωνικής αλληλεγγύης και χειραφέτησης. Συνεχίζοντας θα αναφερθούμε στην κριτική θεωρία που κινείται σε παρόμοια πλαίσια με τη ριζοσπαστική θεωρία στο φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού.

4.5 Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Η κριτική θεωρία επηρεάζεται έντονα από τη μετά - μαρξιστική, γερμανική σχολή της Φρανκφούρτης, που όπως διακηρύσσει ένας από τους βασικούς εκπροσώπους της ο Horkheimer (1937), στοχεύει να απελευθερώσει τους ανθρώπους από τις συνθήκες που τους υποδουλώνουν. Και από την προσέγγιση της Ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας, την απελευθέρωση από την ταξική καταπίεση. Η κριτική θεωρία εξελίχθηκε για να αντιταχθεί σε κάθε μορφή καταπίεσης. Ωστόσο, η έννοια της κριτικής θεωρίας έχει πλέον διευρυνθεί και αναφέρεται σε κάθε συστηματική σκέψη που στοχεύει στην κριτική της κυριαρχίας, εκφράζει απελευθερωτικά προτάγματα και συνδυάζει την περιγραφή και εξήγηση της κοινωνικής πραγματικότητας με την κριτική της.

Εξ ' ορισμού, η κριτική θεωρία αφορά την εφαρμογή των συλλογικών αξιών, προκειμένου να προβεί σε τοποθετήσεις για την επίτευξη θετικών αλλαγών. Δικαιολογημένα, η κριτική έρχεται σε μια ποικιλία μορφών. Το θέμα μας εδώ είναι οι κοινωνικές επιστήμες, όπου η κριτική θεωρία τοποθετείται για την κοινωνική δομή. Ο Littlejohn (1992), αναφέρει τα παρακάτω χαρακτηριστικά για τις ποικιλίες των κριτικών θεωριών:

α) οι κριτικοί κοινωνικοί επιστήμονες πιστεύουν ότι είναι απαραίτητο να γίνει κατανοητή η βιωμένη εμπειρία των ανθρώπων και το περιεχόμενο αυτής της εμπειρίας. Η κριτική θεωρία μοιράζεται τις ιδέες και τις μεθόδους των ερμηνευτικών θεωριών.

β) αυτό που διαφοροποιεί τη λογική της κριτικής θεωρίας είναι ότι ερμηνεύει τις πράξεις και τα σύμβολα της κοινωνίας για την κατανόηση των τρόπων με τους οποίους καταπιέζονται διάφορες κοινωνικές ομάδες.

γ) οι κριτικές προσεγγίσεις εξετάζουν τις κοινωνικές συνθήκες, προκειμένου να αποκαλύψουν κρυμμένες δομές. Η κριτική θεωρία διδάσκει ότι η γνώση είναι δύναμη, αυτό σημαίνει ότι η κατανόηση των τρόπων επιτρέπει στο καταπιεσμένο άτομο να αναλάβει δράση για να αλλάξει τις καταπιεστικές δυνάμεις.

δ) Η κριτική κοινωνική επιστήμη κάνει μια συνειδητή προσπάθεια να συγχωνεύσει την θεωρία και την δράση. Οι κριτικές θεωρίες είναι έτσι κανονιστικές, χρησιμεύουν για να επιφέρουν αλλαγές στις συνθήκες που επηρεάζουν τη ζωή.

Σύμφωνα με τον Seiler (1980), οι αναλυτές που εργάζονται με γνώμονα την κριτική παράδοση, συντάσσονται με τα συμφέροντα εκείνων που αντιτίθενται στη κυρίαρχη τάξη της κοινωνίας. Κάνουν ερωτήσεις σχετικά με την σύγκρουση των ανταγωνιστικών συμφερόντων των τάξεων και τον τρόπο με τον οποίο οι διαφωνίες επιλύονται προς όφελος των καταπιεσμένων ομάδων. Η κριτική κοινωνική εργασία αναδεικνύεται ως ένα θεωρητικό πλαίσιο που επιτρέπει και εκπαιδεύει τους κοινωνικούς λειτουργούς να επαναπροσδιορίσουν τους εαυτούς τους ως φορείς της κοινωνικής αλλαγής και να επανατοποθετήσουν την κοινωνική δικαιοσύνη στο επίκεντρο της πρακτικής τους. Η κριτική κοινωνική εργασία είναι ένα απελευθερωτικό μοντέλο γιατί η οπτική της επιτρέπει στους επαγγελματίες να αποδεσμευτούν από αυτό που αντιλαμβάνονται ως δεδομένο και να δημιουργήσουν με την δράση τους προοπτικές για ουσιαστικές δομικές κοινωνικοπολιτικές αλλαγές. Παράλληλα όμως δρα απελευθερωτικά και για τους χρήστες των υπηρεσιών της, ακριβώς γιατί τους αναγνωρίζει ως πολίτες αντί για «αυτούς που χρειάζονται θεραπεία».

Παρόλο που η κριτική κοινωνική εργασία έχει μια ισχυρή δέσμευση για διαρθρωτικές αλλαγές, δεν παραβλέπει το ρόλο της ελεύθερης βούλησης. Έτσι, η κριτική κοινωνική εργασία δημιουργεί και τις προϋποθέσεις για μια γνήσια συμμαχία μεταξύ κοινωνικών λειτουργών και πολιτών. Μια συμμαχία με πρόταγμα την κοινωνική αλλαγή, η οποία έχει ως στόχο την αλλαγή της φύσης των κοινωνικών φορέων, κοινωνικών συμπεριφορών ή ανταγωνιστικών σχέσεων μιας κοινωνίας, αλλά μπορεί επίσης να παραπέμπει σε κοινωνική επανάσταση ή σε άλλα κοινωνικά κινήματα.

Ακολουθούν παραδείγματα δράσεων - κινήσεων που έχουν δημιουργηθεί με ριζοσπαστική – κριτική προσέγγιση με σκοπό την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.

«Η Κίνηση Υπεράσπισης των δικαιωμάτων Προσφύγων & Μεταναστών/-στριών» δημιουργήθηκε τον Οκτώβρη του 2007 στην Πάτρα με αφορμή τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων στην περιοχή και τις προσπάθειες εκδίωξής τους με κατασταλτικές μεθόδους. Η συλλογικότητα που λειτουργεί με ανοιχτές διαδικασίες και συνελεύσεις με ισότιμη συμμετοχή όλων των μελών, αγωνίζεται για την α) **Δημιουργία ανοιχτών ξενώνων φιλοξενίας** προσφύγων μέσα στον κοινωνικό ιστό της πόλης, β) **Άμεση χορήγηση ασύλου**, έτσι ώστε οι πρόσφυγες να μπορέσουν να συνεχίσουν το ταξίδι τους νόμιμα εντός της Ε.Ε. γ) **Νομιμοποίηση** όλων των μεταναστών/στριών. Εγγραφή των παιδιών των μεταναστών/στριών στα Δημοτολόγια. δ) **Ισότιμη** κατοχύρωση των δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών/στριών. ε) **Παύση** της κατασταλτικής πολιτικής σε βάρος των προσφύγων και μεταναστών/στριών.

Στο στέκι της Κίνησης γίνονται ενημερωτικές προβολές, ανοιχτές συζητήσεις, και ενημερωτικό έντυπο υλικό, με σκοπό την πληροφόρηση της πατρινης κοινότητας, και την εκδήλωση αλληλεγγύης στα δικαιώματα των προσφύγων και μεταναστών/στριών.

Το «Κυριακάτικο Σχολείο Μεταναστών» είναι μια πρωτοβουλία μεταναστών/-τριών και Ελλήνων εθελοντών/-ριών για δωρεάν εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας σε εργαζόμενους μετανάστες και πρόσφυγες. Από την ίδρυσή του το Κυριακάτικο Σχολείο αποτελεί ενεργό τμήμα του κινήματος για τα δικαιώματα των μεταναστών και των προσφύγων, ενάντια στο ρατσισμό και την ξενοφοβία και δραστηριοποιείται στην Κίνηση «ΑΠΕΛΑΣΤΕ ΤΟ ΡΑΤΣΙΣΜΟ» στην Αθήνα.

Τέτοιες κινήσεις φανερώνουν την ελλειμματική προνοιακή παρέμβαση σε ατομικό και κοινοτικό επίπεδο.

Οι κινήσεις αυτές δραστηριοποιούνται αυτοοργανωμένα και πιο ενεργά απ' ότι οι κοινωνικές δομές και δεν ανάγονται σε εμπορευματοποιημένες και γραφειοκρατικές σχέσεις. Δρουν συλλογικά και συμμετοχικά απέναντι σε ρατσιστικά φαινόμενα, στην ενημέρωση της κοινότητας και καλύπτουν πιο ουσιαστικές ανάγκες μεταξύ των μελών, ανάγκη για κοινωνική αλληλεγγύη και δικαιοσύνη.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στο πως αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό κρατικές δομές που έχουν σχηματιστεί στα πλαίσια της προνοιακής πολιτικής.

Η σπουδαστική ομάδα τάσσεται υπέρ πρακτικών αυτοοργάνωσης και αυτορρύθμισης συλλογικής πρωτοβουλίας με σκοπό την γενική κοινωνική αλλαγή και την εναντίωση στον

κατασταλτικό κρατικό μηχανισμό που κύριο μέλημά του είναι να νομιμοποιεί την κοινωνική υπακοή.

4.6 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας δείχνει μια ποικιλία ορισμών για την έννοια των κοινωνικών υπηρεσιών. «Ο όρος κοινωνικές υπηρεσίες χρησιμοποιείται συχνά κυρίως από γαλλόφωνους συγγραφείς, ώστε να υποδηλώνει το έργο των κοινωνικών λειτουργών. Μια άλλη χρήση του όρου, ταυτίζεται με τις οργανώσεις, τους φορείς εκείνους οι οποίοι καλύπτουν ανάγκες ατόμων με διάφορα προβλήματα. Με άλλα λόγια οι οργανώσεις και τα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας, αναφέρονται ως κοινωνικές υπηρεσίες» (Σταθόπουλος, 2005:255).

Οι κοινωνικές υπηρεσίες διαφοροποιούνται από άλλες δημόσιες υπηρεσίες όχι τόσο από το τι κάνουν αλλά όσο από τον τρόπο με τον οποίο εκτελούν τα έργα τους. Οι βασικοί τομείς των κοινωνικών υπηρεσιών έχουν ως στόχο την διασφάλιση του εισοδήματος, την προαγωγή της υγείας, την εκπαίδευση, την διασφάλιση αξιοπρεπούς στέγης, την απασχόληση, και τέλος την παροχή προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών (Kamerman και Kahn, 1976· Σταθόπουλος, 2005).

Οι «προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες» είναι ένα σύνολο υπηρεσιών, κρατικών και μη κρατικών οι οποίες στοχεύουν στην εξατομικευμένη φροντίδα και κάλυψη αναγκών. Οι κοινωνικές υπηρεσίες αυτού του τύπου έχουν το στοιχείο του «προσωπικού» γιατί αφορούν κύρια την παροχή εξατομικευμένης φροντίδας, (Στασινοπούλου, 1993· Γετίμη –Γράβαρη, 1993).

Υπάρχουν δύο μοντέλα οργάνωσης των κοινωνικών υπηρεσιών το υπολειμματικό και το θεσμικό-αναδιανεμητικό. Το υπολειμματικό μοντέλο στηρίζεται στην αντίληψη ότι η κάλυψη των αναγκών πρέπει να γίνεται μέσα από τους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς και από την οικογένεια. Συνεπώς, ο ρόλος του κράτους περιορίζεται στην επιλεκτική παρέμβαση, όταν η οικογένεια και η αγορά δεν μπορούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες του ατόμου. Το θεσμικό-αναδιανεμητικό μοντέλο αναπτύσσει μεθόδους καθολικής κάλυψης, επισημαίνει την αδυναμία αποτελεσματικής κάλυψης αναγκών μέσα από τους μηχανισμούς της αγοράς η οποία αναπαράγει και εντείνει την κοινωνική ανισότητα (Σταθόπουλος, 2005· Στασινοπούλου, 2006).

Οι κοινωνικές υπηρεσίες δρουν ως εργαλείο της κοινωνικής πολιτικής, δηλαδή του κοινωνικού κράτους για την παροχή κοινωνικής φροντίδας, και την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η κοινωνική εργασία ασκείται σε όλους τους τομείς προνοιακής και αναπτυξιακής κοινωνικής πολιτικής, που ανήκουν είτε στο κράτος είτε σε μια ιδιωτική οργάνωση ή ένα θεσμό που έχει άμεση ή έμμεση εξάρτηση από το κράτος. Η πρακτική της διοίκησης των φορέων αυτών βασίζεται στις ίδιες αρχές και τεχνικές που βασίζεται κάθε άλλη διοικητική εργασία στην προκειμένη περίπτωση εφαρμόζεται το γραφειοκρατικό σύστημα. Έτσι, η «πίεση για απόδοση, η ιεραρχία, ο έλεγχος η κατανομή ρόλων και οι προδιαγραφές» καθορίζουν και το πλαίσιο παροχής υπηρεσιών του κοινωνικού λειτουργού και επιβάλουν την προσαρμογή του στις απαιτήσεις της οργάνωσης (Hollstein,1973).

Ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας αποσκοπεί στην προσφορά μια ευρείας περιοχής υπηρεσιών που εκτείνονται από τη συναισθηματική υποστήριξη των ατόμων έως το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση κοινωνικών προγραμμάτων στα πλαίσια μιας κοινότητας. Η κοινωνική εργασία θα όφειλε να διεξάγεται με βάση το σεβασμό της αξιοπρέπειας όλων των ανθρώπων, και τα δικαιώματα που προκύπτουν από αυτές. Να υποστηρίζει και να υπερασπίζει τη φυσική, ψυχολογική, συναισθηματική και πνευματική ακεραιότητα και ευημερία σε επίπεδο ατόμου, ομάδας και κοινότητας.

Η κοινωνική εργασία έχει έναν διπλό ρόλο που πρέπει να επιτελέσει, από τη μια του ελέγχου και από την άλλη της στήριξης. Όπως χαρακτηριστικά μας αναφέρουν οι Baron/Landwehr (1976), στην οργάνωση ο κοινωνικός λειτουργός βρίσκεται σε μια «σχιζοφρενική» κατάσταση. Από τη μία μεριά πρέπει να δείξει κατανόηση για την κατάσταση του ατόμου και από την άλλη μεριά να επιτελέσει καθήκοντα ελέγχου που απορρέουν από τον τρόπο λειτουργίας της οργάνωσης και να ενεργεί ταυτόχρονα με γνώμονα τις οικονομικές δυνατότητες του κράτους (Ζωφράφου, 2002).

Έτσι λοιπόν, η κοινωνική εργασία λειτουργεί σε δύο αντιφατικά επίπεδα: στο θεωρητικό (δεοντολογία) και στο πραγματικό (προσαρμογή του ατόμου στο σύστημα). Συνεπώς ο γενικός στόχος της «κοινωνικής ασφάλειας» δεν σημαίνει συμπαράσταση και βοήθεια στο άτομο, αλλά αποτελεί το μέσο εξασφάλισης της νομιμοφροσύνης των πολιτών απέναντι στο σύστημα.

Οι γραφειοκρατικά δομημένες κοινωνικές υπηρεσίες και η επαγγελματικοποίηση μειώνουν σημαντικά το ενδιαφέρον και τη διάθεση των ατόμων για συνεργασία με αποτέλεσμα να μην είναι

δυνατή η αποτελεσματική παρέμβαση και να μεγιστοποιείται ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Ο M.Weber θεωρεί τη γραφειοκρατία σαν το καταλληλότερο όργανο εξασφάλισης της εξουσίας. Αυτή η «ορθολογική εξουσία» κατάφερε να επιβληθεί περισσότερο από κάθε άλλη μορφή εξουσίας εξαιτίας του γεγονότος ότι υπερέχει σαφώς έναντι κάθε άλλης μορφής εξουσίας (Weber, 1972).

Η παραπάνω μορφή εξουσίας είναι ορθολογική, επειδή ακολουθεί μια διαδικασία προκαθορισμένων κανόνων που συνεπάγονται ένα ακριβώς καθορισμένο πλαίσιο αρμοδιοτήτων. Σύμφωνα με τον Weber (1972), τα κύρια χαρακτηριστικά του γραφειοκρατικού συστήματος είναι:

- Η εξειδίκευση (απασχόληση ειδικού προσωπικού)
- Η ιεράρχηση της εξουσίας
- Ο Έλεγχος κατωτέρων από τους ανωτέρους και λογοδοσία των στελεχών προς τους προϊσταμένους για ενέργειες των υφισταμένων (οριοθέτηση της υπευθυνότητας)
- Ο Απρόσωπος χαρακτήρας των σχέσεων (τα καθήκοντα εκτελούνται απρόσωπα και αμερόληπτα, χωρίς αντιπάθεια πράγμα που εγγυάται ίση μεταχείριση και επικράτηση ενός δημοκρατικού πνεύματος, βάση του καθηκοντολογίου).
- Η Αυστηρή υπακοή σε κανόνες (οι ενέργειες βασίζονται σε ένα σύστημα κανόνων που εξασφαλίζουν την ομογένεια εκτέλεσης κάθε εργασίας και το συντονισμό της).
- Η Αμοιβή βάσει αξιολογικών κριτηρίων.

Τα κυριότερα μειονεκτήματα του γραφειοκρατικού συστήματος είναι:

• Ο απρόσωπος χαρακτήρας τους συστήματος εμποδίζει την ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος συνεργασίας.

• Λόγω της αυστηρής άσκησης της εξουσίας, υφιστάμενοι τείνουν να αποφεύγουν να αναφέρουν τις παραλείψεις.

• Η υποχρέωση υποταγής περιορίζει τη δυνατότητα ανάπτυξης κριτικού πνεύματος ανάμεσα στους εργαζόμενους (Ζωγράφου, 2002).

Αυτές οι αδυναμίες του άκαμπτου γραφειοκρατικού συστήματος επηρεάζουν σημαντικά το έργο της κοινωνικής εργασίας μιας και της προσδίδουν χαρακτηριστικά που δεν βασίζονται στην υπεράσπιση συλλογικών αξιών. Η τροφοδότηση του γραφειοκρατικού συστήματος εντείνει την αναπαραγωγή του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η διάρθρωση των κοινωνικών υπηρεσιών στο πεδίο του

κοινωνικού αποκλεισμού αποτελείται από ένα μείγμα προνοιακών φορέων που ανήκουν στο δημόσιο, στον ιδιωτικό κερδοσκοπικό, και στον εθελοντικό μη κερδοσκοπικό τομέα. Στο δημόσιο τομέα περιλαμβάνονται κυρίως οι κρατικές υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, όπως η Διεύθυνση Προστασίας Οικογένειας, Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης, η Διεύθυνση Προστασίας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες. Σε κάθε Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας υπάρχουν τμήματα που εφαρμόζουν προγράμματα λήψης μέτρων για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Ενδεικτικά αναφέρουμε τομείς άσκησης κοινωνικής εργασίας που ασχολούνται με τον κοινωνικό αποκλεισμό: τομέας ψυχικής υγείας, κοινωνικής μέριμνας, υγείας (φορείς AIDS και άλλων νοσημάτων), κοινωνικής αρωγής κ.ά. Τόσο στο δημόσιο τομέα όσο και στους υπόλοιπους τομείς, οι φορείς κοινωνικής πρόνοιας ασχολούνται με τη διαδικασία επιλεξιμότητας και προϋποθέσεων για την παροχή βοήθειας, και την παροχή επιδομάτων και συμβουλευτικών υπηρεσιών (Σταθόπουλος 2005).

Συνοψίζοντας, με βάση την ανασκόπηση του παρόντος κεφαλαίου, παρατηρούμε πως υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις και δράσεις στο φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού. Από τη μια οι κρατικές παρεμβάσεις που στηρίζονται στο γραφειοκρατικό σύστημα και σχεδιάζουν προγράμματα προνοιακής προστασίας, και από την άλλη δίκτυα αλληλεγγύης έναντι του κοινωνικού αποκλεισμού με ριζοσπαστικό θεωρητικό υπόβαθρο. Οι πρώτες, λειτουργούν συμβατικά σε σχέση με την κοινωνική πολιτική του κράτους υποστηρίζοντας μια επιδοματική πολιτική της ελεημοσύνης, ενώ οι δεύτερες υποστηρίζουν μια αντισυμβατική δράση με κριτική σκέψη για το σχεδιασμό και τις μεθόδους της κοινωνικής πολιτικής.

Ο προβληματισμός της σπουδαστικής ομάδας σχετικά με την πολιτική τοποθέτηση της κοινωνικής εργασίας στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, είναι αν επιτυγχάνεται μέσω συμβατικών ή αντισυμβατικών δράσεων. Τελικά ποιο είδος δράσης φέρει την κοινωνική αλλαγή και τηρεί το αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης, επιβεβαιώνοντας τη σημασία των εννοιών του ορισμού της κοινωνικής εργασίας; Για το λόγο αυτό θελήσαμε να ερευνήσουμε την θεωρητική θέση και στάση της θεσμοποιημένης κοινωνικής εργασίας, στην προσέγγιση και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ο αποκλεισμός είναι μια έννοια που καθιστά δυσχερή την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική

ζωή μιας κοινωνίας.

Μια πολιτική προσέγγιση δράσης έναντι του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού, συναντάται στις θεωρίες των κοινωνικών κινημάτων, στις ριζοσπαστικές και κριτικές θεωρίες. Η κοινωνική εργασία λειτουργεί ως φορέας πρόληψης και καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού μέσα στα πλαίσια κρατικών δομών. Το είδος των υπηρεσιών αφορούν παροχές επιδομάτων και συμβουλευτικής, χωρίς έτσι να επιτυγχάνεται η χειραφέτηση ατόμων, ομάδων, κοινοτήτων. Η επιμονή της κοινωνικής εργασίας στη διαχείριση των συμπτωμάτων και όχι στην αναζήτηση των βαθύτερων αιτιών της ύπαρξης του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού, οδηγεί σε μια μη αποτελεσματική παρέμβαση.

Η αξία της συλλογικής δράσης είναι αναντικατάστατη και ουσιαστικός φορέας κινητοποίησης για την κοινωνική αλλαγή, για το σχηματισμό μιας ελεύθερης κοινωνίας.

Β ΜΕΡΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε στην μελέτη αυτή, ήταν η ποιοτική έρευνα σε οργανώσεις της Πάτρας που ασκείται η κοινωνική εργασία για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η ποιοτική μέθοδος επιλέχθηκε έναντι της ποσοτικής, γιατί στόχος της έρευνας μας ήταν η διερεύνηση της δράσης κοινωνικών οργανώσεων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Δεν υιοθετήθηκε το μοντέλο της ποσοτικής έρευνας γιατί θέλαμε να μελετήσουμε σε βάθος το ερευνητικό ερώτημα και όχι να διεξάγουμε στατιστικά δεδομένα. Η μελέτη βάθους που συνεπάγεται η ποιοτική έρευνα οδηγεί στη συγκέντρωση λεπτομερών στοιχείων για πολλαπλές πτυχές των υπό έρευνα περιπτώσεων.

Η προσέγγιση της κοινωνικής έρευνας βασίστηκε σε τεχνικές της θεμελιωμένης θεωρίας η οποία αφορά αναλύσεις δεδομένων, και την αξιοποίηση του ποιοτικού υλικού με τη χρήση της θεωρίας για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Σύμφωνα με την Κυριαζή (1999), οι πρακτικές ανάλυσης που υιοθετεί η θεμελιωμένη θεωρία είναι η συνεχής σύγκριση και η ανοιχτή κωδικοποίηση. Η συγκριτική μέθοδος στηρίζεται σε λίγες περιπτώσεις οι οποίες εξετάζονται ως ολότητες με τη μεγαλύτερη λεπτομέρεια μέσα από τη συνεχή σύγκριση και αντιπαράθεση των περιπτώσεων σε διαπλοκή με τη θεωρία για την κατανόηση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού. Η διαδικασία της ανοιχτής κωδικοποίησης βοήθησε στην απόδοση νοήματος στα ποιοτικά δεδομένα με σκοπό την κατηγοριοποίησή τους ανά θεματικές περιοχές. Κάθε θεματική περιοχή κωδικοποιήθηκε για την απόδοση νοήματος των δεδομένων, ώστε να παραχθούν υποθέσεις και να διατυπωθούν θεωρητικές προτάσεις που βασίζονται στα ποιοτικά δεδομένα.

5.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Τα ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώθηκαν από την αρχή ήταν:

- Υπάρχουν δράσεις που στοχεύουν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού;
- Επιτυγχάνεται μέσα από τις δομές των κοινωνικών οργανώσεων η κοινωνική αλλαγή και κοινωνική δικαιοσύνη;

5.3 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ

Ο πληθυσμός της έρευνας μας είναι όλοι οι φορείς, στους οποίους εργάζονται κοινωνικοί λειτουργοί, που στοχεύουν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Επειδή όμως το δείγμα ενός τέτοιου μεγέθους ήταν πέρα από τους σκοπούς και τις δυνατότητες αυτής της πτυχιακής, η μέθοδος επιλογής δείγματος του πληθυσμού έγινε με την σκόπιμη δειγματοληψία, από ένα σύνολο δομών που δραστηριοποιούνται για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού στην πόλη της Πάτρας. Σύμφωνα με την Κυριαζή, 1999:118) με τη σκόπιμη δειγματοληψία ο ερευνητής επιλέγει περιπτώσεις που θεωρεί ότι είναι χαρακτηριστικές, σχετικά με το θέμα που θέλει να ερευνήσει. Παρότι δεν πρόκειται για μέθοδο δειγματοληψίας πιθανοτήτων, ωστόσο οδηγεί συχνά σε αξιόπιστα αποτελέσματα. Η επιλογή των οργανώσεων έγινε με κριτήριο α) την διαφορετική πληθυσμιακή ομάδα που εξυπηρετεί η κάθε οργάνωση και β) την νομική υπόστασή της οργάνωσης. Με τα κριτήρια αυτά θελήσαμε α) να αποκτήσουμε μια ευρύτερη εικόνα για τις δράσεις των οργανώσεων σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της κάθε πληθυσμιακής ομάδας για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, και β) αν η νομική σύσταση της κάθε οργάνωσης είναι διαμορφωτικός παράγοντας για τη στάση και τη δράση της, σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Έτσι επιλέξαμε το δείγμα μας να αποτελείται από ένα κρατικό φορέα, έναν ιδιωτικό μη κερδοσκοπικό φορέα και ένα φιλανθρωπικό μη κερδοσκοπικό φορέα.

Το δείγμα της έρευνας ήταν "βολικό" γιατί πρώτον οι δομές που επιλέχτηκαν είχαν εύκολη πρόσβαση καθώς βρίσκονται στην περιοχή διαμονής μας που είναι η Πάτρα και δεύτερον γιατί αποτελούσαν πλαίσια που είχαμε επισκεφθεί στα πλαίσια της εκπαίδευσής μας και έτσι υπήρχε μια οικειότητα ως προς το προσωπικό αλλά και την ίδια την υπηρεσία. Το μικρό μέγεθος του δείγματος δικαιολογείται γιατί δεν επιδιώκει την ανάλυση γενικών

τάσεων (που αναγκαστικά θα προϋπόθετε ένα μεγαλύτερο δείγμα) αλλά στη διαμόρφωση μιας γενικής εικόνας για τον κάθε φορέα και την ανεύρεση των κοινών τους στοιχείων αλλά και τις διαφορές τους. Άλλωστε, σύμφωνα με την Κυριαζή (1999) «ακόμα και μία περίπτωση μπορεί να αποτελέσει τη βάση για μελέτη». Το μέγεθος του δείγματος είναι ενδεικτικό και λόγω οικονομικών παραγόντων.

5.4 ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στα πλαίσια της έρευνας μας επιλέξαμε ως εργαλείο συλλογής στοιχείων την προσωπική, ημι-δομημένη συνέντευξη. Αυτού του είδους η συνέντευξη επιλέχθηκε γιατί το ερευνητικό ερώτημα εξυπηρετείται διεξοδικότερα μέσα από την άντληση πληροφοριών σε βάθος, μέσω συγκεκριμένων πηγών πληροφόρησης. Δεν αποσκοπεί στον έλεγχο μιας θεωρίας, αλλά στην ανάδειξη της θεωρίας από τα δεδομένα. Η μη τυποποιημένη συνέντευξη είναι ένα ευέλικτο σχήμα συνέντευξης, καθώς οι απαντήσεις του ερωτώμενου συμβάλουν στην διεξαγωγή της συνέντευξης με τη πρόσθεση ή αφαίρεση ερωτήσεων ή την αναδιατύπωση (Κυριαζή, 1999).

Ο σχεδιασμός του οδηγού της συνέντευξης είχε τη μορφή ερωτήσεων ανοιχτού τύπου, όπου ο ερωτώμενος καλείτο να εκφράσει την άποψη του με τον δικό του τρόπο κι ο συνεντευκτής μπορούσε να ζητήσει περαιτέρω διευκρινήσεις. Τα στοιχεία που συλλέχτηκαν με αυτόν τον τύπο ερωτήσεων οδήγησαν σε πιο ολοκληρωμένη εικόνα του υπό έρευνα θέματος.

5.5 ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την περίοδο Ιουνίου – Ιουλίου 2011 στην Πάτρα και περιελάμβανε τρεις συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν στις κοινωνικές υπηρεσίες των οργανώσεων όπου εργάζονταν κοινωνικοί λειτουργοί. Η πρώτη οργάνωση είναι μη κερδοσκοπική και ασχολείται με άτομα που έχουν νοητική υστέρηση σε συνδυασμό με σχιζοφρένεια- ψύχωση. Η δεύτερη οργάνωση είναι μη κερδοσκοπική – φιλανθρωπική και ασχολείται με την εκπαίδευση ατόμων με νοητική υστέρηση και η τρίτη είναι κρατική δομή που ασχολείται με την έκδοση βιβλιαρίων και επιδομάτων σε άτομα που έχουν προβλήματα κυρίως οικονομικά και υγείας. Η διάρκεια της κάθε συνέντευξης διήρκεσε περίπου 1 ώρα και τα ραντεβού με τους ερωτώμενους κανονίστηκαν έπειτα από τηλεφωνική επικοινωνία.

5.6 ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η καταγραφή των δεδομένων των συνεντεύξεων έγινε με τη βοήθεια μαγνητοφώνου αφού πρώτα είχε εξασφαλιστεί ένας χώρος ήσυχος, χωρίς να παρευρίσκονται άλλα άτομα. Στην αρχή κάθε συνέντευξης η χρήση μαγνητοφώνου προκαλούσε αμηχανία και άγχος στους ερωτώμενους που στη συνέχεια αποκαταστήθηκε. Κατά την διάρκεια της συνέντευξης απαντήθηκαν όλες οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου που περιελάμβανε ο οδηγός συνέντευξης. Ανάλογα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων όμως, χρησιμοποιήθηκαν και ερωτήσεις κλειστού τύπου ή διευκρινιστικές ερωτήσεις όπου εμείς σαν συνεντευκτές επιβεβαιώναμε την ερμηνεία των δεδομένων μαζί με τους συμμετέχοντες.

5.7 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Τα δεδομένα που αποκλείστηκαν από την έρευνα κατά τη συλλογή τους ήταν οι εκφράσεις προσώπου διότι δεν χρειάστηκε να κωδικοποιηθεί κάποια συγκεκριμένη έκφραση. Κριτήριο εισαγωγής δεδομένων θεωρήθηκε το ύφος των ερωτώμενων (ειρωνεία, εκφράσεις του προσώπου) κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, μιας και σκιαγραφούσε και τόνιζε την άποψη τους. Τα δεδομένα αυτά αποτυπώθηκαν στις αυτούσιες παραθέσεις των ερωτώμενων που συμπεριλήφθηκαν στην ανάλυση των δεδομένων.

Για την αποφυγή σφαλμάτων στα κριτήρια εισαγωγής και αποκλεισμού δεδομένων η συλλογή στοιχείων και η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων έγινε και από τα δύο μέλη της σπουδαστικής ομάδας, ώστε να διαπιστωθεί αν υπήρχε ταύτιση απόψεων και να εξασφαλιστεί η εγκυρότητα των δεδομένων.

5.8 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Πρωταρχική κίνηση, πριν τη συλλογή δεδομένων, ήταν να ενημερώσουμε τους φορείς τηλεφωνικά για τη φύση και το σκοπό της έρευνας και για τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα της. Οι φορείς βεβαιώθηκαν αρχικά (τηλεφωνικά) ότι θα διατηρηθεί η ανωνυμία των προσωπικών τους στοιχείων με τη χρήση ψευδωνύμων, η ανωνυμία της ονομασίας της οργάνωσης, και ότι μπορούν να αποσύρουν τη συμμετοχή τους οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια της έρευνας. Στη συνέχεια την ημέρα διεξαγωγής της συνέντευξης υπήρξε και

γραφτή συγκατάθεση συμμετοχής στην έρευνα, η οποία εντάσσεται στο προσωπικό αρχείο της σπουδαστικής ομάδας, και δείγμα αυτής υπάρχει στο παράρτημα της εργασίας.

Η ερμηνεία των δεδομένων για την αξιοποίηση τους έγινε και από τα δύο μέλη της σπουδαστικής ομάδας για τον επανέλεγχο της κριτικής μελέτης των δεδομένων και την αποφυγή παρερμηνείας τους. Τέλος, τους παρασχέθηκε πλήρη πρόσβαση στις σχετικές ερευνητικές αναφορές και στα αποτελέσματα.

5.9 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Περιορισμός στην παρούσα ερευνητική εργασία μπορεί να θεωρηθεί το μικρό μέγεθος του δείγματος γιατί δεν μπορεί να οδηγήσει σε γενικεύσεις για τις δράσεις όλων των οργανώσεων που δραστηριοποιούνται για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Παρόλα αυτά, το μικρό δείγμα αποτελεί συχνό φαινόμενο στην ποιοτική έρευνα και για αυτό έχει δεχθεί ισχυρή κριτική από τους οπαδούς της ποσοτικής έρευνας. Στόχος της έρευνας μας όμως δεν ήταν η γενίκευση σε ποσοστά και αριθμούς αλλά η κατανόηση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού, και η δραστηριοποίηση της κοινωνικής εργασίας στις οργανώσεις που στοχεύουν στην άρση του – κάτι το οποίο επιτεύχθηκε μέσω της ποιοτικής προσέγγισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Μεθοδολογικά η έρευνα βασίστηκε σε μια σειρά από ποιοτικές συνεντεύξεις με επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς. Η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου έναντι της ποσοτικής στην παρούσα μελέτη έγινε με κριτήρια που αφορούσαν τη φύση της ίδια της έρευνας η οποία επικεντρώνεται στην σε βάθος εξέταση των απόψεων των κοινωνικών λειτουργών για τις δομές στις οποίες δουλεύουν, σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό και όχι στη καταγραφή στατιστικών αποτελεσμάτων.

Η διαδικασία ανάλυσης του ποιοτικού υλικού που συλλέχθηκε από το ερευνητικό πεδίο (ημιδομημένες συνεντεύξεις με κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε δομές που στοχεύουν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού στην περιοχή της Πάτρας), ξεκίνησε με την μετατροπή του σε κείμενο (απομαγνητοφώνηση) και με τη λεπτομερή και πολλαπλή του μελέτη. Καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας υπήρχε συνεχής σύγκριση των δεδομένων με τη θεωρία και ακολουθήθηκε η διαδικασία της ανοιχτής κωδικοποίησης χρησιμοποιώντας ως λέξεις κλειδιά (κωδικοί) τα ίδια τα λόγια των ερωτώμενων ή λέξεις κατόπιν δικής μας ερμηνείας. Ο κάθε κωδικός είναι στην ουσία ένα "αναλυτικό εργαλείο" τμηματοποίησης των ποιοτικών δεδομένων ανά θεματικές περιοχές. Κάθε θεματική περιοχή κωδικοποιήθηκε για την ερμηνεία των δεδομένων, τα οποία είχαν τη μορφή κειμένου.

Τα κείμενα των συνεντεύξεων μελετήθηκαν σε βάθος αρκετές φορές και από τα δύο μέλη της σπουδαστικής ομάδας, ώστε να υπάρχει μια γενική εικόνα των ζητημάτων που τίγονται σε αυτές.

Επιπρόσθετα, για κάθε συνέντευξη δημιουργήθηκαν αναλυτικές περιλήψεις που περιλάμβαναν τα κεντρικά χαρακτηριστικά του λόγου του κάθε συνεντευξιζόμενου. Στη συνέχεια ξεκίνησε η διαδικασία της λεπτομερούς κωδικοποίησης της κάθε θεματικής ενότητας, ταυτόχρονα με την εφαρμογή της μεθόδου της συνεχούς σύγκρισης, ώστε τα δεδομένα να μετατραπούν σταδιακά σε θεωρητικές προτάσεις. Η μέθοδος αυτή διέτρεξε όλες τις θεματικές ενότητες και περιλάμβανε την σύγκριση, μεταξύ των δομών που επιλέχθηκαν, σχετικά με την λειτουργία, το ρόλο της κοινωνικής εργασίας, την στάση και δραστηριοποίηση της δομής, για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Όπως αναπτύχθηκε και παραπάνω για την καλύτερη απόδοση νοήματος, η επεξεργασία των δεδομένων στηρίχθηκε στην ανάλυση του ποιοτικού υλικού των συνεντεύξεων μέσω της διαδικασίας της ανοιχτής κωδικοποίησης. Εντάξαμε τρεις θεματικούς άξονες στην δομή της συνέντευξης, γύρω από μία κεντρική κατηγορία που αποτέλεσε την θεωρητική βάση και συνέβαλε στην ερμηνεία της ερευνητικής υπόθεσης.

Ξεκινήσαμε με τον πρώτο άξονα που είχε σκοπό την συλλογή πληροφοριών για τα στοιχεία και τη λειτουργία της οργάνωσης για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Συνεχίσαμε στο δεύτερο άξονα με σκοπό τη συλλογή στοιχείων για το ρόλο και την εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας στην οργάνωση, για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού και περάσαμε στον τρίτο θεματικό άξονα με σκοπό τη συλλογή δεδομένων για τη στάση και δραστηριοποίηση της οργάνωσης στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Παρουσίαση 1ης Θεματικής ενότητας

Στοιχεία και λειτουργία της οργάνωσης

Στην πρώτη θεματική ενότητα καταγράφηκαν τα γενικά χαρακτηριστικά των φορέων που ασχολούνται με την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως την πρωτοβουλία σύστασης της δομής, τους πόρους της χρηματοδότησης της, το προσωπικό που απασχολεί και η εργασιακή του εμπειρία, τα χρόνια δραστηριοποίησης της δομής και το μοντέλο διοίκησης της.

Η εργασιακή εμπειρία του προσωπικού του δείγματος μας κυμαίνεται από 9 έως 16 χρόνια υπηρεσίας. Κοινό χαρακτηριστικό και για τους τρεις επαγγελματίες είναι πως έχουν εξειδικευτεί λόγω πολύχρονης εμπειρίας με τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα που εξυπηρετούν.

Διαπιστώθηκε ότι οι δύο εκ των τριών φορέων που έχουν συσταθεί από ιδιωτική πρωτοβουλία και χρηματοδοτούνται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης πάσχουν από υποχρηματοδότηση που οδηγεί στην δυσχερή λειτουργία τους, σε μειώσεις μισθών, απολύσεις και απλήρωτους εργαζόμενους. Παράλληλα και οι τρεις ανέφεραν ότι το προσωπικό που απασχολείται

στην οργάνωση δεν είναι επαρκές. Η υποχρηματοδότηση που υφίστανται οι οργανώσεις επιβεβαιώνεται και από το θεωρητικό κομμάτι της έρευνας. Συγκεκριμένα, ο Βενιέρης (2003), θεωρεί πως οι οικονομικές υστερήσεις δεν βοηθούν στην άμβλυση των ανισοτήτων και στην προαγωγή καθολικών αξιών, όπως είναι η κοινωνική δικαιοσύνη και η αλληλεγγύη.

Η εμφάνιση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού δεν προξενείτε μόνο από την έλλειψη πόρων αλλά και από την ανεπάρκεια ή από το μη ικανοποιητικό επίπεδο κοινωνικής και πολιτικής «φιλοσοφίας της τοπικής κοινωνίας (Room, 1991) .

Το μοντέλο διοίκησης και στις τρεις οργανώσεις είναι συγκεντρωτικό . Στις δύο οργανώσεις που είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου οι αποφάσεις για τη λειτουργία της δομής λαμβάνονται από Δ.Σ με τον πρόεδρο να παίζει το σημαντικότερο ρόλο. Όπως χαρακτηριστικά μας αναφέρουν, « Σε περιπτώσεις διαφωνίας συνήθως δεν λαμβάνεται υπόψη η γνώμη της διεπιστημονικής ομάδας αλλά ισχύει η γνώμη του προέδρου». Στην τρίτη οργάνωση που είναι κρατική , οι αποφάσεις για τη λήψη ή μη επιδόματος, λαμβάνονται μέσω μιας τριμελούς επιτροπής, ανεξάρτητης από την υπόλοιπη υπηρεσία ισχύοντας η αρχή της πλειοψηφίας.

Η νομική υπόσταση της κρατικής οργάνωσης διαφέρει σημαντικά από τις άλλες 2 στο ότι το προσωπικό έχει προσληφθεί με την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου με τις σχέσεις μονιμότητας. Αυτό μας κάνει να σκεφτούμε ότι από τη μία οι κυρώσεις υφίστανται πιο δύσκολες λόγω του μειωμένου κρατικού ελεγκτικού μηχανισμού σε σχέση με τις άλλες δύο ΜΚΟ οργανώσεις όπου οι πρόεδροι των Δ.Σ ελέγχουν την λειτουργία της οργάνωσης πιο άμεσα. Αυτό διαπιστώνεται και μέσα από τη θεωρία, αφού υπάρχει μια διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ΜΚΟ οργάνωσεων και της κρατικής οργάνωσης, όχι τόσο από το τι κάνουν αλλά όσο από τον τρόπο με τον οποίο εκτελούν τα έργα τους.

Η πρακτική της διοίκησης και των τριών φορέων αυτών βασίζεται στις ίδιες αρχές και τεχνικές που βασίζεται κάθε άλλη διοικητική εργασία στην προκειμένη περίπτωση εφαρμόζεται το γραφειοκρατικό σύστημα. Έτσι, η «πίεση για απόδοση, η ιεραρχία, ο έλεγχος η κατανομή ρόλων και οι προδιαγραφές» καθορίζουν και το πλαίσιο παροχής υπηρεσιών του κοινωνικού λειτουργού και επιβάλουν την προσαρμογή του στις απαιτήσεις της οργάνωσης (Hollstein,1973).

Ο τρόπος λειτουργίας και των τριών εφαρμόζει το θεσμικό-αναδιανεμητικό μοντέλο σύμφωνα με το οποίο αναπτύσσονται μέθοδοι καθολικής κάλυψης, επισημαίνεται η αδυναμία

αποτελεσματικής κάλυψης αναγκών μέσα από τους μηχανισμούς της αγοράς η οποία αναπαράγει και εντείνει την κοινωνική ανισότητα.

Στην ίδια θεματική ενότητα διατυπώθηκαν και οι σκοποί και οι στόχοι των οργανώσεων σε σχέση με την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Και οι τρεις οργανώσεις μέσα από το ημερήσιο πρόγραμμα τους, τη δράση τους και τις παροχές, έχουν ως σκοπό την κοινωνική επανένταξη ατόμων που απειλούνται από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού στοχεύουν στην αναπροσαρμογή των ατόμων με το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Κάθε μία από τις οργανώσεις στοχεύει στην άρση του αποκλεισμού είτε μέσω της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, είτε με την λήψη επιδόματος, είτε με την καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων. Η συμμετοχή στα προγράμματα της κάθε οργάνωσης συσχετίζεται με την κατάσταση υγείας, την ασφάλιση, και την ηλικία. Παρατηρείται έτσι ότι και οι τρεις οργανώσεις εφαρμόζουν κριτήρια επιλεξιμότητας για συμμετοχή σε παροχές υπηρεσιών, με την κρατική οργάνωση να πρωτοστατεί σ'αυτήν την διαδικασία, ίσως γιατί οι άλλες δυο ΜΚΟ οργανώσεις στις περισσότερες περιπτώσεις είναι δευτερογενείς φορείς αξιολόγησης στην επιλογή μελών για συμμετοχή σε προγράμματα και υπηρεσίες.

Αντίθετα η κρατική οργάνωση είναι πρωτογενής φορέας αξιολόγησης και η διαδικασία επιλεξιμότητας και προϋποθέσεων για την παροχή υπηρεσιών και κυρίως επιδομάτων, ενδεχομένως να εντείνει περισσότερο τον κοινωνικό αποκλεισμό αντί να τον άρει. Θα μπορούσαμε ίσως να πούμε πως συμβάλει περισσότερο στη σχέση εξάρτησης μιας επιδοματικής πολιτικής.

Στη συνέχεια, αυτό που παρατηρείται και στις τρεις οργανώσεις και που επιβεβαιώνεται και στη θεωρία είναι ότι οι πολιτικές καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και τα προγράμματα επανένταξης επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην αντιμετώπιση των συμπτωμάτων του αποκλεισμού και δεν παρεμβαίνουν στους μηχανισμούς που τον προκαλούν.

Το κύριο χαρακτηριστικό των πληθυσμιακών ομάδων που εξυπηρετούνται απ' τις οργανώσεις είναι ο κοινωνικός στιγματισμός τους. Κοινό στοιχείο είναι ότι αυτές οι πληθυσμιακές ομάδες φέρουν το στίγμα της κοινωνικής προκατάληψης και παράλληλα προσπερνιούνται τα κοινωνικά τους δικαιώματα. Βιβλιογραφικά υποστηρίζεται ότι η υπονόμηση των κοινωνικών δικαιωμάτων και όχι μόνο, αποτελεί πρόβλημα το οποίο μετατίθεται σε συγκεκριμένες ομάδες, κάνοντας το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού να μοιάζει πολιτικά ακίνδυνο.

Σύμφωνα με τον Castel (1995), η καρδιά της προβληματικής του αποκλεισμού δεν βρίσκεται εκεί που συναντάμε τους

αποκλεισμένους. Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται με το φαινόμενο της “απορρύθμισης” της αγοράς εργασίας. Η κρίση στη μισθωτή εργασία οδηγεί στη διαβάθμιση ζωνών κοινωνικής ευπάθειας. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο στόχος των οργανώσεων για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης είναι δύσκολο να επιτευχθεί.

Οι προβληματικές αυτές που προκύπτουν μας οδηγούν στη σκέψη ότι ο όρος «κοινωνική επανένταξη» που αποτελεί τον κύριο σκοπό και των τριών οργανώσεων δεν βρίσκει εφαρμογή στην κοινωνική πραγματικότητα.

Παρουσίαση 2ης Θεματικής ενότητας

Η κοινωνική εργασία στην οργάνωση

Στη δεύτερη θεματική ενότητα εξετάστηκε η κοινωνική εφαρμογή του επαγγέλματος, δηλαδή το κατά πόσο ο ορισμός της κοινωνικής εργασίας εφαρμόζεται από την κάθε οργάνωση προωθώντας την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη με στόχο την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Και οι τρεις οργανώσεις επιβεβαίωσαν πως παρόλο που εφαρμόζονται και οι τρεις μέθοδοι κοινωνικής εργασίας το επάγγελμα καταφέρνει να δώσει μόνο προσωρινές λύσεις στο φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού, χωρίς να στοχεύει σε κοινωνικές αλλαγές και στην κοινωνική δικαιοσύνη. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η «Θάλεια» που δουλεύει στην κρατική οργάνωση

« αυτά που έχουμε εδώ στη λειτουργία της υπηρεσίας, ανακουφίζουν ή δίνουν μια δυνατότητα για την επιβίωση, μέχρι εκεί όμως. Δεν νομίζω ότι γίνεται κάτι ώστε να υπάρξει αυτό που λέμε κοινωνική αλλαγή. Αυτό είναι απαισιόδοξο γιατί έχουμε μεγάλη αύξηση του πληθυσμού που εξυπηρετεί η υπηρεσία σε σχέση με άλλα χρόνια. Στο προνοιακό κομμάτι δεν δόθηκε πολύ σημασία. Δίνεται όμως μεγαλύτερη βάση, για παράδειγμα στον στρατιωτικό εξοπλισμό της Ελλάδας ή σε κινήσεις με τα οικονομικά γενικότερα».

Αυτή η ανάλυση παραπέμπει στην υπόθεση ότι μάλλον οι οργανώσεις δεν επιτυγχάνουν το κύριο έργο τους, για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, που είναι η κοινωνική επανένταξη, και παραμένουν σε προσωρινές λύσεις που ικανοποιούν άμεσες ανάγκες αλλά δεν οδηγούν σε βαθύτερες αλλαγές. Οι λόγοι που αναφέρονται στο γιατί δεν επιτυγχάνεται από την οργάνωση η κοινωνική επανένταξη αφορούν τους παράγοντες που εμποδίζουν τη δράση της κοινωνικής εργασίας και είναι κοινοί και για τις τρεις οργανώσεις. Εντοπίζουν αίτια όπως: ο έντονος κρατικός

παρεμβατισμός, η δύσκαμπτη γραφειοκρατία, η κοινωνική προκατάληψη, ο στιγματισμός που υφίστανται τα άτομα που εξυπηρετούνται από τις υπηρεσίες των οργανώσεων, το οικογενειακό περιβάλλον, η αποτυχία της κοινωνικής πολιτικής στον προνοιακό σχεδιασμό για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, η κρατική υποχρηματοδότηση, οι θεσμοποιημένες κοινωνικές ανισότητες, και φυσικά η μη διεκδικητική δράση του επαγγέλματος. Σε σχέση με τον οικογενειακό παράγοντα η «Ιωάννα» που εργάζεται σε υποστηρικτική- εκπαιδευτική δομή ατόμων με νοητική υστέρηση, χαρακτηριστικά αναφέρει:

«όλα καλά όσον αφορά την θεωρία. Η κοινωνική εργασία όμως προσπαθεί να εντάξει κοινωνικά τα άτομα που βρίσκονται ακόμα και σήμερα στο περιθώριο. Εμείς προσπαθούμε να ενισχύσουμε την ευημερία των ατόμων αλλά αυτό δυστυχώς δεν γίνεται στην πράξη. Σημαντικό ρόλο σε αυτό παίζει και η οικογένεια, η οποία θεωρεί πιο ασφαλές το προνοιακό επίδομα από το να βγει το άτομο στην αγορά εργασίας για 8 χρόνια όπως προβλέπει ο νόμος με σκοπό την συνταξιοδότηση. Ο γονιός πρέπει να τα βάλει όλα στο τραπέζι και να πει: να στείλω το παιδί μου για 8 χρόνια να εργαστεί ή να το αφήσω στο σπίτι και να παίρνει ένα σίγουρο επίδομα»;

Ο προσδιορισμός των παραγόντων που συνθέτουν τη μη εφαρμογή του ορισμού της κοινωνικής εργασίας, και το γεγονός ότι οι οργανώσεις δεν ήταν ενημερωμένες για την ύπαρξη του πιο πρόσφατου ορισμού της κοινωνικής εργασίας (IASSW & IFSW, 2004), μας οδήγησε στην υπόθεση με βάση την βιβλιογραφική ανασκόπηση ότι αυτό μπορεί να συμβαίνει γιατί α) η κοινωνική εργασία βρίσκεται στο στάδιο της σχετικής αποσύνδεσης του επαγγέλματος από τον κοινωνικό και πολιτικό χώρο, β) η επέμβαση της κοινωνικής εργασίας για κοινωνική αλλαγή στοχεύει στην παρέμβαση για αλλαγή κυρίως σε ατομικό επίπεδο και λιγότερο στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον ή στη μακροκλίμακα και γ) η κοινωνική εργασία σήμερα υιοθετεί παλιότερους ορισμούς για το περιεχόμενο δράσης της σε σχέση με τα κοινωνικά προβλήματα και δη του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως αυτόν που χαρακτηριστικά αναφέρει ο Goldstein (1974:5),: «Η κοινωνική εργασία είναι μια μορφή κοινωνικής παρέμβασης που ενδυναμώνει τη λειτουργικότητα σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Σκοπός της κοινωνικής εργασίας και αντικείμενο της είναι η διαχείριση της κοινωνικής μάθησης σε σχέση με την αλληλεπίδραση του ατόμου με το κοινωνικό περιβάλλον», ή η Καλούτση (1991: 26) : «Η κοινωνική εργασία ως εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη στοχεύει στην εύρυθμη κοινωνική λειτουργία των ατόμων, ομάδων και κοινωνικού συνόλου. Στόχος της κοινωνικής εργασίας είναι η αντιμετώπιση σύγχρονων κοινωνικών

καταστάσεων με την αμοιβαία προσαρμογή ατόμου- κοινωνικού περιβάλλοντος».

Παράλληλα θα μπορούσε να υποθεθεί ότι αφορμή της μη εφαρμογής του περιεχομένου του ορισμού της κοινωνικής εργασίας μπορεί να οφείλεται α) είτε στην ελλιπή ενημέρωση για την εξελικτική πορεία της κοινωνικής εργασίας, που υιοθετεί πρακτικές εναντίωσης στην καταπίεση και στις διακρίσεις που απαντάται σε ριζοσπαστικές θεωρίες, β) είτε στη συνεχή ματαίωση που βιώνουν οι επαγγελματίες στην πολύχρονη εργασιακή τους εμπειρία, για την μη πραγμάτωση της κοινωνικής αλλαγής και κοινωνικής δικαιοσύνης, γ) είτε γιατί θεωρούν πως το βασικό τροχοπέδη για την μη πραγμάτωση των κοινωνικών αιτημάτων του ορισμού της κοινωνικής εργασίας, που είναι ο κρατικός μηχανισμός με την δύσκαμπτη γραφειοκρατία του, είναι ακατόρθωτο να τροποποιηθεί ή να ανατραπεί.

Σημαντικός άξονας στην συνέντευξη ήταν και η ανάδυση του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού, στις οργανώσεις που επιλέξαμε, όπου και στις τρεις διαφαίνεται πως περιορίζεται στο να είναι μεσολαβητικός και υποστηρικτικός και λιγότερο διεκδικητικός στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα δεδομένα αυτά οδηγούν στην επαλήθευση θεωριών από συγγραφείς όπως ο Payne (2000), που υποστηρίζουν ότι η αλλαγή αφορά στην προσαρμογή ενός συστήματος στο περιβάλλον του, και ότι ο κρατικός μηχανισμός που χρηματοδοτεί τις κοινωνικές υπηρεσίες εγκρίνει τη δράση της κοινωνικής εργασίας και επιθυμεί κυρίως ένα καλύτερο συνταίριασμα ανάμεσα στην κοινωνία και τα άτομα χωρίς να επιδιώκει κοινωνικές αλλαγές. Με αυτή την στάση παραγκωνίζεται και η έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η άποψη αυτή επιβεβαιώθηκε από την άποψη που είχαν όλοι οι συμμετέχοντες στην συνέντευξη για το ρόλο που έχουν ως επαγγελματίες άσκησης κοινωνικής εργασίας στις οργανώσεις όπου απασχολούνται.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι απόψεις των οργανώσεων για την πρόληψη και ενημέρωση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού στην κοινωνία μέσω των δράσεων τους. Η κρατική οργάνωση επισημαίνει ότι δεν ορίζεται νομικά πουθενά ως δική της αρμοδιότητα η δικτύωση με την κοινότητα σε βαθμό ενημέρωσης, αλλά μόνο στο βαθμό της παραπομπής των πολιτών σε άλλους προνοιακούς φορείς της κοινότητας. Οι άλλες δύο ΜΚΟ οργανώσεις παρουσίασαν μια πιο ενεργή δράση που αποσκοπεί στην ενημέρωση και την αλληλεπίδραση με τοπικούς φορείς και πολίτες, μέσω παρεμβάσεων που γίνονται περιστασιακά. Αυτά τα στοιχεία ενδεχομένως αντανακλούν α) ότι ο στόχος της πρόληψης και της ενημέρωσης και στις τρεις οργανώσεις είναι μάλλον ασθενής και όχι πρωταρχικός, μια άποψη που οι κριτικές θεωρίες θα υποστήριζαν

πως σαν στάση οδηγεί στην διαίωνιση των θεσμοποιημένων ανισοτήτων στην κοινωνία, στην τροφοδότηση της ισχύς του καπιταλιστικού – γραφειοκρατικού συστήματος, και στην υιοθέτηση μιας συμβατικής στάσης της κοινωνικής εργασίας απέναντι στην κοινωνική αδικία και β) ότι οι δράσεις των οργανώσεων θεωρητικά εμπίπτουν στις ερμηνευτικές θεωρίες που επιδιώκουν να κατανοήσουν την κοινωνική πραγματικότητα υποκειμενικά. Όπως υποστηρίζεται βιβλιογραφικά στο θεωρητικό μέρος της εργασίας μας με τον Howe (1992) να τονίζει ότι η έμφαση στην υποκειμενική εμπειρία των ανθρώπων, αποδυναμώνει το ενδιαφέρον για τα ευρύτερα δομικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας.

Τα δεδομένα που αναλύθηκαν σε αυτήν την θεματική ενότητα αντικατοπτρίζουν τον τρόπο με τον οποίο ασκείται η κοινωνική εργασία στους συγκεκριμένους φορείς και τον βαθμό που οι φορείς συμβάλουν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Από την ανάλυση αυτή προκύπτει ότι όπως υποστηρίζουν οι ριζοσπαστικές-κριτικές θεωρίες, όταν η επαγγελματική πρακτική είναι αποκομμένη από την πολιτική και κριτική θεωρία, στερείται του κοινωνικού ενδιαφέροντος για ισότητα και δικαιοσύνη.

Παρουσίαση 3ης Θεματικής ενότητας

Η στάση και η δραστηριοποίηση της οργάνωσης στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού

Στην τρίτη θεματική ενότητα εξετάστηκε η στάση και η δραστηριοποίηση της κάθε οργάνωσης μέσω του έργου της απέναντι στο κοινωνικό αποκλεισμό. Παράλληλα, ερευνήθηκαν οι απόψεις των οργανώσεων για την πολιτικοποιημένη δράση που αναδύεται μέσω των ριζοσπαστικών προσεγγίσεων και των θεωριών των κοινωνικών κινημάτων για τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Και οι τρεις οργανώσεις από τα δεδομένα που προέκυψαν, ορίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό ως τη μη αποδοχή των ατόμων από το κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον. Υπήρξε συμφωνία απόψεων και ως προς τους παράγοντες που συνθέτουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, όπως η κοινωνική προκατάληψη, η ελλιπής ενημέρωση, η μη υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι ανεπαρκείς και υποχρηματοδοτούμενοι προνοιακοί φορείς που προκύπτουν από το σχεδιασμό κοινωνικής πολιτικής και η γραφειοκρατία.

Από το θεωρητικό κομμάτι της έρευνας επαληθεύονται οι παράγοντες που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό, πλην ενός, αυτού του οικογενειακού περιβάλλοντος που δρα ως κηδεμόνας στην υπεράσπιση δικαιωμάτων των μελών που εξυπηρετούνται από τις

οργανώσεις, γιατί τα ίδια τα μέλη αδυνατούν να είναι ενεργά για λόγους υγείας. Το δεδομένο αυτό στη μία ΜΚΟ οργάνωση συμβάλει στη διατήρηση του κοινωνικού αποκλεισμού λόγω προσωπικών κινήτρων εκμετάλλευσης, που απορρέουν από απολαβές επιδομάτων, που τα ίδια τα μέλη δεν μπορούν να διαχειριστούν. Το ίδιο δεδομένο ισχύει και στη δεύτερη ΜΚΟ οργάνωση, όπου το οικογενειακό περιβάλλον συμβάλει στη διατήρηση του κοινωνικού αποκλεισμού, με τη διαφορά ότι οι κηδεμόνες των μελών δεν έχουν τάσεις εκμετάλλευσης αλλά έχουν φοβικές τάσεις απέναντι στη θεσμοποιημένη κατοχύρωση δικαιωμάτων. Προτιμούν να παραμένουν αποδέκτες επιδοματικής πολιτικής από το να ρισκάρουν την κοινωνική επανένταξη, την οποία θεωρούν ανέφικτη λόγω της κρατικής κυριαρχίας. Στο σημείο αυτό παρατηρείται μια ταύτιση της άποψης της οικογένειας για τον κρατικό μηχανισμό με την κριτική θεωρία που αναφέρεται σε κάθε συστηματική σκέψη που στοχεύει στην κριτική της κυριαρχίας, και εξηγεί την κοινωνική πραγματικότητα με την κριτική της.

Σημαντικά δεδομένα προέκυψαν και από την ανάλυση του παράγοντα της γραφειοκρατίας. Και από τις τρεις οργανώσεις που συμμετείχαν στην έρευνα αναφέρεται πως η γραφειοκρατία αναστέλλει την συμμετοχή των πολιτών στις υπηρεσίες, συντηρεί τον κοινωνικό αποκλεισμό, εμποδίζει την εκπλήρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων και δυσκολεύει την άμεση εξυπηρέτηση των αναγκών των πολιτών. Η «Θάλεια» που δουλεύει σε κρατική οργάνωση αναφέρει για τη γραφειοκρατία:

«Είμαστε καθαρά μια γραφειοκρατική δομή δεν λειτουργούμε σε καμία περίπτωση με άμεσες διαδικασίες που διευκολύνουν και εμάς και τους πολίτες».

Επιπρόσθετα, επηρεάζει τον τρόπο εργασίας του προσωπικού και του αφαιρεί πολύτιμο χρόνο από την ενασχόληση του με πιο ουσιαστικές παρεμβάσεις που στοχεύουν στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι παραδοχές αυτές επιβεβαιώνουν θεωρίες για τις γραφειοκρατικά δομημένες οργανώσεις όπου η πρακτική της διοίκησης τους βασίζεται στις ίδιες αρχές και τεχνικές που βασίζεται κάθε άλλη διοικητική εργασία. Όπως αναφέρθηκε και στο θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας, υπάρχουν συγγραφείς (όπως ο Weber, 1972) που υποστηρίζουν ότι οι γραφειοκρατικά δομημένες κοινωνικές υπηρεσίες και η επαγγελματικοποίηση μειώνουν σημαντικά το ενδιαφέρον και τη διάθεση των ατόμων για συνεργασία με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η αποτελεσματική παρέμβαση και να μεγιστοποιείται ο κοινωνικός αποκλεισμός. Βιβλιογραφικά τα χαρακτηριστικά που πλαισιώνουν το γραφειοκρατικό σύστημα όπως η ιεράρχηση της εξουσίας, η αυστηρή υπακοή σε κανόνες, ο έλεγχος και η λογοδοσία

του προσωπικού προς τους προϊσταμένους, επαληθεύονται από τις απόψεις των υπό έρευνα οργανώσεων. Καταλήγοντας για το θέμα της γραφειοκρατίας μέσω της έρευνας προέκυψε ότι το πιο άκαμπτο μοντέλο γραφειοκρατίας απαντάται στην κρατική οργάνωση βάση του καθηκοντολογίου που ορίζεται για το προσωπικό.

Τα δεδομένα της έρευνας για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής βρίσκουν τις δύο ΜΚΟ οργανώσεις να ασκούν μια αυστηρή κριτική στο μοντέλο της κοινωνικής πολιτικής που εφαρμόζεται στην Ελλάδα ενώ η κρατική οργάνωση εκφράζει μια συναινετική άποψη για τις πρακτικές της κοινωνικής πολιτικής. Η «Λουΐζα» που εργάζεται σε δομή για την ψυχική υγεία σχολιάζει την άποψη της για το σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού:

« Αυτή την εποχή, ποια οργάνωση ποιο κράτος πρόνοιας; Η τάση είναι να καταργηθεί οτιδήποτε έχει να κάνει με πρόνοια. Και αυτή η δομή τώρα που ήρθατε ίσως προλάβετε και ήρθατε, δεν ξέρουμε αν του χρόνου θα υπάρχει και αν γίνει αυτό οι ασθενείς μπορεί να γυρίσουν στο ψυχιατρείο. Δεν υπάρχει πρόνοια στην Ελλάδα αυτό είναι δεδομένο».

Οι δύο ΜΚΟ οργανώσεις θεωρούν ότι οι προνοιακοί φορείς που είναι κυρίως ο τομέας της κοινωνικής πολιτικής που ασχολείται με τον κοινωνικό αποκλεισμό, θα έπρεπε να αναζητούν και να υλοποιούν μέτρα, τα οποία θα συντελούσαν στην μείωση των κοινωνικών αντιθέσεων και στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Από την εμπειρία τους επιβεβαιώνουν κατηγορηματικά ότι αυτό δεν εφαρμόζεται και ότι υπάρχει τάση να καταργηθεί οτιδήποτε έχει να κάνει με πρόνοια. Η γνώμη της κρατικής οργάνωσης είναι πως ανάμεσα στις υπηρεσίες πρόνοιας άλλες έχουν ανακουφιστικό ρόλο και άλλες ουσιαστικό, χωρίς όμως να γίνει αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα. Οι απόψεις των δυο ΜΚΟ οργανώσεων έρχονται να ανατρέψουν την ιδεατή εικόνα σχηματισμού κοινωνικής πολιτικής που βιβλιογραφικά το πεδίο της προσεγγίζεται από την ενασχόληση με κοινωνικές δραστηριότητες και υπηρεσίες, με τη μελέτη των κοινωνικών αναγκών, και την διερεύνηση των παραμέτρων που προάγουν την κοινωνική ευημερία, την κοινωνική συμμετοχή, και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων. Στο σημείο αυτό, και οι δύο ΜΚΟ οργανώσεις επισημαίνουν ότι ο υποτιθέμενος ρόλος της προνοιακής πολιτικής δεν εφαρμόζεται σε καμία περίπτωση μιας και λόγω της υποχρηματοδότησης, της γραφειοκρατίας και της κοινωνικά κατασκευασμένης αδικίας δεν καταφέρνει να αντιμετωπίσει τον κοινωνικό αποκλεισμό και να επιφέρει κοινωνική αλλαγή. Τα δεδομένα αυτά συμπίπτουν με θεωρητικές απόψεις για την νεοφιλελεύθερη προσέγγιση της κοινωνικής πολιτικής που δίνει

έμφαση στην ατομική πρωτοβουλία στα πλαίσια της λειτουργίας της αγοράς, στην εθελοντική προσφορά και στην οικογένεια, τη συνοχή της οποία απειλούν οι πολιτικές του κράτους πρόνοιας.

Σε αυτό το σημείο θέλουμε να αναφερθεί ότι η αόριστη απάντηση («*Ούτε εδώ δεν μπορώ να σας πω κάτι περισσότερο, βέβαια η κοινωνική πολιτική εμπεριέχεται και σαν έννοια στον τίτλο του Αντιδημάρχου που έχουμε και στο δεύτερο πανεπιστημιακό πτυχίο της προϊσταμένης της υπηρεσίας, όμως για τη γνώμη της οργάνωσης δεν μπορώ να μιλήσω εγώ αυτή τη στιγμή, ότι έχω πει είναι η προσωπική μου γνώμη. Πιστεύω όμως πως υπάρχουν δομές πρόνοιας και μέσα στο Υπουργείο και στην Περιφέρεια, τώρα για το σχεδιασμό πιστεύω πως κάποιες από αυτές τις δομές έχουν ουσιαστικό ρόλο. Εμείς σαν υπηρεσία σας είπα έχουμε ανακουφιστικό ρόλο στο εδώ και σήμερα.*».) που δόθηκε από την κρατική οργάνωση σε σχέση με το ρόλο των προνοιακών φορέων δεν μας δίνει την δυνατότητα να υποθέσουμε κάποιο διαφορετικό τρόπο αξιοποίησης του σχεδιασμού της κοινωνικής πολιτικής, μας δίνει την αφορμή να υποθέσουμε ότι η φύση της θέσης του σε δημόσια κρατική υπηρεσία του συνεντευξιαζόμενου μπορεί ενδεχομένως να δρα ανασταλτικά στην τοποθέτηση του.

Ενδιαφέροντες απόψεις αναφέρθηκαν και στο κομμάτι της έρευνας σχετικά με το αν η οργάνωση λειτουργεί σε δύο αντιφατικά επίπεδα, αυτό της στήριξης και αυτό του κοινωνικού ελέγχου, στη δραστηριοποίηση της σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Και οι τρεις συμφώνησαν για το πεδίο στήριξης που καλλιεργούν και προσφέρουν μέσω των υπηρεσιών της οργάνωσης. Καθεμία μέσω διαφορετικών μεθόδων ανάλογα με το είδος υπηρεσιών που προσφέρουν, τις ανάγκες των πολιτών, και τους στόχους που επιδιώκουν να επιτύχουν. Η κρατική οργάνωση προσφέρει οικονομική στήριξη μέσω επιδομάτων και ενημέρωση στους πολίτες για τη συμμετοχή τους σε κάποιο πρόγραμμα στήριξης. Η μία ΜΚΟ οργάνωση προσφέρει ατομική ψυχοκοινωνική υποστήριξη, και στήριξη μέσω ομάδας με σκοπό την ενδυνάμωση. Ακόμα μέσω της εκπαιδευτικής υποστήριξης και της ενημέρωσης στοχεύει στην κοινωνική επανένταξη και την ένταξη στην αγορά εργασίας. Η δεύτερη ΜΚΟ οργάνωση προσφέρει ατομική ψυχοκοινωνική υποστήριξη με σκοπό την κάλυψη βασικών αναγκών και την οποιαδήποτε διευθέτηση χρειάζεται το άτομο, και στήριξη μέσω ομάδας με σκοπό την κινητοποίηση των μελών, και την εξωτερική συναισθημάτων. Από τα δεδομένα αυτά προκύπτει ότι ο υποστηρικτικός ρόλος των οργανώσεων δίνει μια προσωρινή ανακούφιση στα μέλη, χωρίς να εμβαθύνει με προοπτικές αλλαγής για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Και οι τρεις αναφέρουν πως

αν στο πεδίο στήριξης συμμετείχε ενεργά και το κοινωνικό κράτος και η τοπική κοινωνία τα αποτελέσματα θα ήταν ενθαρρυντικά για τη συνέχιση του υποστηρικτικού τους έργου, και για την επανένταξη των μελών. Για το πεδίο του κοινωνικού ελέγχου μόνο μία εκ των τριών οργανώσεων αποδέχεται ότι η οργάνωση είναι φορέας κοινωνικού ελέγχου, μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης που στοχεύει στην ένταξη στην αγορά εργασίας, και μέσω της υιοθέτησης ενός αξιακού συστήματος από τα μέλη, σύμφωνα με τα κοινωνικά πρότυπα, εξασφαλίζοντας τις θεσμοποιημένες υποχρεώσεις του ατόμου μέσα στο κοινωνικό σύστημα. Οι άλλες δύο οργανώσεις υποστηρίζουν πως με το έργο τους δεν προωθούν τον κοινωνικό έλεγχο. Σύμφωνα με αυτό το δεδομένο παρατηρείται μια αντίφαση ως προς τον σκοπό της κάθε οργάνωσης, που είναι η κοινωνική επανένταξη. Τα μέσα που χρησιμοποιούν και οι δύο οργανώσεις για την εκπλήρωση του σκοπού αυτού προσεγγίζονται και από την έννοια του κοινωνικού ελέγχου που περιλαμβάνει όπως υποστηρίζεται βιβλιογραφικά, ένα σύνολο υποδείξεων που έχουν ως στόχο να επαναφέρουν και να διορθώσουν κάθε συμπεριφορά αντίθετη με τους αποδεκτούς κοινωνικούς κανόνες και αξίες, απομακρύνοντας τα αποτελέσματα μιας διαφορετικής συμπεριφοράς από τις πηγές που την διαμορφώνουν. Αξίζει να σημειωθεί ότι και στις τρεις οργανώσεις χρειάστηκε να εξηγηθεί η έννοια του κοινωνικού ελέγχου, την οποία συνέδεαν είτε με τον έλεγχο που δέχονται από τους ανωτέρους τους, είτε με το αν ασκούν έλεγχο στα μέλη που εξυπηρετούν. Η κρατική οργάνωση συγκεκριμένα ανέλυσε την έννοια του ελέγχου ως προς τον έλεγχο που πραγματοποιεί η οργάνωση για την αξιολόγηση κάθε υπόθεσης για λήψη ή μη επιδόματος από τον πολίτη. Χαρακτηριστικά η «Θάλεια» αναφέρει:

«...Δεν νομίζω ότι ασκείται κοινωνικός έλεγχος από τη δική μας υπηρεσία. Βέβαια η αλήθεια είναι ότι μας χρησιμοποιούν για να γίνει ένας άλλος έλεγχος, έλεγχος κακής λήψης και χρήσης επιδομάτων».

Ενδιαφέροντα δεδομένα εξάγονται και από το πεδίο της έρευνας σχετικά με την άποψη των οργανώσεων για την διεκδικητική δράση των κοινωνικών κινημάτων που υιοθετούν μια αντισυμβατική στάση με στόχο την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η κρατική οργάνωση θεωρεί ότι η νομοθεσία βρίσκεται πάνω από την οποιαδήποτε δράση και πρέπει να τηρείται πιστά. Χαρακτηριστικά η «Θάλεια» σχολιάζει:

«Αν αψηφήσεις κρατικές εντολές κινδυνεύεις να χάσεις τη δουλειά σου. Εμείς εφαρμόζουμε αυτό που λέει καθαρά ο νόμος».

Αναγνωρίζει τη διεκδικητική δράση μόνο σε συνδικαλιστικό επίπεδο και για τη δράση της οργάνωσης υποστηρίζει πως έχει την υποχρέωση να καταθέτει προτάσεις για τροποποιήσεις στις παροχές,

ώστε να είναι πιο αξιοπρεπείς και συμβατές με τις ανάγκες των πολιτών, χωρίς να προβλέπονται κοινωνικές αλλαγές ή ουσιαστική αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η μία ΜΚΟ υποστηρίζει πως μόνο αν οι προνοιακοί φορείς συλλογικά διεκδικούσαν

καλύτερη χρηματοδότηση θα μπορούσε να επέλθει η κοινωνική χειραφέτηση, διαφορετικά το αίτημα για κοινωνική αλλαγή και άρση του κοινωνικού αποκλεισμού παραμένει σε επίπεδο προσδοκίας. Η δεύτερη ΜΚΟ υποστηρίζει με βάση την εμπειρία της σε συλλογικές διεκδικήσεις πως τελικά υπάρχει μεγάλη ματαιώση όταν υπάρχει εναντίωση στην κοινωνική αδικία, και το επιθυμητό αποτέλεσμα για κοινωνική αλλαγή και άρση του κοινωνικού αποκλεισμού δεν επιτυγχάνεται λόγω της κρατικής κυριαρχίας η οποία έχει εδραιωθεί σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής. Αναφορικά με αυτό η «Λουΐζα» αναφέρει:

«Μία διεκδίκηση που κάναμε συλλογικά σε σχέση με την υποχρηματοδότηση, όταν παραμείναμε για οκτώ μήνες απλήρωτοι επέφερε περικοπές μισθών και απολύσεις. Φτάσαμε μέχρι το Υπουργείο αλλά η στάση αυτή δεν έφερε αποτέλεσμα. Ότι αποφασίσουν τα αφεντικά θα γίνει, η εξουσία έχει μεγάλη δύναμη. Ότι και να κάνεις αυτή θα βγει από πάνω και αυτό φαίνεται στις μέρες μας πάρα πολύ έντονα. Πρέπει να έχεις πάρα πολύ μεγάλη δύναμη για να αντέχεις τη ματαιώση τη μία μετά την άλλη. Πας στα δικαστήρια χάνεις και όταν διεκδικείς απολύεσαι ή μειώνουν το μισθό σου ή σε αποκλείουν από άλλες δομές. Δεν μετανιώνω για τίποτα. Πρέπει να αντισταθείς μέχρι τέλους».

Η σύνθεση των δεδομένων δεν συμβαδίζει με απόψεις για συλλογικές κινητοποιήσεις διεκδίκησης δικαιωμάτων, ούτε με την πολιτικοποιημένη δράση έναντι του κοινωνικού αποκλεισμού, αφορά τροποποιήσεις και κοινωνικές μεταβολές που δεν εμπεριέχουν το στοιχείο κριτικής σκέψης, όπως οι ριζοσπαστικές – κριτικές θεωρίες οι οποίες προσεγγίζουν τις κοινωνικές συνθήκες, προκειμένου να αποκαλύψουν κρυμμένες δομές. Στα συγκεκριμένα δεδομένα δεν αναλύονται οι κοινωνικές δομές, ούτε αναλύονται τα κοινωνικά προβλήματα με βάση τον κοινωνικό σχηματισμό αλλά με βάση τα ατομικά χαρακτηριστικά. Και οι τρεις οργανώσεις δεν υποστηρίζουν πως μπορούν να ασκήσουν πιέσεις και ρήξεις με τον υπάρχον κοινωνικό σχηματισμό, αυτό ίσως να οφείλεται στο πολύχρονο διάστημα εργασίας τους στην συγκεκριμένη οργάνωση, και στην ελλιπή εκπαίδευση που μπορεί να έχουν για το ρόλο της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας που είναι υποστηρικτικός, αλληλέγγυος και συγκρουσιακός με σκοπό την επίτευξη των συλλογικών συμφερόντων.

Στο επόμενο και τελευταίο πεδίο της έρευνας αναλύονται

δεδομένα σχετικά με το αν οι οργανώσεις μέσω του έργου τους επιτυγχάνουν την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Και οι τρεις οργανώσεις συμφωνούν πως μέσα απ' το έργο τους δεν επιτυγχάνεται η άρση του κοινωνικού αποκλεισμού μιας και πάντα βρίσκουν τροχοπέδη τους παράγοντες που τον συνθέτουν. Για την κρατική οργάνωση κύριος ανασταλτικός παράγοντας είναι η υποχρηματοδότηση, για τη μία ΜΚΟ η οικογένεια και για τη δεύτερη ΜΚΟ η κοινωνική προκατάληψη και ο φόβος της οικογένειας.

Όπως μας λέει η «Ιωάννα» :

«Εμείς προσπαθούμε να κάνουμε άρση του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά πλήρη ανταπόκριση δεν βρίσκουμε. Είναι αποθαρρυντικό ακόμα και όταν στις εξόδους μας με τα μέλη, υπάρχουν καταστηματαρχες που μπορεί να μην μας δεχτούν στο χώρο τους, χρησιμοποιώντας διάφορες προφάσεις. Αυτό κι αν είναι κοινωνικός αποκλεισμός»!

Κοινά χαρακτηριστικά στις δράσεις των οργανώσεων είναι α) η συνεχής προσπάθεια τους ακόμα κι όταν δεν υπάρχει κοινωνική ανταπόκριση και κρατική υποστήριξη στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, β) οι μεμονωμένες κινητοποιήσεις τους που δεν καταφέρνουν να υποστηρίξουν συλλογικά συμφέροντα και να προασπίσουν την κοινωνική δικαιοσύνη και γ) η μη διεκδικητική στάση τους απέναντι στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων και του αιτήματος της κοινωνικής αλλαγής. Οι θεωρίες που χρησιμοποιούνται με αυτή την οπτική δράσης είναι της επικεντρωμένης σε στόχους κοινωνικής εργασίας, που εστιάζεται σε καθορισμένες κατηγορίες προβλημάτων και ενδιαφέρεται για την επίδοση των ατόμων με σκοπό την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων. Αυτή η υιοθετημένη οπτική μπορεί να οφείλεται σε λόγους α) εκπαίδευσης, β) υποκειμενικής στάσης, γ) κοινωνικής και πολιτικής φιλοσοφίας των οργανώσεων και δ) η μη συνειδητοποίηση της ανάγκης αλλαγής του συστήματος και προοπτικές για δομικές αλλαγές από τη μεριά της κοινωνικής εργασίας, ε) μη παρεμβατικής δράσης στο είδος και στον τρόπο λειτουργίας των οργανισμών.

Οι προτάσεις τους για τον κοινωνικό μετασχηματισμό και την άμβλυνση του κοινωνικού αποκλεισμού αφορούν τροποποιήσεις προνοιακών δομών που αποσκοπούν στην επίτευξη της κοινωνικής επανένταξης των ατόμων.

Δύο απ'τις τρεις οργανώσεις υποστηρίζουν πως για την επιδίωξη της κοινωνικής αλλαγής και της κοινωνικής δικαιοσύνης απαιτείται καλύτερη χρηματοδότηση και πρόνοια. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη της τρίτης οργάνωσης που υποστηρίζει πως δεν υπάρχει καμία πρόταση για κοινωνική αλλαγή όσο οι εταιρειάρχες των ΜΚΟ στοχεύουν στο κέρδος.

Η σπουδαστική ομάδα θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικά τα αποτελέσματα – δεδομένα της έρευνας καθώς οι θεωρίες και οι απόψεις που περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφική μελέτη συσχετίζονται με τα δεδομένα που αναδείχθηκαν από την παρούσα ερευνητική διαδικασία. Τα αποτελέσματα αυτά αν και εμπεριέχουν περιορισμούς όσον αφορά τη γενίκευση, απαντούν στην υπόθεση της μελέτης μας ,που αφορά το αν οι προνοιακές οργανώσεις επιτυγχάνουν με το έργο τους την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και αν τελικά επιτυγχάνεται, μέσω αυτών, το κύριο αίτημα της κοινωνικής εργασίας που είναι η κοινωνική αλλαγή και η κοινωνική δικαιοσύνη. Όσο η εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας υπηρετεί την κυρίαρχη πολιτική ιδεολογία, τόσο η απόσταση για την κριτική ανάλυση της κοινωνικής πραγματικότητας θα μεγαλώνει και θα καθιστά την κοινωνική εργασία έναν απλό παρατηρητή στην άρση των κοινωνικών κεκτημένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγκεκριμένη εργασία με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και την διεξαγωγή της έρευνας, μας επέτρεψε να διακρίνουμε τη φύση και θέση της κοινωνικής εργασίας στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Για την σπουδαστική ομάδα η εργασία αυτή αποτελεί κριτήριο της τοποθέτησης μας, για την ιδεολογική διάσταση της κοινωνικής εργασίας στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Χρησιμοποιώντας την συγκριτική μέθοδο και άλλες τεχνικές της θεμελιωμένης θεωρίας για την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας σε συνδυασμό με την θεωρία, καταλήξαμε σε μερικά συμπεράσματα τα οποία και παραθέτουμε. Αξίζει να αναφερθεί εδώ όμως, ότι τα συμπεράσματα αυτά είναι ενδεικτικά μόνο στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής μας δραστηριότητας και ότι περαιτέρω έρευνα χρειάζεται για τη διασαφήνιση της θέσης της κοινωνικής εργασίας σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Η μέθοδος κοινωνικής εργασίας που εφαρμόζεται κυρίως για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού είναι η Κοινωνική Εργασία με Άτομα, η οποία και αποτυγχάνει να επιλύσει τους παράγοντες που σχηματίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, μιας και η λύση αναζητείται στην κοινωνική επανένταξη του ατόμου και στην ψυχοκοινωνική του υποστήριξη.

Το ζήτημα του αποκλεισμού αποτελεί ένα δυσεπίλυτο θέμα για την κοινωνική εργασία, όσον αφορά την πρόσληψή του και την αντιμετώπιση του, κι αυτό γιατί η προέλευση σχηματισμού του είναι πολιτική. Το νόημα του κοινωνικού αποκλεισμού και οι στρατηγικές της κοινωνικής πολιτικής που παράγονται για την καταπολέμησή του δεν θα πρέπει να θεωρούνται επιστημονικά ουδέτερες. Αυτό συμβαίνει γιατί η επιστήμη επηρεάζεται από την πολιτική φιλοσοφία της κάθε εποχής. Η κατασκευή του αποκλεισμού και των αποκλεισμένων οφείλεται στους πολιτικούς και στους τεχνοκράτες που είναι υπεύθυνοι για την κοινωνική πρόνοια, και όχι σε μια περιπτωσιολογία ομάδων των οποίων η σχέση με τη συνολική κοινωνική δομή μένει απροσδιόριστη και αναζητήσιμη. Η μετατόπιση στην περιπτωσιολογία ομάδων, μέθοδο αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού που αναπτύσσει και η κοινωνική εργασία, αφήνει το περιθώριο να αναδυθούν συμπεράσματα όπως ότι:

Ü Η κοινωνική επανένταξη των πολιτών και η αξιολόγηση της ως λύση στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, φέρει

χαρακτηριστικά κοινωνικού ελέγχου.

Ü Η κοινωνική εργασία για την αντιμετώπιση του αποκλεισμού δεν υπερασπίζει τα δικαιώματα των πολιτών, και παραμένει σ' ένα αναχρονιστικό – φιλανθρωπικό στάδιο άσκησης κοινωνικής εργασίας χωρίς ορίζοντες για κοινωνικές αλλαγές.

Ü Η μεθοδολογία της κοινωνικής εργασίας στην άρση του αποκλεισμού υποθάλλει την κοινωνική δικαιοσύνη, με το να αναλαμβάνει το ρόλο του μεσολαβητή ανάμεσα σ' ένα δύσκαμπτο και κατασκευασμένο γραφειοκρατικό σύστημα, που εγκρίνει την επιδοματική αγωγή του πολίτη και συντηρεί την εξάρτηση του απ' αυτό, και στην ψυχοκοινωνική υποστήριξη αποδοχής της κοινωνικής αδικίας από το άτομο.

Ü Η μη συμμετοχική δράση της κοινωνικής εργασίας σε συλλογικές διεκδικήσεις για την ανατροπή του κοινωνικού αποκλεισμού τροφοδοτεί την κρατική ισχύ και τον παρεμβατισμό, που οδηγεί στην στέρηση της κοινωνικής ευημερίας των πολιτών και στην κοινωνική πειθάρχηση.

Ü Η στάση της κοινωνικής εργασίας στον κοινωνικό αποκλεισμό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως τροχοπέδη για την κοινωνική χειραφέτηση, μιας και με τον τρόπο που ασκείται καταλήγει να είναι σαν ένας “ιμάντας μεταβίβασης” της κυρίαρχης ιδεολογίας.

Ü Το θεωρητικό περιεχόμενο της εκπαίδευσης που προάγεται στην κοινωνική εργασία, από τα σπουδαστικά χρόνια, αφορά κυρίως ερμηνευτικές θεωρίες, θεραπευτικές και ατομικιστικές απόψεις για την προσέγγιση των κοινωνικών προβλημάτων, όπως και του κοινωνικού αποκλεισμού, που χρησιμοποιούνται με την οπτική της επικεντρωμένης σε στόχους κοινωνικής εργασίας, παρόλα αυτά η κοινωνική εργασία θεωρείται μια κοινωνική επιστήμη. Με ατομοκεντρική οπτική δεν μπορεί να ανταπεξέλθει σε μια πιο σύνθετη αναζήτηση νοήματος του κοινωνικού αποκλεισμού, γιατί τον αντιμετωπίζει εξατομικευμένα και μονοδιάστατα.

Ü Ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει πολιτικό χαρακτήρα και όσο δεν διαμορφώνονται μορφές πολιτικής κινητοποίησης, δεν θα αναδυθεί και η διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής.

Μία πρόταση της σπουδαστικής ομάδας για μελλοντική μελέτη θα μπορούσε να περιλαμβάνει μία έρευνα που ο σκοπός της θα ήταν η μελέτη θεωρίας και δράσης των χειραφετικών κινημάτων στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ως επίλογο εργασίας θα θέλαμε να αναφέρουμε την προσωπική μας άποψη, ως τοποθέτηση για τον κοινωνικό αποκλεισμό μιας και

θεωρούμε ότι όλοι εκτός του κρατικού μηχανισμού είμαστε αποκλεισμένοι. Πιστεύουμε ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν αντιμετωπίζεται με τις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας, παρά μόνο σε συνδυασμό με την συμμετοχική δράση των κοινοτήτων. Ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας σε μια τέτοια δράση δεν θα έπρεπε να είναι καθοδηγητικός αλλά ενδυναμωτικός και αλληλέγγυος. Η άρση του κοινωνικού αποκλεισμού μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο συλλογικά με συμμετοχική λήψη αποφάσεων για τα κοινά μέσα στην κοινότητα, με τη συνέλευση της γειτονιάς που χαρακτηρίζει την κοινοτική αυτοοργάνωση.

Με μέσο την πληροφόρηση για εναλλακτικές μορφές οργάνωσης, θα εξυπηρετούσε την κοινωνική χειραφέτηση, με το να προσπαθήσει να βοηθήσει την κοινότητα όχι για το τι πρέπει να κάνει, αλλά να μάθει να επιλέγει εποικοδομητικές λύσεις αντιμετώπισης προβλημάτων. Η κοινοτική δράση θα μπορούσε να αφορά στη δημιουργία ισχυρών οργανώσεων σε κοινοτικό επίπεδο, ή μέσα από προγράμματα κοινοτικής παρέμβασης, κοινοτικές επιχειρήσεις και πρωτοβουλίες πολιτών, την εκδοχή δομών με τη μορφή των κοινοβιακών τρόπων ζωής. Αυτοί οι νέοι τρόποι ζωής περιλαμβάνουν την απόδοση της ιδιοκτησίας στο κοινόβιο, τη πρακτική της επικαρπίας των αγαθών, την από κοινού εκτέλεση και την εναλλαγή στις διάφορες εργασίες, τη συλλογική μέριμνα για τα παιδιά και ένα σχετικό επίπεδο οικονομικής αυτονομίας. Μέσα από την κοινωνική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών διαμορφώνονται οι όροι και απελευθερώνονται δυναμικές που μπορούν να αξιοποιηθούν για την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών.

Βασικός παράγοντας για την προαγωγή της κοινωνικής χειραφέτησης είναι η εκπαίδευση με κριτική σκέψη και η πληροφόρηση σε επίπεδο εναλλακτικών προτάσεων στα προβλήματα που προκύπτουν, και απαιτούν κριτική συνειδητοποίηση και συλλογικές αποφάσεις. Προς αυτή τη κατεύθυνση η κοινωνική εργασία θα μπορούσε να υπερβεί τα προνοιακά μοντέλα και τις γραφειοκρατικές λύσεις των κοινωνικών υπηρεσιών και να συνδεθεί με τη δράση των κοινωνικών κινημάτων προτείνοντας λύσεις με μακροπρόθεσμη προοπτική. Η κριτική κοινωνική εργασία είναι ένα απελευθερωτικό μοντέλο γιατί η οπτική της επιτρέπει στους επαγγελματίες να αποδεσμευτούν από αυτό που αντιλαμβάνονται ως δεδομένο και να δημιουργήσουν με την δράση τους προοπτικές για ουσιαστικές κοινωνικοπολιτικές αλλαγές. Παράλληλα όμως δρα απελευθερωτικά και για τους χρήστες των υπηρεσιών της, ακριβώς γιατί τους αναγνωρίζει ως πολίτες αντί για «αυτούς που χρειάζονται θεραπεία».

Μπορεί η πραγμάτωση μιας ιδανικής κοινότητας – κοινωνίας

να φάνταζε πάντα απίθανη, αλλά είναι το ιδανικό και μοναδικό μέσο για την ουσιαστική απελευθέρωση και την αλλαγή ολόκληρης της κοινωνίας. Πλέον η ανάγκη για αναμόρφωση της κοινωνίας εκφράζεται έμπρακτα με κινηματικές δράσεις για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού σ' όλο τον κόσμο. Το αίτημα για το σχηματισμό μιας ουτοπικής – ευτοπικής κοινωνίας εκφράζει την επιθυμία για έμπρακτες αλλαγές που θα ξεπεράσουν τον όποιο αποκλεισμό και θα αναδείξουν συλλογικές αξίες.

Κλείνοντας θα θέλαμε να παραθέσουμε ένα μικρό απόσπασμα του Κιρκεγκωρ , ο οποίος έλεγε :

«Δεν είναι ο δρόμος που είναι δύσκολος, είναι το δύσκολο που είναι ο δρόμος». (Οικονόμου Γ., 2011).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

A.F Charlmes (2000). *Τι είναι αυτό που το λέμε Επιστήμη;* Ηράκλειο: Παν/κες Εκδόσεις Κρήτης.

Αμίτσης Γ. και Λαζαρίδης Γ. (2001). *Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα.* Αθήνα: Παπαζήση.

Βιρβιδάκης Σ., Καρασμάνης Β., Τουρνά Χ. (2007). *Αρχές Φιλοσοφίας.* Αθήνα : ΥΠΕΠΘ, ΟΕΔΒ.

Βενιέρης Δ. , Παπαθεοδώρου Χ. (2003). *Η Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα.* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Γετίμης Π. – Γράβαρης Δ. (1993). *Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική.* Αθήνα: Θεμέλιο.

Γέμτος Π. (1995). *Οι κοινωνικές επιστήμες.* Αθήνα: Τυπωθήτω.

Γεωργούλας Α. (2006). *Κοινωνικές δομές και κατηγορίες της σκέψης.* Αθήνα: Gutenberg.

Δημοπούλου- Λαγωνίκα Μ., Ταυλαρίδου- Καλούτση Μ., Μουζακίτης Χ. (2006). *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας Μοντέλα Παρέμβασης,* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Διαμαντόπουλος, Δ. (2002). *Σύγχρονο Λεξικό των βασικών εννοιών του υλικού-τεχνικού, πνευματικού και ηθικού πολιτισμού.* Θεμελιώδεις γνώσεις εννοιών γενικής παιδείας. Αθήνα: Πατάκης.

Ζωγράφου Α. (2002). *Ο Διπλός ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας στο Πλαίσιο των κοινωνικών οργανώσεων.* Αθήνα: Τυπωθήτω.

Horkheimer M. ,(1937). *Φιλοσοφία και κοινωνική κριτική.* Αθήνα: Ύψιλον .

Hollis M. (2005). *Φιλοσοφία των κοινωνικών επιστημών.* Αθήνα: Κριτική.

Jouhy , Ζωγράφος Α. (1997). *Κοινωνική εργασία με κοινότητα.* Πάτρα: Β Έκδοση.

Ιατρίδης Δ., (2002). *Σχεδιασμός Κοινωνικής Πολιτικής. Θεωρία και πράξη του κοινωνικού σχεδιασμού*. Αθήνα: Gutenberg.

Καλλινικάκη Θ. (1998). *Κοινωνική Εργασία. Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καλούτση Α. (1991). *Κοινωνική εργασία. Παιδαγωγική- Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια- Λεξικό*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καλούτση Α. (1981). *Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών*. Αθήνα: ΣΚΛΕ.

Wandrei, Karin E. Karls, James M. (Μεταφρ.Καρπέτης Γ.) (2010). *Εγχειρίδιο Πλεύση. Το πρόσωπο στο περιβάλλον του. Σύστημα ταξινόμησης προβλημάτων κοινωνικής λειτουργικότητας στην πρακτική της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καραποστόλη (1984). *Μορφές της κοινωνικής δράσης*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Καυτατζόγλου Ι.,(2006). *Κοινωνικός αποκλεισμός: Εκτός, εντός και υπό*. Αθήνα: Σαββάλλας.

Καυτατζόγλου Ι., (2005). *Φιλοσοφία των κοινωνικών επιστημών*. Αθήνα: Κριτική.

Κοντιάδης Ξ (1997). *Κράτος πρόνοιας και κοινωνικά δικαιώματα*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Κοντιάδης Ξ. (2008). *Εισαγωγή στην Κοινωνική Διοίκηση και τους Θεσμούς Κοινωνικής Ασφάλειας*. Αθήνα: Παπαζήση.

Καλογεράτος Π. (2001). *Τα κοινωνικά κινήματα ως γνωστικό αντικείμενο της πολιτικής επιστήμης και της κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Ν. Σακκουλα.

Κογκίδου Δ. (1998). *Σε αναζήτηση μιας νέας κοινωνικής πολιτικής για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού*. Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα .

Κασιμάτης Γ. (1999). *Συνταγματική Δικαιοσύνη*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Κασιμάτη, Κ. (Επιμ.) (1998). *Κοινωνικός αποκλεισμός: Η ελληνική εμπειρία*. Αθήνα:Gutenberg.

Κυριαζή Ν. (1999). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Κατριβέσης Ν . (1996). *Η Κοινωνιολογική προσέγγιση της πολιτικής ιδεολογίας στον Pierre Ansart*. Αθήνα: Gutenberg.

Kroehler J . (2007). *Κοινωνιολογία. Οι βασικές έννοιες*. Αθήνα: Κριτική.

Khun T. (1981). *Η δομή των επιστημονικών επαναστάσεων*. Αθήνα: Σύγχρονα Θέματα.

Λιανός (2000). *Κοινωνική δικαιοσύνη Θεωρίες, ιδέες, εμπειρίες, προτάσεις*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Λύτρας Α. (2004). *Αποκλεισμοί στην Παγκοσμιοποίηση: ζητήματα κοινωνικής πολιτικής*. Αθήνα: Παπαζηση.

Λεμπόν Λ. Ζ. Μ. & Ζωμπερ Α. (μετ. Ηλ. Νικολακόπουλος — Χ. Ντάλη) (1970). *(Αυτο)κριτική της επιστήμης*. Αθήνα: Βέργος, 1973.

Μπιτσάκης Ε. (1986). *Ιδεολογικά*. Αθήνα: Gutenberg.

Μπόμπιο Ν. (μτφρ .Δρακοπούλου, Α.,) (1998). *Γερνώντας*. Αθήνα: Πόλις.

Μάνεσης (1989). *Η συνταγματική αναθεώρηση του 1986*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Ξανθοπούλου Α. (2006) *Λεξικό φιλοσοφικών όρων*. Αθήνα: Μέδουσα.

Victoroff D. (1988). *Βασικά θέματα της Κοινωνιολογίας και Κοινωνιολογικό λεξικό*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Payne Μ. (Επιμ. Καλλινικάκη Θ.) (2000). *Σύγχρονη θεωρία της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παπαϊωάννου Κ (μτφρ. Γ. Φαράκλας) (1992), *Χέγκελ* Εναλλακτικές Εκδόσεις [έκδ. πρωτοτύπου: 1962].

Πάτσης Χ. (2004) *Κοινωνιολογία και κοινωνικά συστήματα*. Κέντρο Ευρωπαϊκών Εκδόσεων "Χάρη Τζο Πάτση

Πετράκη (1998). *Κοινωνικός Αποκλεισμός : Παλαιές και νέες αναγνώσεις του κοινωνικού προβλήματος*. Παν/μιο Μακεδονίας: 6ο Επιστημονικό Συνέδριο Ισχύματος Σάκη Καράγεωργα.

Πουланτζας Ν. (1975). *Classes in Contemporary Capitalism*. London: New Left Books.

Προβόπουλος (2007) . *Η κρίση στην κοινωνική ασφάλιση: η περίπτωση του ΙΚΑ,ΙΟΒΕ*. Αθήνα: Επίκαιρα θέματα.

Ρομπόλης Σ – Χλέτσος Μ. (2005). *Η κοινωνική πολιτική μετά την κρίση του κράτους πρόνοιας*. Αθήνα: Παρατηρητής.

Στεργίου Α. , Ρομπόλης Σ. (2007). *Κοινωνικά δικαιώματα και κρίση του κράτους πρόνοιας* (συλλογικό έργο). Αθήνα: Σαββάλας.

Σταθόπουλος Π.(2005). *Κοινωνική Πρόνοια. Ιστορική εξέλιξη- Νέες κατευθύνσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Σακελλαρόπουλος Θ., (2003). *Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής*. Τόμος Α΄. Αθήνα: Διόνικος.

Στασινοπούλου Ο. (Επιμ. Στεφανίδου –Καρανικόλα) (2006). *Κράτος Πρόνοιας*. Αθήνα: Gutenberg.

Σύλλογος Πολιτικών Εξόριστων Γυναικών (2006). *Στρατόπεδα Γυναικών, Χίος - Τρίκερι - Μακρόνησος - Αϊ-Στράτης 1948 – 1954. Ιστορικό Ντοκουμέντο*. Αλφειός.

Τ.Η Marshall – Τ. Bottomore (μτφρ : Ολγα Στασινοπούλου) (2001). *Ιδιότητα του πολίτη και κοινωνική τάξη*. Αθήνα: Gutenberg.

Τάτσης Ν. (2004). *Νεωτερικότητα και κοινωνική αλλαγή*. Αθήνα: Νήσος.

Τσαούσης Δ.Γ. (1984). *Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Gutenberg.

Tilly Charles_ (μεταφρ. Τσακίρης Θ.) (2007). *Κοινωνικά κινήματα 1768-2004*. Αθήνα: Σαββάλας.

Τσάτσος Θ. Δ. (1988). *Συνταγματικό Δίκαιο Τόμος Γ΄, Θεμελιώδη Δικαιώματα. Ι. Γενικό Μέρος*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ. 339.

Τσιγγάνου Ι. (2002). *Οι εγκληματολογικές όψεις του κοινωνικού αποκλεισμού*. Νομική Βιβλιοθήκη

Φεραγιολι Λ. (μεταφρ. Δεληολάνης Δ.) (1985). *Αυταρχική Δημοκρατία και Κριτική της Πολιτικής*. Στοχαστής.

Φιλοσοφικό- Κοινωνιολογικό λεξικό (1995). Αθήνα: Κ. Καπόπουλος.

Victoroff D.(1988). Βασικά θέματα της κοινωνιολογίας και κοινωνιολογικό λεξικό. Καστανιώτης, Αθήνα.

Ξένη βιβλιογραφία

Adams, R., (2002). *Social Policy for Social Work*. London: Palgrave.

Allhoff F. (2010).*Philosophies of the Sciences A Guide*. Wiley-Blackwell Publishing Ltd

Guillemard A.-M. and J. Goul-Andersen, P. Jensen, B. Pfau-Effinger (2005) . *The Changing Face of Welfare*. Bristol: Policy Press.

Althusser L.,(1975). *Ideology and Ideological. State Apparatuses*.

Bailley , Ro and Brake M. (1975). *Radical Social Work*. London: Edward Arnold.

Baron R. & Landwehr R. (1976). *Zur beruflichen situation der sozialarbeiter in Neue Praxis*. 107-121

Banks, S., (2001). *Ethics and Values in Social Work*. 2nd edition. London: Palgrave.

Barbour I. G. (2000). *When Science Meets Religion: Enemies Strangers or Partners*. New York: HarperCollins.

Galper J. H. (1975). *The Politics of Social Services*. Paperback.

Hollstein W. (1973). *Sozialarbeit in kapitalismus – themen ud problem*. Frankfurt: Produktionbedingungen, S9- 43.

- Clark, C., (2000). *Social Work Ethics*. London: Palgrave.
- Castel R . (1995). *Communication Power*. Castel, R., *Les metamorphoses de la question social*. Paris.
- Feyerabend P. (1975). *Against Method*. Humanities Press
- Ginsberg (1979). *Social work with the aged; Aging; Old age*; United States: Wadsworth Pub. Co. (Belmont, Calif).
- Habermas J., (1981). *The Theory of Communicative Action: Reason and the rationalization of society*. Heinemann.
- Habermas, J . (1994). *Citizenship and national identity: Some reflections on the Future of Europe, στο Citizenship*, Critical Concepts, Bryan Turner and Peter Hamilton
- Habermas, J. (1987) *The Theory of Communicative Action: Volume II: Lifeworld and System*. Cambridge, Polity.
- Heberle R. (1951). *Social Movements: An Introduction to Political Sociology* . Hardcover.
- Johnson, L. (1998): *Social Work Practice. A General Approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Kamerman & Kahn. (1976). *Day care centers; Child care services; Case studies . U.S. Dept. of Health, Education, and Welfare, Office of Human Development/Office of Child Development*. Washington: Research and Evaluation Division.
- Khella T. Karaman (1982). *Sozialarbeit von unter , praktische Methoden fortschrittlicher Sozialarbeit und soziapadagogit*. Humburg.
- Hughes, Michael and Kroehler C. J. (2007). *Inside Sociology*. New York: McGraw-Hill.
- Lister R. (1990). *The Exclusive Society: Citizenship and the Poor*. London: CPAG.
- Littlejohn S. W.(1992). *Theories of Human Communication*. Wadsworth Publishing Co Inc.

Mazel O. (1996). *L' exclusion l ' etat des savoirs*. Marabout: Le monde.

Mann M.,(1986 & 1993). *The Sources of Social Power, Volumes I & II*. Cambridge University Press

Marcuse H. (1985). *Λόγος και Επανάσταση. Ο Hegel και η γέννηση της κοινωνικής θεωρίας*. Αθήνα: Ύψιλον.

Μπουκτσιν Μ. (1989). «Ξαναφτιάχνοντας την κοινωνία». Εξάντας,(1993). Τίτλος πρωτοτύπου: *Remaking Society*, Black Rose Books, 1989.

Muller W. & Neususs C. (1978). *The Welfare-State Illusion and the Contradiction Between Wage Labour and Capital*. HOLLOWAY.

O'Neill, S., (2005). «*Critical Theory, Democratic Justice and Globalization*». *Critical Horizons*, 6(1),

Heycox, K. and O'Sullivan, J.(2006) *Experiencing workbased practica-innovation and challenges in collaboration within the field*, Abstracts in M. Haigh, E. Beddoe and D. Rose (Eds) *Proceedings of Practical Experiences in Professional Education conference-Towards Excellence in PEPE: A Collaborative Endeavour*, The Faculty of Education, The University of Auckland, 1-3 Feb 2006

Payne, M., (1999). *The Moral Bases of Social Work*. *European Journal of Social Work*. Payne,M., Adams,R.,Dominelli, L., (2002). *Values in Social Work Contested*

Perlman R. (1975). *Consumers and Social Services*. Wiley

Popper K. (1972). *Objective Knowledge*. Clarendon Press.

Robson J. L. (1976). *Crime and the press*; New Zealand; Australia. Victoria University of Wellington, Institute of Criminology, Wellington.

Room G. (1991). *Towards a European Welfare State?*. Bristol: School of Advanced Urban Studies.

Seiler M. (1980). *The critical heritage*. London: Routledge.

Seedhouse D. (2005). *Values based decision-making for the caring professionals: The fundamentals of ethical decision-making*. Chichester, UK: J.Wiley & Sons.

Silver H. (1995). *Reconceptualizing social disadvantage: Three paradigms of social exclusion*, στο Rodgers D. et al. (eds), *Social exclusion: Rhetorics, reality, responses*, ILO.

Thompson, N. (2000) *Understanding Social Work: Preparing for Practice*. Basingstoke, Palgrave.

Titmuss R. M. (1974). *Social Policy: An Introduction*. Routledge

Walzer M. (1995). *Pluralism, justice, and equality*. Oxford/New York: Oxford University Press.

Weber M., (1918). *Politics as a Vocation*. in H.H. Gerth and C. Wright Mills (Translated and edited), *From Max Weber: Essays in Sociology*, New York: Oxford University Press.

Weber M. (1972). *Wirtschaft und gesellschaft*. Tubingen.

Watson S.(2000). *Foucault and the Study of Social Policy*, in (Lewis G.et.al (eds) *Rethinking Social Polic.*, London: The Open University, Sage.

Ward C. & Goodway D. (2003). *Talking Anarchy*. Five Leaves.

Walker and Walker (1997). *Britain Divided: The Growth of Social Exclusion in the 1980s and 1990s*. Cpag, London.

Wilson G. (1976). *From practice to theory: A personalized history*. In Roberts, R.W. & Northen, H. *Theories of social work with groups*. U.S.A: Columbia University Press.

Marx, K. (1857). *Grundrisse*

Little, D. (2010). *New contributions to the philosophy of history*. Springer.

Ελληνικά Περιοδικά

Βάγια, Χ. (1994) : Κοινωνικά δικαιώματα και κοινωνική εργασία,

Συγκλίνουσες αρχές και επιδιώξεις. *Κοινωνική Εργασία*, 53, 241-258

Βουτυρά Σ. (1980). *Κοινωνική Πολιτική*, τεύχος Α'. Αθήνα: Α.Αναστασίου.

Γιάννου Δ. (2010) Περιοδικό *Κοινωνική Εργασία*, τεύχος 97, Ιανουάριος-Μάρτιος

Παπαδημητρίου Β. (1988). Σύγχρονες τάσεις για τις Φυσικές Επιστήμες του σχολείου. 9, 145-160.

Μανιτάκης (1981). «Κρατικός παρεμβατισμός και Σύνταγμα», από κοινού με τον καθ. Αρ. Μάνεση (Γνώμη), ΝοΒ, 1981, σ. 1199. *Τετράδια Συνταγματικού Δικαίου* Νο 15 (1991), σ. 8.

Οικονόμου Γ. (2011). Η άμεση δημοκρατία δεν είναι ουτοπία αλλά ευτοπία. *Πολίτες*, αρ. 28, Ιούλιος.

Ξένα Περιοδικά

Mullaly R. P. & Kreating E. F. (1991). Similarities, differences and dialectics of radical social work. *Journal of Progressive Human Services*, 2(2), 49-78.

Rojek C. (1986). Problems of Involvement and Detachment in the Writings of Norbert Elias. *British Journal of Sociology*, XXXVII(4), 584-596.

Thompson N. (2002). Social Movements, Social Justice and Social Work . *British Journal of Social Work* (2002) 32, 711-722. Wales,UK.

Πηγές από το διαδίκτυο

International Federation of Social Workers
<http://www.ifsw.org/p38002163.html>. Ανάκτηση στις 15.03.2011

Meagher G. & Parton N. (2004). Modernising Social Work and the Ethics of Care Social work & society vol.2 issue 1
<http://www.socwork.net/2004/1/articles/426/meagher-Parton2004.pdf>

Rossiter, A.,(2001). «Innocence Lost and Suspicion Found: Do we Educate for or Against Social Work?», Critical Social Work, vol.2(1), Πρόσβαση: www.uwindsor.ca/units/socialwork/critical.nsf/, (13/11/2008).

Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργιών
<http://socialworkaction.wordpress.com/> (15/7/2011)

Κίνηση Υπεράσπισης Των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/στριών <http://kinisiyperaspisis.blogspot.com/> (13/7,/2011)

Δημητράκος Δ. (2003). Κοινωνική δικαιοσύνη και ελευθερία. <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=153812> Αναρτήθηκε: 14/09/2003.

Καύκιος (2009). Η θεωρία της γνώσης στην εποχή της μετανεωτερικότητας. Εισαγωγή στην ταπείνωση των γνωσιολογικών προσεγγίσεων. Το διακριτικό πλαίσιο αναφοράς. www.psyche.gr/epist1.htm Πρόσβαση : 17/7/2011.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ & ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τίτλος πτυχιακής εργασίας: Η θέση του Κοινωνικού Λειτουργού στο φαινόμενο του Κοινωνικού Αποκλεισμού

.

Σπουδαστική Ομάδα :

Δούκα Ελένη
Χούγλια Βασιλική

Επόπτρια :

Δεδότση Σοφία

Σκοπός της έρευνας : Η ανίχνευση δράσεων των κοινωνικών δομών που στοχεύουν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και αν τελικά επιτυγχάνεται , μέσω αυτών , το κύριο αίτημα της κοινωνικής εργασίας που είναι η κοινωνική αλλαγή και η κοινωνική δικαιοσύνη.

ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Εγώ ως συμμετέχων σε αυτήν την έρευνα ενημερώθηκα πλήρως ότι η φύση και ο σκοπός της έρευνας έχουν εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Κατανοώ ότι η συμμετοχή μου είναι εθελοντική, διαβεβαιώθηκα ότι θα διατηρηθεί η ανωνυμία των στοιχείων μου, και ότι μπορώ να αποσύρω τη συμμετοχή μου κατά τη διάρκεια της έρευνας.

Ο/ Η συμμετέχων /ουσα
ομάδα

Η σπουδαστική

Στοιχεία επικοινωνίας για οποιαδήποτε διευκρίνηση:

Δεδότση Σοφία, τηλ. Επικοινωνίας : 6973529948

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Α. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

- Û Ονομασία οργάνωσης:
- Û Ιστορικό της οργάνωσης:
- Û Νομική υπόσταση ιδρύματος:
- Û Πόροι της οργάνωσης:
- Û Ανθρώπινο δυναμικό:
- Û Οργανόγραμμα/στυλ ηγεσίας:
- Û Πόσα χρόνια εργάζεστε στην οργάνωση; Είναι η πρώτη σας εργασιακή εμπειρία;
- Û Ποιοί είναι οι σκοποί και οι στόχοι της οργάνωσης σε σχέση με την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού;
- Û Ποιός είναι ο τρόπος λήψης αποφάσεων στην οργάνωση (ποιοι συμμετέχουν και με ποια διαδικασία λαμβάνονται οι αποφάσεις). Τι ρόλο έχετε εσείς και τι γίνεται σε περιπτώσεις διαφωνίας;
- Û Ποιά είναι τα χαρακτηριστικά των πληθυσμιακών ομάδων που εξυπηρετούνται απ' τα προγράμματα της οργάνωσης;
- Û Ποιές είναι οι προϋποθέσεις των ενδιαφερομένων για συμμετοχή στα προγράμματα της οργάνωσης;
- Û Ποιό είναι το ημερήσιο πρόγραμμα της οργάνωσης αναφορικά με την πληθυσμιακή ομάδα που ασχολείται; Τί είδους παροχές υπάρχουν για τους εξυπηρετούμενους;

Β . ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

4. Σήμερα ο πιο πρόσφατος ορισμός του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας επικυρώθηκε το 2004, στο Διεθνές Συνέδριο Σχολών Κοινωνικής Εργασίας και είναι ο ακόλουθος:

«Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας προωθεί την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις ανθρώπινες σχέσεις και την ενδυνάμωση (empowerment) και απελευθέρωση (liberation) των ανθρώπων ώστε να ενισχύσουν την ευημερία τους. Χρησιμοποιώντας θεωρίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών συστημάτων, η κοινωνική εργασία παρεμβαίνει στα σημεία στα οποία οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι θεμελιώδεις στην κοινωνική εργασία» (IASSW & IFSW, 2004).

Πιστεύετε πως ο ορισμός της κοινωνικής εργασίας εφαρμόζεται από την οργάνωση ; Πιστεύετε πως η οργάνωση προωθεί την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη με στόχο την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού;

- Û Ποιός είναι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού για τον κοινωνικό αποκλεισμό στην κοινωνική οργάνωση;
- Û Ποιές μέθοδοι Κοινωνικής Εργασίας εφαρμόζονται στην οργάνωση για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού;
- Û Γίνονται ενημερωτικές δράσεις από την οργάνωση για τον κοινωνικό αποκλεισμό προς την τοπική κοινότητα, αν ναι που στοχεύουν

Γ. ΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ

- Û Βιβλιογραφικά αναφέρεται πως ο κοινωνικός αποκλεισμός γίνεται κατανοητός ως άρνηση ή μη πραγμάτωση των πολιτικών, αστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων , των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως συστατικό της ιδιότητας του ανθρώπου ως όντος και ως πολίτη. Τι ορίζει η οργάνωση τον κοινωνικό αποκλεισμό και ποιόί είναι οι παράγοντες, που τον συνθέτουν;

- ü Ποια είναι η γνώμη της οργάνωσης για το σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και συγκεκριμένα του κοινωνικού αποκλεισμού;
- ü Ποιά είναι η γνώμη της οργάνωσης για τις γραφειοκρατικά δομημένες κοινωνικές υπηρεσίες; Η γραφειοκρατία δρα σαν ανασταλτικός παράγοντας συμμετοχής των εξυπηρετούμενων σε προγράμματα που στοχεύουν στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού; Κατά πόσο επηρεάζεται η δική σας υπηρεσία από ένα τέτοιο μοντέλο;
- ü Υπάρχουν συγγραφείς που υποστηρίζουν πως οι οργανώσεις επιτελούν ένα διπλό ρόλο με την άσκηση τους . Από τη μια μεριά δρουν ως φορείς στήριξης , κι από την άλλη ως φορείς κοινωνικού ελέγχου . Η οργάνωση έρχεται αντιμέτωπη μ ' αυτό το δίλλημα ; Αν ΝΑΙ, πως το αντιμετωπίζει; Συλλογικά ή ατομικά ο κάθε επαγγελματίας ;
- ü Οι θεωρίες των κοινωνικών κινήματων και των ριζοσπαστικών προσεγγίσεων στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού , υιοθετούν συχνά μια αντισυμβατική δράση και στηρίζονται σε μια συλλογική συνδιαμόρφωση ενάντια στην καταπίεση. Κάνουν έμπρακτες κινήσεις αλληλεγγύης με σκοπό να φέρουν στην επιφάνεια τις κοινωνικές κατασκευές των προβλημάτων. Πιστεύετε πως μια τέτοια στάση φέρει κάποιο αποτέλεσμα; Μια κρατική οργάνωση θα μπορούσε να αψηφήσει τις κρατικές εντολές και να λειτουργήσει πιο διεκδικητικά σε σχέση εν προκειμένω με τον κοινωνικό αποκλεισμό ;
- ü Το έργο της οργάνωσης επιτυγχάνει την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού; Δώστε μερικά παραδείγματα της τελευταίας 5ετίας.
- ü Βιβλιογραφικά υποστηρίζεται πως τα κοινωνικά κινήματα, ως μορφές πολιτικής κινητοποίησης σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό, επιδιώκουν την κοινωνική αλλαγή και τον μετασχηματισμό της κοινωνίας. Υπάρχουν αντίστοιχες προτάσεις από την πλευρά της οργάνωσης για την επιδίωξη της κοινωνικής αλλαγής και κοινωνικής δικαιοσύνης;

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΔΟΜΗΣ
ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ
ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Α. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

- Û Ονομασία οργάνωσης: Η ονομασία της οργάνωσης δεν αναφέρεται για δεοντολογικούς λόγους.
- Û Σ.Ο.: Αρχικά θα θέλαμε να μας πείτε λίγα λόγια για το ιστορικό της οργάνωσης.
- Û **Ιωάννα:** Η προσπάθεια δημιουργίας του κέντρου ξεκίνησε το 1961 από ομάδα πολιτών της Πάτρας και συγκεκριμένα την πρωτοβουλία είχε η (.....) η οποία δώρισε την έκταση στην οποία είναι χτισμένο σήμερα το κέντρο. Στην έκταση δημιουργείται ειδικό σχολείο το 1973 το οποίο και λειτουργεί ως το 1985. Το 1979 ξεκίνησε και το πρώτο εργαστήριο επαγγελματικής κατάρτισης με αντικείμενο την ραπτική, σταδιακά δημιουργήθηκαν κι άλλα. Το 1984 χτίστηκε με κρατική επιχορήγηση και από δωρεές συμπολιτών το κτήριο του οικοτροφείου.
- Û Σ.Ο.: Θα μπορούσατε να μας πείτε ποια είναι η νομική υπόσταση της οργάνωσης;
- Û **Ιωάννα:** Το κέντρο είναι Ίδρυμα φιλανθρωπικό μη κερδοσκοπικό και αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου
- Û Σ.Ο.: Θα θέλατε να μας πείτε ποιοι είναι οι πόροι της οργάνωσης.
- Û **Ιωάννα:** Οι πόροι είναι πολύ λίγοι και φέτος μας ενημέρωσαν ότι λόγω της κρίσης θα είναι πολύ λίγοι. Η χρηματοδότηση υποστηρίζεται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και είναι συμβεβλημένο με ασφαλιστικούς οργανισμούς. Άλλοι πόροι μπορούν να προέλθουν από επιχορηγήσεις υλοποιούμενων Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, και από δωρεές. Να φανταστείτε ότι είμαστε 10 μήνες απλήρωτοι αλλά δεν μπορούμε να κάνουμε και αλλιώς.

- Û Σ.Ο.:** θα θέλατε να μας ενημερώσετε για το πόσα άτομα συνολικά απασχολούνται στην οργάνωση;
- Û Ιωάννα:** Αποτελείται από την επιστημονική ομάδα που περιλαμβάνει (..) κοινωνικούς λειτουργούς, από έναν ψυχολόγο, μία λογοθεραπεύτρια, την προϊσταμένη του οικοτροφείου . Υπάρχουν εκπαιδευτές – τριες , παιδοκόμοι , προσωπικό γενικών καθηκόντων , και 2 άτομα στην οικονομική υπηρεσία. Έχουμε σοβαρή έλλειψη προσωπικού.
- Û Σ.Ο.:** θα θέλατε να μας πείτε πως διοικείται η οργάνωση?
- Û Ιωάννα:** Αποτελείται από επταμελές Δ.Σ . Τα 4 μέλη προέρχονται από το Φιλανθρωπικό Σωματείο Μέριμνα, και 3 μέλη διορίζονται από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, τώρα πια από το Δήμο. Η διοίκηση αλλάζει ανά τριετία.
- Û Σ.Ο.:** Πόσα χρόνια εργάζεστε στην οργάνωση; Είναι η πρώτη σας εργασιακή εμπειρία;
- Û Ιωάννα:** Εργάζομαι τα τελευταία 10 χρόνια στο κέντρο, πριν από αυτό είχα εργαστεί για 3 χρόνια σε παρόμοιο κέντρο.
- Û Σ.Ο.:** Ποιοί είναι οι σκοποί και οι στόχοι της οργάνωσης σε σχέση με την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού;
- Û Ιωάννα:** Οι σκοποί της οργάνωσης είναι η εκπαίδευση , η κοινωνική ένταξη, η επαγγελματική κατάρτιση και η εργασιακή αποκατάσταση ατόμων με νοητική υστέρηση, αλλά και η ψυχοκοινωνική υποστήριξη αυτών και των οικογενειών τους. Στόχοι του κέντρου είναι η απόκτηση δεξιοτήτων αυτοεξυπηρέτησης, προσαρμογή στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον , καλλιέργεια ικανοτήτων και επαγγελματικών δεξιοτήτων, συναισθηματική σταθερότητα και η προώθηση στην αγορά εργασίας με απώτερο σκοπό την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού
- Û Σ.Ο.:** Ποιός είναι ο τρόπος λήψης αποφάσεων στην οργάνωση (ποιοι συμμετέχουν και με ποια διαδικασία λαμβάνονται οι αποφάσεις). Τι ρόλο έχετε εσείς και τι γίνεται σε περιπτώσεις διαφωνία ;
- Û Ιωάννα:** Η πρώτη κίνηση όταν θα προκύψει κάποιο θέμα είναι να συζητηθεί στην διεπιστημονική ομάδα και στη συνέχεια να

κατατεθεί ως πρόταση στο επταμελές διοικητικό συμβούλιο, του οποίου τα 4 μέλη προέρχονται από το Φιλανθρωπικό Σωματείο και 3 μέλη διορίζονται από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αχαΐας. Σε περιπτώσεις διαφωνίας πάντα θα βρεθεί μια λύση, ή η διεπιστημονική ομάδα θα ζητήσει ακρόαση από το συμβούλιο, ή θα καλέσει μέλος του συμβουλίου για συζήτηση.

Û Σ.Ο.: Ποιά είναι τα χαρακτηριστικά των πληθυσμιακών ομάδων που εξυπηρετούνται απ' τα προγράμματα της οργάνωσης;

Û Ιωάννα: Είναι παιδιά και νέοι με τεκμηριωμένη διάγνωση νοητικής υστέρησης, που πιθανώς να συνοδεύεται από διαταραχές προσωπικότητας και συμπεριφοράς, ψυχωσικά στοιχεία και αισθητηριακές αναπηρίες. Σύμφωνα με το καταστατικό που ισχύει τώρα δεχόμαστε άτομα και των δύο φύλων ηλικίας άνω των 5 ετών, ιδιώτες, πιο λειτουργικά παιδιά και εκπαιδεύσιμα παιδιά.

Û Σ.Ο.: Στο οικοτροφείο πόσα παιδιά μένουν;

Û Ιωάννα: Όσον αφορά το οικοτροφείο υπάρχουν 40 κλίνες, αυτή τη στιγμή εμείς εξυπηρετούμε 25 εκπαιδευόμενους αγόρια-κορίτσια , με κριτήριο για την διαμονή τους την χιλιομετρική απόσταση. Υπάρχουν παιδιά που φιλοξενούνται στον ξενώνα από Δευτέρα έως Παρασκευή και το Σβκ επιστρέφουν σπίτι τους, και είναι από Αιτωλοακαρνανία, Ηλεία, Γιάννενα, Ερμιόνη.

Û Σ.Ο.: Ποιές είναι οι προϋποθέσεις των ενδιαφερομένων για συμμετοχή στα προγράμματα της οργάνωσης;

Û Ιωάννα: Για να εισαχθεί ένας εκπαιδευόμενος στα προγράμματα του κέντρου θα γίνει αξιολόγηση από την επιστημονική ομάδα και μετά θα προτείνουμε στο Δ.Σ. για την εισαγωγή ή όχι του συγκεκριμένου ατόμου. Για να εισαχθεί κάποιο άτομο εδώ θα πρέπει να περάσει από τρίμηνη δοκιμαστική περίοδο. Προϋποθέσεις για συμμετοχή στα προγράμματα είναι οι εκπαιδευόμενοι να ανήκουν σε ασφαλιστικό φορέα, και να έχουν νοητική υστέρηση. Άτομα με αυτισμό ή αυτιστικά στοιχεία δεν μπορούν να συμμετέχουν, αλλά μπορούν να συμμετέχουν στο κέντρο δημιουργικής

απασχόλησης που λειτουργεί τις απογευματινές ώρες και έχει ψυχαγωγικό χαρακτήρα γι' αυτά.

Û Σ.Ο.: Ποιό είναι το ημερήσιο πρόγραμμα της οργάνωσης αναφορικά με την πληθυσμιακή ομάδα που ασχολείται; Τί είδους παροχές υπάρχουν για τους εξυπηρετούμενους;

Û Ιωάννα: Οι εκπαιδευόμενοι που γνωρίζουν κυκλοφοριακή αγωγή έρχονται με την αστική συγκοινωνία. Τα υπόλοιπα έρχονται στο κέντρο με λεωφορεία του κέντρου, εκτός δύο περιπτώσεων που έρχονται με τη συνοδεία των γονιών τους. Στη συνέχεια ανάλογα με το βαθμό εκπαιδευσιμότητάς τους παρακολουθούν τα εξής εργαστήρια : οι ιδιώτες παρακολουθούν το τμήμα υποστήριξης, που στην ουσία είναι φύλαξη, οι ασκήσιμοι συμμετέχουν σε προεργαστήρια με στόχο την καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων, και οι εκπαιδευσιμοι που παρακολουθούν τα εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης. Για να συνεχίσω, ακολουθεί διάλειμμα και κολατσιό, ξαναμπαίνουν στα εργαστήρια κ έπειτα αναχωρούν. Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να παρακολουθήσουν τμήμα λογοθεραπείας όταν κρίνεται απαραίτητο. Ότι απασχολεί τα παιδιά μπορεί να αντιμετωπιστεί σε συνεργασία με την κοινωνική λειτουργό και την ψυχολόγο. Επίσης μια φορά την εβδομάδα πραγματοποιείται έξοδος ομάδας κοινωνικής ένταξης, όπου συμμετέχουν άτομα που βρίσκονται στα τμήματα υποστήριξης και προεργαστηρίου. Το απόγευμα λειτουργεί κέντρο δημιουργικής απασχόλησης με μουσικοθεραπεία, θεατρικό παιχνίδι, γυμναστική στο οποίο παρακολουθούν άτομα όλων των βαθμίδων ανεξάρτητα από το αν παρακολουθούν το ημερήσιο πρόγραμμα του κέντρου. Παροχή του κέντρου είναι και η διαμονή των ατόμων στο οικοτροφείο για συμμετέχοντες από απομακρυσμένες περιοχές. Σε όλες τις παροχές οι εκπαιδευόμενοι δεν καταβάλλουν χρηματικό ποσό ούτε για το ημερήσιο ούτε για το απογευματινό πρόγραμμα .

Û Σ.Ο.: Ποια είναι τα εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης;

Û Ιωάννα: Είναι τα εργαστήρια αγγειοπλαστικής, κηπουρικής, γενικής χειροτεχνίας, ραπτικής, ξενοδοχειακής υποστήριξης και βιβλιοδεσίας .

B . ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Û Σ.Ο.: Σήμερα ο πιο πρόσφατος ορισμός του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας επικυρώθηκε το 2004, στο Διεθνές Συνέδριο Σχολών Κοινωνικής Εργασίας και είναι ο ακόλουθος: «Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας προωθεί την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις ανθρώπινες σχέσεις και την ενδυνάμωση (empowerment) και απελευθέρωση (liberation) των ανθρώπων ώστε να ενισχύσουν την ευημερία τους. Χρησιμοποιώντας θεωρίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών συστημάτων, η κοινωνική εργασία παρεμβαίνει στα σημεία στα οποία οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι θεμελιώδεις στην κοινωνική εργασία» (IASSW & IFSW, 2004). Πιστεύετε πως ο ορισμός της κοινωνικής εργασίας εφαρμόζεται από την οργάνωση Πιστεύετε πως η οργάνωση προωθεί την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη με στόχο την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού;

Û Ιωάννα: Αυτή είναι μια πάρα πολύ ωραία ερώτηση. Εγώ από την εμπειρία μου να σας πω ότι όλα καλά όσον αφορά τη θεωρία, ωραία και ρόδινα. Η κοινωνική εργασία προσπαθεί να εντάξει κοινωνικά τα άτομα που βρίσκονται ακόμα και σήμερα στο περιθώριο. Υπάρχουν ακόμα ταμπού για τα άτομα με νοητική υστέρηση, βέβαια εμείς προσπαθούμε να ενισχύσουμε την ευημερία τους. Όπως είπαμε και πριν ένας από τους βασικούς σκοπούς του κέντρου είναι και η επαγγελματική αποκατάσταση, αλλά αυτό δυστυχώς δεν γίνεται στην πράξη για τον πολύ απλό λόγο ότι δεν υπάρχουν αρκετοί εργοδότες που θα δεχτούν τα συγκεκριμένα άτομα. Εμείς σαν κοινωνικοί λειτουργοί μπορεί να παλεύουμε να χτίζουμε κάποιες συμπεριφορές αλλά από την άλλη δεν υπάρχουν άτομα που να μπορούν να τα αποδεχτούν στην δικιά τους οργάνωση. Από την άλλη μεριά σημαντικό ρόλο σ' αυτό παίζει και η οικογένεια η οποία θεωρεί πιο ασφαλές το προνοιακό επίδομα από το να βγει το άτομο στην αγορά εργασίας για 8 χρόνια, όπως προβλέπει ο νόμος, με σκοπό την συνταξιοδότηση. Η άρση του κοινωνικού αποκλεισμού δεν επιτυγχάνεται πλήρως γιατί βρίσκουμε τροχοπέδη την κοινωνία και την οικογένεια. Εμείς προσπαθούμε αλλά δεν υπάρχει συμπαράσταση. Προσπάθειες για την κοινωνική αλλαγή γίνονται μέσω της ενημέρωσης και

της ευαισθητοποίησης, αλλά υπάρχει η προκατάληψη από την κοινωνία και ο φόβος από το γονιό. Ο γονιός πρέπει να τα βάλει όλα στο τραπέζι και να πει να στείλω το παιδί μου για 8 χρόνια να εργαστεί ή να το αφήσω στο σπίτι και να παίρνει ένα σίγουρο επίδομα;

Û Σ.Ο.: Το επίδομα είναι από την πρόνοια κάθε μήνα;

Û Ιωάννα: Όχι είναι κάθε δίμηνο από την πρόνοια και από όσο ξέρω δεν είναι μεγάλο το ποσό αλλά οι γονείς δεν το διακινδυνεύουν. Καλύτερα να έχουν λίγα στο χέρι παρά να διακινδυνεύουν για τα περισσότερα

Û Σ.Ο.: Δηλαδή αν διακόψουν το επίδομα και πιάσουν μια δουλειά και μετά απολυθούν δεν μπορούν να ξαναπάρουν το επίδομα;

Û Ιωάννα: Αυτό δεν το αποκλείω αλλά είναι κάποιοι νόμοι που αλλάζουν χρόνο με το χρόνο.

Û Σ.Ο.: Ποιός είναι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού για τον κοινωνικό αποκλεισμό στην κοινωνική οργάνωση ;

Û Ιωάννα: Εδώ ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να κάνει πάρα πολλά πράγματα. Εμείς είμαστε ο κρίκος για όλα. Ο κρίκος για τον εκπαιδευόμενο και εκπαιδευτή, εκπαιδευόμενο και οικογένεια, εκπαιδευόμενο και κοινότητα. Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να κάνει μια καλή δικτύωση για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού . Δικτύωση με τοπικούς φορείς και άλλες οργανώσεις της Πάτρας, με σχολεία, με συλλόγους και ιδιώτες, που συνολικά συνεισφέρουν στις δράσεις μας για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Πιστεύω πως ο ρόλος μας είναι μεσολαβητικός, υποστηρικτικός και διεκδικητικός στο βαθμό που μπορούμε να τα καταφέρουμε.

Û Σ.Ο.: Ποιές μέθοδοι Κοινωνικής Εργασίας εφαρμόζονται στην οργάνωση για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ;

Û Ιωάννα: Ο κοινωνικός λειτουργός χρησιμοποιεί και τις τρεις μεθόδους κοινωνικής εργασίας (ΚΕΑ, ΚΕΟ, ΚΕΚ), δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στην δράση με την κοινότητα, για να μπορέσει να διαχειριστεί την κοινωνική προκατάληψη, και να εντάξει τα άτομα στην αγορά εργασίας με απώτερο σκοπό την άμβλυνση του κοινωνικού αποκλεισμού.

- Û Σ.Ο.:** Γίνονται ενημερωτικές δράσεις από την οργάνωση για τον κοινωνικό αποκλεισμό προς την τοπική κοινότητα, αν ναι που στοχεύουν;
- Û Ιωάννα:** Τα τελευταία 4 χρόνια η οργάνωση είναι ενταγμένη στο πρόγραμμα Αγωγής Υγείας της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης με στόχο την ενημέρωση των μαθητών δημοτικού σχολείου 5ης και 6ης τάξης για τα άτομα με νοητική υστέρηση. Προσπαθούμε με απλό τρόπο, μέσω μιας παρουσίασης του κέντρου και της λειτουργίας του, να καταρρίψουμε το μύθο ότι τα άτομα με νοητική υστέρηση δεν είναι επικίνδυνα. Εμείς από την πλευρά μας κάνουμε τα πάντα. Παλιότερα είχαμε πάρει ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα που αφορούσε τον κοινωνικό αποκλεισμό και στο τέλος του προγράμματος πραγματοποιήθηκε ημερίδα με καλεσμένους και τοπικούς φορείς που στόχο είχε την ενημέρωση και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Ακόμη αναπτύξαμε συνεργασία με σκοπό την ενημέρωση για τον κοινωνικό αποκλεισμό με το Πειραματικό Γυμνάσιο-Λύκειο της Πάτρας, και με το Μουσικό Λύκειο και με στόχο την αποδοχή αυτών των ατόμων. Να γίνει δηλαδή μία σύσφιξη σχέσεων. Ανταλλάξαμε επισκέψεις και τα παιδιά μπόρεσαν να γνωριστούν.

Γ. ΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ

- Û Σ.Ο :**Βιβλιογραφικά αναφέρεται πως ο κοινωνικός αποκλεισμός γίνεται κατανοητός ως άρνηση ή μη πραγμάτωση των πολιτικών, αστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως συστατικό της ιδιότητας του ανθρώπου ως όντος και ως πολίτη. Τι ορίζει η οργάνωση τον κοινωνικό αποκλεισμό και ποιοί είναι οι παράγοντες που τον συνθέτουν;
- Û Ιωάννα:** Κοινωνικός αποκλεισμός θεωρείται η μη αποδοχή των ατόμων με νοητική υστέρηση από την κοινωνία. Παράγοντες είναι η κοινωνική προκατάληψη, η ελλιπής ενημέρωση για τα χαρακτηριστικά της ομάδας, και ο φόβος της οικογένειας
- Û Σ.Ο.:** Ποια είναι η γνώμη της οργάνωσης για το σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με την αντιμετώπιση των

κοινωνικών προβλημάτων και συγκεκριμένα του κοινωνικού αποκλεισμού;

Ü Ιωάννα: Καμία κοινωνική πολιτική για να το πω πιο ωμά. Όσον αφορά την κοινωνική πολιτική βάζω μηδέν ! Η κοινωνική πολιτική διευκολύνει όλη αυτήν την κατάσταση με την γραφειοκρατία. Στεκόμαστε μόνο στη γραφειοκρατία χωρίς να κοιτάμε την ουσία.

Ü Σ.Ο.: Ποιά είναι η γνώμη της οργάνωσης για τις γραφειοκρατικά δομημένες κοινωνικές υπηρεσίες; Η γραφειοκρατία δρα σαν ανασταλτικός παράγοντας συμμετοχής των εξυπηρετούμενων σε προγράμματα που στοχεύουν στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού; Κατά πόσο επηρεάζεται η δική σας υπηρεσία από ένα τέτοιο μοντέλο;

Ü Ιωάννα: Η γραφειοκρατία δρα σαν ανασταλτικός παράγοντας. Για τη συμμετοχή των παιδιών σε προγράμματα οι γονείς καλούνται συνεχώς να περνούν από ιατρικές επιτροπές γνωμάτευσης, να συγκεντρώνουν δικαιολογητικά, κάτι που η οικογένεια δεν έχει το χρόνο ή τη διάθεση να ασχοληθεί. Στο βαθμό που μας επιτρέπεται, αναλαμβάνουμε εμείς τη συγκέντρωση των δικαιολογητικών για να βοηθήσουμε τα παιδιά να συμμετάσχουν. Επίσης τα παιδιά που έχουν ασφαλιστικό φορέα το δημόσιο περνούν από ιατρικές επιτροπές ανά τετραμηνία, αν είναι δυνατόν ! ενώ όσα είναι ασφαλισμένα στο ΙΚΑ περνάν από επιτροπή μια φορά το χρόνο . Η συγκέντρωση των δικαιολογητικών γίνεται από τον κοινωνικό λειτουργό, οι γονείς έχουν κουραστεί να προσπαθούν να αποδείξουν το αυτονόητο και εμείς για να μην απογοητεύουμε το γονιό και για να συντομεύουμε αναλαμβάνουμε και αυτό το κομμάτι. Δεν έχουν από πού να πιαστούν. Πρέπει συνέχεια να πηγαίνουν σε επιτροπές και να μαζεύουν δικαιολογητικά. Έχουμε φτάσει στο σημείο, επειδή θέλουμε τα παιδιά να συμμετέχουν στα προγράμματα, να λέμε στους γονείς δεν πειράζει θα το αναλάβουμε εμείς, καταλαβαίνουμε ότι σας δυσκολεύουμε.... κάτι τέτοιο μπορεί να θεωρηθεί αντιεπαγγελματικό, γιατί είναι ευθύνη του γονιού.

Ü Σ.Ο.: Υπάρχουν συγγραφείς που υποστηρίζουν πως οι οργανώσεις επιτελούν ένα διπλό ρόλο με την άσκηση τους. Από τη μια μεριά δρουν ως φορείς στήριξης, κι από την άλλη ως φορείς κοινωνικού ελέγχου . Η οργάνωση έρχεται αντιμετώπιση μ

' αυτό το δίλλημα ; Αν ΝΑΙ, πως το αντιμετωπίζει; Συλλογικά ή ατομικά ο κάθε επαγγελματίας ;

Û Ιωάννα: Οι οργανώσεις δρουν ως φορείς στήριξης αλλά να είναι και φορείς κοινωνικού ελέγχου. Το σύστημα βάζει τους ανθρώπους να υιοθετήσουν ένα αξιακό σύστημα και να ενσωματωθούν στην κοινωνία, να έχουν ένα μοντέλο συμπεριφοράς σύμφωνο με τα κοινωνικά πρότυπα. Εμείς προσπαθούμε να εντάξουμε τους εκπαιδευόμενους στην αγορά εργασίας αλλά η στάση της κοινωνίας δεν βοηθάει, προσπαθούμε με την ενημέρωση, η ομάδα έχει τα δικά της χαρακτηριστικά και εμείς τα υπερασπιζόμαστε συλλογικά .

Û Σ.Ο.: Οι θεωρίες των κοινωνικών κινήματων και των ριζοσπαστικών προσεγγίσεων στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, υιοθετούν συχνά μια αντισυμβατική δράση και στηρίζονται σε μια συλλογική συνδιαμόρφωση ενάντια στην καταπίεση. Κάνουν έμπρακτες κινήσεις αλληλεγγύης με σκοπό να φέρουν στην επιφάνεια τις κοινωνικές κατασκευές των προβλημάτων. Πιστεύετε πως μια τέτοια στάση φέρει κάποιο αποτέλεσμα; Μια κρατική οργάνωση θα μπορούσε να απηφήσει τις κρατικές εντολές και να λειτουργήσει πιο διεκδικητικά σε σχέση εν προκειμένω με τον κοινωνικό αποκλεισμό;

Û Ιωάννα: Στη θεωρία θα μπορούσε στην πράξη όμως όχι . Μπορεί να υπάρχει επιθυμία από τον φορέα να αλλάξει τα πράγματα, να χειραφετήσει καταστάσεις , αλλά δεν υπάρχουν υποδομές. Θεωρώ όμως ότι είναι πιο εύκολο να αντιδράσεις όταν δουλεύεις σε δημόσιο φορέα , προσωπικά δεν θα φοβόμουν να αντισταθώ, να μπω μπροστά, να έρθω αντιμέτωπη με τον οποιοδήποτε. Τώρα που είμαι σε φορέα ιδιωτικού δικαίου πολλές φορές βγαίνω από τα όρια μου αλλά συγκρατούμαι.

Û Σ.Ο.: Δηλαδή είστε υπέρ της διεκδίκησης ;

Û Ιωάννα: Εννοείτε, κοίταξε και αν ήμασταν όλοι μαζί στην Ελλάδα είμαστε σχετικά λίγοι κοινωνικοί λειτουργοί, πιστεύω πως αν ήμασταν ενωμένοι όλοι μαζί θα μπορούσαμε να καταφέρουμε πολλά μαζί αν υπήρχε συλλογικό πνεύμα. Βρισκόμαστε πάρα πολύ πίσω , δεν κάνουμε τα πράγματα που θέλουμε να κάνουμε ως κοινωνικοί λειτουργοί σε αντίθεση με άλλες χώρες.

Ü Σ.Ο.: Το έργο της οργάνωσης επιτυγχάνει την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού; Δώστε μερικά παραδείγματα της τελευταίας 5ετίας.

Ü Ιωάννα: Εμείς προσπαθούμε να κάνουμε άρση του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά βρισκόμαστε στην προσπάθεια, πλήρη ανταπόκριση δεν βρίσκουμε. Ανελλιπώς γίνεται το χριστουγεννιάτικο παζάρι με έργα των παιδιών , έχουμε συνεργασίες με την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με φοιτητές – τριες του Παιδαγωγικού τμήματος Πατρών, έχουμε συνεργασίες με φορείς του Δήμου, τον Ερυθρό Σταυρό που βοηθάει τα παιδιά στη συντήρηση γνώσεων, κάνουμε ομιλίες και ημερίδες, πραγματοποιούμε επισκέψεις και εξόδους με τους εκπαιδευόμενους για να βοηθήσουμε υποστηρικτικά την ομαλή ένταξη τους. Όταν κάποιος από τους εκπαιδευόμενους καταφέρνουν να μπουν στην αγορά εργασίας είναι ενθαρρυντικό και για το προσωπικό και για τα υπόλοιπα άτομα του κέντρου , όταν υπάρχει αποδοχή νιώθουμε πως κάτι έστω λίγο αλλάζει. Αποθαρρυντικό είναι όταν κατά την έξοδο μας στα πλαίσια της κοινωνικής ένταξης, υπάρχουν καταστηματαρχες που μπορεί να μην μας δεχτούν στο χώρο τους χρησιμοποιώντας διάφορες προφάσεις. Αρνούνται ευγενικά. Αυτό κι αν είναι κοινωνικός αποκλεισμός! Εμείς προσπαθούμε.... αλλά δυστυχώς μένουμε μέχρι εκεί.

Ü Σ.Ο.: Να σας κάνω μία ερώτηση, εσείς πιστεύεται ότι η επιλογή χώρου σε τέτοιες δομές που είναι έξω από το κέντρο της πόλης είναι τυχαίο;

Ü Ιωάννα: Όχι δεν είναι τυχαίο και νομίζω ότι όταν έγινε η δωρεά του χώρου δεν φανταζόντουσαν ότι θα υπάρχει κοινότητα. Κατ' αρχήν και δομές που υπάρχουν στο κέντρο της Πάτρας δέχονται καταγγελίες από ανθρώπους που έχουν προκατάληψη απέναντι σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Ü Σ.Ο.: Βιβλιογραφικά υποστηρίζεται πως τα κοινωνικά κινήματα , ως μορφές πολιτικής κινητοποίησης σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό, επιδιώκουν την κοινωνική αλλαγή και τον μετασχηματισμό της κοινωνίας . Υπάρχουν αντίστοιχες προτάσεις από την πλευρά της οργάνωσης για την επιδίωξη της κοινωνικής αλλαγής και κοινωνικής δικαιοσύνης;

- Û Ιωάννα:** Θα έπρεπε να υπάρχει καλύτερη χρηματοδότηση και στήριξη από το Υπουργείο, για να μπορούμε κι εμείς με τη σειρά μας να προσλάβουμε ειδικότητες, έτσι ώστε να φέρουμε το κέντρο σε ένα υψηλό επίπεδο σύμφωνα με ευρωπαϊκά δεδομένα που υπάρχουν και σε άλλα κράτη. Από τη στιγμή που υπάρχει υποχρηματοδότηση μένουν όλα στάσιμα.
- Û Σ.Ο.:** Θα μπορούσε να υπάρχει μία μορφή αυτοοργάνωσης σε μία δομή, ως προς τις παροχές;
- Û Ιωάννα:** Όσον αφορά αυτό που πιστεύω όχι. Είμαι πολύ κατά του εθελοντισμού. Για μένα πρέπει να έρθει όταν ήδη υπάρχουν κάποιες δομές και όχι να αντικαταστήσει εργαζόμενους. Γιατί μετά επαναπαύεται και η διοίκηση και το κράτος.
- Û Σ.Ο.:** Εμείς λέμε για κινήσεις όπως έχουν υπάρξει κάποιοι άνθρωποι οι οποίοι έχουνε φτιάξει το κυριακάτικο σχολείο μεταναστών γιατί δεν υπάρχουν δομές για να μάθουν οι μετανάστες την ελληνική γλώσσα και λένε ελάτε να μάθουμε εμείς εδώ. Ουσιαστικά εξυπηρετούν ένα ρόλο βγάζουνε το κράτος από την υποχρέωση. Η όπως είναι η κίνηση μεταναστών εδώ στην πάτρα. Τέτοιες μορφές δράσεις εξυπηρετούν;
- Û Ιωάννα:** Όχι βέβαια. Ο σκοπός είναι να αντιδράσουμε όλοι για να έχουμε κάποια θετικά αποτελέσματα. Γιατί αυτό διαιωνίζει την κατάσταση. Η γίνεται κάτι ή δεν γίνεται.
- Û Σ.Ο.:** Εμείς το λέμε από την άποψη ότι υπάρχουν κρατικοί φορεί που δεν ανταπεξέρχονται να επιμείνουμε στη βοήθεια όπως π.χ. να κάνουμε απεργίες ή να κάνουμε μια εναλλακτική μορφή δράσης;
- Û Ιωάννα:** Αυτό το προτιμώ να κάνουμε απεργίες. Στην Πάτρα για παράδειγμα είμαστε αρκετοί φορείς κοινωνικής πρόνοιας, αν ήμασταν όλοι μαζί οργανωμένοι μπορεί κάτι να καταφέρναμε. Αλλά ο καθένας διεκδικεί πράγματα από μόνος του με αποτέλεσμα να μην τα καταφέρνει. Έπρεπε οι φορείς κοινωνικής πρόνοιας να είναι κάτω από μια ομπρέλα για να διεκδικήσουν την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ
ΔΟΜΗΣ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Α. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Û Ονομασία οργάνωσης : Για δεοντολογικούς λόγους δεν αναφέρεται η ονομασία της οργάνωσης.

Û Σ.Ο.: Αρχικά θα θέλαμε να μας αναφέρετε το ιστορικό της οργάνωσης.

Û Λουΐζα: Η Εταιρεία ιδρύθηκε το 2002 και το συγκεκριμένο οικοτροφείο της Πάτρας λειτούργησε τον Ιανουάριο του 2003. Η εταιρεία περιλαμβάνει 4 οικοτροφεία από τα οποία τα 3 βρίσκονται στην Αθήνα και ένα εδώ στην Πάτρα, καθώς και ένα κέντρο ημέρας.

Û Σ.Ο. : Που βρίσκεται το κέντρο ημέρας;

Û Λουΐζα : Βρίσκεται στην Αθήνα. Στο σημείο αυτό να κάνω μια μικρή παρένθεση να σας πω ότι δομές χωρίζονται σε οικοτροφεία που είναι τα πιο βαριά περιστατικά, ξενώνες όπου είναι πιο λειτουργικοί ασθενείς και διαμερίσματα. Στα διαμερίσματα μπορούν να πάνε ασθενείς που είναι δουλεμένοι στους ξενώνες και να ζήσουν μόνοι τους με επίβλεψη καθημερινή από νοσηλεύτη για το αν παίρνουν τα φάρμακά τους.

Û Σ.Ο.: Υπάρχουν στην Πάτρα ξενώνες;

Û Λουΐζα: Υπάρχουν 2 στην Αρόη και στην Σατοβρυάδου. Οι άνθρωποι στους ξενώνες μπορούν να βγαίνουν και έξω μόνοι τους. Είναι σ' αυτό το επίπεδο ενώ στο οικοτροφείο το επίπεδο είναι πολύ χαμηλό (Δεν γνωρίζουν να διαχειριστούν χρήματα, λίγοι είναι αυτοί που μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν π.χ. να πάνε τουαλέτα ή να κάνουνε μπάνιο. Και στο φαγητό ακόμα τους βοηθάμε.)

Û Σ.Ο.: Θα θέλατε να μας πείτε πως έγινε η επιλογή των ατόμων;

Û Λουΐζα: Η πρόσληψη μας ξεκίνησε το 2002 και είχαμε κάνει σεμινάρια για την αποασυλοποίηση και τέλη Ιανουαρίου του

2003 πήγαμε στο ψυχιατρείο της Τρίπολης και παραμείναμε για 15 ημέρες όπου έγινε η επιλογή των ατόμων από την διεπιστημονική ομάδα, μέσα από μια λίστα βέβαια όπου και έγινε μια πρώτη προσέγγιση και ενημέρωση των ασθενών. Μία μέρα ήρθαμε εδώ με ένα λεωφορείο για να γνωρίσουν το χώρο. Ξαναπήγαμε πίσω και μετά σιγά σιγά, σταδιακά (δεν τους πήραμε όλους τους ασθενείς μαζί) πηγαίναμε και τους φέρναμε.

Û Σ.Ο : Ποιά είναι η νομική υπόσταση της οργάνωσης ;

Û Λουΐζα: Είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.). Είναι εταιρεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Û Σ.Ο.: Θα θέλατε να μας πείτε ποιοι είναι οι πόροι της οργάνωσης;

Û Λουΐζα: Τα δύο πρώτα χρόνια της λειτουργίας του συγχρηματοδοτείτο με 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και με 25% από το Υπουργείο Υγείας- Πρόνοιας, στα πλαίσια του προγράμματος Ψυχαγωγός, για την Ψυχιατρική Μεταρρύθμιση. Τώρα χρηματοδοτείται 100% από το Υπουργείο Υγείας.

Û Σ.Ο.: θα θέλατε να μας ενημερώσετε για το πόσα άτομα συνολικά απασχολούνται στην οργάνωση;

Û Λουΐζα: Στο οικοτροφείο απασχολούνται 21 άτομα και αυτά είναι τα εξής :Πρόεδρος, Επιστημονικά υπεύθυνη που είναι ψυχολόγος, κοινωνική λειτουργός, 6 νοσηλεύτες, Συντονιστής, Διοικητικός, Ψυχίατρος (εξωτερικός συνεργάτης) και 10 εργαζόμενοι γενικών καθηκόντων.

Û Σ.Ο.: Τα άτομα γενικών καθηκόντων τι κάνουν;

Û Λουΐζα : Οι γενικών καθηκόντων είναι άτομα που καθαρίζουνε και φροντίζουν τους ασθενείς, ενώ οι νοσηλεύτες ασχολούνται πιο πολύ με το φαρμακευτικό κομμάτι. Και βασικά όλοι φροντίζουμε τους ασθενείς.

Û Σ.Ο.: θα θέλατε να μας πείτε πως διοικείται η οργάνωση?

Û Λουΐζα: Οι εντολές όλες έρχονται από τον πρόεδρο της

Εταιρείας Ίρις που βρίσκεται στην Αθήνα

Û Σ.Ο.: Δηλαδή υπάρχει κάποιο Δ.Σ. που αποφασίζει;

Û Λουΐζα: Υπάρχει ένα Δ.Σ. που αποφασίζει, ενημερώνει τον επιστημονικά υπεύθυνο ο οποίος με τη σειρά του δίνει τις εντολές στους υπόλοιπους.

Û Σ.Ο.: Αν έχετε εσείς κάποια πρόταση;

Û Λουΐζα : Θεωρητικά ενημερώνεται ο επιστημονικά υπεύθυνος ο οποίος στη συνέχεια ενημερώνει τον πρόεδρο της εταιρίας ο οποίος θα λάβει και την τελική απόφαση

Û Σ.Ο.: Πόσα χρόνια εργάζεστε στην οργάνωση ; Είναι η πρώτη σας εργασιακή εμπειρία ;

Û Λουΐζα: Εργάζομαι 9 χρόνια στη συγκεκριμένη οργάνωση από τον Οκτώβριο του 2002 και δεν είναι η πρώτη μου εργασιακή εμπειρία. Επίσης έχω δουλέψει 2 χρόνια στο Ψυχιατρείο της Λέρου, στο πρόγραμμα αποασυλοποίησης. Εκεί ήρθα πρώτη φορά σε επαφή με ότι πιο βαρύ υπήρχε στην Ελλάδα. (Όλοι γνωρίζουμε την Λέρο Παγκοσμίως πλέον και ευτυχώς (ειρωνικά) γιατί σταμάτησε να υπάρχει η αθλιότητα αυτή).

Û Σ.Ο.: Ποιοί είναι οι σκοποί και οι στόχοι της οργάνωσης σε σχέση με την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ;

Û Λουΐζα: Να πω ότι το συγκεκριμένο οικοτροφείο δεν βρίσκεται στο κέντρο της Πάτρας. Οι ασθενείς κάποιες φορές θα γίνουν ενοχλητικοί, επίσης υπάρχει και το στίγμα του σχιζοφρενή δολοφόνου που θα βιάσει ή θα σκοτώσει. Ο περισσότερος κόσμος δεν ξέρει ότι είναι άνθρωποι άρρωστοι και κατασταλαμένοι. Έτσι στην αρχή έγινε κάποια αγωγή κοινότητας, αλλά δεν υπήρξε μεγάλη ανάγκη. Γίναμε αποδεκτοί στην κοινότητα, δεν υπήρξαν προβλήματα αντίδρασης από τη γύρω περιοχή αντιθέτως υπήρξε αποδοχή. Αυτό δεν σημαίνει ότι σε άλλα οικοτροφεία δεν υπάρχουν προβλήματα αποδοχής και γίνονται δικαστήρια γιατί ο κόσμος δεν ξέρει. Βασικός σκοπός της οργάνωσης είναι η αποασυλοποίηση και η επανένταξη δηλαδή να μπορέσουν οι ασθενείς να βγουν και προς τα έξω, στην τοπική κοινότητα. Αρχικός στόχος ήταν και είναι η κοινωνικοποίησή τους. Απ το

να πηγαίνουν σε χώρους διασκέδασης και ψυχαγωγίας μέχρι να επισκέπτονται καταστήματα για την αγορά προσωπικών ειδών. Σε όλα αυτά φυσικά συνοδευόμενοι. Επίσης ένας άλλος στόχος είναι μέσα στο οικοτροφείο να αναπτύξουν δεξιότητες και να κινητοποιηθούν οι ασθενείς και εντός του οικοτροφείου διότι λόγω της αγωγής είναι κατασταλασμένοι και θέλουν συνέχεια να κοιμούνται. Ένας στόχος της αποασυλοποίησης που δεν πραγματοποιείται ποτέ είναι να επιστρέψουν οι ασθενείς στα σπίτια τους μιας και οι συγγενείς αρνούνται να τους δεχτούν πίσω. Δεν θέλουν καν να τους ξέρουν. Δεν ενδιαφέρονται παρά μόνο για τα χρήματα της σύνταξης.

Û Σ.Ο.: Ποιός είναι ο τρόπος λήψης αποφάσεων στην οργάνωση (ποιοι συμμετέχουν και με ποια διαδικασία λαμβάνονται οι αποφάσεις) . Τι ρόλο έχετε εσείς και τι γίνεται σε περιπτώσεις διαφωνίας ;

Û Λουΐζα: Εδώ γίνονται καθημερινά ομάδες με όλο το προσωπικό (γιατί τα άτομα που δουλεύουν στο κυλιόμενο ωράριο γνωρίζουν περισσότερα πράγματα, απ' ότι εμείς που είμαστε μόνο το πρωί) όπου συζητάμε κάθε πρωί τα προβλήματα που έχουν οι ασθενείς και παίρνονται κάποιες αποφάσεις. Και φυσικά ενημερώνεται και ο ψυχίατρος (π.χ. για κάποια υποτροπή που έγινε το βράδυ) για να κανονίσει τις αγωγές των φαρμάκων. Σε περιπτώσεις διαφωνίας συνήθως δεν λαμβάνεται υπόψη η γνώμη της διεπιστημονικής ομάδας αλλά ισχύει η γνώμη του προέδρου.

Û Σ.Ο.: Ποιά είναι τα χαρακτηριστικά των πληθυσμιακών ομάδων που εξυπηρετούνται απ' τα προγράμματα της οργάνωσης :

Û Λουΐζα: Είναι 15 χρόνια ασθενείς ψυχιατρικών κυρίως από την Τρίπολη με νοητική υστέρηση και σχιζοφρένεια. Κανείς από αυτούς δεν μπορεί να αυτοεξυπηρετηθεί. Οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 45 μέχρι 80 χρονών.

Û Σ.Ο.: Πόσοι άνδρες και πόσες γυναίκες μένουν εδώ;

Û Λουΐζα: Είναι 7 άνδρες και 8 γυναίκες. Επίσης για να φέρουμε κάποιον εδώ πρέπει να πεθάνει κάποιος για να μείνει μια θέση κενή. Δεν παίρνουμε παρά πάνω άτομα μέχρι στιγμής γιατί οι ασθενείς πρέπει να είναι 15 και κανονικά το προσωπικό θα

πρέπει να είναι 25 άτομα.

Û Σ.Ο.: Ποιές είναι οι προϋποθέσεις των ενδιαφερομένων για συμμετοχή στα προγράμματα της οργάνωσης ;

Û Λουΐζα: Τα κριτήρια είναι οι ασθενείς να είναι μη λειτουργικοί με νοητική υστέρηση και ψύχωση – σχιζοφρένεια, να λαμβάνουν σύνταξη και η εντοπιότητα, δηλαδή, να είναι από την περιοχή της Αχαΐας, της Ηλείας και της Αιτωλοακαρνανίας. Απαραίτητο είναι να έχουν νοσηλευτεί χρόνια στο ψυχιατρείο καθώς το πρόγραμμα Ψυχαργός είναι πρόγραμμα αποασυλοποίησης και αφορά χρόνιους ασθενείς ψυχιατρείων. Κανονικά σύμφωνα με το πρόγραμμα δεν γίνεται να πάρουμε ασθενείς από την κοινότητα, από εδώ.

Û Σ.Ο.: Ποιό είναι το ημερήσιο πρόγραμμα της οργάνωσης αναφορικά με την πληθυσμιακή ομάδα που ασχολείται ; Τι είδους παροχές υπάρχουν για τους εξυπηρετούμενους ;

Û Λουΐζα: Οι ασθενείς μετά το πρωινό και την αγωγή φαρμάκων συμμετέχουν στην ομάδα- καφέ όπου συζητούν ότι τους απασχολεί μέσα από την καθημερινότητα. Στη συνέχεια αν είναι κατάλληλες προϋποθέσεις, πηγαίνουν είτε κοντινούς περίπατους είτε για καφέ ή για ψώνια στο κέντρο της πόλης. Όσοι δεν ακολουθούν στην έξοδο παραμένουν στο οικοτροφείο για εργοθεραπεία . Ακολουθεί το μεσημεριανό τους γεύμα με την αγωγή, και ξεκούραση. Το απόγευμα μπορούν να δουν τηλεόραση, να περπατήσουν στην αυλή ή να ασχοληθούν με ζωγραφική και πλαστελίνες, μέχρι το βραδινό τους γεύμα όπου και μετά την αγωγή θα κοιμηθούν. Αυτή είναι η μέρα μας περίπου. Οι παροχές της οργάνωσης προς τους ασθενείς είναι η στέγαση, η σίτιση, η νοσηλεία, η συμβουλευτική υποστήριξη και η γενική φροντίδα των ασθενών.

Û Σ.Ο. : Γίνονται Εκδηλώσεις στο οικοτροφείο;

Û Λουΐζα: Υπάρχουν και περιπτώσεις που η ψυχαγωγία των ασθενών γίνεται εντός οικοτροφείου εθελοντικά από ομάδες χορού και θεάτρου. Επίσης γίνονται και εκδηλώσεις που οργανώνει το οικοτροφείο Χριστούγεννα, Πάσχα καλοκαίρι

Û **Σ.Ο.** : Πως γίνεται η μετακίνηση στις εξόδους σας;

Û **Λουΐζα** : Η μετακίνηση γίνεται με ταξί και η χρέωση γίνεται στις συντάξεις των ασθενών.

Û **Σ.Ο.** : Σύνταξη παίρνουν όλοι οι ασθενείς ;

Û **Λουΐζα** : Κάποιοι στην αρχή δεν είχαν αλλά εγώ σαν κοινωνική λειτουργός φρόντισα και τους έβγαλα από την πρόνοια.

B . ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

- Σήμερα ο πιο πρόσφατος ορισμός του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας επικυρώθηκε το 2004, στο Διεθνές Συνέδριο Σχολών Κοινωνικής Εργασίας και είναι ο ακόλουθος:

«Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας προωθεί την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις ανθρώπινες σχέσεις και την ενδυνάμωση (empowerment) και απελευθέρωση (liberation) των ανθρώπων ώστε να ενισχύσουν την ευημερία τους. Χρησιμοποιώντας θεωρίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών συστημάτων, η κοινωνική εργασία παρεμβαίνει στα σημεία στα οποία οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι θεμελιώδεις στην κοινωνική εργασία» (IASSW & IFSW, 2004).

Û **Σ.Ο.:** Πιστεύετε πως ο ορισμός της κοινωνικής εργασίας εφαρμόζεται από την οργάνωση; Πιστεύετε πως η οργάνωση προωθεί την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη με στόχο την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού;

Û **Λουΐζα:** Αρχικά να πούμε ότι αυτοί οι άνθρωποι προέρχονται από τα ψυχιατρεία όπου εκεί υπήρχε απόλυτα κοινωνικός αποκλεισμός και οι ασθενείς δεν είχαν κανένα δικαίωμα να διεκδικήσουν τίποτα όχι ότι μπορούσαν αλλά έτσι κι αλλιώς υπήρχε εκμετάλλευση και βία. Ξεκινάμε από αυτό για να πούμε ότι εδώ σίγουρα έχει πολύ μεγάλη διαφορά στον τρόπο που ζουν · Ζουν ανθρώπινα καθώς εκεί δεν είχαν ούτε τα στοιχειώδη. Έχει υπάρξει μεγάλη αλλαγή και συγκεκριμένα στο θέμα της βίας. Οι ασθενείς δεν έχουν πλέον επιθετική συμπεριφορά. Η βία γεννά βία. Υπάρχει αλλαγή γιατί κατά ένα μεγάλο μέρος έχει επιτευχθεί η αποασυλοποίηση και το

οικοτροφείο το νιώθουν σαν σπίτι. Εδώ έχουν φροντίδα και μπορούν να διεκδικήσουν αυτά που θέλουν. Περιορισμός να αποκτούν πάντα αυτό που θέλουν είναι ο οικονομικός παράγοντας. Δεν δικαιολογείται από το υπουργείο να παίρνουμε λεφτά από τις συντάξεις για τρόφιμα που τους αρέσουν πολλοί. Και αν πάρουμε θα έρθουν οι δικαστικοί συμπαραστάτες και θα μας πουν γιατί παίρνεται χρήματα αφού σας δίνει το υπουργείο. Υπάρχει έτσι ένα μπέρδεμα.

Ü Σ.Ο. : Ποιοι είναι οι δικαστικοί συμπαραστάτες;

Ü Λουΐζα: Οι δικαστικοί συμπαραστάτες είναι άτομα από το οικογενειακό ή το συγγενικό περιβάλλον του ασθενή και ορίζονται από το δικαστήριο με σκοπό να διαχειρίζονται αποκλειστικά την περιουσία του ασθενή διότι αυτός δεν μπορεί να τη διαχειριστεί. Συχνά ερχόμαστε σε αντιπαράθεση με τους δικαστικούς συμπαραστάτες υπερασπίζοντας τα δικαιώματα των ασθενών. Αυτός ο παράγοντας δυσχεραίνει τον αποκλεισμό μιας και υπάρχουν ασθενείς που δεν παίρνουν χρήματα απ την σύνταξη τους γιατί τα καρπώνεται όλα η οικογένεια. Ας μην το κρύβουμε αυτό που τους ενδιαφέρει είναι να τους μείνει όλη η σύνταξη στα χέρια τους. Θεωρούν δική τους τη σύνταξη και όχι των ασθενών. Έτσι εμποδίζεται το έργο της αποασυλοποίησης. Σε περιστατικά που οι συγγενείς δεν συνεισφέρουν υπάρχει περίπτωση ο ασθενής να φύγει από το οικοτροφείο και να επιστρέψει στο ψυχιατρείο. Σε τέτοιες περιπτώσεις για να διασφαλίσεις τα δικαιώματα του ασθενή πρέπει να έρθεις σε ρήξη με την οικογένεια μέσω καταγγελίας αλλά αυτό συνήθως δεν έχει καλό αποτέλεσμα. Στο οικοτροφείο έχουμε αποτρέψει τέτοιες εξελίξεις γιατί δεν θέλουμε να διώξουμε κάποιον ασθενή και στηριζόμαστε στην αλληλοβοήθεια. Είναι μεγάλη ευθύνη ο διαχειρισμός των χρημάτων της σύνταξης. Ένα άλλο κομμάτι είναι οι επισκέψεις στα σπίτια γιατί φοβούνται ότι αν πάμε επίσκεψη εκεί θα τον αφήσουμε εκεί για πάντα. Οπότε αρνούνται τις επισκέψεις.

Ü Σ.Ο.: Οι συγγενείς τους επισκέπτονται εδώ;

Ü Λουΐζα: Σπανίως, μπορεί να έρθει συγγενής εδώ να πάει μέσα να πάρει τα χρήματα και μετά να φύγει χωρίς να χαιρετήσει τον ασθενή. Μιλάμε για επαγγελματική σχέση με τα χρήματα.

- Û **Σ.Ο.:** Όταν δεν υπάρχει οικογενειακό περιβάλλον ποιος διαχειρίζεται τα χρήματα;
- Û **Λουΐζα:** Όταν δεν υπάρχει η οικογένεια τα χρήματα της σύνταξης τα διαχειρίζεται ο πρόεδρος της εταιρείας.
- Û **Σ.Ο.:** Ποιός είναι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού για τον κοινωνικό αποκλεισμό στην κοινωνική οργάνωση ;
- Û **Λουΐζα:** Ο κοινωνικός λειτουργός εννοείται ότι είναι για να διεκδικεί όλο και περισσότερα πράγματα για αυτούς τους ανθρώπους και να ασχολείται με τη γενικότερη φροντίδα τους. Από το να τους συνοδέψει στα ψώνια τους μέχρι και να τους υποστηρίξει. Καθημερινά ασχολούμαι άμεσα με τον ασθενή. Να τον ντύσω, να τον φροντίσω, να τον πάω βόλτα, να δω τι ανάγκες έχει και να τις καλύψουμε. Επίσης ο ρόλος του είναι να έρχεται σε επαφή με την οικογένεια του ασθενούς αλλά και με τους δικαστικούς συμπαραστάτες, δηλαδή, άτομα από το οικογενειακό περιβάλλον που διαχειρίζονται τη σύνταξή του. Επίσης επιδιώκει να συναντηθεί ο ασθενής με την οικογένειά του όμως κάτι τέτοιο δεν είναι εύκολο καθώς η οικογένεια αρνείται γιατί φοβάται μην τον αφήσουν εκεί. Οπότε αρνούνται τις επισκέψεις.
- Û **Σ.Ο.:** Ποιές μέθοδοι Κοινωνικής Εργασίας εφαρμόζονται στην οργάνωση για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ;
- Û **Λουΐζα:** Γίνεται καθημερινά κοινωνική εργασία με άτομα, ομάδα, αλλά και με κοινότητα.
- Û **Σ.Ο.:** Γίνονται ενημερωτικές δράσεις από την οργάνωση για τον κοινωνικό αποκλεισμό προς την τοπική κοινότητα, αν ναι που στοχεύουν ;
- Û **Λουΐζα:** Γίνονται ανοικτές εκδηλώσεις με συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας της Πάτρας με σκοπό την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της για τον κοινωνικό αποκλεισμό που βιώνουν οι ασθενείς. Επίσης υπήρξαν και συναντήσεις με τοπικούς φορείς σε περιόδους που το οικοτροφείο δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει οικονομικά, οι οποίοι συμπαραστάθηκαν και βοήθησαν στη συνέχιση της λειτουργίας του. Υπήρξε έτσι μια ευαισθητοποίηση σε αυτό τον τομέα.

Γ. ΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ

- Βιβλιογραφικά αναφέρεται πως ο κοινωνικός αποκλεισμός γίνεται κατανοητός ως άρνηση ή μη πραγμάτωση των πολιτικών, αστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως συστατικό της ιδιότητας του ανθρώπου ως όντος και ως πολίτη. Τι ορίζει η οργάνωση ως κοινωνικό αποκλεισμό και ποιοί είναι οι παράγοντες, που τον συνθέτουν ;
- **Λουΐζα:** Η οργάνωση ορίζει ως κοινωνικό αποκλεισμό την μη αποδοχή των ασθενών από την οικογένειά τους και από τις καθημερινές συνδιαλλαγές από την τοπική κοινότητα. Δηλαδή όταν δεν επιτρέπεται σε αυτός να υλοποιήσουν τα δικαιώματά τους. Στο δικό μας οικοτροφείο οι ασθενείς δεν βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό από την κοινότητα.
- **Σ.Ο.:** Οι παράγοντες που θα μπορούσαν να εντείνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό ποιοι είναι;
- **Λουΐζα:** Οι παράγοντες είναι η προκατάληψη λόγω ελλιπής ενημέρωσης. Ο πιο σημαντικός παράγοντας αποκλεισμού όπως σας είπα είναι η οικογένεια. Δεν τους θέλουνε στα σπίτια τους είναι ελάχιστοι οι ασθενείς που πηγαίνουνε στα σπίτια τους για μια ώρα μια φορά στους πόσους μήνες. Έναν ασθενή έχουμε μόνο που μπορεί να μείνει 2 μέρες, να φιλοξενηθεί. Δεν τους αρέσει η αρρώστια τους αλλά τους αρέσει η επιδότηση της αρρώστια τους. Ενδιαφέρονται μόνο για τα χρήματα χωρίς όμως να έχουν καμία υποχρέωση.
- **Σ.Ο.:** Ποια είναι η γνώμη της οργάνωσης για το σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και συγκεκριμένα του κοινωνικού αποκλεισμού;
- **Λουΐζα:** Αυτή την εποχή ποια οργάνωση, ποιο κράτος πρόνοιας ; Εγώ αυτό που νιώθω αυτό θα πω. Η τάση είναι να καταργηθεί οτιδήποτε έχει να κάνει με πρόνοια. Δηλαδή και αυτό το οικοτροφείο τώρα που ήρθατε, ίσως προλάβετε και ήρθατε δεν ξέρουμε αν το χειμώνα θα υπάρχει. Και αν γίνει αυτό μια σκέψη είναι ότι οι ασθενείς αυτοί μπορεί να γυρίσουν στο

ψυχιατρείο, γιατί δεν ξέρουμε αν θα χρηματοδοτούνται όλα αυτά. Δεν μπορώ να μιλήσω αισιόδοξα αυτή τη στιγμή. Έτσι κι αλλιώς οι δομές αυτές δεν αντιστοιχούν στις ανάγκες καθώς είναι ελάχιστες σε σχέση με τις ανάγκες. Η θα ιδιωτικοποιηθούν ή θα κλείσουν. Το μέλλον είναι εντελώς απαισιόδοξο.

- **Σ.Ο.:** Πάντως αν δεν ήμασταν εν καιρώ κρίσης τι γνώμη θα είχατε για την πρόνοια;
- **Λουΐζα:** Δεν υπάρχει πρόνοια στην Ελλάδα αυτό είναι δεδομένο. Με παίρνουνε τηλέφωνο συνεχώς άνθρωποι και μου λένε θέλω να πάς κάπου το παιδί μου ή τη μητέρα μου και δεν ξέρω- και δεν έχω εγώ σαν κοινωνική λειτουργός να της προτείνω τίποτα. Γιατί δεν υπάρχει τίποτα. Όταν ξεκίνησε η ψυχιατρική μεταρρύθμιση όλα ήταν πολύ ωραία που άνοιξαν αυτές οι δομές. Όλο αυτό το κομμάτι της αποασυλοποίησης που θα πάει ;
- **Σ.Ο.:** Όταν ξεκίνησε το πρόγραμμα που ήταν συγχρηματοδοτούμενο ήταν καλύτερα τα πράγματα;
- **Λουΐζα:** Φυσικά και ήταν καλύτερα τα πράγματα. Τα μόνα χρόνια που το οικοτροφείο λειτουργούσε κανονικά ήταν στα πρώτα δυο χρόνια που ήταν συγχρηματοδοτούμενο. Τότε ήταν παράδεισος- βόλτες, χοροί, γέλια, εργοθεραπείες - τώρα καμία σχέση. Δεν υπήρχαν οικονομικά προβλήματα και υπήρχε πολύ κέφι για δουλειά. Το προσωπικό ήταν εκπαιδευμένο με επιδοτούμενα επιμορφωτικά προγράμματα, υπήρχε εποπτεία και για το burnt out αλλά τώρα τίποτα. Τώρα το προσωπικό δεν εκπαιδεύεται . θα έπρεπε να υπάρχει εποπτεία γιατί έχουμε το burnt out όπου καίγεσαι στα 3 χρόνια.
- **Σ.Ο.:** Ποιά είναι η γνώμη της οργάνωσης για τις γραφειοκρατικά δομημένες κοινωνικές υπηρεσίες; Η γραφειοκρατία δρα σαν ανασταλτικός παράγοντας συμμετοχής των εξυπηρετούμενων σε προγράμματα που στοχεύουν στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ; Κατά πόσο επηρεάζεται η δική σας υπηρεσία από ένα τέτοιο μοντέλο;
- **Λουΐζα:** Με τα οικονομικά υπάρχει θέμα δηλαδή όταν σου ορίζει ότι πρέπει να πάρεις ένα μέρος από την σύνταξή του και

η υπόλοιπη να πηγαίνει σε ένα λογαριασμό και να χάνεται κανένας να μην μπορεί να την αγγίξει αλλά εδώ μέσα να μην έχουνε να φάνε γιατί υπάρχει υποχρηματοδότηση αυτό είναι ένα μείον. Θα μπορούσε να πάρει μια απόφαση το Υπουργείο το οποίο αφού δεν έχει λεφτά να δώσει, να πάρει τις συντάξεις και να τις δώσει στο οικοτροφείο και στο κάθε οικοτροφείο σε όλη την Ελλάδα όχι να πηγαίνουν στις τράπεζες τα χρήματα. Αυτό είναι γραφειοκρατικό. Που να βρούμε τα χρήματα για πετρέλαιο το χειμώνα; Δεν παίρνουν όμως μια τέτοια απόφαση. Είναι υποχρεωμένο το Υπουργείο να πληρώνει για όλα τα λειτουργικά έξοδα έχει υπογράψει γι αυτό με την Ευρωπαϊκή Ένωση και γι αυτό δεν μπορούν να κλείσουν τους λογαριασμούς των ασθενών. Αυτό είναι ένα γραφειοκρατικό που σε πάει πίσω και στερείς από τους ασθενείς πράγματα. Εμποδίζει να γίνουν κάποια πράγματα σωστά για τους ανθρώπους αυτούς να καλυφθούν οι ανάγκες τους.

- **Σ.Ο.:** Υπάρχουν συγγραφείς που υποστηρίζουν πως οι οργανώσεις επιτελούν ένα διπλό ρόλο με την άσκηση τους . Από τη μια μεριά δρουν ως φορείς στήριξης , κι από την άλλη ως φορείς κοινωνικού ελέγχου . Η οργάνωση έρχεται αντιμέτωπη μ ' αυτό το δίλλημα ; Αν ΝΑΙ, πως το αντιμετωπίζει ; Συλλογικά ή ατομικά ο κάθε επαγγελματίας ;
- **Λουΐζα:** Σίγουρα αυτό που υπάρχει είναι πάρα πολύ ωραίο γι' αυτούς τους ανθρώπους, πίσω όμως από αυτό υπάρχουν κάποιοι που εκμεταλλεύονται καταστάσεις. Αν υπήρχαν έλεγχοι από το κράτος μπορεί να ήταν και καλύτερα. Δεν υπάρχει ελεγκτικός μηχανισμός. Κανένας δεν ελέγχει κανέναν.
- **Σ.Ο.:** Εμείς εννοούμε τον κοινωνικό έλεγχο ως τον έλεγχο που ασκείται σε άτομα ώστε να προσαρμοστούν στο αξιακό σύστημα της κοινωνίας.
- **Λουΐζα:** Όχι δεν υπάρχει κοινωνικός έλεγχος στην δική μας οργάνωση. Αλλά υπάρχει ο υποστηρικτικός ρόλος που μπορεί να βοηθήσει τους ασθενείς. Φυσικά και υπάρχει στήριξη.
- **Σ.Ο.:** Οι θεωρίες των κοινωνικών κινημάτων και των ριζοσπαστικών προσεγγίσεων στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού , υιοθετούν συχνά μια αντισυμβατική δράση και στηρίζονται σε μια συλλογική συνδιαμόρφωση ενάντια στην καταπίεση . Κάνουν έμπρακτες κινήσεις αλληλεγγύης με σκοπό

να φέρουν στην επιφάνεια τις κοινωνικές κατασκευές των προβλημάτων. Πιστεύετε πως μια τέτοια στάση φέρει κάποιο αποτέλεσμα ; Μια κρατική οργάνωση θα μπορούσε να αφηγήσει τις κρατικές εντολές και να λειτουργήσει πιο διεκδικητικά σε σχέση εν προκειμένω με τον κοινωνικό αποκλεισμό ;

- **Λουΐζα:** Μία διεκδίκηση που κάναμε συλλογικά σε σχέση με την υποχρηματοδότηση, όταν παραμείναμε για οκτώ μήνες απλήρωτοι, επέφερε περικοπές μισθών και απολύσεις. Φτάσαμε μέχρι το Υπουργείο . Δεν μετανιώνω για τίποτα. Αλλά νομίζω ότι μια τέτοια στάση δεν φέρνει αποτέλεσμα. Ότι αποφασίσουν τα αφεντικά θα γίνει. Η εξουσία έχει μεγάλη δύναμη. Ότι και να κάνεις αυτή θα βγει από πάνω. Και αυτό φαίνεται στις μέρες μας πάρα πολύ έντονα. Πρέπει να έχεις πάρα πολύ μεγάλη δύναμη για να αντέχεις την ματαίωση συνέχεια. Τη μια μετά την άλλη. Πας στα δικαστήρια χάνεις. Όπου και να πας είσαι χαμένος, απολύεσαι, μειώνουν το μισθώσου. Σε αποκλείουν από άλλες δουλειές όταν διεκδικείς. Αντιστέκεσαι πρέπει να αντισταθείς μέχρι τέλους.
- **Σ.Ο.:** Το έργο της οργάνωσης επιτυγχάνει την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ; Δώστε μερικά παραδείγματα της τελευταίας 5ετίας .
- **Λουΐζα:** Δυστυχώς οι ασθενείς βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό από την οικογένειά τους αλλά οι στόχοι αποασυλοποίησης και επανένταξή τους έχουν επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Μην ξεχνάμε ότι οι παθήσεις των ασθενών είναι ιδιαίτερες. Η οργάνωση βρήκε θετική ανταπόκριση από την κοινότητα. Από τους καταστηματάρχες μέχρι τους γείτονες οι οποίοι καταλαβαίνουν ότι δεν είναι επικίνδυνοι ψυχασθενείς.
- **Σ.Ο.:** Βιβλιογραφικά υποστηρίζεται πως τα κοινωνικά κινήματα , ως μορφές πολιτικής κινητοποίησης σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό, επιδιώκουν την κοινωνική αλλαγή και τον μετασχηματισμό της κοινωνίας. Υπάρχουν αντίστοιχες προτάσεις από την πλευρά της οργάνωσης για την επιδίωξη της κοινωνικής αλλαγής και κοινωνικής δικαιοσύνης;
- **Λουΐζα:** Όχι, από εδώ δεν υπάρχει καμία πρόταση και διάθεση για κοινωνική αλλαγή και κοινωνική δικαιοσύνη. Οι

εταιρειάρχες στοχεύουν στο κέρδος. Δεν είναι ΜΚΟ είναι επιχειρήσεις. Έλεγχοι δεν υπάρχουν από πουθενά και γι αυτό υπάρχουν προβλήματα

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Α. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Û Ονομασία οργάνωσης : Δεν αναφέρεται για δεοντολογικούς λόγους

Û Σ. Ο : Αρχικά, θα θέλαμε να μας ενημερώσετε για το ιστορικό της οργάνωσης .

Û **Θάλεια** : Είμαστε στη Διεύθυνση (...) - Τμήμα (.....) *, με το σχέδιο Καλλικράτης από την 1/1/2011, είναι πια υπηρεσία του Δ. Πατρέων. Μέχρι 31/12/2010 ήμασταν υπηρεσία της Νομαρχίας Αχαΐας , αλλά με την κατάργηση των Νομαρχιών έχουμε περάσει πλέον στο Δ. Πατρέων. Το ιστορικό της οργάνωσης , της υπηρεσίας μας εδώ, όπως ξέρετε και από την θεωρητική σας κατάρτιση πάμε πολύ πίσω, πολύ παλιά, διαμορφώνονται ανάλογα με τις ανάγκες τα προγράμματα, μπορώ να πω ότι δεν έρχονται τόσο σύντομα οι αλλαγές στα προγράμματα όσο σύντομες είναι οι κοινωνικές αλλαγές και οι κοινωνικές ανάγκες. Αναφέρομαι, και μπορώ να σας δώσω και παραδείγματα, στο ότι έχουμε προγράμματα που ούτε τα ποσά αντιστοιχούν σε πραγματικές ανάγκες, προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης , αναφέρομαι συγκεκριμένα στο πρόγραμμα της παιδικής προστασίας όπως λέγεται , που έχει μείνει στα παλιά δεδομένα με πολύ χαμηλά ποσά επιδότησης που στην ουσία δεν μπορούν να είναι αποτελεσματικά στο να βοηθήσουν ας πούμε στην ανατροφή αυτών των παιδιών . Είναι λίγο δύσκαμπτο όλο αυτό το σύστημα των αλλαγών στις Εγκυκλίους, στους νόμους, και πολλά πράγματα μένουν στο να εφαρμόζονται όπως εφαρμόζονταν πριν από αρκετά χρόνια.

* Επειδή στο συγκεκριμένο τμήμα εργάζεται πολύ μικρός αριθμός κοινωνικών λειτουργών η σπουδαστική ομάδα για δεοντολογικούς λόγους δεν αναφέρει το τμήμα .

Û Σ. Ο : Εσείς γνωρίζετε πότε σχηματίστηκε η υπηρεσία συγκεκριμένα στην Πάτρα ;

Û Θάλεια : Συγκεκριμένα δεν μπορώ να σας πω κάποια χρονολογία νομίζω όμως ίσως και μετά τον πόλεμο, ανάλογα με τις ανάγκες που δημιουργήθηκαν από παιδιά που είχαν μείνει ορφανά, από ανθρώπους που είχαν προβλήματα υγείας, τροποποιούνται βέβαια κατά καιρούς, αλλά σαν ανάγκη, πιθανόν να υπάρχει από πολύ παλιότερα με κάποιες άλλες ονομασίες, θα το βρείτε ίσως στις ιστορικές αναδρομές των δομών κοινωνικής πρόνοιας ακριβώς πως ξεκινάει.

Û Σ.Ο : Ποιά είναι η νομική υπόσταση της οργάνωσης ;

Û Θάλεια : Είμαστε μία υπηρεσία του κράτους , Δημοτική υπηρεσία αυτή τη στιγμή , κατά βάση όμως είμαστε μόνιμοι υπάλληλοι , σαν δημόσιοι υπάλληλοι είχαμε προσληφθεί, και έτσι τουλάχιστον μέχρι τώρα εξακολουθούμε να είμαστε, (γελώντας....) δεν ξέρω ποιές αλλαγές μπορούν να μας έρθουν κι εμάς αλλά έχουμε ξεκινήσει και είναι υπάλληλοι εδώ που δουλεύουν σταθερά για 15 χρόνια, 20 χρόνια , άλλοι λίγο λιγότερο, είναι όμως προσωπικό που είναι διορισμένο με τη σχέση μονιμότητας.

Û Σ.Ο : Είναι δηλαδή η υπηρεσία Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου ;

Û Θάλεια : Τώρα ανήκουμε στους ΟΤΑ, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, δηλαδή δεν είμαστε πλέον, δεν υπαγόμαστε στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, όπως ήταν μέχρι το 1995, περάσαμε στους ΟΤΑ, στο Υπουργείο Εσωτερικών, δηλαδή υπαγόμαστε στο Υπουργείο Εσωτερικών σαν Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, και στην Νομαρχία όταν ήμασταν και στο Δήμο τώρα. Εφαρμόζουμε βέβαια προγράμματα του Υπουργείου Υγείας έτσι...;

Û Σ.Ο : Ποιοί είναι οι πόροι της οργάνωσης ;

Û Θάλεια : Οι πόροι είναι κρατικοί. Δεν είμαστε υπηρεσία που θα στηριχτούμε σε άλλου είδους , απ'όσο γνωρίζω δηλαδή, ίσως να υπάρχει κάτι που να μην ξέρω να σας το πω με ακρίβεια, ξέρω όμως ότι για να πληρωθούν τα επιδόματα τα χρήματα εγκρίνονται από τον κρατικό προϋπολογισμό , για να

πληρωθούν τα έκτατα βοηθήματα από τον κρατικό προϋπολογισμό , κι αν απο'κει δεν υπάρχουν χρήματα δεν λειτουργεί το πρόγραμμα. Δεν έχουμε κάποιον άλλο τρόπο χρηματοδότησης.

Û Σ.Ο : Ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης υπάρχουν στην υπηρεσία ;

Û Θάλεια : Η υπηρεσία μέχρι στιγμής όχι, δεν έχει χρησιμοποιήσει. Ο Δήμος σε άλλες δομές του πιθανότατα πιστεύω ότι χρησιμοποιεί, και ίσως το γνωρίζετε εσείς από την επαφή που έχετε με άλλους χώρους, μέσα από τους οργανισμούς του, μέσα από άλλες δομές μπορεί ας πούμε να χρησιμοποιεί και τέτοιου είδους χρηματοδότηση.

Û Σ.Ο : Ποιό είναι το ανθρώπινο δυναμικό της οργάνωσης ;

Û Θάλεια : Να σας πω αρχικά για τους κοινωνικούς λειτουργούς, αυτή τη στιγμή είμαστε *(...) , εκ των οποίων οι (...) ασχολούνται με τα θέματα κοινωνικής εργασίας , η (...) κυρία που είναι και προϊσταμένη, εκτελεί και χρέη προϊσταμένου σ'όλη την υπηρεσία, και δεν αναλαμβάνει υποθέσεις , είναι στο διοικητικό κομμάτι περισσότερο της υπηρεσίας, και μάλιστα να σας αναφέρω για την κυρία εκτός από μένα, πρόσφατα ήρθε στην υπηρεσία μας λόγω αναγκών και έλλειψης προσωπικού. Η υπηρεσία έχει και άλλα τμήματα βέβαια, είμαστε τέσσερα τμήματα συνολικά, είναι το τμήμα εποπτείας που έχει αναλάβει την γραμματειακή υποστήριξη, τον εξοπλισμό της υπηρεσίας με υλικά. Είναι το τμήμα ας το πούμε επιδομάτων, όπου εκεί δίνονται σε διάφορες κατηγορίες πασχόντων, είναι δηλαδή ασθενείς που παίρνουν τα επιδόματα, με πολλές υποκατηγορίες , το επίδομα για τους τυφλούς, για τους κωφάλαλους, τους βαριά νοητικά καθυστερημένους, το επίδομα της βαριάς αναπηρίας γι'αυτούς που είναι 67% η αναπηρία τους και είναι ανασφάλιστοι ή έμμεσα ασφαλισμένοι, το επίδομα για παραπληγικούς ανασφάλιστους ή του Δημοσίου, γι'αυτούς που έχουν προβλήματα με μεταγγίσεις, με μεσογειακή αναιμία, με AIDS, τελοσπάντων καλύπτουν μεγάλο πληθυσμό για την περιοχή μας αυτά τα προγράμματα συγκεκριμένα. Υπάρχει και το τμήμα Κοινωνικής Αρωγής το οποίο έχει σαν αρμοδιότητα τα βιβλιάρια ανασφαλιστών, βιβλιάρια απορίας όπως λέγονται, για άτομα, για οικογένειες, ανεξάρτητα απ'το αν έχουν

προβλήματα υγείας, αρκεί να έχουν οικονομική αδυναμία. Παράλληλα σ' αυτό το τμήμα έχουμε το επίδομα των απροστάτευτων παιδιών, είναι για παιδιά που δεν προστατεύονται από τον πατέρα τους για κάποιους λόγους όπως είναι ο θάνατος, η φυλάκιση, η στράτευση, η διάσταση των γονέων, η διάζευξη, τα παιδιά που είναι εκτός γάμου ή που δεν έχουν αναγνωριστεί, το επίδομα μητρότητας για εργαζόμενες ανασφάλιστες όμως (γελώντας) , το ξέρω αυτό είναι κάπως αντιφατικό

* Λόγω του ότι ο αριθμός των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται στο τμήμα είναι μικρός, δεν θέλαμε για δεοντολογικούς λόγους να αναφέρουμε πόσοι, γιατί η σπουδαστική ομάδα θεωρεί ότι θα ήταν δυνατόν να υποτεθεί το πρόσωπο του/της συνεντευξιαζόμενου/ης.

Û Σ.Ο : Πως γίνεται να είναι εργαζόμενες αλλά ανασφάλιστες ;

Û Θάλεια : Σας είπα ότι τα προγράμματα είναι διαρθρωμένα με βάση σε άλλες εποχές σε πολλές περιπτώσεις. Ας πούμε, τώρα η εργαζόμενη ανασφάλιστη ποιά είναι; Η οικιακή βοηθός ας πούμε η οποία υποχρεώνεται πλέον να ασφαρίζεται, ενώ όταν σχηματίστηκε το πρόγραμμα δεν ήταν υποχρεωτικό, είναι η εργάτρια γης, που τώρα πρέπει να ασφαρίζεται στον ΟΓΑ, τότε δεν ήταν υποχρεωτικό , κι έτσι έχουμε εργαζόμενες ανασφάλιστες.

Û Σ.Ο : Να σας ρωτήσουμε κάτι σ' αυτό το σημείο, ένα άλλο απ' τα παράδοξα που έχουμε ακούσει, είναι πως το επίδομα παιδικής προστασίας το λαμβάνουν μόνο οι μητέρες, για παράδειγμα σε περίπτωση θανάτου της μητέρας και όχι μόνο του πατέρα όπως ισχύει, το επίδομα παιδικής προστασίας δεν εγκρίνεται, ισχύει αυτό το γεγονός ;

- **Θάλεια :** Ναι έχετε δίκιο, είναι το επίδομα απροστάτευτου παιδιού από πατέρα, δεν έχει αλλάξει η νομοθεσία, παρότι με την ισότητα των φύλων και το ότι έχουν περάσει από το '80 κάτι τόσα χρόνια, αυτό δεν άλλαξε, και παρότι έχουν γίνει και προσφυγές στον Συνήγορο του Πολίτη για την αναπροσαρμογή του. Το πρόγραμμα σχηματίστηκε τότε με το δεδομένο ότι ο πατέρας δούλευε και πρόσφερε στην οικογένεια. Τα πράγματα έχουν αλλάξει και είτε πάθει κάτι η μητέρα είτε ο πατέρας είναι απώλεια και μια δύσκολη κατάσταση για την

οικογένεια. Παρόλα αυτά δεν έχει αλλάξει αυτό και είναι έτσι που το λέτε ... ναι. Για να συνεχίσω, υπάρχει (στον τομέα κοινωνικής αρωγής) και το πρόγραμμα της στεγαστικής συνδρομής , ένα απ'τα πιο ουσιαστικά προγράμματα , σχηματίστηκε γιατί όταν υπήρχαν πολλοί άστεγοι ηλικιωμένοι με κάποια προβλήματα υγείας, αναγκάζονταν τα νοσοκομεία να τους περιθάλπουν μόνο και μόνο για να έχουν στέγη, ή οι ίδιοι οι ηλικιωμένοι μαζεύονταν γύρω από τα νοσοκομεία για να έχουν τροφή, επειδή δεν είχαν τη δυνατότητα οι άνθρωποι, ήταν υπερήλικες και ανασφάλιστοι. Κι έτσι έγινε το πρόγραμμα στεγαστικής συνδρομής με πολύ καλή φιλοσοφία, ότι ο υπερήλικας ανασφάλιστος μοναχικός ή ζευγάρι, όχι να μένει με τα παιδιά του, μπορεί να επιδοτείται για το ενοίκιο του, και τα χρήματα να μην τα εισπράττει ο ίδιος, να τα χρησιμοποιεί σε οποιαδήποτε ανάγκη, αλλά να πηγαίνουν απευθείας στον ιδιοκτήτη, κι έτσι να εξασφαλίζεται η στέγαση του.

- **Σ.Ο** : Να σας διακόψουμε λίγο, το επίδομα θέρμανσης δεν υπάρχει πλέον ;
- **Θάλεια** : Αυτό δόθηκε για μία ή δύο φορές νομίζω, σε μία εποχή που ίσως και οι πολιτικοί μας ήθελαν να γλυκάνουν τους πληθυσμούς (γελώντας), που απευθύνονταν στις υπηρεσίες μας, αλλά δόθηκε κατά τη γνώμη μου μ'ένα τελείως απρογραμμάτιστο τρόπο που κάποια στιγμή έφυγαν χρήματα, όπως και με το κοινωνικής αλληλεγγύης, προς ανθρώπους που δεν τα είχαν καν ανάγκη, απλά γιατί είχαν ένα βιβλιάριο πρόνοιας.
- **Û Σ.Ο** : Θα μπορούσατε να μας αναφέρετε το οργανόγραμμα/στυλ ηγεσίας της οργάνωσης ;
- **Θάλεια** : Ταυτόχρονα με τα παραπάνω σας είπα λίγο και για το οργανόγραμμα, τέσσερα τμήματα στη Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας, με προϊσταμένους και με γενική προϊσταμένη για όλη τη Διεύθυνση, βέβαια πάνω από όλους είναι ο Δήμαρχος τώρα, έχουμε τον Αντιδήμαρχο σε πρώτη βαθμίδα πάνω από μας, ο Αντιδήμαρχος κοινωνικής πολιτικής υγείας και πρόνοιας , ταυτόχρονα υπαγόμεστε και στον Αντιδήμαρχο που έχει να κάνει με το ανθρώπινο δυναμικό, για οτι αφορά το προσωπικό και τις σχέσεις μας σ'αυτό το κομμάτι.

Û Σ.Ο : Εσείς πόσα χρόνια εργάζεστε στην οργάνωση; Είναι η πρώτη σας εργασιακή εμπειρία;

5. **Θάλεια :** Η υπηρεσία που είχα την πρώτη εργασιακή μου εμπειρία ήταν το Πολυκλαδικό Λύκειο της Πάτρας για τρία χρόνια, ήταν μια εμπειρία πολύ θετική. Δίδασκα στον κλάδο κοινωνικής πρόνοιας ως ωρομίσθια καθηγήτρια. Έπειτα διορίστηκα στο τμήμα κοινωνικής πρόνοιας του Ν. Ηλείας για 2 χρόνια και μετά ήρθα με απόσπαση στην πάτρα. Συνολικά εργάζομαι 16 χρόνια στον τομέα της πρόνοιας.

Û Σ.Ο : Θα θέλατε να μας αναφέρετε ποιοί είναι οι σκοποί και οι στόχοι της οργάνωσης σε σχέση με την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ;

1. **Θάλεια :** Η όλη προσπάθεια της υπηρεσίας είναι να στηρίξει είτε οικονομικά είτε με την δική μας δουλειά , υπάρχει στήριξη σε πιο πολλά επίπεδα, ανθρώπους που αντιμετωπίζουν δυσκολίες που δεν μπορούν μόνοι τους να ανταπεξέλθουν. Κατά ένα μεγάλο μέρος οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν είναι οικονομικές σε συνδυασμό με την υγεία τους και μιλάω για το μεγάλο αριθμό ατόμων που εντάσσονται σε προγράμματά μας λόγω ασθενειών. Ο τρόπος που γίνεται αυτό είναι είτε στηρίζοντάς τους οικονομικά, είτε όταν φτάσουν στο δικό μας το τμήμα να προσπαθήσουμε να τους φέρουμε σε επαφή και με όλες τις δομές που βρίσκονται στην περιοχή μας, είτε αφορούν άλλα προγράμματα του δήμου είτε αφορούν άλλες υπηρεσίες, ανάλογα με την περίπτωση. Πολλές φορές θα ζητηθούν συμπληρωματικές υπηρεσίες από συλλόγους, από φορείς, από εθελοντές, κάποιες φορές από την εκκλησία. Να δικτυωθούν έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιήσουν ότι δυνατότητες υπάρχουν στην κοινότητα για βοήθεια σε σχέση με το θέμα τους. Εάν αυτό επιτυγχάνεται ή όχι είναι ένα άλλο θέμα. Η προσπάθεια είναι να αντιμετωπίσουν όλα αυτά τα θέματα , αλλά και το θέμα των βιβλιαρίων που από τα προγράμματα που υπάρχουν εδώ είναι πολύ σημαντικό γιατί αφορά και την πρόληψη ασθενειών και για τα παιδιά που χρειάζονται εμβόλια και για τους ενήλικες που χρειάζονται παρακολούθηση αλλά και τη θεραπεία σε πολύ σοβαρά θέματα. Το απαισιόδοξο είναι ότι ολοένα αυτά τα θέματα αυξάνονται αριθμητικά, δηλαδή άνθρωποι που είχαν μια οργάνωση κάποιες σταθερές, την εργασία τους, την κατοικία τους, την οικογένειά τους, την υγεία

τους αυτά βλέπουμε σε πολλές οικογένειες να περνούν μια αυξανόμενη κρίση. Νομίζω ότι εμείς αυτό το βλέπουμε τώρα, ίσως να είναι και δική μου εικόνα, γιατί από το 2009 και μετά ασχολούμαι συστηματικά και με άλλα πράγματα πέρα από τις εκθέσεις της κοινωνικής έρευνας που είναι καθαρά το αντικείμενο του τμήματός μας. Προβλέπεται βέβαια να είναι κοινωνικός λειτουργός αυτός που θα συμμετέχει στις επιτροπές για βιβλιάρια. Πάντως έχω και μια εικόνα πιο πλατιά από αυτή που είχα μέχρι το 2009 με αφορμή τις παράλληλες ασχολίες μου με τα θέματα των βιβλιαρίων και από εκεί φαίνεται πιο πολύ το θέμα των ανθρώπων που φτάνουν στην υπηρεσία, παρά μόνο όταν θα δούμε τους τριάντα φακέλους που θα αναλάβω σαν κοινωνική λειτουργός κάνοντας επισκέψεις στο σπίτι, εκθέσεις και ότι άλλο χρειάζεται.

Û Σ.Ο : Θα θέλαμε να μας πείτε τώρα ,ποιός είναι ο τρόπος λήψης αποφάσεων στην οργάνωση (ποιοι συμμετέχουν και με ποια διαδικασία λαμβάνονται οι αποφάσεις). Τι ρόλο έχετε εσείς και τι γίνεται σε περιπτώσεις διαφωνίας ;

- **Θάλεια :** Υπάρχουν προγράμματα που οι αποφάσεις μπορούν να εγκριθούν χωρίς τη μεσολάβηση του τμήματός μας και απαραίτητα την έκθεση ή την πρόταση κοινωνικού λειτουργού. Χωρίς όμως αυτό να αποκλείει, για παράδειγμα για το πρόγραμμα βαριάς αναπηρίας, ότι δεν θα υπάρξουν περιπτώσεις που θα χρειαστούν και τη δικιά μας βοήθεια. Είναι κατά κάποιο τρόπο κατ' εκτίμηση της διοίκησης της υπηρεσίας στο αν θα χρειαστούν και την έκθεση κοινωνικού λειτουργού για κάποια προγράμματα. Αυτό ήρθε σαν αποτέλεσμα της αύξησης των περιστατικών που εξυπηρετούνται στην υπηρεσία σε αντίθεση με το προσωπικό των κοινωνικών λειτουργών που είχε. Πριν κάποια χρόνια θεωρούνταν υποχρεωτικό για την ένταξη σε προνοιακό πρόγραμμα, και για τη συνέχιση του κάθε χρόνο, να υπάρχει έκθεση κοινωνικού λειτουργού. Αυτό όμως πρόσθετε ένα πρόβλημα μεγάλο στην λειτουργία της υπηρεσίας γιατί δεν μπορούσαν οι κοινωνικοί λειτουργοί να ανταποκριθούν και δεν έμπαιναν σε προγράμματα άνθρωποι γιατί έπρεπε να περιμένουν τότε θα έρθει η σειρά να μπορεί ο κοινωνικός λειτουργός να κάνει τις εκθέσεις. Οπότε τυπικά καταργήθηκε η συμμετοχή του κοινωνικού λειτουργού στη σύνταξη έκθεσης χωρίς όμως να αποκλείεται αν το εκτιμά η υπηρεσία ότι σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να γίνουν. Και η εκτίμηση αυτή

δίνεται ανάλογα , είτε γιατί αν υπάρχουν αμφιβολίες, αν υπάρχουν κάποια θέματα , είτε γιατί για παράδειγμα μπορεί να δούμε μια μητέρα που έχει ψυχιατρικά προβλήματα και έχει παιδιά και πρέπει να δούμε πως ζούνε , αυτό γίνεται κατ'εκτίμηση των προϊσταμένων και της προϊσταμένης της υπηρεσίας . Υπάρχουν όμως και προγράμματα στα οποία είναι απαραίτητο να έχουμε εμείς την επαφή με την οικογένεια να κάνουμε τις επισκέψεις ιδιαίτερα σε αυτό το διάστημα, τώρα που ανοίγουν παρα πολλά θέματα για το τμήμα μας, πάρα πάρα πολλά, και είναι ουσιαστική η παρουσία μας στην οικογένεια και η πρόταση της έκθεσής μας. Ανάλογα με την πρόταση μας θα εξελιχθεί και η υπόθεση , θα παρθεί μια απόφαση. Το ένα κομμάτι είναι αυτό, το άλλο κομμάτι είναι στα βιβλιάρια που σας είπα ότι η επιτροπή εδώ που συνεδριάζει συντάσσει ένα πρακτικό που κάθε φορά έχει μέσα ανάλογα 50 – 60 οικογένειες. Η επιτροπή αποτελείται από ένα κοινωνικό λειτουργό που έχει τη θέση του προέδρου από έναν εφοριακό και από έναν εκπρόσωπό από τον τομέα υγείας, νοσηλεύτρια ή επισκέπτρια υγείας . Είναι μία σταθερή σύνθεση με αυτές τις ειδικότητες. Έτσι προβλέπεται. Εκεί λαμβάνονται οι αποφάσεις, συντάσσονται πρακτικά τα οποία είναι και η απόφαση.

- **Σ.Ο :** Τι ισχύει σε περίπτωση διαφωνίας ;
- **Θάλεια :** Σε περίπτωση διαφωνίας ισχύει η αρχή της πλειοψηφίας. Με βάση την απόφαση δηλαδή μετά, κάποιος θα πάρει βιβλιάριο ή δεν θα πάρει , θα έχει περίθαλψη ή δεν θα έχει.
- **Σ.Ο :** Και είναι πάντα πρόεδρος κοινωνικός λειτουργός ;

Θάλεια : Με την εγκύκλιο που λειτουργούμε από το 2006, είναι κοινωνικός λειτουργός, φαντάζομαι γιατί έχουμε μια πιο πολύπλευρη θέση ως κοινωνικοί λειτουργοί με τις υποθέσεις, στη συνέχεια ο διοικητικός υπάλληλος συμμετέχει στην παραλαβή των δικαιολογητικών και στην έκδοση μετά των αποφάσεων, δηλαδή στο να βγουν οι αποφάσεις μετά τα πρακτικά και στην θεώρηση των βιβλιαρίων , στο να πάρει ο άλλος το βιβλιάριο του, ο κοινωνικός λειτουργός όμως είναι στη λήψη αποφάσεων

Σ.Ο : Αν προκύψει κάποιο θέμα μεταφέρεται στην προϊσταμένη κοινωνική λειτουργό η οποία το μεταφέρει στην επιτροπή και

συζητιέται εκεί ;

Θάλεια : Όχι όχι , άμεσα στην επιτροπή, η επιτροπή λειτουργεί ανεξάρτητα από την υπόλοιπη υπηρεσία.

Σ.Ο : Ακόμα και για παράπονα δηλαδή ;

Θάλεια : Βεβαίως, και έχουμε και τέτοια θέματα , έχουμε και θέματα με διαφωνίες, και με την ίδια την υπηρεσία, και με το Υπουργείο, και ερωτήματα, δηλαδή μπορούμε και λειτουργούμε ανεξάρτητα . Η επιτροπή δεν είναι μια επιτροπή της υπηρεσίας μας, είναι μια επιτροπή που την όριζε ο Νομάρχης και τώρα την ορίζει ο Δήμαρχος, και μπορεί μόνο ο κοινωνικός λειτουργός να είναι από αυτήν την υπηρεσία και τα άλλα μέλη της επιτροπής από άλλες υπηρεσίες. Επιτροπές τέτοιου είδους γίνονταν πάντοτε για εκτιμήσεις, δεν ήταν μόνο από την υπηρεσία, αλλά αυτή η επιτροπή λειτουργεί στην υπηρεσία που έχει αναλάβει το διοικητικό κομμάτι διεκπεραίωσης του προγράμματος.

Σ.Ο : Εσείς σαν επιτροπή αν έχετε κάποια πρόταση ή κάποιο παράπονο θα απευθυνθείτε στο Δήμο;

Θάλεια : Ναι βέβαια, η λειτουργία της επιτροπής είναι πάνω μας καθαρά. Μπορεί να είναι ένας όγκος δουλειάς αλλά νιώθουμε μια ανεξαρτησία, ακόμα και με τα πολλά προβλήματα που έχει. Και ο πολίτης θα έρθει και θα διαμαρτυρηθεί, και ο συνάδελφος θα εκνευριστεί, γιατί ας πούμε στην επιτροπή μπαίνουν 60 αιτήσεις και η επιτροπή με την σύνθεση και την ειδικότητα που φέρει ο καθένας μπορεί να εγκριθούν οι 20 και οι υπόλοιπες να επιστραφούν για συγκεκριμένους λόγους, και δεν υπάρχει σ'αυτό αμφισβήτηση . Η απόφαση της επιτροπής είναι ξεκάθαρη και δεν υπάρχει αμφισβήτηση. Έχουμε βέβαια και τα παρατράγουδα (γελώντας). Το μόνο καλό είναι ότι δεν υπάρχει η πίεση , δηλαδή η παρέμβαση, δεν μπορεί κάποιος που δεν δικαιούται κάτι να το πάρει επειδή είναι δικτυωμένος. . Μια κατάκτηση είναι ότι δεν δεχόμαστε παρεμβάσεις για να ευνοήσουμε κάποιον που δεν το έχει ανάγκη. Είναι όμως ένα βάρος όσον αφορά τον όγκο δουλειάς και τον χρόνο που πρέπει να αφιερωθεί σ'αυτό, αλλά νιώθω ικανοποιημένη. Έχουμε διαμαρτυρίες, μπαίνει ο Συνήγορος του Πολίτη μας κάνει συστάσεις, έχουμε διάφορα θέματα, δεν είναι ότι μπορούμε να τα επιλύουμε όλα ομαλά και ωραία. Παρότι είναι ένα κομμάτι

διοικητικό, είναι ίσως το πιο ανεξάρτητο κομμάτι σ'όλη την υπηρεσία, και υπάρχουν και λόγοι που δικαίως συμμετέχουμε νομίζω, έτσι όπως έχει διαμορφωθεί η κατάσταση.

Σ.Ο : (γελώντας) Κίνημα να το κάνετε...

Θάλεια : Όχι κίνημα δεν θα το κάνουμε ,ξέρετε κατά καιρούς μας έρχονται πράγματα τα οποία μας είναι άγνωστα στην εφαρμογή, που ξέραμε εμείς πως να λειτουργήσουμε επιτροπή; Είναι καινούρια και μην νομίζετε ότι υπάρχει ο χρόνος να το ψάξεις πολύ , ναι μεν το κάνεις, έρχεσαι σε συνεργασία με συναδέλφους, αλλά παράλληλα τρέχουν πολλά πράγματα μαζί εδώ στην υπηρεσία και είναι και εξαντλητικό . Κατά καιρούς ανοίγει το πλάτος των αντικειμένων που εμπλέκουν τον κοινωνικό λειτουργό που εργάζεται στην πρόνοια, να συμπληρώσω εδώ ότι στις περιπτώσεις που κάνουμε κοινωνική έκθεση κάνουμε και πρόταση κι ανάλογα με την πρόταση μας , που είναι συνδυασμός και των δικαιολογητικών και της κοινωνικής έρευνας, και σε κάποιες υποθέσεις έχει πολύ πλάτος η έρευνα, η πρόταση μας είναι που οδηγεί στη λήψη της απόφασης, την πρόταση την καταθέτουμε στην υπηρεσία και εδώ προχωράει η διαδικασία, ο Δήμος έχει δώσει δικαίωμα υπογραφών στα αντικείμενα μας να ολοκληρώνεται η διαδικασία στην υπηρεσία το πολύ μέχρι τον Αντιδήμαρχο.

Û Σ.Ο : Ποιά είναι τα χαρακτηριστικά των πληθυσμιακών ομάδων που εξυπηρετούνται απ' τα προγράμματα της οργάνωσης;

Û Θάλεια : Είναι συνήθως άνθρωποι με προβλήματα κυρίως οικονομικά και υγείας. Ο μεγαλύτερος πληθυσμός που απευθύνεται στην υπηρεσία μας είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Είναι τσιγγάνοι, είναι άνθρωποι που μένουν σε καταυλισμούς, είναι παιδιά που ζουν στους καταυλισμούς και δεν πηγαίνουν σχολείο, είναι ανύπαντρες μητέρες που είναι ανήλικες πολλές φορές και τοξικοεξαρτημένοι. Επίσης είναι άτομα που δεν έχουν την κατάλληλη υποστήριξη και αποδοχή από την οικογένεια. Οι τσιγγάνοι έχουν ένα ιδιαίτερο κώδικα επικοινωνίας που πρέπει να καταλάβεις, μια διαφορετική κουλτούρα. Πάντως έχουν ενδιαφέρον, και έτσι σε προκαλεί καμιά φορά να έρθεις και πιο κοντά για να δεις την κουλτούρα τους πιο βαθιά, είναι μέσα στην πόλη μας μια διαφορετική συνοικία, αυτήν την αίσθηση είχα όταν επισκέφθηκα πρώτη

φορά την Κάτω Αχαΐα.. Με μετανάστες δεν έχουμε καθόλου επαφή, δεν είναι σε προγράμματα μας, τουλάχιστον μ'αυτούς που δεν ζουν νόμιμα εδώ, δεν έχουμε καθόλου τέτοιες περιπτώσεις, κι αυτούς που ζουν νόμιμα ελάχιστα, σε πολύ λίγα προγράμματα θα μπορούσαν να μούνε.

ü **Σ.Ο :** Σε ποιά πρόγραμμα θα μπορούσαν να μούνε;

ü **Θάλεια :** Το πρόγραμμα παιδικής προστασίας δεν αποκλείει μία οικογένεια που έχει εδώ άδεια εργασίας να ζητήσει την ένταξη της σ'αυτό. Ενώ στα βιβλιάρια δεν μπορεί να έρθει κάποιος που έχει άδεια εργασίας γιατί υποτίθεται ότι είναι δεσμευμένος απέναντι στο ελληνικό κράτος ότι θα εργάζεται για να καλύπτει την περίθαλψη του και τις ανάγκες του.

ü **Σ.Ο :** Ποιές είναι οι προϋποθέσεις των ενδιαφερομένων για συμμετοχή στα προγράμματα της οργάνωσης ;

ü **Θάλεια :** Ανάλογα με το κάθε πρόγραμμα υπάρχουν προϋποθέσεις , αλλού αφορά την κατάσταση υγείας, την ασφάλιση, τα οικονομικά, την οικογενειακή κατάσταση, την ηλικία. Για παράδειγμα τα βιβλιάρια έχουν σαν προϋπόθεση την οικονομική αδυναμία. Για το κάθε πρόγραμμα υπάρχει μια σειρά δικαιολογητικών. Συνήθως υπάρχει έντυπο που αναφέρονται τα δικαιολογητικά σε σχέση με κάθε πρόγραμμα και δίνεται στους πολίτες. Στην συνέχεια προσκομίζουν τα δικαιολογητικά στην υπηρεσία μαζί με την αίτησή τους. Κάποιοι έχουν παροχές από την ημερομηνία αίτησης, κάποια προγράμματα μπορεί να εφαρμόζονται από την υπογραφή του πρακτικού και μετά, δεν σημαίνει ότι κάποιος έκανε αίτηση και δικαιούται κάτι από την ημερομηνία αίτησης, είναι πότε προβλέπεται να βγει η απόφαση .Τώρα στα βιβλιάρια που υπάρχει μεγάλος αριθμός αιτήσεων που δεν μπορούμε να τα εξετάσουμε, μπορεί να καθυστερήσει κάπως και εκεί να έχουμε και την δυσαρέσκεια του πολίτη ότι δεν έχει εξυπηρετηθεί .

ü **Σ.Ο :** Το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα που μπορεί να αργήσει μια απόφαση ποιά είναι ;

ü **Θάλεια :** Το πιο μεγάλο διάστημα που είχαμε ήταν υποθέσεις 3μιση μηνών με την αλλαγή στον Καλλικράτη.

ü **Σ.Ο :** Ποιά είναι το ημερήσιο πρόγραμμα της οργάνωσης

αναφορικά με την πληθυσμιακή ομάδα που ασχολείται; Τί είδους παροχές υπάρχουν για τους εξυπηρετούμενους ;

Û Θάλεια : Το ωράριο της υπηρεσίας είναι 7.30 με 2.30. Σαν τμήμα (...) δεν έχουμε βάλει ποτέ ωράριο κοινού. Για διάφορες υποθέσεις γίνονται μετακινήσεις για επισκέψεις σε σπίτια εντός πόλης ακόμα και σε χωριά που βρίσκονται στο νομό Αχαΐας. Αυτό θα γίνεται μέχρι να οργανωθεί το προνοιακό κομμάτι και στους άλλους δήμους και η υπηρεσία μετά θα ασχολείται με υποθέσεις μόνο του Δήμου Πατρέων. Οι επισκέψεις γίνονται μόνο από την κοινωνική λειτουργό και έχουν ως στόχο είτε τον επανέλεγχο της συμμετοχής της οικογένειας σε προγράμματα που έχουν ήδη ενταχθεί είτε στην εκ νέου ένταξη σε προγράμματα. Επισκέψεις γίνονται επίσης και για καταγγελίες που αφορούν την κακή χρήση ή λήψη επιδόματος. Οι παροχές σας είπα αφορούν επιδόματα, τη συμβουλευτική υποστήριξη και τη δικτύωση αλλά κυρίως τα επιδόματα και τα βιβλιάρια .

B . ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Û Σ.Ο : Σήμερα ο πιο πρόσφατος ορισμός του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας επικυρώθηκε το 2004, στο Διεθνές Συνέδριο Σχολών Κοινωνικής Εργασίας και είναι ο ακόλουθος:

«Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας προωθεί την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις ανθρώπινες σχέσεις και την ενδυνάμωση (empowerment) και απελευθέρωση (liberation) των ανθρώπων ώστε να ενισχύσουν την ευημερία τους. Χρησιμοποιώντας θεωρίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών συστημάτων, η κοινωνική εργασία παρεμβαίνει στα σημεία στα οποία οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι θεμελιώδεις στην κοινωνική εργασία» (IASSW & IFSW, 2004).

Σ.Ο : Πιστεύετε πως ο ορισμός της κοινωνικής εργασίας εφαρμόζεται από την οργάνωση ; Πιστεύετε πως η οργάνωση προωθεί την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη με στόχο την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ;

Û Θάλεια : Αυτά που έχουμε εδώ στην λειτουργία της υπηρεσίας μας ανακουφίζουν θεωρώ ή δίνουν μια δυνατότητα για την επιβίωση. Αυτό βέβαια είναι βασικό όταν ο άλλος βρίσκεται σε αδιέξοδο και απευθύνεται στην υπηρεσία , ξέρει ότι θα μπορεί να βελτιώσει λίγο την τωρινή του κατάσταση. Η γνώμη μου όμως είναι ότι είμαστε μια

υπηρεσία που δεν προλαμβάνει πράγματα και δεν προτείνει καινοτομίες. Είναι περισσότερο μία άμεση αντιμετώπιση .

Û Σ.Ο : Είναι πολύ σημαντικό αυτό που λέτε γιατί μιλάμε για πρόνοια, αλλά εστιάζεται περισσότερο σε μια επιδοματική πολιτική ;

Û Θάλεια : Ναι, ακριβώς αυτό , τώρα αν παραπέρα θα θέλαμε να κάνουμε κάτι περισσότερο γιατί υπάρχουν σκέψεις και προτάσεις κατά καιρούς , αυτό δεν έχει γίνει ακόμα και η συμμετοχή μας σε διάφορα σχέδια πρόληψης που ζητάνε, εγώ όσο καιρό είμαι εδώ δεν έχει προχωρήσει κάτι τέτοιο. Υπάρχουν προτάσεις προς το Υπουργείο που περιορίζονται στο ότι θέλουμε περισσότερο προσωπικό ή καλύτερες συνθήκες εργασίας , αυτό δεν είναι κάτι που θα φέρει μεγάλη αλλαγή στην κοινωνία. Την επίλυση προβλημάτων στο εδώ και τώρα νομίζω την κάνουμε όμως στο να βελτιώσουμε τα δεδομένα για τους ανθρώπους που έχουμε δεν γίνεται μέχρι εκεί όμως. Δεν είναι όμως και της υπηρεσίας αντικείμενο τώρα ο άνεργος να αποκατασταθεί, ή ο ασθενής να πάει σ'ένα πολύ καλό νοσοκομείο, να γίνει μια θεραπεία άλλου είδους . Πέρα απ'αυτό είμαστε όλοι σ'ένα κλίμα έτσι... γενικότερης κρίσης , κρίσης σ'όλους τους τομείς που δεν νομίζω ότι γίνονται πράγματα για να υπάρξει αυτό που λέμε κοινωνική αλλαγή. Η επίλυση των τωρινών προβλημάτων στο εδώ και σήμερα γίνεται, όσο μπορεί να γίνει, γιατί μπορεί και να μην γίνεται για όλους, αλλά την αλλαγή όχι, εκτιμώ ότι μέσα από τις δικές μας υπηρεσίες δεν θα την συναντήσετε.

Û Σ.Ο : Πάνω σ'αυτό που λέτε , οι οργανώσεις και οι υπηρεσίες που έχουν προνοιακό ρόλο , το κύριο “παιδί” της κοινωνικής πολιτικής, απ'αυτές δεν θα έπρεπε να ξεκινάει αυτό που λέτε κι εσείς, μια πρόταση που να ξεφύγει απ'τις συνθήκες εργασίας και να κοιτάζει το κομμάτι της κοινωνίας, οτι τελικά μέσω μιας επιδοματικής πολιτικής συντηρούμε μια κατάσταση δεν την αλλάζουμε

Û Θάλεια: Η προσωπική μου εκτίμηση είναι οτι στα χρόνια που εγώ εργάζομαι σ' αυτό το κομμάτι δεν δόθηκε και ιδιαίτερη σημασία. Για παράδειγμα δίνεται μεγαλύτερη βάση στον στρατιωτικό εξοπλισμό της Ελλάδας ή σε κινήσεις με τα οικονομικά γενικότερα, το σύστημα πρόνοιας όμως δεν ήταν από αυτά τα θέματα που δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή και βαρύτητα και δεν το θέτω μόνο σε επίπεδο κυβερνήσεων έτσι; γενικότερα.... Δυστυχώς σας λέω αυτό είναι αιχμασίδοξο γιατί έχουμε μεγάλη αύξηση των πληθυσμών που ζητάνε τώρα , αυτό δεν γινόταν παιδιά τα προηγούμενα χρόνια εδώ στην υπηρεσία, δεν θα έρχονταν τόσοι άνθρωποι που δεν έχουν φαγητό. Το

επίδομα θα βγει αλλά δεν φτάνει να καλύψει τις ανάγκες έτσι όπως είναι τα πράγματα σήμερα, έχουμε περιπτώσεις ας πούμε που σου λένε ότι παίρνουν το επίδομα, πληρώνουν το νοίκι και έχουν να περάσουν τον υπόλοιπο μήνα με 30 ευρώ, και δεν έχεις να τους προτείνεις και τίποτα και είναι άσχημο αυτό. Μακάρι να υπήρχε στην Πάτρα ένας τρόπος στέγασης για αυτούς τους ανθρώπους που έχουν οικονομικά προβλήματα. Μένει στο επίπεδο των ευχών και των προσδοκιών. Κάποιες φορές λέμε μήπως η εκκλησία

Û Σ.Ο : Συγνώμη να σας διακόψουμε εδώ, εσείς θεωρείται ότι φορείς όπως η εκκλησία έχουν την αρμοδιότητα να καλύψουν ή να συμπληρώσουν προνοιακά κενά ;

Û Θάλεια: Είναι τελείως ντροπή και άδικο άλλοι φορείς (π.χ η εκκλησία , εθελοντές κ.α) να έρχονται να καλύψουν τα κενά της ευθύνης του κράτους. Και μιλάμε για κάτι βασικό , για παιδιά που μπορεί να είναι στο δρόμο, για παιδιά που οι οικογένειες τους μπορεί να έχουν κριθεί ακατάλληλες να τα φροντίζουν και για παιδιά τα οποία έπρεπε να είναι στην κρατική μέριμνα, και όχι σε φορείς που αν μπορούν να λειτουργούν θα λειτουργούν κι αν δεν μπορούν θα σταματήσουν .

Û Σ.Ο : Να σας ρωτήσουμε σ ' αυτό το σημείο αν γίνεται αυτό που λέμε κοινωνική εργασία στο δρόμο;

Û Θάλεια: Από εμάς όχι, σε κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις γίνεται , και οι οποίες έχουν και κάποια εξέλιξη, μπορεί να μας αναφερθεί κάτι και εμείς να προσεγγίσουμε την υπόθεση, δεν είναι όμως κάτι που γίνεται συστηματικά , δεν έχουμε μια ομάδα που να ασχολείται μόνο μ'αυτό και να εντοπίζει τα περιστατικά σύντομα. Εγώ σας λέω σ' αυτό το κομμάτι και προβληματίζομαι και ικανοποιημένη δεν είμαι, αλλά είμαστε σ' ένα τροχό που αν σταματήσουμε μας πατάει.

Û Σ.Ο : Ποιός είναι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού για τον κοινωνικό αποκλεισμό στην κοινωνική οργάνωση ;

Û Θάλεια: Η δική μας δουλειά επικεντρώνεται είτε στις προτάσεις που κάνουμε είτε στις αποφάσεις που παίρνουμε ανάλογα με τον τρόπο που συμμετέχουμε στα περιστατικά προς ανακούφιση και επίλυση προβλημάτων στο εδώ και τώρα και όχι σε κάτι που θα προβλέπει μια μακροπρόθεσμη προοπτική.

Û Σ.Ο : Ποιές μέθοδοι Κοινωνικής Εργασίας εφαρμόζονται στην οργάνωση για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ;

Û Θάλεια: Έχουμε τη συνεργασία με άτομα, με οικογένειες και πλατύτερα με τις υπηρεσίες της κοινότητας , και με τους Δήμους και το προγράμματα υποστηρικτικών υπηρεσιών , με το ιατροκοινωνικό κέντρο, το Βοήθεια στο Σπίτι, και με τα νοσοκομεία δηλαδή με φορείς της περιοχής που ζει ο κάθε εξυπηρετούμενος.

Û Σ.Ο : Γίνονται ενημερωτικές δράσεις από την οργάνωση για τον κοινωνικό αποκλεισμό προς την τοπική κοινότητα , αν ναι που στοχεύουν ;

Û Θάλεια: Δεν έχουμε τέτοιες δραστηριότητες πέρα από το να βρεθούμε σε κάποιο χώρο και να μας ζητήσουν πληροφορίες ή το να ενημερώσουμε συναδέλφους μας σε διάφορους χώρους. Δεν έχουμε οργανώσει εμείς κάτι όχι, τίποτα. Για παράδειγμα μπορεί να βρεθούμε σε ένα σπίτι και να φωνάξουμε και τη γειτόνισσα να ενημερωθεί για κάτι σ'αυτό μόνο το επίπεδο. Μπορεί ακόμα και στο δρόμο κάποιος που ξέρει ότι εργάζεσαι στην Πρόνοια να ζητήσει πληροφορίες , εκεί λες ελάτε απ'το γραφείο να τα πούμε ιδιαιτέρως κτλ... αλλά μέχρι εκεί.

Γ. ΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ

Û Σ.Ο : Βιβλιογραφικά αναφέρεται πως ο κοινωνικός αποκλεισμός γίνεται κατανοητός ως άρνηση ή μη πραγμάτωση των πολιτικών, αστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως συστατικό της ιδιότητας του ανθρώπου ως όντος και ως πολίτη. Τι ορίζει η οργάνωση τον κοινωνικό αποκλεισμό και ποιοί είναι οι παράγοντες, που τον συνθέτουν ;

Û Θάλεια: Σ'αυτό δεν έχω να σας δώσω έναν ξεκάθαρο ορισμό για το πως ορίζει η υπηρεσία μας τον Κοινωνικό αποκλεισμό, ούτε κάτι σε θεωρητική βάση υπάρχει , ούτε ένα φυλλάδιο ενημερωτικό, ούτε κάποιο υλικό που να αναφέρεται και που μπορεί να σας είναι χρήσιμο .

Û Σ.Ο : Ποιά είναι η προσωπική σας γνώμη, εσείς τι ορίζεται ως κοινωνικό αποκλεισμό ;

Û Θάλεια: Είναι αυτά που δυσκολεύουν την καθημερινότητα του ανθρώπου, είτε αφορά την οικονομική του κατάσταση είτε την υγεία του και που κατά κάποιο τρόπο τον κρατάνε έξω και με δυσκολία προσπαθεί να ενσωματωθεί με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει πάντα να κάνει με σύγκριση για τη μία κουλτούρα δεν υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός μέσα στους ίδιους για μια άλλη κουλτούρα όμως υπάρχει ακόμα και σε διαφορετικές κοινωνίες με διαφορετικές νοοτροπίες και φιλοσοφίες μεταξύ τους. Οι παράγοντες που τον συνθέτουν είναι πολύπλευροι και πολυδιάστατοι.

Û Σ.Ο : Ποια είναι η γνώμη της οργάνωσης για το σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και συγκεκριμένα του κοινωνικού αποκλεισμού;

Û Θάλεια: Ούτε εδώ δεν μπορώ να σας πω κάτι περισσότερο , βέβαια η κοινωνική πολιτική εμπεριέχεται και σαν έννοια στον τίτλο του Αντιδημάρχου που έχουμε και στο δεύτερο πανεπιστημιακό πτυχίο της προϊσταμένης της υπηρεσίας, όμως για τη γνώμη της οργάνωσης δεν μπορώ να μιλήσω εγώ αυτή τη στιγμή , ότι έχω πει είναι η προσωπική μου γνώμη.

Û Σ.Ο : Θα θέλαμε να μας πείτε την προσωπική σας γνώμη για το αν η κοινωνική πολιτική σχεδιάζοντας προνοιακούς φορείς επιτυγχάνει να λύσει τα κοινωνικά προβλήματα, όπως αυτό του κοινωνικού αποκλεισμού.

Û Θάλεια: Σας είπα και πιο πριν την άποψη μου, αν σας έχω καλύψει...Πιστεύω όμως πως υπάρχουν δομές πρόνοιας και μέσα στο Υπουργείο και στην Περιφέρεια , τώρα για το σχεδιασμό πιστεύω πως κάποιες απ'αυτές τις δομές έχουν ουσιαστικό ρόλο . Εμείς σαν υπηρεσία σας είπα έχουμε ανακουφιστικό ρόλο στο εδώ και σήμερα .

Û Σ.Ο : Ποιά είναι η γνώμη της οργάνωσης για τις γραφειοκρατικά δομημένες κοινωνικές υπηρεσίες; Η

γραφειοκρατία δρα σαν ανασταλτικός παράγοντας συμμετοχής των εξυπηρετούμενων σε προγράμματα που στοχεύουν στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού; Κατά πόσο επηρεάζεται η δική σας υπηρεσία από ένα τέτοιο μοντέλο;

Û Θάλεια: Είμαστε καθαρά γραφειοκρατική δομή. Δεν λειτουργούμε σε καμία περίπτωση με άμεσες διαδικασίες που διευκολύνουν και εμάς και τους πολίτες . Υπάρχουν πολλά πακέτα δικαιολογητικών σε κάθε γραφείο για διαφορετικά προγράμματα, άκρως γραφειοκρατικό . Δεν υπάρχει οργάνωση για να εξυπηρετηθεί κάποιος εύκολα. Καταρχήν τα τελευταία χρόνια έχουμε τη δυνατότητα να κάνουμε ηλεκτρονικές καταχωρήσεις, και αυτό για να δούμε κυρίως την καρτέλα των επιδοτουμένων, και σε ποιο πρόγραμμα συμμετέχουν. Η γραφειοκρατία δρα σαν ανασταλτικός παράγοντας συμμετοχής των πολιτών , κάποιιοι αντιδρούν με την καθυστέρηση μπορεί να ζητήσουν να πάρουν πίσω τα δικαιολογητικά τους, μπορεί να αδιαφορήσουν, μπορεί να θυμώσουν. Σίγουρα όμως δεν έχει εξυπηρετηθεί σύντομα. Είναι μεγάλο πρόβλημα, ολοένα και περισσότερα δικαιολογητικά ζητούν από το Υπουργείο

Û Σ.Ο : Υπάρχουν συγγραφείς που υποστηρίζουν πως οι οργανώσεις επιτελούν ένα διπλό ρόλο με την άσκηση τους . Από τη μια μεριά δρουν ως φορείς στήριξης , κι από την άλλη ως φορείς κοινωνικού ελέγχου. Η οργάνωση έρχεται αντιμέτωπη μ ' αυτό το δίλλημα ; Αν ΝΑΙ, πως το αντιμετωπίζει; Συλλογικά ή ατομικά ο κάθε επαγγελματίας ;

Û Θάλεια: Όπως και να αντιμετωπίζεται εδώ ο καθένας μας λειτουργεί αυτόνομα, δηλαδή η δράση του κοινωνικού λειτουργού δεν προσδιορίζεται κοινά για όλους . Πάντοτε είχαμε και έχουμε την δική μας εκτίμηση πως θα χειριστούμε μια υπόθεση , μέχρι που θα την προχωρήσουμε., αν θα έχουμε επικοινωνίες με άλλες υπηρεσίες . Ξεκινάω να απαντήσω ανάποδα, ο καθένας αντιμετωπίζει τα θέματα ατομικά και όχι συλλογικά .Τώρα... ότι δρούμε σαν φορέας στήριξης ,ναι, ως φορέας κοινωνικού ελέγχου ... ;

Û Σ.Ο : Να σας πούμε τι εννοούμε; Εννοούμε την προσαρμογή, την υιοθέτηση κοινωνικών αξιών που επιβάλλονται άτυπα μέσω κοινωνικών κανόνων συμπεριφοράς προς το άτομο, συγκεκριμένα στα άτομα που θεωρούνται κοινωνικά

αποκλεισμένοι. Το σύστημα χρησιμοποιεί τον κοινωνικό λειτουργό για να ασκήσει κοινωνικό έλεγχο , και να προσαρμόσει πληθυσμιακές ομάδες στο υπάρχον δομημένο αξιακό κοινωνικό σύστημα ;

Û Θάλεια: Αν θεωρείτε ότι είναι παρέμβαση τα παιδιά να πηγαίνουν σχολείο, εγώ πιστεύω ότι είναι δικαίωμα και οφείλουμε να το προωθούμε για όλα τα παιδιά, τουλάχιστον όσο μπορούμε εμείς. Δεν νομίζω ότι ασκείται κοινωνικός έλεγχος από τη δική μας υπηρεσία. Βέβαια η αλήθεια είναι ότι μας χρησιμοποιούν για να γίνει ένας άλλος έλεγχος , πέρα απ'αυτό που μας μαθαίνει καθαρά η κοινωνική εργασία, αυτό μπορεί να συμβαίνει και να αφορά τον έλεγχο επιδομάτων. Σε περιπτώσεις που χρειάζεται να αξιολογηθεί ένα περιστατικό υπάρχουν παρεμβάσεις που έχουν να κάνουν με την κοινωνική εργασία, η συγκέντρωση δικαιολογητικών για την εκπαίδευση ενός παιδιού με νοητική υστέρηση για παράδειγμα, και την ένταξη του για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού είναι δικός μας έλεγχος αξιολόγησης

Û Σ.Ο : Οι θεωρίες των κοινωνικών κινημάτων και των ριζοσπαστικών προσεγγίσεων στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, υιοθετούν συχνά μια αντισυμβατική δράση και στηρίζονται σε μια συλλογική συνδιαμόρφωση ενάντια στην καταπίεση. Κάνουν έμπρακτες κινήσεις αλληλεγγύης με σκοπό να φέρουν στην επιφάνεια τις κοινωνικές κατασκευές των προβλημάτων. Πιστεύετε πως μια τέτοια στάση φέρει κάποιο αποτέλεσμα; Μια κρατική οργάνωση θα μπορούσε να αψηφήσει τις κρατικές εντολές και να λειτουργήσει πιο διεκδικητικά σε σχέση εν προκειμένω με τον κοινωνικό αποκλεισμό ;

Û Θάλεια: Αν αψηφήσεις κρατικές εντολές κινδυνεύεις να χάσεις τη δουλειά σου. Αν υπάρχουν άνθρωποι με κότσια νομίζω ότι βρίσκονται στο χώρο των συνδικαλιστών και δη τον δυναμικών συνδικαλιστών. Δεν πηγαίνουμε κόντρα σε πράγματα τα οποία προβλέπονται από τη νομοθεσία. Προσπαθούμε να εκμεταλλευτούμε κάθε δυνατό δεδομένο που θα είναι προς όφελος του εξυπηρετούμενου, θα δώσουμε μια έμφαση όταν υπάρχει μεγάλη ανάγκη, αλλά είναι τόσο προσδιορισμένα τα στοιχεία που ελέγχονται για τα επιδόματα. Εμείς εφαρμόζουμε αυτό που λέει καθαρά ο νόμος.

Û Σ.Ο : Εσείς με τη σύσταση της επιτροπής που έχετε, τι

προτείνετε στο να είστε πιο διεκδικητικοί σ'ολά τα κακώς κείμενα που εντείνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό; Πως μπορούμε να χειριστούμε μια γραφειοκρατία “παράλογη” ;

Û Θάλεια: Στις προτάσεις που μπορούμε να κάνουμε στο Υπουργείο μας απαντούν προφορικά ότι "ναι το έχουμε εντοπίσει, υπάρχει σαν θέμα ,μας το έχουν θέσει και από άλλες Νομαρχίες, έχει γίνει μια καινούργια εγκύκλιος που είναι στο γραφείο του Υπουργού.... " αλλά για θέματα που είναι πιο ευέλικτα. Χρειάζεται να τροποποιούνται πράγματα βγαίνουν κάποιοι νέοι νόμοι, ακυρώνουν κάποιες από τις διατάξεις των εγκυκλίων που έχουμε εμείς. Γίνονται δηλαδή πράγματα που βλέπουμε κι εμείς ... να μας έστειλαν μια ενημερωτική που λέει κάποια διαφορετικά πράγματα απ'αυτά που είχαμε μέχρι τώρα. Το να ζητήσεις να αλλάξουν τα ποσά των επιδομάτων μιας και οι ανάγκες δεν καλύπτονται από τα επιδόματα που δίνουν σου απαντάνε ότι είναι θέμα νομοθέτη. Αυτό το θέμα το έχουν θέσει επανειλημμένα και προϊστάμενοι εδώ και 15 χρόνια. Αλλά δεν δίνουν την πρέπουσα σημασία στο κομμάτι αυτό, δεν είναι και από τα Υπουργεία που τους ενδιαφέρει και πολύ. Μόνο τα επιδόματα αναπηρίας επανεξετάζονται ανά 5ετία και παίρνουν αυξήσεις , ενώ το επίδομα παιδικής προστασίας είναι εξευτελιστικό και παραμένει στα 44 ευρώ. Έχουν γίνει προσφυγές στο συνήγορο του πολίτη, για την αναπροσαρμογή νόμων που έχουν συσταθεί 30 χρόνια πριν, και αφορούν τα επιδόματα αλλά παρ' όλα αυτά δεν έχουν αλλάξει.

Û Σ.Ο : Το έργο της οργάνωσης επιτυγχάνει την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού; Δώστε μερικά παραδείγματα της τελευταίας 5ετίας .

Û Θάλεια: Στο κομμάτι αυτό σας είπα ότι όσο μπορούμε να συνεισφέρουμε, το κάνουμε χωρίς ορίζοντες για αλλαγές.

Û Σ.Ο : Βιβλιογραφικά υποστηρίζεται πως τα κοινωνικά κινήματα , ως μορφές πολιτικής κινητοποίησης σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό, επιδιώκουν την κοινωνική αλλαγή και τον μετασχηματισμό της κοινωνίας. Υπάρχουν αντίστοιχες προτάσεις από την πλευρά της οργάνωσης για την επιδίωξη της κοινωνικής αλλαγής και κοινωνικής δικαιοσύνης;

Û Θάλεια: Μεμονωμένα αυτές οι προτάσεις που κάνουμε και οι επικοινωνίες που έχουμε με το Υπουργείο, πιθανόν να φέρουν

κάποιες αλλαγές. Δεν θα το διεύρυνα όμως τόσο πολύ ώστε να μιλάω για κοινωνικές αλλαγές και κοινωνική δικαιοσύνη. Τώρα για αλλαγές που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, έχουν γίνει, και ως προς τις αναδοχές των παιδιών , και με το θέμα της παρέμβασης μας σε χώρους σαν κοινωνικοί σύμβουλοι, στην περίθαλψη, πριν το 1995 ήταν ανεξέλεγκτα όλα οίκοι ευγηρίας, ιδρύματα για παιδιά, μονάδες φροντίδας ηλικιωμένων , όλα αυτά ήταν στον αέρα, και από κάποιες κακές παροχές περίθαλψης καθιερώθηκε και μπαίναμε σ'αυτές τις δομές μία φορά ανά δίμηνο τουλάχιστον . Να ξέρετε ότι τώρα όσα ανέφερα έχουν περάσει στην Περιφέρεια , δεν έχουν κοινωνικούς λειτουργούς και δεν κάνουν κάτι.

Ϊ Σ.Ο : Σας ευχαριστούμε πολύ για τη συνεργασία και τον χρόνο που μας διαθέσατε...

Ϊ Θάλεια: Χαρά μου , να ξέρετε ότι την εποχή που κάνετε την έρευνα, θα με ενδιέφερε να δω και τα αποτελέσματα σας , συμπίπτει με μια εποχή που όλοι νιώθουμε ότι μας πατούν δικαιώματα, ότι μας αφαιρούν κεκτημένα. Κοινωνικά υπάρχει μια μεγάλη ένταση και κρίση που δεν ξέρω πως θα εξελιχθεί και που θα καταλήξουμε όλοι, και πόσο μάλλον άνθρωποι που ήδη πλήττονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Κείμενο από το Δίκτυο Δράσης Κοινωνικών Λειτουργών

«... Η πλήρης αποδόμηση του κράτους πρόνοιας και η συστηματική καταπάτηση των δικαιωμάτων των “εξυπηρετούμενων” κοινωνικών υπηρεσιών τείνουν να μας αλλοτριώσουν επιστημονικά και εξουθενώσουν επαγγελματικά. Ακόμα χειρότερα, πολλές φορές καλούμαστε να αρνηθούμε τις αρχές και τις αξίες της κοινωνικής αλληλεγγύης και κοινωνικής δικαιοσύνης που μας ενέπνευσαν να σπουδάσουμε και να εξασκήσουμε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού. Από επαγγελματίες προώθησης της κοινωνικής δικαιοσύνης, προαγωγής της κοινωνικής πρόνοιας και ευημερίας, υπεράσπισης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας μετατραπήκαμε σε διαχειριστές του ανθρώπινου πόνου και της καταπίεσης. Στοιχείων που έτσι και αλλιώς βιώνουμε και εμείς στις ζωές μας τώρα που οι γραμμές και τα (ούτως ή άλλως τεχνητά) “όρια” μεταξύ κοινωνικών λειτουργών και “εξυπηρετούμενων” έχουν εξαφανιστεί. Τώρα πια που μπροστά στο φάσμα της φτώχειας, της ανεργίας, της καταπίεσης και της κρατικής βίας είμαστε όλοι “εξυπηρετούμενοι”.

Είδαμε τα παραδοσιακά θεωρητικά μοντέλα κοινωνικής εργασίας να μη δίνουν απαντήσεις. Να μετατοπίζουν την ευθύνη στο άτομο, παθολογικοποιώντας και ψυχολογικοποιώντας συμπεριφορές. Αρνούμαστε να υπερασπιστούμε τη λογική που μετατοπίζει την ευθύνη από το σύστημα στο άτομο. Μια λογική που κατηγορεί το θύμα αντί για το θύτη.

Πολλοί από εμάς έχουμε συναντηθεί στα κινήματα, στα αμφιθέατρα, στην πρώτη γραμμή των κοινωνικών υπηρεσιών. Έχουμε μοιραστεί τις ανησυχίες για το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας και την αγωνία μας για την αποψίλωση του κοινωνικού κράτους. Έχουμε προβληματιστεί για τα θεωρητικά και πρακτικά αδιέξοδα και τις ανεπάρκειες της παραδοσιακής κοινωνικής εργασίας.

Έπειτα από μια σειρά συναντήσεων αποφασίσαμε τη συγκρότηση ενός δικτύου που θα φέρνει κοντά -και χωρίς ιεραρχίες- επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, ακαδημαϊκούς, φοιτητές και «εξυπηρετούμενους». Η συνάντηση αυτή έχει ως ελάχιστη συμφωνία τα παρακάτω:

- *-Υπεράσπιση του καθολικού και δημόσιου χαρακτήρα κράτους πρόνοιας, όπου οι εξυπηρετούμενοι δε θα χρειάζεται να συντρίβονται στα πλαίσια ενός απάνθρωπου συστήματος και οι επαγγελματίες υγείας και πρόνοιας δε θα ζουν σε συνθήκες μόνιμης ανασφάλειας.*
- *-Άνευ όρων υπεράσπιση της κοινωνικής δικαιοσύνης και των δικαιωμάτων των “εξυπηρετούμενων” και των επαγγελματιών.*

- *-Απόρριψη όλων των διακρίσεων/ προκαταλήψεων, τόσο προσωπικών όσο και θεσμικών.*
- *-Ανάπτυξης κριτικών και ριζοσπαστικών μοντέλων κοινωνικής εργασίας.*
- *-Συντονισμός κριτικής θεωρίας και πράξης στην κοινωνική εργασία.*
- *-Δημιουργία κοινωνικών συμμαχιών και συμμετοχή στα κοινωνικά κινήματα.*
- *-Απόρριψη της μικρό-συντεχνιακής λογικής και των ανταγωνισμών.*
- *-Κοινωνική αλλαγή προς ένα σύστημα κοινωνικά δίκαιο».*